

საზოგადოებრიობის
მონაწილეობა
ღამნაშავეობის
წინააღმდეგ ბრძოლაში

34c5
გ.13.123.1

ნაშრომში საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით განხილულია საზოგადოებრიობის მონაწილეობა წინასწარი გამოძიების სტადიაზე.

წიგნი განკუთვნილია იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტების, საგამომძიებლო ორგანოების მუშაკებისა და ფართო მკითხველთა წრისათვის.

ამტორისაბან

საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სტადია წინასწარი გამოკვლევაა (მოკვლევა და წინასწარი გამოძიება). მისი ძირითადი მიზანია სისხლის სამართლის ყოველ საქმეზე დანაშაულის სწრაფი და სრული გახსნა, დამნაშავეთა მხილება, რათა თითოეული დანაშაულის ჩამდენი სამართლიანად დაისაჯოს და არც ერთი უდანაშაულო არ იქნეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემული.

წინასწარი გამოძიების წარმატებით დამთავრებას მნიშვნელოვანი დახმარება შეუძლია გაუწიოს ფართო საზოგადოებრიობის ჩაბმამ დანაშაულისა და დამნაშავე პირთა გამომჟღავნებაში.

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე გამომძიებლის საქმიანობა რთული და მრავალმხრივია. დანაშაულის გახსნა და დამნაშავეის მხილება მოითხოვს გამომძიებლის მკიდრო კონტაქტების დამყარებასა და კავშირის საზოგადოებრიობასთან.

მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა სპეციალურ ნორმებს ითვალისწინებს საზოგადოებრიობის ჩააბმე-ლად დანაშაულის გამომჟღავნებაში მონაწილეობისათვის.

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე საზოგადოებრივი საწყისების განვითარება დიდმნიშვნელოვანი სიახლეა, რაც ამ უკანასკნელ ხანს ფართოდ ვითარდება საბჭოთა სახელმწიფოს იუსტიციის ორგანოების საქმიანობაში.

საგამომძიებლო და სასამართლო პრაქტიკით დადასტურებულია საზოგადოებრიობის დამნაშავეობასთან ბრძოლის ცხოველმყოფელობა.

კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობა მოითხოვს სოციალისტური კანონიერების შემდგომ განმტკიცებას, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს მართვაში საზოგადოებრივი ორგანიზაციების როლის ამაღლებას.

წინასწარი გამოძიების ორგანოები მოწოდებულია აქტიური მონაწილეობა მიიღოს კომუნისტური მშენებლობის ამოცანათა გადაწყვეტაში: კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნაში, სოციალისტური ურთიერთობის თანდათანობით გარდაქმნაში კომუნისტურ ურთიერთობად, ახალი ადამიანის აღზრდაში. წინასწარი

გამოძიების ორგანოები მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად მიზნად ისახევენ მოაწესრიგონ საბჭოთა საზოგადოების წევრთა ქცევა, აღზარდონ მოქალაქენი შრომისადმი, სოციალისტური საკუთრებისა და საზოგადოებრივი მოვალებობისადმი კომუნისტური დამოკიდებულების სულისკვეთებით, იბრძოლონ პიროვნების ხელშეუხებლობას დაცვისათვის, მოქალაქეთა უფლებების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესებისათვის.

წინასწარი გამოძიების ორგანოებმა იუსტიციის სხვა ორგანოებთან ერთად ყოველმხრივ ხელი უნდა შეუწყონ იმ გრანდიოზული ამოცანების განხორციელებას, რომელიც დასახულია ჩვენს ქვეყანაში სკკპ პროგრამით და სკკპ XXIV ყრილობის ისტორიული გადაწყვეტილებებით.

წიგნის მიზანია მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსების შრომებზე, სკკპ XX, XXI, XXII, XXIII და XXIV ყრილობების გადაწყვეტილებებზე, სკკპ პროგრამაზე, სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და მინისტრთა საბჭოს ერთობლივ დადგენილებებზე საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის უკანასკნელ ხანს მიღებული ქმედითი ღონისძიებების შუქზე, მოქმედი სისხლის სამართლის და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაზე, საქართველოს რესპუბლიკის პროკურატურის საგამომძიებლო პრაქტიკის მასალებზე დაყრდნობით, საზოგადოებრიობის მონაწილეობის როლის ჩვენება წინასწარი გამოძიების სტადიაზე.

შრომაში ნაჩვენებია საზოგადოებრიობის როლი დამნაშავეობასთან ბრძოლაში ვ. ი. ლენინის სწავლების შესაბამისად. გამოკვლეულია საზოგადოებრიობის ჩაბმის მნიშვნელობა დანაშაულის გამომჟღავნებაში, განხილულია საზოგადოებრიობის მონაწილეობა რთულ საგამომძიებლო მოქმედებათა ჩატარების დროს. გაშუქებულია საგამომძიებლო ორგანოების ამხანაგურ სასამართლოებთან, არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებთან და მშრომელთა კოლექტივებთან ურთიერთდამოკიდებულების საკითხები და სხვ. მითითებულია პროკურატურის, საგამომძიებლო ორგანოების და საზოგადოებრიობის ერთობლივ ღონისძიებათა გატარების აუცილებლობაზე დანაშაულთა თანდათანობით შემცირებისა და მისი სრული და საბოლოო ლიკვიდაციის მიზნით. შრომაში გამოთქმული დებულებები დახმარებას გაუწევს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებს სპეციალური დისკალინის — საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესის შესწავლაში, აგრეთვე საქართველოს სსრ საგამომძიებლო ორგანოების მუშაკებს და ფართო მკითხველებს.

I ტ ა ვ ი

3. ი. ლენინი საზოგადოებრიობის როლზე დამნაშავეობასთან ბრძოლაში და თანამედროვეობა

მსოფლიო მუშათა კლასის ბელადს, საბჭოთა სახელმწიფოს დამაარსებელს, სოციალისტური კანონიერებისა და საბჭოთა მართლმსაჯულების ფუძემდებელს ვლადიმერ ილიას ძე ლენინს თავის შრომებში, სტატიებსა და გამოსვლებში გამოთქმული აქვს მოსაზრებები დამნაშავეობასთან ბრძოლაში საზოგადოებრიობის ჩაბმისა და მონაწილეობის აუცილებლობაზე. დღეს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ვ. ი. ლენინის დებულებებს დამნაშავეობასთან ბრძოლაში საზოგადოებრიობის როლის შესახებ.

დიდი ოქტომბრის რევოლუციის გამარჯვებისთანავე, ვ. ი. ლენინი მოუწოდებდა მშრომელებს რევოლუციის მონაპოვრის დაცვისა და მტკიცე რევოლუციური წესრიგის დამყარებისაკენ. „ამხანაგო მშრომელებო! გახსოვდეთ, რომ ახლა თვითონ თქვენ განაგებთ სახელმწიფოს. არავინ არ დაგეხმარებათ, თუ თვითონვე არ გაერთიანდებით და საკუთარ ხელში არ აიღებთ სახელმწიფოს ყველა საქმეს... თვითონვე მოჰკიდეთ საქმეს ხელი ქვემოდან, ნურავის დაელოდებით. დაამყარეთ უსასტიკესი რევოლუციური წესრიგი. დაუნდობლად ჩაახშეთ ანარქიის გამოწვევის ცდა ლოთების, ხულიგნების, კონტრრევოლუციური იუნკრების, კორნილოველებისა და მათ მსგავსთა მხრივ“¹.

ვ. ი. ლენინს სოციალიზმის გამარჯვების ერთ-ერთ პირობად მიაჩნდა მუშებისა და გლეხებისაგან კარგად ორგანიზებული საყოველთაო-სახალხო საქმიანი კონტროლის მოწყობა პროდუქტების წარმოებასა და განაწილებაზე². ვ. ი. ლენინის ეს სახელმძღვანელო მითითება საბჭოთა კავშირის კომუნისტურმა პარტიამ საფუძვლად

1 ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 26, გვ. 347—348.

2 იქვე, გვ. 347.

დაუდო ჩვენს ქვეყანაში საზოგადოებრივი კონტროლის სხვადასხვა ფორმებს პროდუქტების წარმოებისა და განაწილების საქმეში, რომლის საფუძველზე ვლინდებოდა და ვლინდება, ნადგურდებოდა და ნადგურდება გაიძვერები, მუქთახორები, სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დამტაცებლები, მექრთამეები, ხულიგნები და სხვა დანაშაულის ჩამდენი პირები.

ვ. ი. ლენინი პირდაპირ მოითხოვდა გვეწარმოებინა დაუნდობელი ომი მუქთახორების, ხულიგნებისა და სხვა დანაშაულის ჩამდენ პირთა მიმართ.

ვ. ი. ლენინი ასევე მთელი პრინციპულობით მოითხოვდა საზოგადოებრიობის ჩაბმას დანაშაულთა წინააღმდეგ საბრძოლველად და ამ მიზნით იგი რუსეთის გმირ რევოლუციურ მუშათა კლასს მოუწოდებდა: „შემოიღეთ უსასტიკესი კონტროლი პროდუქტების წარმოებისა და აღრიცხვისა. დააპატიმრეთ და ხალხის რევოლუციურ სამართალში მიეცით ყველა, ვინც გაბედავს სახალხო საქმისათვის ვნებთ მიყენებას“¹. რუსეთის მუშათა კლასი, მოწინავე საზოგადოებრიობა განუხრელად ასრულებდა მისი ბელადისა და მასწავლებლის, ვ. ი. ლენინის ამ ბრძნულ მითითებას და ნამდვილ რევოლუციურ სამართალში აძლევდა მათ, ვინც ეწეოდა წარმოების საბოტაჟს, პურისა და პროდუქტების მარაგის გადამალვას, რკინიგზის მოშლას და სხვა დანაშაულს, რაც უწინააღმდეგებოდა პირველი სოციალისტური სახელმწიფოს ინტერესებს, საერთოდ, ჩვენს ქვეყანაში სოციალიზმის მშენებლობის დიად საქმეს.

ვ. ი. ლენინი 1918 წლის 14 (27) იანვარს პეტროგრადში შექმნილ მძიმე სასურსათო მდგომარეობასთან დაკავშირებით მოითხოვდა ტერორს — სპეკულანტების და მძარცველების ადგილზევე დახვრეტას. პეტროგრადის საბჭოს პრეზიდიუმის თათბირმა სასურსათო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან ერთად 1918 წლის იანვარში მიიღო რეზოლუციის პროექტი, რომლის მიხედვით ჯარისკაცთა და მუშათა მასისაგან შეიქმნა 10 — 15 კაცისაგან შემდგარი რამდენიმე ათასი რაზმი, რომლებსაც გადამკრელი ზომების მიღების (დახვრეტა) უფლება მიეცათ სპეკულანტების მიმართ.

ვ. ი. ლენინი 1919 წლის 24 აგვისტოს წერილში მუშებისა და გლეხებისადმი კოლჩაკზე გამარჯვების გამო წერდა, რომ ყაჩაღებსა და სხვა დამნაშავეებთან ბრძოლა წარმატებით შეიძლება დაგვირგვინდეს, თუ მთელი საზოგადოებრიობა დაიჩაზმება მათ წინააღმდეგ. ამ ბრძოლის „გადაწყვეტა შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხ-

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 26, გვ. 348.

ვევაში. თუ ჩინებულად გვეხერხება დარაზმვა, თუ არის მკაცრი და წეგნებული ღისცილინა¹.

ვ. ი. ლენინი ხაზგასმით მიუთითებდა საბჭოთა კანონების უდიდეს როლზე. აღნიშნავდა, რომ საბჭოთა კანონები ყველას აძლევს შესაძლებლობას ებრძოლოს ბიუროკრატიზმს, საქმის გაქიანურებასა და სხვა დარღვევებს, მაგრამ იქვე დასძენდა, რომ, მართალია, საბჭოთა კანონები ძალიან კარგია, მაგრამ მთავარია ვიცოდეთ, როგორ გამოვიყენოთ ისინი ცხოვრებაში. დანაშაულებრივ მოვლენებთან ბრძოლა, გვასწავლის ვ. ი. ლენინი, წარმატებით შეიძლება დაგვირგვინდეს მაშინ, თუ თვით ხალხი, საზოგადოებრიობა გვეხმარება².

მართალია, საბჭოთა სახელმწიფო დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლას ყოველთვის აწარმოებდა ლენინური მოძღვრების შესაბამისად საზოგადოებრიობის მონაწილეობით, მაგრამ, უნდა აღინიშნოს, რომ საბჭოთა სახელმწიფოს განვითარების გარკვეულ ეტაპზე, პიროვნების კულტის პირობებში უკუღვებელყოფილი იყო საზოგადოებრიობის როლი დამნაშაევობასთან ბრძოლაში, რამაც დიდი ზიანი მიაყენა სოციალისტურ მართლმსაჯულებას, სახელმწიფოს, ხალხს.

ჩვენი ქვეყნის განვითარების თანამედროვე ეტაპი, კომუნისტური საზოგადოების გაშლილი მშენებლობის ხანა მოითხოვს სოციალისტური კანონიერების მტკიცე და განუხრელად დაცვას, გადამჭრელ ბრძოლას ყოველი სახის დანაშაულის სალიკვიდაციოდ საზოგადოებრიობის ფართო მონაწილეობით. დღეს სკკპ ემყარება ვ. ი. ლენინის სწავლებას, რომ უნდა მოეწყოს დიდი „ჯვაროსნული ლაშქრობა“... სპეკულანტების, ჭუჭუნების, დეზორგანიზატორების, მექრთამეების წინააღმდეგ³.

სასამართლოს, მილიციის, პროკურატურის ორგანოებმა ძირეულად უნდა გარდაქმნან და გააძლიერონ ბრძოლა განსაკუთრებით საშიშ დანაშაულთა წინააღმდეგ. ამ მიზნით ეს ორგანოები ფართოდ უნდა დაეყრდნონ საზოგადოებრიობას, სერიოზული ყურადღება მიაქციონ მშრომელთა სიგნალებს, რომლებიც ხელს უწყობენ სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დამტაცებლებს, მექრთამეების, სპეკულანტების, ქურდების, ხულიგნების, თაღლითების და სხვა დანაშაულის ჩამდენი პირების გამომეღავნებას.

საზოგადოებრიობის მონაწილეობა დამნაშაევობასთან ბრძოლა-

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 29, გვ. 656.

² ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 33, გვ. 68.

³ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 27, გვ. 478 — 479.

ში უნდა იყოს მრავალმხრივი — კერძოდ, იგი უნდა გამოიხატებოდეს დანაშაულის თავიდან აცილებაში, დანაშაულის გამომჟღავნებაში, დანაშაულის ხელისშემწყობი მიზეზებისა და პირობების გამოვლინებაში, დანაშაულის ჩამდენი პირების, მოწმეების, დაზარალებულების დადგენაში და გამომჟღავნებაში, დამნაშავის ხელახალ აღზრდასა და გამოსწორებაში.

ყოველი საბჭოთა მოქალაქის პირდაპირი მოვალეობაა, გააჩაღოს დაუნიღბელი ბრძოლა ხალხის დოვლათის დამტაცებლებთან, მექრთამეებთან და მძიმე დანაშაულის ჩამდენ სხვა პირებთან, რათა შეიქმნას მათ მიმართ შეუწყნარებლობის, საყოველთაო-სახალხო ზიზღისა და ბოიკოტის ვითარება. ამით საზოგადოებამ თავისი წვლილი უნდა შეიტანოს იმ მავნე და სამარცხვინო მოვლენის ამოსაძირკვად, რომელიც უცხოა საბჭოთა საზოგადოებისათვის.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია კომუნისტური აღზრდის შემადგენელ ნაწილად თვლის ბურჟუაზიული იდეოლოგიისა და მორალის გამოვლინებების, კერძომესაკუთრული ფსიქოლოგიის ნაშთებს, ცრუმორწმუნეობისა და ცრურწმენების წინააღმდეგ ბრძოლას.

სკკპ პროგრამაში მოცემულია კაპიტალიზმის გადმონაშთების დაძლევის კონკრეტული გზები ადამიანთა შეგნებასა და ქცევაში. წარსულის გადმონაშთების, ინდივიდუალიზმისა და ეგოიზმის გამოვლინებათა წინააღმდეგ ბრძოლაში დიდი როლი ეკუთვნის საზოგადოებრიობას, საზოგადოებრივი აზრის ზემოქმედებას, კრიტიკისა და თვითკრიტიკის განვითარებას. ანტისაზოგადოებრივი საქციელის ამხანაგური დაგმობა თანდათანობით გახდება ბურჟუაზიულ შეხედულებათა და ზნეჩვეულებათა გამოვლინების აღმოფხვრის მთავარი საშუალება. უდიდესი აღმზრდელობითი მნიშვნელობა ენიჭება კარგი მაგალითის ძალას საზოგადოებრივ და პირად ცხოვრებაში საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულებაში¹.

სოციალიზმიდან კომუნიზმზე გადასვლის პროცესში, თანდათანობით მკვიდრდება კომუნისტური მორალი, იზრდება ზნეობრივი საწყისების როლი საზოგადოების ცხოვრებაში და, როგორც სკკპ პროგრამაშია მითითებული, ფართოვდება მორალური ფაქტორის მოქმედების სფერო. პარტია წაახალისებს მოქალაქეთა შეგნებული თვითდისციპლინის ყველა ფორმას, რომელიც განამტკიცებს და ავითარებს კომუნისტური ჯაერთო ცხოვრების ძირითად წესებს.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია მთელ ჩვენს მრავალმილიონიან მოსახლეობას ზრდიდა და ზრდის კომუნისტური სულის-

¹ სკკპ პროგრამა, 1971.

კვებებით. მასების დარწმუნების მეთოდის გამოყენებით. ვ. ი. ლენინის სწავლების შესაბამისად, „რადაც უნდა დაგვიჯდეს ჯერ უნდა დავარწმუნოთ, ხოლო შემდეგ ვაიძულოთ“¹.

კომუნისტური მორალი შეიცავს ძირითად ზოგადსაქაოებრივ მორალურ ნორმებს. რომლებიც ხალხის მასებმა შეიმუშავეს მრავალი ათასი წლის მანძილზე სოციალური ჩაგვრისა და ზნეობრივ მანკიერებათა წინააღმდეგ ბრძოლაში².

პარტიის მიერ ჩამოყალიბებულ კომუნიზმის მშენებლის მორალურ კოდექსში მოცემულია ძირითადი ზნეობრივი პრინციპები, სახელდობრ:

თითოეულის ზრუნვა საზოგადოებრივი დოვლათის დაცვისა და გამრავლებისათვის;

საზოგადოებრივი მოვალებების მაღალი შეგნება, შეუწყნარებლობა საზოგადოებრივი ინტერესების დარღვევისადმი;

კოლექტივიზმი და ამხანაგური ურთიერთდახმარება — ერთი ყველასათვის, ყველა ერთისათვის;

ჭმუნური ურთიერთობა და ურთიერთპატივისცემა ადამიანთა შორის — ადამიანი ადამიანისათვის მეგობარი, ამხანაგი და ძმია;

პატიოსნება და სიმართლე, ზნეობრივი სიწმინდე, უბრალოება და თავმდაბლობა საზოგადოებრივ და პირად ცხოვრებაში;

შეუერიგებლობა უსამართლობისადმი, მუქთახორობისადმი, უპატიოსნობისადმი, კარიერიზმისადმი, მომხვეჭელობისადმი.

ვ. ი. ლენინი მიუთითებდა, რომ დანაშაულებრივ ქმედობებს ქვეყანა დალუპვისაყენ მიყავს და დასძენდა: „მასის რიგითმა წარმომადგენელმა არა მარტო თვითონ დაინახოს, არა მარტო დარწმუნდეს, არამედ იგრძნოს კიდევაც, რომ ასე უბრალოდ „აღება“, ჩაჯიბვა, წაგლეჯვა არ შეიძლება, რომ ამას მივყავართ გაპარტახების გაძლიერებისაყენ, დალუპვისაყენ“³.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენს ქვეყანაში უაღრესად დიდი წარმატებებია მოპოვებული მასების სოციალისტური სულისკვეთებით აღზრდისა და ფორმირებაში, სოციალიზმის გამარჯვების შემდეგაც ადამიანთა შეგნებასა და ქცევაში კიდევ რჩება კაპიტალიზმის გადმონაშთები, რომლებიც ერთგვარად აფერხებს ჩვენი საზოგადოების წინსვლას. საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევისა და დანაშაულის ჩადენის ძირითადი წყაროა ადამიანთა შეგნებაში კაპიტალისტური გადმონაშთების არსებობა.

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 32, გვ. 257.

² სკკპ პროგრამა, 1971.

³ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 27, გვ. 320.

ამიტომ კომუნიზმის მშენებელი საზოგადოებრიობის საპატიო მოვალეობაა გააძლიეროს ბრძოლა ყველა ანტისაზოგადოებრივი ელემენტის წინააღმდეგ.

ვ. ი. ლენინი 1917 წლის დეკემბერში წერდა, რომ „მხოლოდ მუშათა და გლეხთა მასის ნებაყოფლობით და კეთილსინდისიერად, რევოლუციური ენაუზიანებით გაწეულ თანამშრომლობას აღრიცხვასა და კონტროლში მდიდრების, გაიძვერების, მუქთახორების, ხულიგნების მიმართ შეუძლია მოსპოს წყვეული კაპიტალისტური საზოგადოების ეს გადმონაშთები, კაცობრიობის ეს ნაძირალები, ეს საბოლოოდ დამპალი და შკვდარი წევრნი, ეს ჭირი, ჟამი, წყალული, რომელიც სოციალიზმს მებეკიდრეობად გადმოეცა კაპიტალიზმიდან“¹.

უნდა შევნიშნათ, რომ საზოგადოებრიობა ყოველთვის როდი იბრძვის ასეთ მორალურად გახრწნილ პირთა გამოსამჟღავნებლად. პირიქით, ზოგჯერ არის შემთხვევები, როცა მოქალაქე ხედავს პარაზიტს, მუქთახორას, ხულიგანს, სპეკულანტს, იცის მათი დანაშაულებრივი საქმიანობის შესახებ, მაგრამ თითქმის მას არ ეხება, არ იბრძვის მათ წინააღმდეგ. პატიოსან ადამიანთა შორის ცხოვრობენ ცალკეული დამნაშავე პირები, მაგრამ ზოგჯერ პატიოსანი, კეთილსინდისიერი ადამიანები თვალს არიდებენ მათ და არ იღებენ ზომებს მათ ასალაგმავად.

თითოეულმა საბჭოთა მოქალაქემ კარგად უნდა იცოდეს, რომ საბჭოთა კანონები, გამოხატავს რა მთელი ხალხის ნება-სურვილს, იცავს სახელმწიფოებრივ და საზოგადოებრივ წესწყობილებას, კომუნიზმის მშენებელი თითოეული მოქალაქის დიად უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს.

ყველა მოქალაქეს ღრმად უნდა ჰქონდეს შეგნებული, რომ კანონის ზუსტი და გაწუხრელი სტრუქტურა კომუნიზმის წარმატებით მშენებლობის საწინდარია.

სოციალისტურ საზოგადოებაში დანაშაულის წარმოშობის სოციალური მიზეზები არ არსებობენ. ისინი არსებობენ მხოლოდ კაპიტალისტურ სახელმწიფოებში, რაც ორგანულადაა დაკავშირებული თვით კაპიტალისტური წყობილების ბუნებასთან.

ძირითადად ჩვენს ქვეყანაში დანაშაულის ჩადენის მიზეზი არის ზოგიერთ ადამიანთა შეგნებაში კაპიტალისტური გადმონაშთების არსებობა, რაც გამოვლინდება ანგარებაში, კერძო მეზაკუთრულ ტენდენციებში, პარაზიტობაში, მუქთახორებაში, პირადი ინტერესე-

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 26, გვ. 477.

ბის საზოგადოებრივ ინტერესებზე მაღლა დაყენებაში, რაც განაპირობებს ისეთი დანაშაულის ჩადენას, როგორიც არის მექრთამეობა, სპეკულაცია, ხულიგნობა და ა. შ.

ჯერ კიდევ არსებობს ჩვენი პირობები, რომლებიც ხელს უწყობენ დანაშაულის ჩადენას. მათი დეტალური გამოკვლევა და დახასიათება ჩვენი კვლევის საგანს არ წარმოადგენს. ჩვენ მხოლოდ ზოგიერთ მათგანს ჩამოვთვლით. მაგალითად, ბავშვის სწორი ზნეობრივი და ინტელექტუალური აღზრდისათვის არახელსაყრელი ოჯახური პირობები. სპეციალურ იურიდიულ ლიტერატურაში მართებულადაა გამოთქმული აზრი იმის შესახებ, რომ ჩვენს ქვეყანაში ჯერ კიდევ არსებობს ისეთი ობიექტური პირობები, რომლებიც ხელს უშლიან არასრულწლოვანთა ოჯახური აღზრდის სწორ ორგანიზაციას. ასეთ პირობათა რიცხვს მიაკუთვნებენ საბჭოთა ადამიანთა ერთი ნაწილის ცუდ საბინაო პირობებს, ორივე მშობლის ერთდროულ მყოფობას, რასაც მოსდევს ბავშვების ფაქტიური უმეტეაღყურეობა, ომის შემდგომ ეკონომიურ სიძნელეებს და ა. შ.¹

ჩვენი რესპუბლიკის საგამომძიებლო ორგანოების პრაქტიკა გვიდასტურებს ზემოაღნიშნულ დებულებათა ქვეყნარსებობას.

სწორედ ისეთი ბავშვები ჩადიან დანაშაულს, რომლებიც მოკლებული არიან მშობლების მზრუნველობას და დარჩენილი არიან სკოლისა და მშობლების მეთვალყურეობის გარეშე.

საქართველოს სსრ მერვე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს მესამე სესიაზე 1972 წლის ივნისში მართებულად აღინიშნა: დამნაშაფობასთან ბრძოლის პრობლემა საერთო-სახალხო, საერთო-სახელმწიფოებრივ ამოცანად ითვლება. ახალგაზრდობის აღზრდის პირველი და მთავარი საკითხი ახალგაზრდობაში დამნაშაფეობის მიზეზთა ლიკვიდაციის, ბავშვთა დანაშაულის აღმოფხვრის ამოცანაა. დამნაშაფობის სტრუქტურის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ დღეს ამინდს ყოფაცხოვრებითი ხასიათის, ოჯახურ დავასა და კონფლიქტებზე აღმოცენებული კრაგედიები ქმნიან.

მომხდარ უბედურებათა 80 პროცენტის მიზეზია კონფლიქტი ცოლსა და ქმარს, მშობელსა და შვილს, დასა და ძმას, ბძალსა და დედამთილს, სიძესა და სიდედრს შორის. აქედან იასკნა: ბრძოლა ოჯახის სიმტკიცისათვის, სიწმინდისათვის, ოჯახის სრულყოფისათვის ერთ-ერთი მთავარი ხაზია პროფილაქტიკისა, მამასადამე, დანაშაულის მკვეთრი შემცირებისა.

¹ А. Б. Сахаров, О личности преступника и причинах преступности в СССР, М., 1961.

რაკი ლაპარაკია ახალგაზრდობაში დამნაშავეობის მიზეზთა აღმოფხვრაზე, — აღნიშნა საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა მინისტრმა, — სწორი არ იქნებოდა რამდენიმე სიტყვა არ გვეთქვა დანაშაულის ისეთ დეტერმინატორებზე, როგორიცაა ლოთობა და უსაქმურობა; ეს ორი ანტიბოღია ჩვენი მორალისა, კომუნისტური ზნეობისა. ცნობილია, რომ მომხდარ დანაშაულობათა თითქმის 30—35 პროცენტი ჩადენილია სიმთვრალეში. განსაკუთრებით საშიშ დანაშაულთა შორის 55 პროცენტი იმ ადამიანებზე მოდის, რომლებიც საზოგადოებისათვის არავითარ დოვლათს არ ქმნიან, არსად არ მუშაობენ, არსად არ სწავლობენ¹.

ბავშვთა მიერ დანაშაულის ჩადენას ხელს უწყობს სასკოლო აღზრდის საქმეში არსებული ნაკლოვანებანი.

ზოგჯერ სხვადასხვა დამნაშავე ელემენტები, უმეტესად რეციდივისტები ახდენენ ზეგავლენას არასრულწლოვანზე და თავიანთ დანაშაულებრივ საქმიანობაში ითრევენ მათ. გამოცდილი რეციდივისტის მეშვეობით ახალბედა დამნაშავე სწავლობს დანაშაულის ჩადენის, მოპარულის გადამალვის, დანაშაულის კვალის დაფარვის საშუალებებსა და ხერხებს.

როგორც წესი. დანაშაულს სჩადის დაბალი დონის ინტელექტუალური და კულტურული განვითარების ადამიანი.

მეცნიერების, საგამომძიებლო და სასამართლო პრაქტიკის მიერ დამტკიცებულია, რომ სიმთვრალე და ლოთობა დამნაშავეობის ხელისშემწყობი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პირობაა.

საქართველოს სსრ წინასწარი გამოძიების და სასამართლო ორგანოების პრაქტიკის მასალებით დადგენილია, რომ სიმთვრალე ისეთი განსაკუთრებით საშიში დანაშაულის ხელისშემწყობი პირობაა. როგორიცაა განზრახი მკვლელობა, სხეულის მძიმე დაზიანება, ბოროტი ზღუდრეობა, სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დატაცება, გაუპატიურება და ა. შ.

ცნობილია, რომ პარტია და მთავრობა ატარებს სპეციალურ ღონისძიებებს ლოთობის წინააღმდეგ. ამ მხრივ აღსანიშნავია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1972 წლის ივნისის დადგენილება „ლოთობისა და ალკოჰოლიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერების ღონისძიებათა შესახებ“.² ამ დადგენილებით მინისტრთა საბჭომ საპიროდ ცნო ქვეყანაში სპირტიანი სასმელების მოხმარების შემცირ-

1 გაზეთი „კომუნისტი“, 18 ივნისი, 1972, № 142.

2 იხ. აგრეთვე: საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1972 წლის 14 სექტემბრის ბრძანებულება „ლოთობისა და ალკოჰოლიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერების ღონისძიებათა შესახებ“.

რების მიზნით 1972—1975 წლებში განახორციელოს არყის ნაწარმის გამოშვების შემცირების ღონისძიებანი.

ამ დადგენილების შესაბამისად ყველგან იკრძალება ყოველგვარი ალკოჰოლიანი სასმელების მიყიდვა მთვრალებისა და არასრულწლოვანთათვის.

ალკოჰოლიანი სასმელებით ვაჭრობის წესები (მათი დარღვევისათვის პასუხისმგებლობის ღონისძიებათა მითითებით) გამოკრული უნდა იყოს თვალსაჩინო ადგილას ყველა საწარმოში, სადაც ეს სასმელები იყიდება. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭომ დაავალა ვაჭრობის სამინისტროს, ცენტროსოიუზსა და სხვა სამინისტროებსა და უწყებებს, რომლებსაც სავაჭრო ქსელი აქვთ, მკაცრად მოსთხოვონ პასუხი ვაჭრობისა და საზოგადოებრივი კვების მუშაკებს ალკოჰოლიანი სასმელების გაყიდვის დადგენილი წესის დარღვევისათვის.

დადგენილებით სსრ კავშირის ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროსა და მოკავშირე რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოებს დაეცალათ, შეიმუშაონ და განახორციელონ ქრონიკული ალკოჰოლიზმით დაავადებულთა გამოვლინების, აღრიცხვისა და მკურნალობის საჭირო ღონისძიებანი, გააფართოონ მეცნიერული კვლევა ასეთ ავადმყოფთა მკურნალობის ეფექტიანი საშუალებებისა და მეთოდების გამოსაძებნად.

სანატორიუმებში, დასასვენებელ სახლებში, პანსიონატებსა და სხვა სამკურნალო-გამაჯანსაღებელ დაწესებულებებში მყოფი პირები, რომლებიც დაარღვევენ ექიმების დარიგებას ალკოჰოლიანი სასმელების ხმარების აკრძალვის შესახებ, უნდა გაწერონ ამ დაწესებულებებიდან საგზურების გამოუყენებელი დღეების ღირებულების აღუნაზღაურებლად და აუცილებლად შეატყობინონ ეს მათი მუშაობის ადგილზე.

აღნიშნული დადგენილებით დაწესდა, რომ სიმთვრალით ან სიმთვრალესთან დაკავშირებული მოქმედებით, აგრეთვე ზედმეტი ალკოჰოლის გამოყენებით გამოწვეული ავადმყოფობის დროს (ტრავმა, ალკოჰოლური ფსიქოზი, თეთრი ცხელება, ქრონიკული ალკოჰოლიზმი) საავადმყოფო ფურცლები ავბულატორიული და სტაციონარული მკურნალობის დროს არ გაიცემა და დახმარება დროებითი შრომისუუნარობის გამო არ მიეცემა.¹

უდავოა, რომ სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს დადგენილებით გათვალისწინებულ ღონისძიებათა კომპლექსი საზოგადოებრიობის აქტიური მონაწილეობით უზრუნველყოფა ლოთობის წინააღმდეგ.

¹ გაზეთი „კომუნისტი“, 1972, 13 ივნისი.

წარმატებით ბრძოლას, რაც საბოლოოდ ხელს შეუწყობს რიგ დანაშაულის შემცირებას.

დანაშაულის წარმოშობის ერთ-ერთი პირობაა არსებული ნაკლოვანებანი ადმინისტრაციულ-სამეურნეო ორგანოების მუშაობაში.

სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დატაცების ფაქტები ისეთ საწარმოებსა და დაწესებულებებში ხდება, სადაც სათანადოდ არ არის ორგანიზებული მატერიალური ფასეულობის აღრიცხვა და კონტროლი, არ არის წესრიგში საბუღალტრო დოკუმენტები, სადაც სისტემატურად, რეგულარულად არ წარმოებს რევიზიები და ინვენტარიზაციები ან ირღვევა მათი ჩატარების წესები, ცუდად არის ორგანიზებული საწყობებისა და მატერიალურ ფასეულობათა შესანახი ადგილების დაცვა, სადაც არ იჩენენ სათანადო სიფრთხილეს კაღებთან შერჩევისა და განაწილების დროს, რის შედეგადაც მატერიალურად პასუხსაგებ თანამდებობებზე ხედებიან ისეთი პირები, რომლებიც აშკარად არასაიმედო არიან.¹

სსრ კავშირში ლიკვიდირებულია უმუშევრობა, რომელიც დანაშაულის წარმოშობის ერთ-ერთი მიზეზთაგანი იყო და არის დღეს ბურჟუაზიულ სახელმწიფოებში. ჩვენი ქვეყნის ძირითადი კანონი, სსრ კავშირის კონსტიტუცია ყველა მოქალაქეს ანიჭებს შრომის უფლებას, ე. ი. გარანტირებული სამუშაოს მიღების უფლებას შრომის ანაზღაურებით მისი რაოდენობისა და ხარისხის შესაბამისად. შრომის დიად უფლებას უზრუნველყოფს სახალხო მეურნეობის სოციალისტური სისტემის ორგანიზაცია, წარმოების საშუალებებზე სოციალისტური საკუთრების არსებობა; შრომა მოქალაქის სახელისა და ღირსების საქმეა. გარანტირებული სამუშაოს მიღება არის საბჭოთა ხალხის ერთ-ერთი უდიდესი მონაპოვართაგანი.

ზემოაღნიშნული პირობების გარდა ჩვენში დამნაშავეობის წარმოშობის სხვა პირობებიც არსებობს. სახელდობრ, მოქალაქეთა კანონით დაცული უფლებებისა და ინტერესების უგულვებელყოფა ხელისუფლების ადგილობრივი ორგანოების, საწარმოო-დაწესებულებების და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ზოგიერთ მუშაკთა ფორმალურ-ბიუროკრატიული დამოკიდებულების გამო; იუსტიციის ორგანოების მუშაობაში ჭერ კიდევ არსებული ნაკლოვანებანი დამნაშავეობასთან ბრძოლის საქმეში, რაც გამოიხატება დანაშაულთა გამოუქვლავებლობაში, წინასწარი გამოძიების ვადების გაჭიანურებაში და ა. შ.

¹ А. Б. Сахаров, О личности преступника и причинах преступности
• СССР, М., 1961.

არასრულწლოვანთა შორის დანაშაულის წარმოშობას ხელს უწყობს ოჯახის გავლენა მოზარდზე, რაც გამოიხატება: მშობლებს შორის არაქანსაღ ურთიერთდამოკიდებულებაში, სისტემატურ უსიამოვნებასა და დაუსრულებელ კონფლიქტებში, ბავშვის აღზრდის საკითხებისადმი უყურადღებობაში, გულგრილობაში, უმეტეაღყურეობაში, მშობლების მხრივ ცუდი მაგალითების მიცემაში. ზოგიერთი მშობლის ასეთი უსულგულო დამოკიდებულება შვილების მიმართ უარყოფითად მოქმედებს ბავშვებში გარკვეული საყოფაცხოვრებო ორიენტაციისა და ფსიქოლოგიური თვისებების ჩამოყალიბებასა და გამომუშავებაზე. ასეთი ბავშვები ადვილად ექცევიან ქუჩის არაკეთილსასურველი გავლენის ქვეშ, დგებიან დანაშაულის გზაზე.

დანაშაულის ჩადენას ხელს უწყობს აგრეთვე უნებართვოდ ცეცხლმსროლელი იარაღის შეძენა და მისი ტარება.

რესპუბლიკაში არიან ადამიანები, რომლებიც იარაღს უნებართვოდ ატარებენ. ამაზე ის ფაქტიც მეტყველებს, რომ საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანოებმა საზოგადოებრიობასთან ერთად ჩატარებულ ღონისძიებათა შედეგად 1974 წ. ორგანიზაციებსა და ცალკეულ მოქალაქეებს ჩამოართვა რამდენიმე ათასი უნებართვოდ შენახული ცეცხლსასროლი იარაღი, ნებაყოფლობით კი 1973—1974 წლებში სახელმწიფოს ჩაბარდა 3000-ზე მეტი იარაღი¹.

საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ გატარებული აღნიშნული ღონისძიება უდავოა ხელს შეუწყობს დანაშაულთა და უბედურ შემთხვევათა თავიდან აცილებასა და აღმოფხვრას.

დანაშაულის ჩამდენი ზიანს აყენებს სახელმწიფოს, საზოგადოებრიობას, ცალკეულ მოქალაქეს. ზოგჯერ საფრთხეს უქმნის სიცოცხლეს.

ამიტომ არ შეიძლება ზოგიერთი მოქალაქის მიერ უდისციპლინოების შემთხვევები რეაგირების გარეშე დატოვოს საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა და მშრომელთა კოლექტივებმა. ზოგჯერ წვრილმან დარღვევებს, უსიამოვნო ფაქტებს ყურადღებას არ აქცევენ, რაც შემდეგში დანაშაულად ჩამოყალიბდება.

საზოგადოებრიობას ფართოდ უნდა განემარტოს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1966 წლის 26 ივლისის ბრძანებულების „ხულიგნობისათვის პასუხისმგებლობის გაძლიერების შესახებ“ მოთხოვნა, რომლის მიხედვით დაწესდა: „დანაშაულის ჩადენა სიმთვრალეში ისეთი გარემოებაა, რომელიც ამძიებს პასუხისმგებ-

¹ იხ. გაზეთი „კომუნისტი“, 1974 წ. 28 ივნისი.

ლობას“. აღნიშნული ბრძანებულების მიხედვით საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 39-ე მუხლი დანაშაულის ერთ-ერთ დამამძიმებელ გარემოებად აღიარებს დანაშაულის ჩადენას სიმთვრალისა ან ნარკოტიკულ ნივთიერებათა ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირის მიერ.

1973 წლის ცხრა თვის განმავლობაში რესპუბლიკაში აღრიცხული იყო 2.031 საგზაო-ატრანსპორტო შემთხვევა. 1972 წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით იგი გაუარესდა, რის გამოც გაიზარდა დაღუპულთა და დასახიჩრებულთა რიცხვი. ხშირია შემთხვევა, როცა ოჯახში სტუმრად მისულ მძღოლს მასპინძელი აძალებს დალიოს ღვინო. სუსტი ნებისყოფის მძღოლი უარს არ ამბობს შეთავაზებულ სასმელზე, რასაც უმეტეს შემთხვევაში ავტოავარიები მოსდევს, ზოგჯერ აღამიანთა მსხვერპლიც. მთვრალი მძღოლი დამნაშავეა და მის მიმართ უნდა გამოვიყენოთ მკაცრი ზომები. საზოგადოებრიობასთან მჭიდრო კონტაქტში უნდა მუშაობდნენ სახელმწიფო ავტონისპექციის მუშაკები. სახელმწიფო ავტონისპექციის მუშაკები ღრმად უნდა სწავლობდნენ ავარიების გამომწვევ მიზეზებს.

ავარიების წინააღმდეგ ბრძოლაში უნდა ჩაებას სამინისტროები, მშრომელთა დეპუტატების საქალაქო და რაიონული საბჭოების აღმასკომები, პარტიული, კომკავშირული და პროფკავშირული ორგანიზაციები.

დღეს ჩვენი მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი დიდ კმაყოფილებას გამოთქვამს პარტიისა და მთავრობის მიერ დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერებისათვის. ჩვენი საზოგადოებრიობის ფართო მასები დარაზმული არიან ანტისაზოგადოებრივ მოვლენათა აღმოაფხვრელად. რესპუბლიკაში თითქმის ყველგან იქმნება ხულიგანთა, სპეკულანტთა, მექრთამეთა და სხვა დამნაშავეთა მიმართ შეუწყნარებლობის ატმოსფერო.

წინასწარი გამოძიების, პროკურატურის და იუსტიციის სხვა ორგანოების მუშაკებმა გააძლიერეს სამართლებრივი პროპაგანდა. ატარებენ საუბრებს, კითხულობენ ლექცია-მოხსენებებს, აწყობენ კითხვა-პასუხის საღამოებს და ა. შ.

გაძლიერდა მასობრივი ინფორმაციის გამოყენების ისეთი საშუალებები, როგორიცაა: პრესა, რადიო, ტელევიზია.

სოციალისტური კანონიერების პროპაგანდა უდიდეს გავლენას ახდენს მშრომელთა მართლშეგნებისა და სამართლებრივი კულტურის ამაღლების საქმეში.

დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა თანდათანობით თითოეული საბჭოთა მოქალაქის შინაგან მოთხოვნილებად იქცევა.

ცნობილია, რომ ადამიანთა ცნობიერება ჩამორჩება მათ საზოგადოებრივ ყოფიერებას. კ. მარქსი ახასიათებდა რა კომუნისტურ საზოგადოებას, ხაზგასმით აღნიშნავდა: „აქ ჩვენ საქმე გვაქვს არა ისეთ კომუნისტურ საზოგადოებასთან, რომელიც თავის საკუთარ საფუძველზე განვითარდა. არამედ, პირიქით, ისეთთან, რომელიც ეს არის ახლა გამოდის კაპიტალისტური საზოგადოებიდან, ამიტომ, მას ყოველმხრივ — ეკონომიურად, ზნეობრივად, გონებრივად, ჯერ კიდევ დიდი დალი აზის ძველი საზოგადოების, რომლის წიაღიდან ის გამოვიდა“¹.

მარქსისტულ-ლენინური მოძღვრების შესაბამისად რთული და ზანგარძლივი პროცესია საზოგადოებრივი ფსიქოლოგიის შეცვლა, ჰაბიტების ზნეობრივი გარდაქმნა. ვ. ი. ლენინი ამ მიმართებით სავსებით სამართლიანად მიუთითებდა, რომ ხელახალი აღზრდა ადამიანებისა, რომლებიც საუკუნეების მანძილზე იზრდებოდნენ ექსპლოატატორული წყობილების შეხედულებებითა და ჩვევებით, უაღრესად ძნელი საქმეა და დიდ დროს მოითხოვს.²

წინასწარი გამოძიების, პროკურატურის და სასამართლო ორგანოების როლი არ ამოიწურება ცალკეული დანაშაულის (ხულიგნობის, სპეკულაციის, ქურდობის და ა. შ.) და დამნაშავეთა მხილებითა და დასჯით. წინასწარი გამოძიების და იუსტიციის სხვა ორგანოების სამსახურებრივი მოვალეობაა გამოავლინონ დანაშაულის მიზეზები, ხელშემწყობი პირობები და მიიღონ ზომები მათ აღმოსაფხვრელად.

სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართალწარმოების საფუძვლების მე-2 მუხლის თანახმად, სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოებამ ხელი უნდა შეუწყოს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებას, დანაშაულის თავიდან აცდენას და აღმოფხვრას, მოქალაქეთა აღზრდას საბჭოთა კანონების განუხრელად შესრულებისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების პატივისცემის სულისკვეთებით.

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-60 მუხლის თანახმად, მომკვლევნი პირი, გამომძიებელი, პროკურორი და სასამართლო ვალდებული არიან გამოარკვიონ დანაშაულის ჩადენის ხელშემწყობი გარემოებები და მიიღონ ზომები მათ ასაცილებლად.

წინასწარი გამოძიება არ შეიძლება სრულად და ყოველმხრივად

¹ კ. მარქსი, ფ. ენგელსი, რჩეული ნაწერები, ტ. I. 1950, გვ.

² ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 27, გვ. 634.

ჩატარებულად ჩაითვალოს, თუ საქმეზე არ დადგინდა ის კონკრეტული მიზეზები და პირობები, რომლებმაც ხელი შეუწყვეს მოცემული დანაშაულის ჩადენას.

გამოვლენილი კონკრეტული მიზეზებისა და ხელშემწყობი პირობების შესახებ გამომძიებელმა უნდა აცნობოს იმ სახელმწიფო ან საზოგადოებრივ ორგანიზაციას, რომელმაც უნდა გაატაროს კონკრეტული ღონისძიებანი მათ აღმოსაფხვრელად.

ახლა მთელ ჩვენს ქვეყანაში პრაქტიკულად ხორციელდება ღონისძიებანი სკკპ პროგრამით დასახული ამოცანის თანდათანობით განხორციელებისათვის; იმისათვის, რომ „უზრუნველყოფილ იქნას სოციალისტური კანონიერების ზუსტი დაცვა, აღმოიფხვრას მართლწესრიგის ყოველგვარი დარღვევა, მოხდეს დამნაშავეობის ლიკვიდაცია, აღიკვეთოს მისი წარმოშობი ყველა მიზეზი“¹.

ახლა სსრ კავშირში უდიდესი ყურადღება ექცევა დანაშაულის მიზეზების, დანაშაულის ხელშემწყობი პირობებისა და დამნაშავე პიროვნების მეცნიერულ შესწავლას. ვ. ი. ლენინს დანაშაულთა ძირითად სოციალურ მიზეზად მშრომელთა ექსპლუატაცია მიაჩნდა. „ამ მთავარი მიზეზის მოსპობასთან ერთად ექსტრემებიც გარდუვლად დაიწყებენ „კვდომას“. ჩვენ არ ვიცით, თუ რამდენად სწრაფად და როგორი თანდათანობით მოხდება ეს, მაგრამ ვიცით კი, რომ ისინი მოკვდებიან“².

საბჭოთა კავშირში სოციალიზმის აშენების შემდეგ მთლიანად იქნა ლიკვიდირებული ექსპლუატატორული კლასები, მოიშო უმუშევრობა. განვითარდა სახალხო მეურნეობის ყველა დარგი. განუხრელად ამალდა ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონე და სხვ., რამაც განაპირობა სსრ კავშირში დანაშაულის მნიშვნელოვანი შემცირება, ხოლო ზოგიერთი სახის დანაშაულის სრული ლიკვიდაცია.

ძიუხედავად იმისა, რომ დამნაშავეობა სსრ კავშირში მცირდება, იგი მაინც მნიშვნელოვანი ანტისაზოგადოებრივი მოვლენაა, რომელიც თანამედროვე ეტაპზე აურაცხელ ზიანს აყენებს სახელმწიფოსა და საზოგადოებას, აგრეთვე ცალკეულ მოქალაქეებს.

ცნობილია ის ფაქტი, რომ იმპერიალისტური ქვეყნების მთავრობები მილიონობით თანხებს ხარჯავენ იმისათვის, რომ ძირი გაეოთხებინათ სოციალისტური სახელმწიფოების პოლიტიკურ და ეკონომიურ ძლიერებას. ამ მიზნით ისინი სსრ კავშირში გზავნიან ჯაშუშებს, მავნებლებს და დივერსანტებს: ეწევიან ფართო პროპაგა-

¹ სკკპ პროგრამა, 1971, გვ. 154.

² ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 25, გვ. 577.

ნდისტულ მუშაობას ჯადიოს, პრესის და ტელევიზიის საშუალებით სსრ კავშირის წინააღმდეგ.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1972 წლის 6 მარტის დადგენილებაში „სკკპ XXIV ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესასრულებლად საქართველოს კომპარტიის თბილისის საქალაქო კომიტეტის ორგანიზატორული და პოლიტიკური მუშაობის შესახებ“ აღნიშნულია, რომ თბილისის საქალაქო პარტიული ორგანიზაცია სუსტად ებრძვის ჩვენი საზოგადოებისათვის უცხო ისეთ მოვლენებს, როგორიც არის სახელმწიფო საკუთრების დატაცება, სპეკულაცია, მექრთამეობა, მუქთახორება. მათ დასაძლევად ჯეროვნად არ არიან დარაზმული კომუნისტები, კომკავშირელები, საზოგადოებრიობის მთელი ძალები, ადმინისტრაციული ორგანოები. ამ მიზნით სკკპ ცენტრალურმა კომიტეტმა თბილისის საქალაქო კომიტეტს, ქალაქის პარტიულ, საბჭოთა, პროფკავშირულ და კომკავშირულ ორგანიზაციებს, სახალხო კონტროლის, სასამართლოს, პროკურატურისა და მინისტრის ორგანოებს მოსთხოვა განახორციელონ ეფექტიანი ღონისძიებანი სოციალისტური საკუთრების დატაცების, ვაჭრობასა და საყოფაცხოვრებო მომსახურებაში ბოროტმოქმედების წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერებისათვის; ბეჭითი პოლიტიკური მუშაობა გასწიონ კერძომესაკუთრული გადმონაშთებისა და სხვა უარყოფითი მოვლენების დაძლევისათვის. ყოველი ღონისძიებით ჩაუნერგონ ადამიანებს შეურიგებელი დამოკიდებულება ჩვენი საზოგადოებისათვის უცხო შეხედულებებისა და ქცევისადმი, ამაღლონ შრომითი კოლექტივების როლი წარსულის გადმონაშთების, მართლწესრიგისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების დარღვევების წინააღმდეგ ბრძოლაში; მკაცრად მოჰკითხონ იმ მუშაკებს, რომლებიც არღვევენ პარტიულ და სახელმწიფო დისციპლინას, ბოროტად იყენებენ სამსახურებრივ მდგომარეობას.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის აღნიშნული დადგენილება თანამედროვე ეტაპზე წარმოადგენს პროკურატურის, შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და სასამართლო ორგანოების მოქმედების ნათელ პროგრამას.

ლ. ი. ბრეჟნევმა სსრ კავშირის პროფკავშირთა XV ყრილობაზე 1972 წლის 20 მარტს კვლავ ხაზი გაუსვა შემდეგს: „საქმე ეხება ჯერ კიდევ არსებულ ანტისაზოგადოებრივი ქცევის ფაქტებს. სახელმწიფოებრივი და ადმინისტრაციული ხაზით ჩვენ მკაცრ ღონისძიებებს განხორციელებდით და კვლავაც განვახორციელებთ ყოველგვარი ანტისაზოგადოებრივი გამოვლინების აღმოსაფხვრელად. მაგრამ მათ

წინააღმდეგ ბრძოლაში დიდი როლი ეკუთვნის თვით საზოგადოებრიობას, შრომით კოლექტივებს“.¹

ცალკეული დანაშაულის თავიდან აცილებისა და აღმოფხვრის საქმეში სათანადო წარმატება და ეფექტი მაშინ გვექნება, თუ ამ საქმეში ადმინისტრაციულ ორგანოებთან ერთად აქტიურად მიიღებს მონაწილეობას ჩვენი მოწინავე საზოგადოებრიობა.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი საჭიროდ თვლის პარტიული, საბჭოთა, პროფკავშირული, კომკავშირული და ადმინისტრაციული ორგანოების საქმიანობის კოორდინაციას სამართალდარღვევათა პროფილაქტიკისა და თავიდან აცილების საქმეში.

ვ. ი. ლენინი მთელი პრინციპულობით მოითხოვდა, რომ ყოველმხრივ ყოფილიყო დაცული რევოლუციური კანონიერება. კანონის დარღვევის წინააღმდეგ უნდა იბრძოდეს ყველა, ამიტომ იგი წერდა: „საჭიროა უმკაცრესი რევოლუციური წესრიგის დაცვა, საჭიროა საბჭოთა ხელისუფლების კანონებისა და ბრძანებების წმინდად დაცვა და თვალყურის დევნება, რომ მათ ყველა ასრულებდეს... სულ მცირეოდენი უკანონობა, საბჭოთა წესრიგის სულ მცირეოდენი დარღვევა უკვე ის ხერხია, რომელსაც დაუყოვნებლივ გამოიყენებენ მშრომელთა მტრები“.²

ვ. ი. ლენინი უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებდა მასების კონტროლს კანონების შესრულებაზე და მას თვლიდა ცალკეულ დამახინჯებათა თავიდან აცილების შესანიშნავ საშუალებად. „უფრო მრავალფეროვანი უნდა იყოს ქვემოდან კონტროლის ფორმები და ხერხები, რათა სავსებით მოვსაოთ საბჭოთა ხელისუფლების დამახინჯების შესაძლებლობის ყოველგვარი ნასახი, რათა ხელახლა და განუწყვეტლივ ვგლიჯოთ ბიუროკრატიზმის სარეველა ბალახი.“³

ხალხს სძულს და ეზიზღება დანაშაულის ჩამდენი პირები, ადამიანები, რომლებიც არ შრომობენ და სახელმწიფოსა და პარტიისან მოქალაქეთა ხარჯზე ეწევიან ხელგაშლილ ცხოვრებას, მუქთაბრობას.

საქართველოს სსრ მერვე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს მეხუთე სესიამ 1973 წლის 27 ივნისს, რომელმაც განიხილა დიდმნიშვნელოვანი საკითხი „მშრომელთა დეპუტატების საბჭოებისა და სახელმწი-

¹ ლ. ი. ბ რ ე ე ნ ე ვ ი, სკკ XXIV ყრილობის გადაწყვეტილებანი საბჭოთა პროფკავშირების საქმიანობის საბრძოლო პროგრამა, 1972, გვ. 13.

² ვ. ი. ლ ე ნ ი ნ ი, თხზ., ტ. 29, გვ. 659—661.

³ ვ. ი. ლ ე ნ ი ნ ი, თხზ., ტ. 27, გვ. 326—327.

ფო მმართველობის ორგანოების მუშაობის გაუმჯობესების შესახებ სოციალისტური კანონიერების უზრუნველყოფის საქმეში“, აღნიშნა, რომ ახლა ჩვენს რესპუბლიკაში გაჩაღებულია კეშმარიტად დიდი საყოველთაო-სახალხო ბრძოლა საწარმოო გეგმების წარმატებით შესრულებისათვის, მანკიერი მოვლენების, სახელმწიფო და შრომის დისციპლინის, საზოგადოებრივი მართლწესრიგის დარღვევის, თვალთმაქცობის, მიწერების, ბოროტმოქმედების ყოველგვარ უხეშ გამოვლინებათა წინააღმდეგ.

ამასთან ერთად სესიაზე აღინიშნა, რომ ზოგიერთი პარტიული, საბჭოთა და სამეურნეო ორგანო ჯერ კიდევ მაინც ვერ აღმოჩნდა დღევანდელი მაღალი ამოცანების დონეზე და ვერ მიაღწია შრომითი კოლექტივების სათანადო მობილიზებას, ვერ შეძლო არსებული ჩამორჩენის დაძლევა. ეს კიდევ იმით არის გამოწვეული, რომ ბევრგან კვლავ ირღვევა პარტიული, სახელმწიფო და შრომის დისციპლინის ელემენტარული მოთხოვნებიც კი. სახალხო მეურნეობის ყველა დარგში და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში კიდევ გვხვდება საბჭოთა კანონიერების, საზოგადოებრივი მართლწესრიგის უხეშად დარღვევის, სოციალისტური და მოქალაქეთა ქონების ხელყოფის ფაქტები.

სახალხო-სამეურნეო გეგმების შეუსრულებლობა ბევრად არის განპირობებული იმითაც, რომ სამინისტროებისა და უწყებების, ადგილობრივი საბჭოების, საწარმო-დაწესებულებების ყოველდღიურ პრაქტიკაში ადგილი აქვს საბჭოთა კანონმდებლობის, სახელმწიფო და შრომის დისციპლინის ნორმების და სხვ. დარღვევის ფაქტებს. ზოგიერთი ორგანო და მათი ხელმძღვანელი, რომელიც თვითონ არის მოწოდებული დაიცვას მართლწესრიგი, უხეშად არღვევს მის ელემენტარულ ნორმებს.

მდგომარეობის შესწავლამ, — აღინიშნა სესიაზე, — ცხადყო, რომ რესპუბლიკის ყველა პარტიული, საბჭოთა და სამეურნეო ორგანო სათანადო ყურადღებით როდი ეკიდება, სახელმწიფოებრივად როდი უდგება სოციალისტური კანონმდებლობის დაცვის და მართლწესრიგის განმტკიცების მნიშვნელოვან საკითხებს. სწორედ ეს არის იმის მიზეზი, რომ ბოლო წლებში კანონიერება საგრძნობლად შესუსტებული აღმოჩნდა ბევრ სფეროში, რომ პარტიული, სახელმწიფო და სამეურნეო აპარატის ზოგიერთ რგოლში დაუშვებლად დაეცა პარტიული, სახელმწიფო და შრომის დისციპლინა. ამას კი შედეგად მოჰყვა ის, რომ სახალხო მეურნეობის ცალკეულ დარგში შემცირდა შრომის ნაყოფიერება, გახშირდა უთანადოების, მატერიალურ-ტექნიკური და ფინანსური რესურსებისადმი უყიარათო დამოკიდე-

ბულების ფაქტები, გაუარესდა მუშაობის საგეგმო და ყველა სხვა შესაბამისი მაჩვენებელი.

სახელმწიფო დისციპლინისა და კანონიერების შესუსტებამ შექმნა მატერიალურ-ტექნიკურ საშუალებათა დანაქარგების, მათი გაფუჭებისა და განიავების, თვალისახვევის, მოტყუებისა და თვალთმაქცობის, წამატებებისა და ბოროტმოქმედების სხვა უხეშ გამოვლინებათა არსებობის შესაძლებლობა.

სესიაზე სავესებით სამართლიანად აღინიშნა იმის შესახებ, რომ განსაკუთრებულ პასუხს აგებენ სახელმწიფოს წინაშე დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლისა და მართლწესრიგის დაცვის საქმეში შინაგან საქმეთა სამინისტროს, პროკურატურისა და სამართლო ორგანოები. მათ ეკისრებათ ბოროტმოქმედებათა და კანონის დარღვევათა წინააღმდეგ ბრძოლის უშუალო ორგანიზაცია და წარმართვა. უნდა აღინიშნოს, რომ შინაგან საქმეთა სამინისტრო, რესპუბლიკის პროკურატურა, უმაღლესი სასამართლო და მისი ორგანოები ახლა უკეთ წარმართავენ თავიანთ მუშაობას, ფართოდ აბამენ საზოგადოებრიობას დანაშაულობათა წინააღმდეგ პროფილაქტიკურ ბრძოლაში. მაგრამ მათი მუშაობის დონე მაინც საგრძნობლად ჩამორჩება დღევანდელი ცხოვრების ამოცანებს. ისინი ჯერ კიდევ ვერ ეწეიან სათანადო ბრძოლას განსაკუთრებით საშიშ დანაშაულებათა: მკვლელობის, სხეულის დაზიანების, გაუპატიურების, სოციალისტური და საზოგადოებრივი საკუთრების დატაცების წინააღმდეგ. ამ ორგანოების მუშაობის ძირითადი ნაკლი ის არის, რომ ჯერ კიდევ არ არის მიღწეული ყველა და განსაკუთრებით საშიშ დანაშაულების გახსნა, ბოროტმოქმედთა გამოვლინება და მათი დასჯა.

სესიაზე აღინიშნა, რომ საზოგადოებრივი წესრიგის დამრღვევთა და სხვა დანაშაულებრივ გამოვლინებათა წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერების მიზნით შეტანილია ცვლილებები და დამატებები სისხლის სამართლის კოდექსში და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში. სრულყოფილია კანონმდებლობა იმ პირთა წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ, რომლებიც ანტისაზოგადოებრივ, პარაზიტულ ცხოვრებას ეწევიან.

სოციალისტური სახელმწიფოს საფუძველი, მისი დემოკრატიული ხასიათის ყველაზე სრული განსახიერება მშრომელთა დეპუტატების საბჭოებია. სწორედ ამიტომ, — მიუთითა სესიამ, — ადგი-

ლობრივ საბჭოებს, რომელნიც ყველაზე მჭიდროდ არიან დაკავშირებული ხალხთან. მართვის სხვა სახელმწიფო ორგანოებთან ერთად ეკუთვნის ერთ-ერთი მთავარი როლი საბჭოთა კანონიერების დაცვასა და განმტკიცების, სოციალისტური მართლწესრიგის განმტკიცებისა და ცხოვრებაში გატარებისათვის. სოციალისტური კანონიერების დაცვა, ადგილობრივი საბჭოების ერთ-ერთი მთავარი საკონსტიტუციო მოვალეობაა. კომუნისტური მშენებლობის პირობებში ადგილობრივი საბჭოების მნიშვნელობა სოციალისტური კანონმდებლობის დაცვისა და განხორციელების საქმეში კი განსაკუთრებით იზრდება.

რესპუბლიკის ხელმძღვანელი ორგანოები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებენ მართვის ორგანოებისა და საბჭოების მუშაობაში კანონების დაცვის, მათ მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების კანონიერების საკითხებს. უნდა ითქვას, — აღინიშნა სესიაზე. — რომ ამ აქტების კანონიერების კონტროლს ახლა მეტ ყურადღებას უთმობენ პროკურატურისა და სხვა ორგანოები. რესპუბლიკის მინისტრთა საბჭოც პროკურატურის წარდგინებით სისტემატურად განიხილავს ამ საკითხებს, სახავს და ახორციელებს საჭირო ღონისძიებებს. ამის შედეგად მდგომარეობა ერთგვარად გამოსწორდა. ახლა წაკლებია მართვისა და ადგილობრივი ორგანოების მიერ კანონსაწინააღმდეგო გადაწყვეტილებათა მიღების შემთხვევები¹.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია, საბჭოთა ხალხი, ჩვენი სახელმწიფო ამაჟამად აშენებენ უკლასო საზოგადოებაზე წყობილებას — კომუნიზმს, სადაც წარმოების საშუალებათა ერთიანი საერთო-სახალხო საკუთრება იქნება, სადაც საზოგადოების ყველა წევრი სოციალურად სავსებით თანასწორი იქნება, როცა საზოგადოებრივი სიმდიდრის ყველა წყარო სავსე ნაკადად იდენს და განხორციელება კაცობრიობის სანუკვარი პრინციპი „თვითმფლობელისაგან — უნარის მიხედვით, თვითმფლობელს — მოთხოვნილების მიხედვით“.

კომუნიზმი, როგორც ამის შესახებ სკკპ პროგრამაშია ნათქვამი, იავისუფალ და შეგნებულ მშრომელთა მაღალორგანიზებული საზოგადოებაა, რომელშიც დამკვიდრდება საზოგადოებრივი თვითმმართველობა, საზოგადოების საკეთილდღეო შრომა ყველასათვის გახდება პირველი სასიცოცხლო მოთხოვნილება და შეგნებული აუცილებლობა, თითოეულის უნარი გამოყენებული იქნება უდიდესი სარგებლობით ხალხისათვის.

¹ იხ. გაზეთი „კომუნისტი“, 1973 წ. 28 ივნისი.

კომუნისტური საზოგადოების გაშლილი მშენებლობის პერიოდში სოციალისტური დემოკრატია ყოველმხრივ განვითარდება და სრულყოფილი გახდება. თითქმის ყველა მშრომელი, მოქალაქე მიიღებს აქტიურ მონაწილეობას სახელმწიფოს მართვაში, კიდევ უფრო გაძლიერდება სახალხო კონტროლი სახელმწიფო აპარატის მუშაობისა და საქმიანობისადმი.

სოციალისტური დემოკრატიის განვითარების პროცესში მოხდება სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების თანდათანობითი გადაქცევა საზოგადოებრივი თვითმმართველობის ორგანოებად.

ამ მიზნით საჭირო და აუცილებელია განვამტკიცოთ დისციპლინა. განვახორციელოთ ყოველდღიური კონტროლი მართვის აპარატის ყველა რგოლის საქმიანობისადმი და საბჭოთა ხელისუფლების გადაწყვეტილებათა და კანონთა შესრულების შემოწმება, გავაძლიეროთ თითოეული მუშაკის პასუხისმგებლობა მათი ზუსტად და ღროზე განხორციელებისათვის¹.

სკკპ პროგრამის ამ პრინციპული მოთხოვნის შესაბამისად საბჭოთა ადამიანების მოვალეობაა იდგნენ კანონიერებისა და მართლწესრიგის სადარაჯოზე, იჩენდნენ შეუწყნარებლობას ბოროტმოქმედებისადმი და ებრძოდნენ მათ; ამ მოვალეობას თითოეული საბჭოთა მოქალაქე კეთილსინდისიერად უნდა ასრულებდეს.

კომუნიზმის გაშლილი მშენებლობის პერიოდში სკკპ პროგრამით დასახულია ანტისაზოგადოებრივი საქციელის გამოვლინებისა და დანაშაულის ჩადენის შემთხვევების აღმოფხვრა-ლიკვიდაციის ამოცანა. ჩვენ ვიზიარებთ ლიტერატურაში გამოთქმულ აზრს², რომ დანაშაულობათა აღმოფხვრის საკითხი ასე კონკრეტულად და პრინციპულად არასოდეს არ ყოფილა დაყენებული საბჭოთა სახელმწიფოს სინამდვილეში, როგორც ეს კომუნიზმის მშენებლობის პროგრამაში და სკკპ პარტიის ყრილობების ისტორიულ გადაწყვეტილებებშია მოცემული.

პარტია ეყრდნობა ვ. ი. ლენინის სწავლებას — „თუ მასებში თვითმოქმედება არ აღვძარი, არაფერი გამოვა“³ — და აყენებს საკითხს დანაშაულთა წინააღმდეგ საყოველთაო-სახალხო ლაშქრობის ორგანიზაციის აუცილებლობაზე.

პარტიის XXI ყრილობის შემდეგ საზოგადოებრივი ორგანიზა-

¹ სკკპ პროგრამა, 1971.

² Н. М и р о н о в, Программа КПСС и вопросы дальнейшего укрепления законности и правопорядка, М., 1962.

³ ვ. ი. ლენინი. თხზ., ტ. 26, გვ. 590.

ციების გამგებლობაში სულ უფრო მეტად გადადის საზოგადოებრივი წესრიგისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების დაცვის უზრუნველყოფის საკითხები. ამ მიზნით საზოგადოებრივი წესრიგისა და უშიშროების უზრუნველყოფის ფუნქციებს სახელმწიფოს სპეციალური ორგანოების (პროკურატურა, სასამართლო, მილიცია და ა. შ.) პარალელურად საზოგადოებრივი ორგანიზაციებიც ასრულებენ.

სახალხო რაზმელები, ამხანაგური სასამართლოები, სახალხო კონტროლის ორგანოები, არაპრულწლოვანთა საქმეების კომისიები და სხვა ინსპექციები, რომლებიც შექმნილია ჩვენს ქვეყანაში, ქმედითად აბამს მშრომელებს სახელმწიფო საქმეების მართვაში, სოციალისტური კანონიერების ზუსტად დაცვისადმი კონტროლის განხორციელებაში.

ჩვენი ქვეყნის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე მოქმედი კანონმდებლობის საფუძველზე მკიდრო კონტაქტის დამყარებაა საჭირო მოკვლევის, წინასწარი გამოძიების ორგანოებსა და საზოგადოებრიობას შორის.

ვ. ი. ლენინი პოლიტგანების სრულიად რუსეთის II ყრილობაზე, 1921 წელს, მოხსენებაში „ახალი ეკონომიური პოლიტიკა და პოლიტგანების ამოცანები“ მიუთითებდა ბრძოლის აუცილებლობაზე საზოგადოებრიობის მონაწილეობით ბიუროკრატიზმთან. მექრთამეობასთან და წერდა: „რა უშლის ხელს ამ მოვლენებთან ბრძოლას? ჩვენი კანონები? ჩვენი პროპაგანდა? პირიქით! კანონები რამდენიც გნებავთ, იმდენია დაწერილი! მაშ რატომ არ გვაქვს წარმატება ამ ბრძოლაში? იმიტომ, რომ ამ ბრძოლას მარტოოდენ პროპაგანდით ვერ გამოიწვევ, მისი დამთავრება კი შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ თვით ხალხის მასა გვეხმარება“¹.

დანაშაულის დროულ გახსნაში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება საზოგადოებრიობის სიგნალს დანაშაულის მზადების თუ დამთავრებული დანაშაულის შესახებ. მოქალაქის თუ მოქალაქეების ასეთი შეტყობინება წინასწარი გამოძიების ორგანოებისათვის წარმოადგენს, უმეტეს შემთხვევებში, დანაშაულის გამოაშკარავების, დანაშაულის გახსნის შესანიშნავ საშუალებას.

დიდი მნიშვნელობა აქვს საზოგადოებრიობის სიგნალებს. რომლებიც შეეხება სავაჭრო ორგანიზაციებში ვაჭრობის წესების დარღვევას, უხარისხო პროდუქციის გამოშვებას, სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დატაცებას და ა. შ.

საზოგადოებრიობის ჩაბმა და მონაწილეობა საგამომძიებლო,

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 33, გვ. 68—69.

მომკვლევ და სასამართლო ორგანოების საქმიანობაში, ხელს უწყობს დანაშაულის თავიდან აცილებას, დანაშაულთა გამომჟღავნებასა და მის ჩამდენ პირთა წინააღმდეგ ბრძოლას, აგრეთვე, გამოძიების და სასამართლო საქმიანობის გაუმჯობესებას, საერთოდ, სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებას.

საგამომძიებლო პრაქტიკით დადასტურებულად უნდა მივიჩნიოთ, რომ მოკვლევისა და პროკურატურის ორგანოების მკიდრო კავშირი საზოგადოებრიობასთან არსებითად უწყობს ხელს და აჩქარებს დანაშაულის სწრაფად გახსნას, დამნაშავეთა გამოაშკარავებას და დაკავებას. ამიტომ, საგამომძიებლო პრაქტიკა უფრო მეტად უნდა ემყარებოდეს საზოგადოებრიობას და უფრო ფართო მასშტაბით იზიდავდეს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენლებს, ცალკეულ მოქალაქეებს სისხლის სამართლის საქმეთა გახსნასა და გამომძიებაში.

დიდია საზოგადოებრიობის როლი და მნიშვნელობა საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესში.

საზოგადოებრიობა შემდეგი სახით მონაწილეობს დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლაში:

1. დანაშაულებრივ ქმედობათა თავიდან აცილებაში, რაც გამოიხატება იმაში, რომ საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა, კოლექტივებმა ცალკეულ მერყევ ელემენტებზე აღმზრდელითი ზემოქმედების შედეგად თავიდან აიცილონ ასეთი პირის მიერ დანაშაულის ჩადენა და დააყენონ იგი სწორ გზაზე.

2. დანაშაულის გამომჟღავნებაში, გახსნაში, როცა მოქალაქეებმა იციან დანაშაულის მზადების ან ჩადენილი დანაშაულის შესახებ და სათანადო ცნობებს, სიგნალს აწვდიან წინასწარი გამოძიების ორგანოებს.

3. გამომჟღავნებული დანაშაულის გამომძიებაში, კერძოდ, ცალკეულ საგამომძიებლო მოქმედებათა ჩატარებაში მონაწილეობა.

4. დანაშაულისაგან დაზარალებულის და მოწმეების გამოვლენაში.

5. დანაშაულის ჩამდენი პირის დაკავებაში.

6. დანაშაულის იარაღის, დატაცებული ქონებისა და სხვა დამატკიცებელი საბუთების აღმოჩენაში.

7. დამნაშავე პირთა ხელახალ აღზრდა-გამოსწორებაში და ა. შ.¹. ცნობილია, რომ მძიმე დანაშაულის (განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში, სახელმწიფო და საზოგადო ქონების განსაკუთრებით დიდი ოდენობით დატაცება, ბანდიტი-

¹ И. М. Гальперин, Ф. Полозков, Участие общественности в советском уголовном процессе, М., 1961.

ზმი, მექრთამეობა და სხვა) გახსნა მეტად რთული ამოცანაა. დანაშაულის განზრახ ჩადენის დროს პიროვნება წინასწარ ღებულობს ისეთ ზომებს, რომ მისი ბოროტი განზრახვა საიდუმლოებით იყოს მოსილი.

დანაშაულის სწრაფი და ყოველმხრივი გახსნისათვის გამომძიებელმა, მომკვლევმა პირმა დროულად უნდა მიმართოს იმ უბნის მოსახლეობას, სადაც ჩადენილ იქნა საზოგადოებრივად საშიში ქმედობა.

საზოგადოებრიობის წარმომადგენლებმა (უბნის, ქუჩის, სოფლის, ქალაქის და ა. შ.) უკეთ იციან ადგილობრივი პირობები; ადამიანები, რომელთა შორის ცხოვრობდა საექვო პიროვნება, რომლისგანაც მოსალოდნელი იყო ამა თუ იმ სახის დანაშაულის ჩადენა. საზოგადოებრიობამ უმეტეს შემთხვევებში იღის ისიც, თუ სად აფარებს თავს დამნაშავე პირი.

საბჭოთა საზოგადოებრიობას ფართოდ უნდა განემარტოს, რომ საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დაწესებულია პასუხისმგებლობა მძიმე დანაშაულის განუცხადებლობისათვის, აგრეთვე დანაშაულის კვალის დაფარვისათვის.

დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა მარტო საქამართლოსა და პროკურატურის ორგანოების მეშვეობით ნაკლებ ეფექტიანი იქნება, თუ დანაშაულთა და დამნაშავე პირების წინააღმდეგ არ აღსდგა მთელი ჩვენი საზოგადოებრიობა, პარტიული, კომკავშირული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები და ცალკეული მოქალაქეები.

საბჭოთა ადამიანის მოქალაქეობრივი მოვალეობის მაღალ შეგნებულობაზე მეტყველებს ჩადენილი დანაშაულის შესახებ განცხადების, ცნობის უმაღლე მიწოდება საგამომძიებლო და მომკვლევ ორგანოებისათვის.

ასეთი ცნობა-სიგნალი, საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 108-ე მუხლის შესაბამისად, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაზია, რომლის საფუძველზე საგამომძიებლო და მომკვლევ ორგანოებს შესაძლებლობა ეძლევათ დროულად შეუდგნენ დანაშაულის მიმართ რეაგირებას, საგამომძიებლო მოქმედებათა ჩატარებას დანაშაულის ჩამდენი პირის სამხილებლად.

მარქსიზმ-ლენინიზმი გვასწავლის, რომ კომუნისტური საზოგადოებრივი ურთიერთობის განვითარება, შრომის ნაყოფიერების ზრდა და კომუნისტური საერთო ცხოვრების წესების დამკვიდრება შეუძლებელია საზოგადოების ყველა წევრის შეგნებისა და კულტურის აუმაღლებლად.

საბჭოთა სახელმწიფოში განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა ადამიანის სულიერ და ფიზიკურ ფორმირებას. ეს გრანდიოზული

ამოცანა ხორციელდება კომუნისტური მსოფლმხედველობის დამკვიდრებით.

კომუნისტური პარტია კომუნისტური საზოგადოების გაშლილი მშენებლობის პერიოდში საზოგადოების ყველა წევრს უნერგავს ახალ კომუნისტურ ხასიათს, ჩვევებს. ამიტომ სსრ კავშირში განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა იმ ახალგაზრდა თაობის აღზრდას, რომელმაც უნდა იცხოვროს და იმოღვაწეოს კომუნიზმის დროს.

საბჭოთა ხალხის უდიდესმა უმრავლესობამ უკვე შეისისხლხორცა ამხანაგობის, მეგობრობის, კოლექტივიზმის, საზოგადოებრივი მოვალეობისადმი ერთგულების კეთილშობილური გრძნობები. კომუნისტური შეგნება ყალიბდება და მტკიცდება კომუნიზმისათვის აქტიურ ბრძოლაში, თითოეული მოქალაქის ქცევაში, ყოველი კოლექტივის, ყველა დაწესებულებისა და ორგანიზაციის საქმიანობაში.

გაიძვერები, დანაშაულის ჩამდენი პირები ხალხის და სოციალიზმის მშენებლობის მტრები არიან. ამიტომ, სამართლიანად შენიშნავდა ვ. ი. ლენინი, „ამ მტრების მიმართ უნდა დავაწესოთ მთელი მოსახლეობის განსაკუთრებული მეთვალყურეობა, მათ დაუნდობლად უნდა გავუსწორდეთ. როგორც კი ოდნავად დაარღვევენ სოციალისტური საზოგადოების წესებსა და კანონებს“¹. ამ მხრივ, ყოველგვარი სისუსტე, მერყეობა, სანტიმენტალობა ვ. ი. ლენინს მიაჩნდა უდიდეს დანაშაულად სოციალიზმის წინაშე.

იმისათვის, რომ დანაშაულის ჩამდენი პარაზიტებისაგან უვნებელგვეყო სოციალიზმის მშენებლობა ჩვენს ქვეყანაში, მოეწყო საყოველთაო-სახალხო, მრავალი მილიონი მუშის და გლეხის მიერ ნებაყოფლობით, ენერგიულად, რევოლუციური ენთუზიაზმით ზურგგამაგრებული აღრიცხვა და კონტროლი შრომის პროდუქტების წარმოების და განაწილების მიმართ².

საჭირო და აუცილებელია ავამაღლოთ საზოგადოებრიობის ყურადღება და მოთხოვნა ადამიანთა საერთო ქცევისადმი.

დანაშაულის ჩამდენი ცალკეული პირები, რომლებიც არღვევენ საზოგადოებრივ წესრიგს, ამა თუ იმ კოლექტივის (ფაბრიკა, ქარხანა, საბჭოთა მეურნეობა, სკოლა და ა. შ.), ამა თუ იმ საზოგადოებრივი ორგანიზაციის, პარტიული, კომკავშირული, პროფკავშირული ორგანიზაციის წევრები არიან.

მართალია, საბჭოთა კანონის, საბჭოთა მართლწესრიგის დამრღვევი პირი მხილებული და დასჯილი უნდა იქნეს, მაგრამ ყოველ-

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 26, გვ. 478.

² იქვე.

თვის როდია მიზანშეწონილი დამნაშავეის მკაცრად დასჯა. თუ კანონის დარღვევა უმნიშვნელოა და დანაშაულის ჩამდენი არაა საზოგადოებრივად საშიში, შეიძლება მისი გამოსწორება სასამართლო რეპრესიის გარეშე, მოქმედი კანონმდებლობის საფუძველზე, საქმე განსახილველად გადაეცემა კოლექტივს, თვით პირი კი — საზოგადოებრიობას აღსაზრდელად და გამოსასწორებლად.

ჩვენი კანონმდებლობა ემყარება ვ. ი. ლენინის მითითებას იმის შესახებ, რომ „გამათრთხილებელი მნიშვნელობა სასჯელისა გაპირობებულია სრულიადაც არა მისი სისასტიკით, არამედ მისი აუცილებლობით. მთავარი მნიშვნელობა აქვს არა იმას, რომ დანაშაული სასტიკად დაისაჯოს, არამედ იმას, რომ დანაშაულის ა რ ც ე რ თ ი შემთხვევა არ დარჩეს გამოუმჯლავნებელი“.¹

პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ პირის მიერ საზოგადოებრივი წესრიგის უმნიშვნელო დარღვევის რეაგირების გარეშე დატოვება ზელს უწყობს იმას, რომ ამ პირმა მომავალში ჩაიდინოს მძიმე დანაშაული. ხშირია შემთხვევა, როცა ოჯახის, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, ამხანაგების და მეგობრების უყურადღებობის გამო პირი ჩადის მძიმე დანაშაულს, მაშინ როდესაც საზოგადოებრიობას შეეძლო მასზე ზემოქმედება.

საბჭოთა სახელმწიფოს განვითარების თანამედროვე ეტაპზე საზოგადოებრივი ზეგავლენის სხვადასხვა ფორმების შეფარდებასთან ერთად იძულება კვლავ რჩება დანაშაულთა საბოლოო აღმოფხვრის ერთ-ერთ ქმედით საშუალებად.

სასამართლო, პროკურატურისა და მილიციის ორგანოების ამოცანაა საზოგადოებრიობის დახმარებით აწარმოონ აქტიური ბრძოლა დამნაშავეობასთან მის სრულ ლიკვიდაციამდე. სასამართლო, პროკურატურისა და მილიციის ორგანოები მკაცრად უნდა იდგნენ მოქალაქეთა უფლებების, თავისუფლების, ღირსების, სახელმწიფო და საზოგადო ქონების, აგრეთვე მოქალაქეთა პირადი ქონების დაცვის სადარაჯოზე.

სკკპ პროგრამაში ჩაწერილია, რომ კომუნიზმის მშენებელ საზოგადოებაში არ უნდა იყოს სამართლის დარღვევა და დამნაშავეობა. მაგრამ სანამ არის დანაშაულის გამოვლინებანი, უნდა მივიღოთ სასტიკი ზომები იმ პირთა დასასჯელად, რომლებმაც ჩაიდინეს საზოგადოებისათვის საშიში დანაშაული, დაარღვიეს სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესები, არ სურთ ეზიარონ პატიოსან შრომითს ცხოვრებას. მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს დანაშაულის თავიდან აცილებას².

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 4, გვ. 490.

² სკკპ პროგრამა, 1971.

პარტია და საბჭოთა სახელმწიფო თავისი პოლიტიკის განხორციელებისას ეყრდნობა ვ. ი. ლენინის მითითებას და იყენებს არა მარტო დარწმუნების, არამედ იძულების მეთოდსაც.

ჩვენს ქვეყანაში სოციალიზმის აშენების პრაქტიკა ადასტურებს, რომ მასების აღზრდა დარწმუნების მეთოდით არ გამოირიცხავს იძულების ღონისძიების შეფარდებასაც.

ვ. ი. ლენინი თავის მოხსენებაში სრულიად რუსეთის საბჭოების VIII ყრილობაზე 1920 წ. მიუთითებდა: ჩვენში „პროლეტარიატის დიქტატურამ იმიტომ მიაღწია წარმატებას, რომ მან იცოდა ძალდატანებისა და დარწმუნების შეერთება“¹, ხოლო უფრო ადრე ვ. ი. ლენინი სტატიაში „პირვანდელი მონასახი სტატიისა—„საბჭოთა ხელისუფლების მორიგი ამოცანები“ წერდა, რომ „იძულების გარეშე ასეთი ამოცანის შესრულება ყოვლად შეუძლებელია. ჩვენ გვესაქიროება სახელმწიფო, ჩვენ გვესაქიროება იძულება. პროლეტარული სახელმწიფოს იმ ორგანოს, რომელიც ასეთ იძულებას ახორციელებს, უნდა წარმოადგენდნენ საბჭოთა სასამართლოები. და მათ ეკისრებათ შრომის დისციპლინისათვის მოსახლეობის აღზრდის უდიდესი ამოცანა“².

საბჭოთა დემოკრატიის ერთ-ერთი გამოხატულებაა შრომის უფლება. კაცობრიობის პროგრესული წარმომადგენლები საუკუნეების მანძილზე ოცნებობდნენ, ხოლო მუშები სისხლს ღვრიდნენ ამ უფლების განხორციელებისათვის. მუშათა ლოზუნგი „შრომის უფლება“, კ. მარქსის თქმით, იყო „პირველი უმწეო ფორმულა, რომელშიაც შეჯამებულია პროლეტარიატის რევოლუციური მოთხოვნები“³.

ვ. ი. ლენინმა ნებაყოფლობითი კომუნისტური შრომის ყლორტები აღმოაჩინა კომუნისტურ შაბათობებში, როცა რუსეთში ასობით რიგითმა მუშამ გამოიჩინა თავდადებული ზრუნვა შრომის ნაყოფიერების გადიდებისა და საზოგადოებრივი საკუთრების დაცვისათვის. ვ. ი. ლენინს სწამდა კომუნიზმის მშენებლობის დაწყების შესაძლებლობა „იქ, სადაც ჩნდება უბრალო მუშების თავგანწირული, მძიმე შრომის დამძლევი ზრუნვა შრომის ნაყოფიერების გადიდებაზე, თვითოეული ფუთი პურის, ქვანახშირის, რკინის და იმ სხვა პროდუქტების დაცვაზე, რომლებიც ხვდება არა მომუშავეებს პირადად და არა მათ „მახლობლებს“, არამედ „შორეულებს“, ე. ი. საერთოდ მთელ საზოგადოებას, ათეულ და ასეულ მილიონობით ადა-

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., 31, გვ. 610.

² ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 27, გვ. 252.

³ კ. მარქსი და ფ. ენგელსი, რჩეული ნაწერები, 1950, ტ. I, გვ. 176.

მიანს, გაერთიანებულთ ჯერ ერთ სოციალისტურ სახელმწიფოდ, შემდეგ კი საბჭოთა რესპუბლიკების კავშირად¹.

ჩვენი მშრომელი მოსახლეობის უდიდესი უმრავლესობა ყველაზე მაღლა აყენებს საზოგადოების და სახელმწიფოს მიერ დაკისრულ სამუშაოს, ამრავლებს სახალხო დოვლათს, მუშაობს უწყუნოდ. მაგრამ ჩვენში ჯერ კიდევ არიან შრომისუნარიანი მოქალაქეები, რომლებიც ანტისაზოგადოებრივ, პარაზიტულ ცხოვრებას ეწევიან. უსაქმურობას, მუქთახორობას, მაწანწალობას და მათხოვრობას კომუნიზმის მშენებელ საზოგადოებაში ადგილი არ უნდა ჰქონდეს.

ყოველ შრომისუნარიან საბჭოთა მოქალაქეს შეგნებული აქვს, რომ ნებაყოფლობით და აქტიურ მონაწილეობას უნდა იღებდეს სოციალისტურ შრომაში, რადგან მას ღრმად ესმის იმის ჭეშმარიტება, რომ მხოლოდ შრომით საზოგადოების სიმდიდრის წყარო, რომელიც ქმნის პირობებს ადამიანთა მატერიალური და კულტურული მოთხოვნილების უფრო სრულად დაკმაყოფილებისათვის.

საბჭოთა მოქალაქეებისათვის მინიჭებული ფართო უფლებები, ცხადია, გულისხმობს აგრეთვე იმას, რომ თითოეული მოქალაქე ზუსტად და განუხრელად ასრულებდეს დაკისრებულ მოვალეობას საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე. იჩენდეს მაღალ ორგანიზებულობასა და სანიმუშოდ იცავდეს შეგნებულ შრომის დისციპლინას. საქართველოს მშრომელებს კარგად ახსოვთ ვ. ი. ლენინის სწავლება იმის შესახებ, რომ ეკონომიური აღმაველობის ერთ-ერთი პირობა მშრომელთა დისციპლინის ამაღლებაა. სანიმუშო დისციპლინა უზრუნველყოფს წარმატებებს შრომაში. ამიტომ პარტია ყოველთვის ახორციელებდა და ახორციელებს უდიდეს ორგანიზატორულ და აღმზრდელობით მუშაობას შრომისა და სახელმწიფო დისციპლინის განმტკიცებისათვის.

ლ. ი. ბრეჟნევიმ თავის მოხსენებაში „საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის ორმოცდაათი წლისათვის“ სავსებით სამართლიანად აღნიშნა, რომ განვლილი ნახევარი საუკუნის მანძილზე მომხდარი ღრმა და ყოველმხრივი სოციალურ-პოლიტიკური ცვლილებების საფუძველზე ჩვენი საზოგადოება თვისებრივად ახალ დონეზე ავიდა. ახლა ვ. ი. ლენინის წინასწარმეტყველება, რომელიც ზაზგასმით აღნიშნავდა, რომ სოციალიზმი „ქმნის ადამიანთა თანაცხოვრების ახალ, უმაღლეს ფორმებს“².

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მერვე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს პირველი სესიის მიერ (1970 წ. ივლისი) მიღებული „სსრ კავშირის ორმოცდაათი წლისათვის, 1973.

ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 29, გვ. 499—500.

2 ლ. ი. ბრეჟნევი, საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის ორმოცდაათი წლისათვის, 1973.

გნოზისა და მოკავშირე რესპუბლიკების შრომის კანონმდებლობის საფუძვლები“ დიდმნიშვნელოვანი საკანონმდებლო აქტია, რომელიც უდიდეს როლს შეასრულებს შეგნებული შრომის დისციპლინის შემდგომი განმტკიცების საქმეში.

სსრ კავშირის მოქალაქეს შრომის უფლებასთან ერთად დაკისრებული აქვს გარკვეული მოვალეობანი. ყოველ მშრომელს ევალება იმუშაოს პატიოსნად და კეთილსინდისიერად, გაუფრთხილდეს სოციალისტურ საკუთრებას და განამტკიცოს იგი, დროულად და ზუსტად შეასრულოს ადმინისტრაციის განკარგულებანი, გაადიდოს შრომის ნაყოფიერება, იგაუმჯობესოს პროდუქციის ხარისხი, ზუსტად დაიცვას წარმოების ტექნოლოგია და ა. შ.

საბჭოთა მშრომელი ადამიანები დარწმუნებული არიან, რომ ისინი მუშაობენ საკუთარი თავისა და საზოგადოების კეთილდღეობისა და ბედნიერებისათვის.

პარტია და მთავრობა განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს შრომის ნაყოფიერების განუწყვეტელ ზრდას, საწარმოო ძალების განვითარების დონის ამაღლებას, ხალხის ცხოვრებისა და კეთილდღეობის გაუმჯობესებას. შექმნილია ყველა ხელსაყრელი პირობა ადამიანის მუშაობის, სწავლის, დასვენების, ფიზიკური და სულიერი განვითარებისა და ნიჭის საუკეთესოდ გამოყენებისათვის. სწორედ ამიტომ, — აღნიშნავს ლ. ი. ბრეჟნევი, — საბჭოთა კანონი იცავს სოციალისტურ საკუთრებას, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესებს, იგი იცავს მოქალაქეთა უფლებებს.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1970 წლის 16 მაისის მიმართვაში ამომრჩეველებსადმი მითითებულია: პარტია კვლავაც ბეჯითად განავითარებს სოციალიზმის დემოკრატიულ საფუძვლებს, იბრძოლებს იმისათვის, რომ თითოეულმა საბჭოთა მოქალაქემ სავსებით გამოავლინოს თავისი უნარი შრომითს და საზოგადოებრივ საქმიანობაში, რომ მან ფართოდ და ეფექტიანად გამოიყენოს ყველა ის უფლება, რომელიც მას საბჭოთა ხელისუფლებამ მიანიჭა. პარტია ბეჯითად განაგრძობს მუშაობას დისციპლინისა და პასუხისმგებლობის ამაღლებისათვის, იბრძვის ანტისაზოგადოებრივი მოვლენების წინააღმდეგ, ბიუროკრატიზმისა და საქმის გაჭიანურების წინააღმდეგ, აზასთან დაეყრდნობა ყველამ მშრომელთა აქტიურ მონაწილეობას.

სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1970 წლის ივლისის პლენუმის დადგენილებაში „პარტიის მორიგი ამოცანები სოფლის მეურნეობის დარგში“ მითითებულია, რომ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმი პარტიული ორგანიზაციების, პარტიისა და სახელმწიფო მთელი კადრების ყურადღებას მიაქცევს იმას, რომ საჭიროა განამტკიცონ დისციპლინა, გაზარდონ პირადი პასუხისმგებლობა დავა-

ლებული საქმისათვის, საბჭოთა კანონების განუხრელად დაცვისა და შესრულებასათვის.

შრომის დისციპლინის სანიმუშოდ დაცვა მოითხოვს თითოეულ საბჭოთა მოქალაქისაგან, თვალისჩინივით გაუფრთხილდნენ სახელმწიფო და საზოგადოებრივ საკუთრებას: მანქანებს, ხელსაწყოებს, დაზგებს, მასალებს და ა.შ. საბჭოთა კანონი მკაცრ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს მათ წინააღმდეგ, ვინც ხელყოფს სახელმწიფოსა და საკოლმეურნეო ქონებას.

ჯერ კიდევ არიან ადამიანები, რომელთა შეგნებაში არსებობს წარსულის მძვინვარე გადმონაშთები. პარტიის მიზანია აღმოფხვრას ადამიანთა შეგნებიდან კაპიტალიზმის გადმონაშთები. ამ ამოცანის განხორციელებას ემსახურება საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა მთავრობის პოლიტიკა, რომელიც მასებს ზრდის კომუნისტური სულისკვეთებით.

შრომელთა სოციალისტური კანონიერების სულისკვეთებით აღზრდას ემსახურება საბჭოთა სამართალი, რომელიც სოციალისტური ზედნაშენის მძლავრი ნაწილია. საბჭოთა კანონი მკაცრად სჯის მძიმე დანაშაულის ჩამდენ პირებს. სასჯელის მიზანი მხოლოდ ჩადენილი დანაშაულისათვის დასჯა როდია, არამედ მსჯავრდებულთა გამოსწორება და ხელახლა აღზრდაა შრომისადმი პატიოსანადამოკიდებულების, კანონთა ზუსტად შესრულების, სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესებისადმი პატივისცემის სულისკვეთებით, აგრეთვე ახალ დანაშაულთა ჩადენის თავიდან აცილება როგორც მსჯავრდებულთა, ისე სხვა პირთა მიერ.

შრომის დისციპლინის განმტკიცებაში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება საბჭოთა იუსტიციის ორგანოებს, მათ შორის საგამომძიებლო ორგანოებს. ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს ვ. ი. ლენინის სწავლება, რომ ჩვენ სასაცილო უტოპისტები ვიქნებოდით, თუ წარმოვიდგენდით, თითქოს მშრომელთა დისციპლინისა და თვითდისციპლინის გატარების ამოცანის განხორციელება შესაძლებელია იძულების გარეშე. ვ. ი. ლენინი მოითხოვდა იმათ მკაცრ დასჯას, ვინც გაუბრუნებდა საპატიმროს, ვინც არღვევს შრომის დისციპლინას. არც ერთი გაიძვერა (მათ შორის მუშაობისაგან თავის დამძვრენიც) არ უნდა სეირნობდეს თავისუფლად, არამედ საპატიმროში იჯდეს, ან სასჯელს იხდიდეს უძნელესი სჯის იძულებით სამუშაოზე. ავითარებდა რა შემდეგ აზრს, ვ. ი. ლენინი დაასკვნია: დამნაშავეა ყველა, ვინც არღვევს შრომის დისციპლინას, რომელ მეურნეობაშიც, რა საქმეშიც არ უნდა ხდებოდეს ეს, — რომ საჭიროა უნარი ამაში დამნაშავეს პოვნისა, სასამართლოსადმი გადაცემისა და დაუნდობლად დასჯისათვის.

პარტიისა და მთავრობის მიერ დასახული გრანდიოზული ამოცანების განხორციელება მოითხოვს ყველა რანგის მუშაკთა მომთხოვნელობისა და პერსონალური პასუხისმგებლობის გაძლიერებას მინდობილი საქმისადმი, პარტიული და სახელმწიფოებრივი დისციპლინის, მოქმედი კანონმდებლობის შემდგომ დაცვასა და განუხრელ განმტკიცებას.

ჩვენი რესპუბლიკის მშრომელები მთელი პასუხისმგებლობით ესწრაფვიან წარმატებით განახორციელონ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის წინასწარდასახულობანი. ამას ადასტურებს ჩვენი რესპუბლიკის მუშათა კლასის, კოლმეურნე გლეხობისა და ინტელიგენციის სულ უფრო მზარდი პოლიტიკური და შრომითი აქტივობა, სოციალისტური შეჯიბრების საყოველთაო-სახალხო გაქანება. ჩვენი შრომისუნარიანი მოსახლეობის უდიდესი უმრავლესობა კომუნისტური აღმშენებლობის აქტიური მონაწილეა.

სკკპ პროგრამამ განსაზღვრა მთელი ჩვენი ქვეყნის და ხალხის ძირითადი ამოცანები კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნის, საზოგადოებრივი ურთიერთობის სრულყოფის, საბჭოთა ადამიანების კომუნისტური აღზრდის, ხალხის ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონის მნიშვნელოვანი ამაღლების უზრუნველსაყოფად.

ამ ამოცანების განხორციელება შესაძლებელი გახდა სოციალისტური წარმოების განვითარების სწრაფი ტემპის, მისი ეფექტიანობის ამაღლების, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესისა და შრომის ნაყოფიერების ზრდის დაჩქარების საფუძველზე.

საქართველოს მშრომელების გმირულმა შრომამ უზრუნველყო მეცხრე ხუთწლედის სახალხო მეურნეობის გეგმების წარმატებით შესრულება.

საქართველოს მშრომელებს ღრმად აქვთ შეგნებული, თუ რა უდიდესი მნიშვნელობა აქვს თავდადებულ შრომას ჩვენი დიადი სამშობლოს ეკონომიური და თავდაცვითი ძლიერების განმტკიცებისათვის, ხალხის ცხოვრების დონის განუზრელი ამაღლებისათვის. ამიტომ საქართველოს მშრომელები თავდადებით, ბეჯითად და შემოქმედებითად შრომობენ კომუნიზმის მშენებლობის ყველა უბანზე.

მეცხრე ხუთწლედის მთავარი ამოცანა ის არის, აღნიშნავს ლ.ი. ბრეჟნევი, — რომ უზრუნველყოთ ხალხის ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონის მნიშვნელოვანი ამაღლება სოციალისტური წარმოების განვითარების სწრაფი ტემპის, მისა

ფეფქტიანობის ამაღლების, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესისა და შრომის ნაყოფიერების ზრდის დაჩქარების საფუძველზე¹.

სკკპ XXIV ყრილობაზე სკკპ ცენტრალური კომიტეტის საანგარიშო მოხსენებაში დიდი ყურადღება დაეთმო თანამედროვე ეტაპზე კანონიერების შემდგომი განმტკიცებისა და დამნაშავეობასთან ბრძოლის გაძლიერების ღონისძიებებს. „კანონიერების განმტკიცება ძარტო სახელმწიფო აპარატის ამოცანა როდია. პარტიული ორგანიზაციები, პროფკავშირები, კომკავშირი მოვალენი არიან ყველაფერი იღონონ, რათა უზრუნველყონ კანონების უმკაცრესად დაცვა, გააუმჯობესონ მშრომელთა სამართლებრივი აღზრდა. სამართლის, კანონის პატივისცემა თითოეული ადამიანის პირადი მრწამსი უნდა გახდეს. ეს მით უმეტეს ეხება თანამდებობის პირთა საქმიანობას. ვერ შევურიგდებით კანონის დარღვევის თუ მისთვის გვერდის ავლის ვერავითარ ცდებს, როგორც არ უნდა ასაბუთებდნენ მათ. ვერ შევურიგდებით ვერც პიროვნების უფლებათა დარღვევას, მოქალაქეთა ღირსების შელახვას. ჩვენთვის, კომუნისტებისათვის, ყველაზე ჭეშმანური იდეალების მომხრეებისათვის, ეს პრინციპის საქმეა.

კვლავ სერიოზულ ამოცანად რჩება ბრძოლა დამნაშავეობასთან. უკანასკნელ ხანს უფრო მკაცრი პასუხისმგებლობა დაწესდა ზოგიერთი სახეობის სამართალდარღვევისათვის. კანონებით გათვალისწინებული სასჯელის ზომების გამოყენებასთან ერთად ჩვენ სულ უფრო მეტად ვზრუნავთ დანაშაულის პროფილაქტიკისათვის, ამისათვის, თუ როგორ ავიციდინოთ თავიდან, არ დაუშვათ იგი“².

ყოველივე, რაც გაახორციელდა სსრ კავშირში ადამიანების ცხოვრების ღონისა და კულტურის ამაღლებისათვის, მეცნიერებისა და განათლების, ლიტერატურისა და ხელოვნების აყვავებისათვის, — საქვეყნოდ აცხადებდა ამხანაგი ლ. ი. ბრეჟნევი სკკპ XXIV ყრილობის ტრიბუნიდან, — ადასტურებს იმ უბრალო ჭეშმარიტებას, რომ სოციალიზმის მთავარი მიზანია ადამიანის კეთილდღეობა, მისი ყოველმხრივი განვითარება.

სკკპ XXII ყრილობამ მიუთითა კომუნისტური საზოგადოების გაშლილი მშენებლობის პერიოდში სოციალისტური კანონიერების უდიდეს როლზე და კომუნიზმის საპროგრამო დოკუმენტში, სკკპ პროგრამაში ჩაწერა, თუ რა დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სოციალისტურ მართლწესრიგის შემდგომ განმტკიცებას, სამართლებრივი ნორმების სრულყოფას, რომლებიც აწესრიგებენ სამეურნეო-ორგანიზატორულ და კულტურულ-აღმზრდელობით მუშაობას, ხელს უწყობენ კომუნისტური მშენებლობის ამოცანების გადაჭრას.

1 იხ. სკკპ XXIV ყრილობის მასალები, 1971, გვ. 52.

2 იქვე, გვ. 103.

ჩვენს ქვეყანაში დღითიდღე უმჯობესდება მშრომელთა მატერიალური კეთილდღეობა, ასევე სწრაფად მდლდება მოქალაქეთა კულტურის და შეგნების დონე, რაც ხელს უწყობს და აჩქარებს დანაშაულის შემცირებას და მის თანდათანობით აღმოფხვრას.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამით დასახულ ღონისძიებათა განხორციელება ჩვენს ქვეყანაში კომუნისმის აშენებისათვის მოითხოვს სახელმწიფო დაწესებულებების, პარტიული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მუშაობის კიდევ უფრო მეტად ვაუმჯობესებას, თითოეული საბჭოთა მოქალაქის შეგნების ამაღლებას.

პარტიის პროგრამა მიუთითებს, რომ რაც უფრო მაღალია საზოგადოების თითოეული წევრის შეგნება, მით უფრო სწრაფად განხორციელდება კომუნისმის აშენების ნათელი პროგრამა. ვ. ი. ლენინის სწავლების შესაბამისად სახელმწიფო „ძლიერია მაშინ, როცა მასებმა ყველაფერი იციან, როცა მათ შეუძლიათ ყველაფერი იმსჯელონ და ყველაფერს შეგნებულად სჩადიან“.¹

სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მთელი სისტემა, როგორც პარტიის პროგრამაშია მითითებული, ზრდის ჩვენს სახელოვან მშრომელებს მოვალეობის ნებაყოფლობითი, კეთილსინდისიერი შესრულების სულისკვეთებით, იწვევს უფლებათა და მოვალეობათა ორგანულ შეერთებას კომუნისტური საერთო ცხოვრების ერთიან ნორმად.

სკკპ პროგრამამ აღიარა, რომ მშრომელთა მატერიალური უზრუნველყოფის, კულტურული დონისა და შეგნების ზრდა ყველა პირობას ქმნის იმისათვის, რომ აღმოიფხვრას დანაშაული, საბოლოო ანგარიშით სისხლის სამართლის სასჯელის ღონისძიებანი შეიცვალოს საზოგადოებრივი ზეგავლენის და აღზრდის ღონისძიებებით. სოციალიზმის პირობებში თითოეულ ადამიანს, რომელიც შრომითს გზას ასცდა, შეუძლია დაუბრუნდეს სასარგებლო საქმიანობას.

კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობის პერიოდში დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა მიმდინარეობს სახელმწიფოს სპეციალური ორგანოების და საზოგადოებრიობის ერთობლივი მოქმედებით, რაც საბოლოოდ უზრუნველყოფს ჩვენს ქვეყანაში დამნაშავეობათა ლიკვიდაციას.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXIII და XXIV ყრილობებმა დადებითი შეფასება მისცა პროკურატურის, სასამართ-

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 26, გვ. 297.

ლო, მილიციისა და უშიშროების ორგანოებს საერთო საქმიანობას დაქანავეობასთან ბრძოლაში.

აი რა თქვა ამხ. ლ. ი. ბრეჟნევმა სკკპ ცენტრალური კომიტეტის საანგარიშო მოხსენებაში XXIII ყრილობაზე: „სოციალისტური კანონიერების შემდგომი განმტკიცებისათვის ბრძოლაში ბევრ რაპეს აკეთებენ მილიციის, პროკურატურისა და სასამართლო ორგანოები. იმპერიალისტურ დაზვერვათა და ნათი აგენტურის ხრიკების მხილებისა და აღკვეთისათვის ფხიზლად ეწევიან სამსახურს სახელმწიფო უშიშროების ორგანოები“¹.

სკკპ XXIV ყრილობამ კი აღნიშნა: „გაუმჯობესდა მილიციის, პროკურატურის, სასამართლოების საქმიანობა“.²

ვ.ი. ლენინმა თავის უკვდავ შრომებში მოგვცა სოციალისტურა მშენებლობის პრობლემური საკითხების თეორიული და პრაქტიკული გადაწყვეტის უბადლო ნიმუშები.

ვ.ი. ლენინის იდეები და წინასწარდასახულობანი სოციალისტური კანონიერების განმტკიცების, საზოგადოებრიობის როლზე და მნაშავეობასთან ბრძოლაში და იუსტიციის ორგანოების მოღვაწეობაზე უდიდეს მნიშვნელობას ინარჩუნებენ საბჭოთა სახელმწიფოს განვითარების დღევანდელ ეტაპზე.

პარტია და მთავრობა განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს საგამომძიებლო და სხვა იუსტიციის ორგანოების მუშაობის გაუმჯობესებას. დანაშულის თანდათანობით შემცირება, დანაშაულის წარმომშობი მიზეზებისა და პირობების აღმოფხვრა მოითხოვს ბრძოლის გაძლიერებას სოციალისტური კანონიერებისა და მართლწესრიგის დამრღვევთა მიმართ.

ამ მიმართებით ამ უკანასკნელ ხანს სკკპ ცენტრალურმა კომიტეტმა და მინისტრთა საბჭომ არაერთი მნიშვნელოვანი დადგენილება მიიღო. ამ მხრივ აღსანიშნავია სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და მინისტრთა საბჭოს დადგენილებები: 1965 წ. 10 დეკემბრის დადგენილება „პროკურატურისა და საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის სამინისტროს საგამომძიებლო ორგანოების მუშაობის შემდგომი გაუმჯობესების ღონისძიებათა შესახებ“, 1966 წლის 23 ივლისის დადგენილება „დამნაშავეობასთან ბრძოლის გაძლიერების ღონისძიებათა შესახებ“ (ამ დადგენილების შესაბამისად 1966 წლის 26 ივლისს სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა მიიღო

¹ იხ. ლ. ი. ბრეჟნევი, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის საანგარიშო მოხსენება საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXIII ყრილობაზე.

² იხ. სკკპ XXIV ყრილობის მასალები, 1971, გვ. 103.

ბრძანებულება „ხულიგნობისათვის პასუხისმგებლობის გაძლიერების შესახებ“); 1970 წლის 30 ივლისის დადგენილება „სასამართლო და პროკურატურის ორგანოების მუშაობის შემდგომი გაუმჯობესების ღონისძიებათა შესახებ“ და სხვ.

პარტიისა და მთავრობის მიერ მიღებული ზემოაღნიშნული დადგენილებები აშკარად მიუთითებენ იმაზე, თუ რა დიდ მზრუნველობას იჩენს პარტია და მთავრობა იუსტიციის ორგანოების მუშაობის ყოველმხრივ გაუმჯობესების საქმეში.

ამ დადგენილებებით დასახულ ღონისძიებათა განხორციელება უზრუნველყოფს სოციალისტური კანონიერებისა და მართლწესრიგის შემდგომ განმტკიცებას. დამნაშავეობასთან ბრძოლის კიდევ უფრო გაძლიერებას და ჩვენი მოსახლეობის სამართლებრივი აღზრდის ღონის ამაღლებას.

საგამომძიებლო ორგანოების მუშაობა თანამედროვე ეტაპზე წარმოუდგენელია საზოგადოებრიობის აქტიური მონაწილეობის გარეშე. საგამომძიებლო ორგანოების მოღვაწეობაში დიდი როლი ენიჭება პროკურორისა და გამომძიებლის საზოგადოებრივ თანაშემწეებს.

საზოგადოებრივი თანაშემწის მეშვეობით პროკურორი და გამომძიებელი ატარებენ სხვადასხვა ხასიათის შემოწმებებს, მასალის შესწავლასა და მის განზოგადებას. საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები აქტიურად მონაწილეობენ ცალკეულ რთულ საგამომძიებლო მოქმედებათა წარმოებაში და ა.შ.

საგამომძიებლო ორგანოების საქმიანობაში საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა მონაწილეობა სრულებითაც არ ნიშნავს ამ ორგანოების როლის შესუსტებას ან გამომძიებლის სამსახურებრივი და პროცესუალური ფუნქციის გადაცემას საზოგადოებრიობისათვის.

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე საზოგადოებრიობის მონაწილეობა მიზნად ისახავს საგამომძიებლო ორგანოების ფუნქციების განხორციელების დროს მხოლოდ დახმარების აღმოჩენას, ხელის შეწყობას გამომძიებლისათვის და არა გამომძიებლის შეცვლას.

საგამომძიებლო ორგანოებმა წინასწარი გამოძიების სტადიაზე უნდა გამოავლინონ დანაშაულის ჩადენის ხელშემწყობი მიზეზები და გარემოებები და გაატარონ ღონისძიებანი მათი აღმოფხვრისა და აცილებისათვის. ეს საგამომძიებლო ორგანოების სამსახურებრივი და პროცესუალური მოვალეობაა. პროკურატურის ორგანოებს ევალება საპროკურორო ზედამხედველობის განხორციელების დროს თვალყური ადევნონ გამომძიებლის მოღვაწეობას დანაშაულის ჩა-

დენის ხელშეწყობი მაზრებისა და პირობების დადგენისა და მათი აცილების დარგში.

წინასწარი გამოძიების ორგანოების საქმიანობაში ვ.ი. ლენინის სწავლების შესაბამისად, ფართოდ უნდა მონაწილეობდნენ საზოგადოებრიობის აქტიური წარმომადგენლები. საზოგადოებრიობამ „დამოუკიდებელი, სწრაფი და საქმიანი მოწაწილეობა მიიღოს კანონიერების დაცვის მეთვალყურეობის საქმეში“¹.

ის ფაქტი, რომ ჩვენი საზოგადოება ჯერ კიდევ თავისუფალი არ არის მართლწესრიგის დამრღვევთაგან, იმაზე მიუთითებს, რომ სახელმწიფო ორგანოებს და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს იდეოლოგიურ მუშაობაში გააჩნიათ არსებითი ნაკლოვანებანი. ყველგან არ ეწევიან უკომპრომისო ბრძოლას წარსულის მავნე გადმონაშთებთან, კომუნისტური მოჩაღის ისეთ ანტიპოდებთან, როგორიც არის მექრთამეობა, გამოძალვა, ხულიგნობა, ქურდობა და სხვ.

სახელმწიფო, შრომის დისციპლინისა და საზოგადოებრივი წესრიგის დამრღვევთ ყოველთვის არ უპირისპირდება საზოგადოებრივად აზრი.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს იმ მანკიერი მოვლენების შესახებ, რომელთაც ადგილი ჰქონდათ ჩვენს რესპუბლიკაში თითქმის ორი ათეული წლის მანძილზე (ბიუროკრატიაში, პროტექციონიზმი, სოციალისტური საკუთრების მტაცებლობა, მექრთამეობა, მომხვეჭელობა, თვითნებობა და სხვ.), რამაც უარყოფითი გავლენა იქონია მშრომელთა აღზრდაზე.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მიერ 1972 წლის ნოემბრის პლენუმის შემდგომ გატარებულმა ღონისძიებებმა არსებითი გარდატეხა მოახდინეს რესპუბლიკაში არსებულ ვითარებაში. მშრომელები მიესალმებიან და ყოველმხრივ იწონებენ საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის მიერ გატარებულ ამ ღონისძიებებს კანონიერების აღდგენისა, მართლწესრიგის განმტკიცებისა და ნეგატიური მოვლენების აღმოფხვრის საქმეში.

დიდია ის მორალური და მატერიალური ზარალი, რომელსაც ჩვენს ქვეყანას, ხალხს აყენებენ სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დამტაცებლები, ქურდები, მექრთამეები, სპეკულანტები და სხვა სახის დანაშაულის ჩამდენი პირები.

სწორედ ამიტომ ჩვენს რესპუბლიკაში ამ უკანასკნელ ხანს პა-

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 33, გვ. 203.

რტიული და საბჭოთა ორგანოების ხელმძღვანელობით შეუპოვარი ბრძოლა მიმდინარეობს ამ ბოროტმოქმედთა მიმართ. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის XIV პლენუმზე (1974 წლის ნოემბერი) ხაზგასმით აღინიშნა, რომ: „საჭიროა გავაძლიეროთ ბრძოლა სოციალისტური საკუთრების დატაცების, მექრთამეობის, გამოძალვისა და ჩვენი საზოგადოების სხვა ანტიპოდების წინააღმდეგ“.¹

წინასწარი გამოძიება აღმზრდელობით ზეგავლენას ახდენს სხვა მოქალაქეებზეც. ცალკეულ მერყევ ელემენტს იმის რწმენას უქმნის, რომ დანაშაული არ რჩება რეაგირების გარეშე.

წინასწარი გამოძიება, მიუხედავად მისი ერთგვარი საიდუმლოებისა, აშკარად ღებულობს ფართო საზოგადოებრივ რეზონანსს.

¹ ახ. გაზეთი „კომუნისტი“, 1974 წ., 15 ნოემბერი.

II ტ ა ვ ი

საზოგადოებრიობის ჩაზმა დანაშაულის გამომჟღავნებაში

საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობა დანაშაულად თვლის სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებულ საზოგადოებრივად საშიშ ქმედობას (მოქმედებას ან უმოქმედობას), რომელიც ხელყოფს საბჭოთა საზოგადოებრივ ან სახელმწიფო წესწყობილებას, მეურნეობის სოციალისტურ სისტემას, სოციალისტურ საკუთრებას, პიროვნებას, მოქალაქეთა პოლიტიკურ, შრომით, ქონებრივ და სხვა უფლებებს, აგრეთვე სოციალისტური მართლწესრიგის ხელმყოფ სხვა საზოგადოებრივად საშიშ ქმედობას, რომელიც გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კანონით¹.

საბჭოთა სისხლის სამართლის ძირითადი ამოცანები მკაფიოდ არის ჩამოყალიბებული 1958 წელს მიღებულ სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების პირველ მუხლში.

„სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ამოცანაა დაიცვას საბჭოთა საზოგადოებრივი და სახელმწიფო წესწყობილება, სოციალისტური საკუთრება, მოქალაქის პიროვნება და უფლებანი და მთელი სოციალისტური მართლწესრიგი დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან.

ამ ამოცანის განსახორციელებლად სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობა განსაზღვრავს, თუ რომელი საზოგადოებრივად საშიში ქმედობაა დანაშაულებრივი. და აწესებს სასჯელს, რომელიც გამოყენებულ უნდა იქნეს დანაშაულის ჩამდენ პირთა მიმართ“².

¹ იხ. საქართველოს სსრ სსკ მე-8 მუხლი.

² იხ. სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლები, 1958.

ამ ღებულებიდან ნათლად ჩანს საბჭოთა სიხლის სამართლის თანმიმდევრული დემოკრატიზმი, რომლითაც იგი არსებითად განსხვავდება თანამედროვე კაპიტალისტური სახელმწიფოების (საერთოდ ექსპლოატატორული ქვეყნების) სისხლის სამართლისაგან, რომელიც მოწოდებულია დაიცვას კერძო საკუთრება, მშრომელთა ექსპლუატაციის ეს ძირითადი წყარო. ექსპლუატატორული ქვეყნების სისხლის სამართალი ყოველთვის იცავდა და იცავს თანამედროვე იმპერიალისტურ სახელმწიფოებში მშრომელი ადამიანის ჩაგვრას, უუფლებობას, ბურჟუაზიულ წესწყობილებასა და მართლწესრიგს.

ფ. ენგელსმა თავის შრომაში — „მუშათა კლასის მდგომარეობა ინგლისში“ — ნათელყო ბურჟუაზიული კლასისა და პროლეტარიატის დამოკიდებულება ბურჟუაზიული კანონებისადმი და შემდეგი სიტყვებით გამოხატა კაპიტალისტური სამართლის რეაქციული არსი: „ბურჟუაზიისათვის კანონი, რა თქმა უნდა, წმიდათაწმიდაა: ის არის მისი საკუთარი ძალის ქმნილება, გამოცემული მისი თანხმობით და მის დასაცავად და სასარგებლოდ. მან იცის, რომ... მთელი კანონმდებლობა მთლიანად მის ინტერესებს მფარველობს; ისიც იცის უპირველეს ყოვლისა, რომ კანონის სიწმინდე, ხელუხლებლობა საზოგადოების ერთი ნაწილის მიერ აქტიური და მეორის მიერ პასიური ნების გამოთქმით დამყარებული წესრიგისა წარმოადგენს მისი სოციალური მდგომარეობის ყველაზე უფრო ძლიერ დასაყრდენს... მუშამ კარგად იცის და ეს ხშირადც გამოსცადა, რომ კანონი მისთვის მათრახია, რომელიც ბურჟუაზიამ დაამზადა, და ამიტომ მასთან მხოლოდ მაშინ აქვს ს.ქმე, როდესაც მას ამისთვის იძულებულჰყოფენ... მუშები კანონს პატივს არ დებენ, არამედ მხოლოდ ემორჩილებიან მას, სადაც მისი შეცვლა არ ძალუძთ, ამიტომ სრულიად ბუნებრივია, რომ მათ, ყოველ შემთხვევაში, წინადადებები შეაქვთ კანონის შეცვლის შესახებ და სურთ ბურჟუაზიული კანონის ადგილას პროლეტარული კანონი დაამყარონ“¹.

ლ. ი. ბრეჟნევი კრიტიკულად ახსიათებს თანამედროვე კაპიტალისტურ სახელმწიფოებს. იგი სვამს კითხვას „როგორ პერსპექტივებს უქადის უბრალო ადამიანი ეს ანტიჰუმანური წყობილება?“ და მარქსისტულ-ლენინურ მოძღვრებაზე დაყრდნობით იძლევა შემდეგ სამართლიან პასუხს: მხოლოდ ერთს. კიდევ უფრო მეტ სიხლსა და ოფლს, კიდევ უფრო მეტ პატიმარს, ხეივარსა და დახოცილს, კიდევ უფრო დიდი საფრთხე ემუქრება მთელი რიგი

¹ იხ. ფ. ენგელსი, მუშათა კლასის მდგომარეობა ინგლისში, თბ., 1935. გვ. 210.

ხალხების თვით არსებობასაც... თანამედროვე კაპიტალიზმი ეს არის უიდეალო საზოგადოება, უმომავლო საზოგადოება; აქედან გამომდინარეობს მორალური გახრწნა, სულიერი სიცარიელე. დამაჩლუნგებელი მეშჩანობა, რომელსაც სპეციალურად ამ მიზნისათვის შექმნილი მეშჩანური ფსევდოკულტურა აქეზებს. ეს წარმოშობს დასავლეთის ქვეყნებში შემზარავ დამნაშავეობას, ნარკომანიისა და პორნოგრაფიის შავ ნიაღვარს, უამრავ დამახინჩებულ გრძნობასა და დასახინჩებულ სულს¹.

დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლა, მისი დროული აცილება და სრული აღმოფხვრა თანამედროვე მსოფლიო საზოგადოებრიობის ერთ-ერთი აქტუალური პრობლემათაგანია.

სწორედ ამიტომ 1970 წლის 17 აგვისტოს იაპონიის ქ. კიოტოში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მეოთხე საერთაშორისო კონგრესმა განიხილა დამნაშავეობასთან ბრძოლის საკითხები. კონგრესში მონაწილეობდა მსოფლიოს 80 ქვეყნის 1 500 წარმომადგენელი. მათ შორის: სსრ კავშირის, აშშ-ის, ინგლისის, იაპონიის და ა. შ.

კონგრესის მონაწილეებმა სხვა მნიშვნელოვან საკითხებთან ერთად განიხილეს ისეთი მნიშვნელოვანი პრობლემა, როგორიცაა: საზოგადოებრიობის მონაწილეობა დანაშაულთა თავიდან აცილებაში და სხვ.²

ტერმინი საზოგადოება ფილოსოფიურ და სოციოლოგიურ ლიტერატურაში იხმარება ისტორიულად ჩამოყალიბებულ ადამიანთა ერთობის აღსანიშნავად. საზოგადოება გამოდის როგორც ცოცხალი სისტემის განვითარების განსაკუთრებული, უმაღლესი საფეხური, რაც ვლინდება სოციალური ორგანიზაციების, ინსტიტუტების, ჯგუფების, კლასობრივ და სხვ. სოციალურ წინააღმდეგობათა მოძრაობის ფუნქციონირებისა და განვითარების სახით³. საზოგადოება ადამიანთა კრებადობაა. ადამიანები ქმნიან საზოგადოებას; ადამიანს საზოგადოების გარეშე არსებობა არ შეუძლია.

განვითარების ყოველ კონკრეტულ-ისტორიულ საფეხურზე ადამიანებს არსებობა და მოღვაწეობა უხდებათ ერთმანეთის გვერდით და ერთმანეთთან კავშირში. ისინი ყალიბდებიან გარკვეულ ჯგუფებად, კოლექტივებად, ქმნიან ამა თუ იმ მასშტაბის გაერთიანებას ადამიანთა ამ გაერთიანების უმაღლესი ფორმაა საზოგადოება,

¹ ლ. ი. ბ რ ე ე ე ი, ლენინის საქმე ცოცხლობს და იმარჯვებს, 1970.

² იხ. გაზეთი „კომუნისტი“, 18 აგვისტო, 1970 წ.

³ Философская энциклопедия, М., 1967, т. 4, стр. 120.

ხოლო საწყისი უჯრედი — პიროვნება. საზოგადოების არსებობა შეუძლებელია პიროვნებათა გარეშე.

საზოგადოება ადამიანთა ისეთი გაერთიანებაა, რომელიც აღმოცენებულია წარმოების გარკვეული წესის ბაზაზე. საზოგადოებას ქმნის მწარმოებელ ადამიანთა გაერთიანება, რაც განსაზღვრულია კონკრეტულ-ისტორიული წარმოების წესით. საზოგადოების არსებობისათვის მნიშვნელობა არა აქვს იმას, ჩრდილოეთში ცხოვრობენ მასში შემაჯავალი ადამიანები თუ სამხრეთში, თეთრკანიანები არიან ისინი თუ შავკანიანები ან ყვითელკანიანები და ა. შ. საზოგადოებისათვის არსებითია ის, რომ ადამიანები ეწეოდნენ წარმოებას, ქმნიდნენ მატერიალურ და სულიერ ფასეულობას გარკვეულ, ისტორიულად ჩამოყალიბებული წარმოების წესის შესაბამისად¹.

ადამიანს ფიზიკურად და სულიერად აყალიბებს საზოგადოების ისეთი ყველა ქმედითი უჯრედი, როგორიცაა: ოჯახი, საშუალო სკოლა და უმაღლესი სასწავლებელი, საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, მშრომელთა კოლექტივი: საწარმო, დაწესებულება, სადაც ის საქმიანობს და მოღვაწეობს. ადამიანთა ზნეობრივ ატმოსფეროზე დადებით გავლენას ახდენს აგრეთვე მასობრივი ინფორმაციის ისეთი საშუალებები, როგორიცაა: ტელევიზია, რადიო, კინო, ჟურნალ-გაზეთები, წიგნები და პროპაგანდის მძლავრი მრავალფეროვანი საბჭოთა სისტემა. ყველაფერი ეს დამორჩილებულია ადამიანთა შეგნებიდან წარსულის გადმონაშთების ამოსაძირკვად, თითოეული მოქალაქის შეგნებაში სანიმუშო საზოგადოებრივი ქცევის, მოქმედების, შეგარძნების განმტკიცების შესაძინებლად.

საბჭოთა კანონი მტკიცედ დგას სახელმწიფოს, მშრომელი ხალხის ინტერესების სადარაჯოზე. მშრომელები სრულად იყენებენ კანონით მინიჭებულ დიად უფლებებს. შეგნებულად და ნებაყოფლობით ასრულებენ სახელმწიფოებრივ და მოქალაქეობრივ მოვალეობას.

საბჭოთა ადამიანები არა მარტო თვითონ ახორციელებენ კანონის მოთხოვნებს, არამედ მკაცრად ადევნებენ თვალყურს მათ შესრულებას. ჩვენს ქვეყანაში მოქმედი კანონები მართებულად აწესრიგებენ საზოგადოებრივი ურთიერთობის დიდმნიშვნელოვან მხარეებს.

ახლა ჩვენში ყველგან იქმნება კანონის დარღვევის შეუწყნარე-

¹ იხ. ბ ლ უ ტ ი ძ ე, საზოგადოება და პიროვნება, 1965, გვ. 5.

ბლობის, კომუნისტური ზნეობის მოთხოვნილებებიდან ყოველგვარი გადახრისადმი შეუწყნარებლობის ვითარება.

საბჭოთა კანონების განუხრელად გატარების, საზოგადოებრივი მართლწესრიგის განმტკიცებისათვის აუცილებელია მოსახლეობაში იურიდიული ცოდნის პროპაგანდის გაძლიერება. მშრომელები უნდა სწავლობდნენ მოქმედი კანონმდებლობის ძირითად საფუძვლებს. ისინი გათვითნობიერებული უნდა იყვნენ კანონმდებლობის აქტუალურ საკითხებში. უნდა გაფართოვდეს იურიდიულ თემებზე კითხვა-პასუხის საღამოები და ა. შ.

პირველადი პარტიული ორგანიზაციების მასობრივ-პოლიტიკური მუშაობის ერთ-ერთი საბრძოლო ამოცანაა გააძლიერონ საბჭოთა კანონების განმარტება, იზრუნონ კანონთა ავტორიტეტის ამაღლებით-სათვის.

პირველადი პარტიული ორგანიზაციები მოვალეა დარაზმოს სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მთელი ძალები კანონისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების დამრღვევთა წინააღმდეგ საბრძოლველად.

საქართველოს სსრ მერვე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს მეხუთე სესიის (1973 წლის 28 ივნისი) მიერ მიღებულ დადგენილებაში მართებულადაა აღნიშნული, რომ მშრომელთა დეპუტატების საბჭოებს და სახელმწიფო მმართველობის ორგანოებს სერიოზული ნაკლოვანებანი გააჩნიათ სოციალისტური კანონიერების დაცვის საქმეში.

მშრომელთა დეპუტატების საქალაქო და რაიონული საბჭოები, სამინისტროები და უწყებები, სასამართლო, პროკურატურის, იუსტიციისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროების ორგანოები ჯერ კიდევ მთლიანად ვერ ასრულებენ მათზე დაკისრებულ მოვალეობას — უზრუნველყონ საბჭოთა კავშირის, საქართველოს სსრ კანონების და რესპუბლიკის სახელმწიფო მმართველობის ორგანოების მიერ მიღებული აქტების დაცვა.

ადგილობრივი საბჭოების ბევრი აღმასრულებელი კომიტეტი, სამინისტრო და უწყება, სასამართლო, პროკურატურის, იუსტიციისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროების ორგანოები ჯერ კიდევ არასაკმარის მუშაობენ კანონების ზუსტად და განუხრელად შესრულებისათვის, არ ეწევიან ქმედით ბრძოლას კანონის ყოველი დარღვევისა და თითოეული დამრღვევის წინააღმდეგ. ამ საქმეში ნაკლებად იზიდავენ სახელმწიფო და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს, ფართო საზოგადოებრიობას.

არ არის აღმოფხვრილი კანონსაწინააღმდეგო გადაწყვეტილებათა და განკარგულებათა მიღების შემთხვევები. მარტო 1972 წელს

პროკურატურის ორგანოებმა გამოავლინეს და გააპროტესტეს ადგილობრივი საბჭოების აღმასკომების, დაწესებულებათა, ორგანიზაციათა და საწარმოთა მიერ მიღებული 500-ზე მეტი კანონსაწინააღმდეგო აქტი.

რესპუბლიკის ქალაქებსა და რაიონებში ბევრია სისხლის სამართლის დანაშაულებათა — სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ქონების დატაცების, მექრთამეობის, სპეკულაციის, საზოგადოებრივად სასარგებლო შრომისათვის თავის არიდების, ხულიგნობის, ქურდობის. ლოთობისა და სხვა ბოროტმოქმედებათა შემთხვევები; მათ წინააღმდეგ ბრძოლა არ ხასიათდება სათანადო სიმძაფრითა და მიზანდასახულობით.

სოციალისტური კანონიერების დარღვევებს ხელს უწყობს ისიც, რომ სამინისტროები, უწყებები, მშრომელთა დეპუტატების ადგილობრივი საბჭოები, საწარმოთა, დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა ხელმძღვანელები, რადიო, პრესა და ტელევიზია საჭირო ყურადღებას არ აქცევენ სამართლებრივ პროპაგანდას, ბევრ დაწესებულებასა და ორგანიზაციაში სათანადო სიმაღლეზე არ დგას იურიდიული სამსახური და სხვ.

სოციალისტური კანონიერების უზრუნველყოფის საქმეში საბჭოებისა და სახელმწიფო მმართველობის ორგანოების მუშაობის შემდგომი გაუმჯობესების მიზნით, საქართველოს სსრ უმაღლესმა საბჭომ თავის დადგენილებით დაავალა საქართველოს სსრ სამინისტროებს, უწყებებს, მშრომელთა დეპუტატების საოლქო, საქალაქო და რაიონულ საბჭოებს: სისტემატურად შეისწავლონ და განიხილონ რაიონებში, ქალაქებში, საწარმოებსა, დაწესებულებებსა, კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში სოციალისტური კანონიერების განხორციელების მდგომარეობა და მიიღონ გადამჭრელი ზომები ამ საქმეში არსებულ ნაკლოვანებათა გამოსასწორებლად; სოციალისტური მართლწესრიგის განმტკიცებისათვის ბრძოლაში ფართოდ ჩააბან დეპუტატები, საზოგადოებრიობა, ამაღლონ საბჭოების მუდმივი კომისიების როლი კანონიერების დაცვის საქმეში, უფრო ფართოდ გამოიყენონ სახალხო კონტროლის საგუშაგოები და ჯგუფები; უზრუნველყონ სამრეწველო საწარმოებში, კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში შრომის დისციპლინის განმტკიცება, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ქონების დაცვა, ნედლეულისა და მასალების მომჭირნეობით ხარჯვა, შრომის კანონმდებლობის დაცვა, უსაფრთხოების ტექნიკის მოთხოვნათა შესრულება; აღმინიჭარაციულ ორგანოებთან ერთად, მშრომელთა ფართო მასების

აქტიური მონაწილეობით, გააძლიერონ ბრძოლა კაპიტალიზმის გად-
მონაშთების ლიკვიდაციისათვის ადამიანთა შეგნებაში, მომხვეჭელო-
ბისა და წვრილბურჟუაზიული ტენდენციების აღმოსაფხვრელად, სო-
ციალისტური საკუთრების მტაცებლების, მექრთამეების, სპეკულან-
ტების, ხულიგნების, მუქთახორებისა და სხვა პარაზიტული ელემენ-
ტების წინააღმდეგ შეურიგებლობის, შეუწყნარებლობის ატმოსფე-
რის შესაქმნელად, სრული წესრიგი დაამყარონ საცხოვრებელი ბინე-
ბის განაწილებასა და კოოპერატიულ ბინათმშენებლობაში; სისტემა-
ტურად იზრუნონ საბჭოთა და სამეურნეო ორგანოების, კოლმეურნე-
ობებისა და საბჭოთა მეურნეობების ხელმძღვანელების, მუშა-მოსამ-
სახურეთა სამართლებრივი მომზადების დონის ამაღლებისათვის.
ამასთან პრესის, რადიოს, ტელეხედვის, ლექციებისა და მოხსენე-
ბების საშუალებით მეტი მუშაობა გასწიონ მოსახლეობაში სამართ-
ლებრივი საკითხების, ცალკეული კანონებისა და ნორმატიული აქტე-
ბის განმარტებისათვის; საქართველოს სსრ პროკურატურამ გააძლი-
ეროს ზედამხედველობა სამინისტროებისა და უწყებების, საწარმოე-
ბისა და დაწესებულებების, კოოპერატიული და საზოგადოებრივი
ორგანიზაციების, აგრეთვე თანამდებობის პირთა და მოქალაქეთა
მიერ სოციალისტური კანონიერების განუხრელ დაცვაზე; რესპუბ-
ლიკის შინაგან საქმეთა და იუსტიციის სამინისტროებმა, უმაღლესმა
სასამართლომ და პროკურატურამ უზრუნველყონ მათდამი დაქვემ-
დებარებული ორგანოების მუშაობის შემდგომი გაუმჯობესება და
სრულყოფა; დანაშაულებრივ ქმედობათა აღსაკვეთად უკეთ გამოიყუ-
ნონ ზემოქმედებისა და პროფილაქტიკური საშუალებები და სხვა¹.

ამჟამად ჩვენს რესპუბლიკაში გაშლილია საყოველთაო სახალხო
ლაშქრობა იმისათვის, რათა ცხოვრებაში გატარდეს სესიის მიერ
მიღებული დადგენილებანი, რაც ხელს შეუწყობს საბჭოთა საქარ-
თველოს გადაქცევას სანიმუშო საზოგადოებრივი წესრიგის და სანი-
მუშო სახელმწიფო დისციპლინის რესპუბლიკად.

ახალი საკანონმდებლო აქტებისა და კოდექსების მიღება უზრ-
უნველყოფს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებას, ხელს
უწყობს საბჭოთა დემოკრატიის განვითარებას, სახელმწიფოებრივი
და საზოგადოებრივი წყობილების განმტკიცებას, აგრეთვე მშრო-
მელთა, საწარმოთა და ორგანიზაციათა უფლებებისა და მოვალეო-
ბების დაცვას, შრომითი და საწარმოო დისციპლინის განმტკიცებას,
სახელმწიფოს საქმიანობასა და მართვაში მშრომელთა აქტიურ
მონაწილეობას.

მოქმედი კანონმდებლობა გამოხატავს საბჭოთა ხალხის ძირეულ

¹ იხ. გაზეთი „კომუნისტი“, 30 ივნისი, 1973 წ.

ინტერესებს და ნებას. სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ყოველთვის გარკვეულ როლს ასრულებდა კომუნისტური პარტიის მიერ დასახული გრანდიოზული ამოცანების გადაჭრაში, დიდ გავლენას ახდენდა სოციალისტური წარმოებითი ურთიერთობის შემდგომ განვითარებაზე, მტკიცედ იცავდა საბჭოთა მოქალაქეების კონსტიტუციით გარანტირებულ დიად უფლებებს.

საბჭოთა კანონმდებლობა ფორმითა და შინაარსით სავსებით შეესაბამება ჩვენი საზოგადოების პოლიტიკურ და ეკონომიურ ამოცანებს. იგი გასაგებია თითოეული საბჭოთა მშრომელი მოქალაქისათვის. სსრ კავშირის საკანონმდებლო ხელისუფლების ორგანოები განაგრძობენ მუშაობას კანონების სრულყოფისათვის, რათა იგი არ ჩამორჩეს ცხოვრებას, იყოს მტკიცე, სტაბილური და ამავე დროს სწორად ასახავდეს საზოგადოებაში მიმდინარე პროცესებს.¹

მოქმედი საერთო საკავშირო კანონმდებლობის საფუძვლები, მიღებული სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მიერ, რომლებიც საფუძვლად დაედო მოკავშირე რესპუბლიკებში კანონთა კოდექსების მიღებას, რეალურად და სრულად ასახავენ იმ უდიდეს პოლიტიკურ და სოციალ-ეკონომიურ ცვლილებებს, რაც სსრ კავშირში მოხდა.

საზოგადოებრივი ურთიერთობის სამართლებრივი რეგულირების სრულყოფისათვის მომავალში სსრ კავშირის საკანონმდებლო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოები კვლავ შეიმუშავენ ახალ კანონებს. ახალ კანონებსა და კოდექსებში მოცემული დებულებანი შემოწმებულია კომუნისტური მშენებლობის მრავალი წლის პრაქტიკით და იგი სრულად შეესაბამება ჩვენი ქვეყნის მშრომელთა ინტერესებს.

მშრომელი მასების აქტიური მონაწილეობა მართლმსაჯულების განხორციელებასა და წინასწარი გამოძიების სტადიაზე აშკარად მეტყველებს საბჭოთა სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის პროცესის შემდგომ დემოკრატიზმზე, მის ჰუმანიზმზე.

სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონები, რომლებშიც გამოხატულია მთელი ჩვენი ხალხის ნება-სურვილი, მიზნად ისახავს აღზარდოს მშრომელები დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლისა და სოციალისტური მართლწესრიგისადმი პატივცემის სულისკვეთებით. კომუნისტური საზოგადოების გაშლილი მშენებლობის პერიოდში კანონმდებლობა მოწოდებულია დაიცავს

¹ ლ. ი. ბ რ ე ვ ე ე, სიტყვა ბაუმანის საარჩევნო ოლქის ამომრჩეველთა წინასაარჩევნო კრებაზე, 1970, 12 ივნისი.

როგორც მთელი საზოგადოების. ასევე მისი ყოველი წევრის ინტერესები, იბრძოლოს კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განსამტკიცებლად. ამასთანავე ადამიანთა შეგნება. ამ ამოცანებს იგი მაშინ ახორციელებს, როდესაც სჯის საზოგადოებისათვის საშიში ქმედობის (დანაშაულის) ჩამდენ პირებს.

საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესი განსაზღვრავს იმ ხერხებსა და საშუალებებს, რომელთა შესრულება უზრუნველყოფს დანაშაულის დადგენას, მის გახსნას, საზოგადოებრივად საშიში ქმედობის ჩამდენი პირისა თუ პირთა მხილებას და მათთვის სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი ნორმის შეფარდებას.

სისხლის სამართლის პროცესს აქვს თავისი უშუალო და ვიწრო მიზანი და ამოცანები, რომლებიც ასეა ჩამოყალიბებული სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლების მე-2 მუხლში: „საბჭოთა სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოებას ამოცანებია დანაშაულის სწრაფი და სრული გახსნა, დამნაშავეთა მხილება და კანონის ბრძოლი მოყენების უზრუნველყოფა, რათა თითოეული, რომელმაც დანაშაული ჩაიდინა, სამართლიანად დაისაჯოს და არც ერთი უდანაშაულო არ იქნეს მიცემული სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში და მსჯავრდებული.

სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოებამ ხელი უნდა შეუწყოს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებას, დანაშაულის თავიდან აცილვას და აღმოფხვრას, მოქალაქეთა აღზრდას საბჭოთა კანონების განუხრელად შესრულებისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების პატივისცემის სულისკვეთებით“¹.

კანონის ეს მუხლი ზუსტად განსაზღვრავს სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების ამოცანებს კომუნიზმის გაშლილი მშენებლობის პერიოდში.

საკვ. XXI ყრილობამ მიუთითა იმაზე შეჩაბებ, რომ სახელმწიფოს ზოგიერთი ფუნქცია, რომლებსაც სახელმწიფო ორგანოები ასრულებენ, თანდათანობით უნდა გადავიდეს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების გამგებლობაში. პარტიის XXI ყრილობის გადაწყვეტილების შესაბამისად საზოგადოებრივი ორგანიზაციების გამგებლობაში სულ უფრო მეტად გადადის საზოგადოებრივი წესრიგისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების უზრუნველყოფის საკითხები.

¹ საფუძვლების ამ მუხლის ძირითადი შინაარსი მოცემულია საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლში და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების სსს კოდექსების შესაბამის მუხლებში.

ლ. ი. ბრეჟნევი 1970 წლის 21 აპრილს თავის მოხსენებაში ვ. ი. ლენინის დაბადების 100 წლისთავისადმი მიძღვნილ საზეიმო სხდო-
ვაზე აღნიშნა, რომ კომუნიზმის მშენებლობის ძირითადი იარაღი
საბჭოთა სოციალისტური საერთო-სახალხო სახელმწიფოა. აი რა-
ტომ არის საჭირო, რომ მუდამ განვამტკიცებდეთ ამ სახელმწიფოს,
სრულყოფილ საზოგადოების მართვის მთელ სისტემას. სახელ-
მწიფოს, საზოგადოების მართვის ყოველდღიურ მუშაობაში მშრო-
მელთა ჩაბმის შესაძლებლობა ლენინს სოციალიზმის უდიდეს უბი-
რატესობად მიაჩნდა. მან დასახა ამოცანა „ვასწავლოთ მასას მართ-
ვა-გამგეობა“. ამ მიზნით, — დასძენდა ლ. ი. ბრეჟნევი, — ვმუშაობთ
და ვამუშავებთ საბჭოების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და
მშრომითი კოლექტივების როლის ამაღლებისათვის ცხოვრებასა და
საზოგადოების განვითარებაში, სოციალისტური კანონიერების სრულ-
ყოფისათვის.

პარტია განუწყვეტლივ, მიზანსწრაფულად მუშაობს სოციალის-
ტური დემოკრატიის განვითარებისათვის, რომელიც უწინარეს ყო-
ვლისა ისტორიული შემოქმედების პროცესში, საზოგადოებისა და
სახელმწიფოს საქმეთა მართვაში მილიონობით მშრომელის ჩაბმის
საშუალებაა.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურმა კომი-
ტეტმა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭომ პარტიის XXI ყრილო-
ბის გადაწყვეტილების შესაბამისად 1959 წლის მარტში მიიღეს ერ-
ოვობრივი დადგენილება „ჩვენს ქვეყანაში საზოგადოებრივი წესრი-
გის დაცვაში მშრომელთა მონაწილეობის შესახებ“. ამ დადგენილე-
ბის მნიშვნელობა მეტად დიდია¹. მასში მკაფიოდ არის ნაჩვენები, თუ

¹ სკკპ XXI ყრილობის ისტორიული გადაწყვეტილებების შემდეგ განსაკუთ-
რებული ყურადღება მიექცა დამნაშავეობასთან ბრძოლაში საზოგადოებრიობის
ჩაბმისა და მონაწილეობის პრობლემის მეცნიერულ დამუშავებას. გამოქვეყნდა
რიგი შრომები, რომლებშიც მეცნიერული დამაჯერებლობით არის მოცემული სა-
ზოგადოებრიობის უდიდესი როლი დამნაშავეობასთან ბრძოლაში, ნაჩვენებია
საგამომძიებლო ორგანოების და საზოგადოებრიობის ერთობლივ ღონისძიებათა
გატარების აუცილებლობა დამნაშავეობის თანდათანობით შემცირებისა და სრულ-
ი ლიკვიდაციის საქმეში.

ამ მხრივ აღსანიშნავია შემდეგი შრომები: Герцензон А. А., О роли
советской общественности в предупреждении преступности, М., 1960; Ка-
рев Д. С., Участие общественности в расследовании и судебном разби-
рательстве уголовных дел, М., 1963; Карпец И. И., Общественность в
борьбе с преступностью, М., 1960; Гальперин И. М., Полозков Ф. А.,
Участие общественности в Советском уголовном процессе, М., 1961; Формы
участия общественности в борьбе с преступностью, М., 1963; Гальперин
И. М., Взаимодействие государственных органов и общественности по
борьбе с преступностью, М., 1972 და სხვ.

რა წარმატებებს მიაღწია საბჭოთა ხალხმა სამეურნეო და კულტურული მშენებლობის ყველა დარგში. პარტიის, მთავრობისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული ღონისძიებები მოსახლეობის კომუნისტური აღზრდისათვის დიდ წარმატებებს აღწევს. საბჭოთა მოქალაქეების შეგნების ზრდის შედეგად ჩვენს ქვეყანაში მკვეთრად შემცირდა სისხლის სამართლის დანაშაული და კიდევ უფრო განმტკიცდა სოციალისტური კანონიერება. ჩვენი მშრომელი მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი თავდადებით შრომობს კომუნისტური მშენებლობის სხვადასხვა უბანზე, კეთილსინდისიერად ეკიდება თავის საზოგადოებრივ მოვალეობას, წმინდად იცავს საბჭოთა კანონებს და პატივს სცემს სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესებს. მაგრამ ამასთან ერთად დადგენილებაში მითითებულია, რომ ჩვენს მოწინავე საბჭოთა საზოგადოებაში ჯერ კიდევ არიან ადამიანები, რომლებიც არ იცავენ საზოგადოებრივი ქცევის ნორმებს, სჩადიან ხულიგნურ მოქმედებებს და სხვა სახის დანაშაულებს.

დადგენილებაში აღნიშნულია საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის წინააღმდეგ ბრძოლის ორგანიზაციაში არსებული სერიოზული ნაკლი, რაც იმაში გამოიხატებოდა, რომ საზოგადოებრივი წესრიგის დამრღვევებზე საზოგადოების ზეგავლენის უდიდესი ძალა ჯეროვნად არ იყო გამოყენებული. ცალკეულ პირთა მიერ ჩადენილ დანაშაულებრივ მოქმედებას იშვიათად განიხილავდნენ მუშების, კოლმეურნეების, მოსამსახურეების, სტუდენტებისა და მოსწავლეთა საერთო კრებებზე, იგი არ გამოჰქონდათ კოლექტივის სამსჯავროზე.

ამეამად, მშრომელთა შეგნებისა და პოლიტიკური აქტიურობის ზრდისა და საბჭოთა დემოკრატიის შემდგომი განვითარების ვითარებაში, — ნათქვამია დასახელებულ დადგენილებაში, — ანტისაზოგადოებრივ დანაშაულობათა წინააღმდეგ ბრძოლას უნდა აწარმოებდნენ არა მარტო ადმინისტრაციული ორგანოები, არამედ მშრომელთა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, რომლებიც აქტიურად უნდა ჩაებათ ჩვენს ქვეყანაში საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის საქმეში.

პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა და მინისტრთა საბჭომ მიიღეს მშრომელთა მრავალი წინადადება საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვაში მოსახლეობის ფართოდ ჩაბმისა და მონაწილეობის შესახებ. მშრომელები მოითხოვდნენ საწარმოებში, მშენებლობებზე, ტრანსპორტზე, დაწესებულებებში, სასწავლებლებსა და სახლმმართველობებთან შექმნილიყო საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის ნებაყოფლობითი სახალხო რაზმები.

მართლაც, ჩვენი ქვეყნის ყველა საწარმოსა და დაწესებულება-

ში შექმნილია სახალხო რაზმები, რომლებიც გარკვეულ ღონისძიებებს ატარებენ საზოგადოებრივი წესრიგის განმტკიცებისა და იცავენ მოქალაქეთა პატივსა და ღირსებას, დარწმუნებისა და გაფრთხილების გზით ზეგავლენას ახდენენ დამრღვევებზე, ამჟღავნებენ დანაშაულებრივ ქმედობებს და მათ ჩამდენ პირებს.¹ ნებაყოფლობითი სახალხო რაზმეულების ძირითადი ამოცანები და ფუნქციები რეგლამენტირებულია საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტისა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 1974 წლის 30 ივლისის № 453 დადგენილებით დამტკიცებული დებულებით „საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის ნებაყოფლობითი სახალხო რაზმეულების შესახებ“.

ნებაყოფლობითი სახალხო რაზმეულების ძირითადი ამოცანებია მოქალაქეთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვა, აქტიური მონაწილეობის მიღება სამართალდარღვევათა თავიდან აცილებასა და აღკვეთაში, საზოგადოებრივი წესრიგის, სოციალისტური საკუთრების დაცვა, მონაწილეობა კანონებისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების პატივისცემაში სულისკვეთებით საბჭოთა ადამიანების აღზრდისათვის მუშაობაში.

მოქმედმა კანონმდებლობამ გაითვალისწინა სახალხო რაზმელის უფლება-მოვალეობანი. სახალხო რაზმელი მოვალეა: აქტიურად მონაწილეობდეს საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვაში, სამართალდარღვევათა თავიდან აცილებისათვის, ხელს უწყობდეს შინაგან საქმეთა, პრეზიდენტის, იუსტიციის ორგანოებსა და სასამართლოებს მათს საქმიანობაში სამართალდარღვევათა წინააღმდეგ საბრძოლველად; ყველგან — სამუშაოზე, სასწავლებელში, ქუჩაში, საზოგადოებრივ ადგილებში — იცავდეს მოქალაქეთა, საწარმოთა, დაწესებულებათა, ორგანიზაციათა სახელს, ღირსებას, აგრეთვე უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს; იყოს ტაქტიანი და თავაზიანი მოქალაქეებთან ურთიერთობაში; გადაჭრით და გაბედულად მიიღოს კანონით გათვალისწინებული ზომები დანაშაულებრივი ხელყოფისა და სხვა ანტი საზოგადოებრივი მოქმედების აღსაკვეთად; დავალებათა შესრულებისას ზუსტად და კეთილსინდისიერად ასრულებდეს რაზმეულის მეთაურისა და მისი შტაბის მოთხოვნებს, აგრეთვე მილიციის მუშაკთა მითითებებს საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის ერთობლივ ღონისძიებათა განხორციელებისას; დროულად შეატყობი-

¹ ამ საკითხზე იხ. სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1974 წ. 20 მაისის ბრძანებულება „საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვაში ნებაყოფლობითი სახალხო რაზმების ძირითად მოვალეობათა და უფლებათა შესახებ“ (სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს უწყებები, 1974, № 22, გვ. 24—27).

ნოს რაზმელების შტაბს, მილიციის ორგანოსა და სხვა შესაბამის სახელმწიფო ორგანოებსა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს მისთვის ცნობილი ფაქტები მომზადებულ ან ჩადენილ დანაშაულთა შესახებ, სტიქიური უბედურების წარმოშობის ან სხვა საგანგებო გარემოებათა შესახებ, რაც ემუქრება მოქალაქეთა, საწარმოთა, დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა უსაფრთხოებას, აგრეთვე მიიღოს ზომები მათი მავნე შედეგების თავიდან ასაცილებლად; იყოს სამაგალითო შრომაში, სწავლაში, ყოფაცხოვრებაში, მუდამ იმაღლებდეს თავის იდეურ, კულტურულ და ზოგადსაგანმანათლებლო დონეს; ზუსტად ასრულებდეს საკანონმდებლო და სამართლებრივ აქტებს. ბეჭითად ეუფლებოდეს სამართალდარღვევათა წინააღმდეგ ბრძოლის ფორმებსა და მეთოდებს, მუდმივად იფართოებდეს საბჭოთა კანონმდებლობის ცოდნასა და სხვ.¹

დებულების 22-ე მუხლის შესაბამისად სახალხო რაზმელს უფლება აქვს: მოსთხოვოს მოქალაქეებს დაიცვან დადგენილი საზოგადოებრივი წესრიგი და შეწყვიტონ სამართალდარღვევა; შეაღწიონ მილიციის მუშაკთა ან სხვა ამისათვის უფლებამოსილ პირთა არყოფნისას საზოგადოებრივი წესრიგის ბოროტი დარღვევის ან მოქალაქისათვის, საწარმოსათვის, დაწესებულებისათვის, ორგანიზაციისათვის სამართალდარღვევით ქონებრივი ან სხვა ზარალის მიყენების შემთხვევაში ოქმი და შემდგომ გადასცეს რაზმეულის შტაბის უფროსს (მეთაურს); მოსთხოვოს საზოგადოებრივი წესრიგის დამრღვევთ წარმოადგინონ პასპორტი ან პირადობის დამადასტურებელი სხვა დოკუმენტები იმ შემთხვევაში, როცა ვინაობის დადგენა აუცილებელია სამართალდარღვევის ჩადენის გარემოებათა ან მასში მონაწილეობის გამოსარკვევად; მიიყვანოს მილიციაში ან ნებაყოფლობითი სახალხო რაზმელის შტაბში სამართალდამრღვევი პირები, ანდა სამართალდარღვევის აღკვეთის მიზნით, როცა ზემოქმედების ყველა ზომა ამოწურულია, აგრეთვე დამრღვევის ვინაობის დასადგენად და ოქმის შესადგენად, თუ დარღვევის აღვილზე მისი შედეგა შეუძლებელია. სამართალდარღვევათა აღკვეთისას ჩამოართვას დამრღვევთ მათი ჩადენის იარაღები რა შემდგომ დაუყოვნებლივ გადასცეს მილიციას; შევიდეს კლუბებში, სტადიონებზე, კინოთეატრებში და სხვა საზოგადოებრივ ადგილებში მიმალული დამრღვევის აღმოსაჩენად, იქ წარმოქმნილ სამართალდარღვევათა აღსაკვეთად; მოსთხოვოს ავტომობილსატრანსპორტო საშუალებების, ტრაქტორებისა და სხვა თვითმავალი მანქანების მძღოლებს, რომლებიც საგზაო

¹ იხ. დებულება საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის ნებაყოფლობითი სახალხო რაზმეულების შესახებ. მუხლი 21. „საქართველოს სსრ მთავრობის დადგენილებათა კრებული“, № 4, 1974 წ.

მოძრაობის წესებს არღვევენ, სატრანსპორტო საშუალებათა მართვის უფლების დამადასტურებელი დოკუმენტები, მიიყვანოს მილიციის უახლოეს ორგანოში მძღოლები, რომლებიც ამ სატრანსპორტო საშუალებებს მართავენ ნასვამ მდგომარეობაში ან მძღოლის დოკუმენტების გარეშე და სხვ...¹.

მართლაც, ხშირ შემთხვევაში რაზმელები ნაყოფიერ მუშაობას ეწევიან საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის საქმეში, მათი გამოჩენა საზოგადოების თავშეყარის ადგილებში აიძულებს მოხუცი ელემენტებს უფრო თავშეკავებულად და თავაზიანად მოიქცნენ. საკავშირო და რესპუბლიკურ ჟურნალ-გაზეთებში ხშირად ქვეყნდება მასალები სახალხო რაზმების მუშაობის შესახებ, აღწერილია მათი დადებითი საქმიანობის შედეგები.

საქართველოს სსრ მერვე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს სესიამე სესიაზე 1972 წლის ივნისში სავსებით ობიექტურად აღინიშნა, რომ სამართალდარღვევის წინააღმდეგ ბრძოლაში დიდ როლს ასრულებს ჩვენი საზოგადოებრიობა. ახლა რესპუბლიკაში არის 3.976 სახალხო რაზმი, რომელშიც გაერთიანებულია 111.323 კაცი. ისინი ატარებენ სასარგებლო და საპირო მუშაობას დამნაშავეობის აღკვეთისათვის, გაბედულად და მტკიცედ უღობავენ გზას საზოგადოებრივი წესრიგის დამრღვევებს².

სახალხო რაზმების ამ უზარმაზარ არმიას შეუძლია უზრუნველყოს მტკიცე საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა.

ხშირ შემთხვევაში სახალხო რაზმელები ადგილზე აკავებენ დანაშაულის ჩამდენს, ავტოავარიის შემთხვევაში იწერენ ავტომანქანის ნომერს და დაუყოვნებლივ აცნობებენ ავარიის შესახებ ქალაქის ავტოინსპექციის მორიგეს, საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევთა მიმართ ადგილზევე იღებენ ზომებს დარწმუნებისა და გაფრთხილების გზით, სოციალისტური საკუთრების დატაცების, ქურდობის, ძარცვისა და სხვა შემთხვევებში სასწრაფოდ ატყობინებენ მილიციის ორგანოებს, ამასთან ერთად იღებენ ზომებს დანაშაულის აღსაკვეთად, ბოროტმოქმედის დასაკავებლად და დაზარალებულის დასახმარებლად, რითაც დიდად ეხმარებიან წინასწარი გამოძიებისა და მოკვლევის ორგანოებს.

სახალხო რაზმელების ბრძოლისუნარიანობის შემდგომი ზრდა და განმტკიცება საზოგადოებრივი ორგანიზაციების საპატიო ამოცანაა.

¹ იხ. დებულება საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის ნებაყოფლობითი სახალხო რაზმელების შესახებ, 1974 წ. მუხლი 22.

² იხ. გაზეთი „კომუნისტი“, 15 ივნისი, 1972 წ., № 139.

სახალხო რაზმელები საგამომძიებლო და მომკვლევ ორგანოებთან მჭიდრო კონტაქტში უნდა იმყოფებოდნენ. ისინი ყოველმხრივ უნდა ეხმარებოდნენ მოკვლევისა და საგამომძიებლო ორგანოებს დანაშაულის გახსნასა და გამოკვლევაში, დანაშაულის თავიდან აცილებაში. თავის მხრივ, საგამომძიებლო და მილიციის ორგანოები მოწოდებული არიან სათანადო დახმარება აღმოუჩინონ სახალხო რაზმელებს თავიანთ მუშაობაში. საგამომძიებლო პრაქტიკაში მრავალი შემთხვევაა, როდესაც სახალხო რაზმელებმა გახსნეს დანაშაული, მათ შორის მძიმე ხასიათისაც, და დანაშაულის ადგილზე დააკავეს დანაშაულის ჩაქმენი პირები, მძარცველები, სპეკულანტები და ა. შ.

თბილისის მუსიკალურ-ინსტრუმენტული ფაბრიკის რაზმელებმა ტ. მ. . ნ. ბ. , ვ. გ-მ მორიგეობის დროს შეამჩნიეს საექვო პიროვნება და დააკავეს. იგი აღმოჩნდა ქურდი რეციდივისტი გ. ხ., რომელსაც კიდევ ახალი დანაშაული ჩადინა რკინიგზის სადგურის სწყობის გატეხვითა და ნივთების მოპარვით.

სახალხო რაზმელად მუშაობს ათასობით კეთილსინდისიერი და პატიოსანი საბჭოთა მოქალაქე, რომლებიც სოციალისტური წესრიგის განსამტკიცებლად დიდ საქარგებლო საქმეს აკეთებენ. ამიტომ არის, რომ სახალხო რაზმელები თავიანთი მოვალეობის შესრულებისას სარგებლობენ მშრომელთა მხარდაჭერით, პატივისცემით და დაცული არიან კანონით. სწორედ ამ მიზნით, 1962 წლის 15 თებერვალს, სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმმა მიიღო ბრძანებულება „მილიციის მუშაკთა და სახალხო რაზმელთა სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და ღირსების ხელყოფისათვის პასუხისმგებლობის გაძლიერების შესახებ“.

აღნიშნული კანონი ითვალისწინებს სასჯელის სხვადასხვა ზომას სახალხო რაზმელთა კანონიერი საქმიანობის დროს წინააღმდეგობის გაწევისათვის, მუქარისათვის, შეურაცხყოფისათვის და სხვ.; ხოლო სახალხო რაზმელის, აგრეთვე, მილიციის მუშაკის სიცოცხლის ხელყოფისათვის — თავიუფლების აღკვეთას ხუთიდან თვთმეტ წლამდე, ორიდან ხუთ წლამდე ვადით გადასახლებაში ან გადაუსახლებლად, ან დამამძიმებელ გარემოებაში სასჯელის უმაღლეს ზომას — დახვრეტას¹.

სახალხო რაზმების მუშაობას წარმართავენ საწარმო-დაწელებულებათა ხელმძღვანელობა და პარტიული ორგანიზაციები.

რაზმელები ავლენენ და აკავენ არაერთ საშიშ დამნაშავე პირს.

¹ იხ. საქართველოს სსრ სსკ, 2071, 2081, 2091 მუხლები.

ბევრი მათგანი გამბედაობასა და მამაცობას იჩენს დამნაშავეებთან პირისპირ შებრძოლებით.

მამაცობა და გამბედაობა გამოიჩინეს სახალხო რაზმელებმა ლ. ა., კ. ქ. და ო. ი.-მ, რომლებმაც თბილისის 26 კომისრის რაიონის ერთ-ერთ საერთო საცხოვრებლის ტერიტორიაზე შეიპყრეს შეიარაღებული რეციდივისტი ჩ. გ., იგი იარაღით ხელში ცდილობდა შენობაში შეჭრას. ბანდიტი რაზმელებმა მილიციას ჩააბარეს.

მაგრამ ზოგიერთი სახალხო რაზმების მუშაობაში ჯერ კიდევ შეინიშნება ნაკლოვანებანი და ფორმალიზმი. იშვიათად ინერგება მათ საქმიანობაში მოწინავე, ქმედითი ფორმები და მეთოდები.

სახალხო რაზმელები ზოგჯერ აშკარა ინერტულობას იჩენენ პარაზიტული ელემენტების, ბავშვთა უმეტეაღუფრობის, ქურდების. სპეკულანტების და სხვა დამნაშაიეთა გამომჟღავნების საქმეში. საჭიროა, პარტიულმა ორგანიზაციებმა გააუმჯობესონ ხელმძღვანელობა სახალხო რაზმებისადმი, მიაღწიონ მილიციის მუშაკებთან ურთიერთ-მოქმედებით დამნაშავეობასთან ბრძოლის მეტ წარმატებას. სახალხო რაზმელები წარმატებას მიაღწევენ მაშინ, თუ თითოეული რაზმელი განიშესვალემა მის წინაშე მდგომი ამოცანების სერიოზულობის შეგნებით და ყველაფერს გააკეთებს თავის უბანზე ამ ამოცანის შესასრულებლად. სახალხო რაზმელები, პარტიული და კომკავშირული აქტივისტები პერიოდულად აწყობენ რეიდებს მილიციის მუშაკებთან ერთად. რეიდები ჭალაქებსა და რაიონულ ცენტრებში ავლენენ ადამიანებს, რომლებიც არცხვენენ მშობლიური ქალაქის, დაბის, რაიონის ღირსებას. ადამიანებს, რომლებიც ეწევიან უღირს ცხოვრებას, მუქთახორობენ, ლოთობენ, არღვევენ საზოგადოებრივ წესრიგს და ავტომანქანების ექსპლუატაციის წესებს. რაზმელები ასეთ დაპრღვევთა და დამნაშავეთა მიმართ იღებენ შესაბამის ღონისძიებებს.

სახალხო რაზმების ინიციატივით აღძრულია რამდენიმე სისხლის სამართლის საქმე (უმეტესად ხულიგნობის, ქურდობის, სპეკულაციის და ა. შ.).

დანაშაულის გამოძიებაში დიდი როლი ეკუთვნით სახალხო კონტროლის შესაბამის კომიტეტებს, ხელშემწყობ ჯგუფებსა და საგუშაგოებს, რომლებიც მოწოდებული არიან განახორციელონ მკაცრი კონტროლი პარტიისა და მთავრობის გადაწყვეტილებათა შესრულებისადმი.

სოციალისტური მართლწესრიგის განმტკიცებისათვის ბრძოლაში ადგილობრივ ორგანიზაციებს, — სამართლიანად აღინიშნა საქართველოს სსრ მერვე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს მესამე სესიაზე 1972 წლის ივნისში, — დიდ დახმარებას უწევენ აგრეთვე სახალხო

კონტროლის ორგანოები. ამჟამად სახალხო კონტროლის 10.965 წევრში, რომლებიც შექმნილია ჩვენი რესპუბლიკის საწარმოებში, დაწესებულებებში, კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში, გაერთიანებულია 229. 132 სახალხო კონტროლიორი¹.

საბჭოთა სახელმწიფოში სახალხო კონტროლის ორგანოების მეშვეობით მშრომელთა ფართო მასები ახორციელებენ ეკონომიკის, სამეურნეო და კულტურული მშენებლობის დარგში კონტროლის უფლებას, მონაწილეობენ სახელმწიფოს საქმეთა მართვაში.

სახალხო კონტროლის ორგანოთა ძირითადი ამოცანები განსაზღვრულია დებულებით სსრ კავშირის სახალხო კონტროლის ორგანოების შესახებ, რომელიც მიიღო სკკპ ცენტრალურმა კომიტეტმა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭომ 1968 წლის 19 დეკემბრის ერთობლივ დადგენილებით.

სახალხო კონტროლის ორგანოები მოწოდებული არიან დახმარება გაუწიონ პარტიულ და სახელმწიფო ორგანოებს საბჭოთა, სამეურნეო და სხვა ორგანიზაციების მიერ პარტიისა და მთავრობის დირექტივების ფაქტიური შესრულების სისტემატურ შემოწმებაში, კომუნისტური მშენებლობის ხელმძღვანელობის შემდგომ სრულყოფაში, ეკონომიკის ყოველმხრივი აღმავლობისათვის, სახელმწიფო დისციპლინისა და სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებისათვის ბრძოლაში.

სახალხო კონტროლის ორგანოები ამ მიზნის მისაღწევად ახორციელებენ სისტემატურ კონტროლს სახელმწიფო გეგმებისა და დავალებათა შესრულების მიმდინარეობისადმი; აქტიურად იბრძვიან სახალხო მეურნეობის რეზერვების გამოვლენისა და გამოყენებისათვის, საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებისათვის, შრომითი, მატერიალური რესურსებისა და ფულადი სახსრების უაღრესად ხარჯვისათვის, წარმოებაში ყოველივე ახლის, პროგრესულის დანერგვისათვის; გადაჭრით ილაშქრებენ სახელმწიფო დისციპლინის დარღვევების, კუთხურობის გამოვლინებათა, საქმისადმი უწყებრივი მიდგომის, უყაირათობისა და მფლანგველობის, სახელმწიფოს მოტყუების ყოველგვარი ცდის, სოციალისტური საკუთრების ხელყოფის წინააღმდეგ; მკაცრად აღკვეთენ ბიუროკრატიზმისა და საქმის გაჭიანურების გამოვლინებებს, იღვწიან სახელმწიფო აპარატის მუშაობის სრულყოფისა და გაიაფებისათვის, შრომისა და მართვის მეცნიერული ორგანიზაციის დანერგვისათვის, საუწყებო კონტროლის ზუსტად დაყენებისათვის.

¹ იხ. გაზეთი „კომუნისტი“, 15 ივნისი, 1972 წ., № 139.

დებულების მე-2 მუხლის შესაბამისად სახალხო კონტროლის ორგანოები სისტემატურად ახორციელებენ კონტროლს იმისადმი, თუ როგორ იცავენ თანამდებობის პირები საბჭოთა კანონებს მოქალაქეთა წინადადებების, განცხადებებისა და საჩივრების განხილვისას, აწყობენ ამ მუშაობის მდგომარეობის შემოწმებას ყველა სამინისტროსა და უწყებაში, საწარმოებში, დაწესებულებებში, ორგანიზაციებში, აგრეთვე კოლმეურნეობებისა და სხვა კოოპერაციულ და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში, ამასთან მკაცრ პასუხისგებაში აძლევენ იმ პირებს, რომლებსაც ბრალი მიუძღვით კანონების დარღვევაში, საქმის გაჭიანურებაში, ფორმალიზმში, ბიუროკრატიზმში, მოქალაქეთა წინადადებების, განცხადებებისა და საჩივრების გამო მიღებულ გადაწყვეტილებათა შეუსრულებლობაში.

იმ პირებზე, რომლებსაც ბრალი მიუძღვით დაშვებულ ნაკლოვანებებში, სახალხო კონტროლის ორგანოები ზეგავლენას ახდენენ. როგორც ამხანაგური კრიტიკის, მათი არასწორი მოქმედების განსჯის გზით, ისე მათი პასუხისგებაში მიცემის საშუალებით.

სახალხო კონტროლის ჯგუფები და საგუშაგოები სისტემატურად აწყობენ შემოწმებებს, რეიდებს, დათვალიერებებს საწარმოებში, კოლმეურნეობებში, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში; მონაწილეობენ მათი საწარმოო და საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის შემოწმებებსა და რევიზიებში და იღებენ ქმედით ღონისძიებებს გამოვლინებულ ნაკლოვანებათა აღმოსაფხვრელად.

სსრ კავშირის სახალხო კონტროლის კომიტეტი წარმართავს ჩვენი ქვეყნის სახალხო კონტროლის ყველა ორგანოს საქმიანობას; ახორციელებს კონტროლს იმისადმი, თუ როგორ ახორციელებენ პარტიულ და მთავრობის დირექტივებს, სახელმწიფო გეგმებს და დავალებებს სამინისტროები, უწყებანი, საბჭოთა და სამეურნეო ორგანიზაციები, საწარმოები და კოლმეურნეობანი.

სახალხო კონტროლის ორგანოების უფლებამოსილება მოცემულია მოქმედი დებულების მე-19 მუხლში, რომლის მიხედვით: სსრ კავშირის სახალხო კონტროლის კომიტეტს, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სახალხო კონტროლის კომიტეტებს, სახალხო კონტროლის სამხარეო, საოლქო, საოკრუგო, საქალაქო, რაიონულ კომიტეტებს დაკისრებული ამოცანების შესაბამისად უფლება აქვთ:

გამოითხოვონ საწარმოების, კოლმეურნეობების, ორგანიზაციების, სამინისტროების, უწყებების ხელმძღვანელებისა და თანამდებობის პირებისაგან საჭირო დოკუმენტები და მასალები, მოისმინონ

შემოწმებათა შედეგებზე მათი მოხსენებანი და განმარტებანი, მის-
ცენ (შესაბამისად) მითითებანი გამოვლინებულ ნაკლოვანებათა და
დარღვევათა აღმოსაფხვრელად; საჭიროების შემთხვევაში დანიშნონ
და შესაბამისი ორგანოების წარმომადგენელთა მონაწილეობით მოა-
წყონ სამეურნეო-საფინანსო საქმიანობის რევიზიები, საწარმოო-
ტექნიკური ექსპერტიზები; შეაჩერონ თანამდებობის პირთა აშკარად
უკანონო განკარგულებანი და მოქმედებანი და ამის შესახებ აცნო-
ბონ შესაბამის საწარმოთა, კოლმეურნეობათა, დაწესებულებათა და
ორგანიზაციათა ხელმძღვანელებს ან ზემდგომ ორგანოებს; მიუთი-
თონ თანამდებობის პირთა მიერ დაშვებულ ნაკლოვანებებზე, მის-
ცენ მათ გაფრთხილებანი, გადასცენ მასალები მათი გადაცდომის შე-
სახებ შშრომელთა კოლექტივებს, საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა
განსახილველად. სახალხო კონტროლის კომიტეტებს უფლება აქვთ
დამნაშავე პირებს დაადონ სასჯელის სხვადასხვა ზომები, გადააყე-
ნონ დაკავებული თანამდებობიდან თანამდებობის პირები პარტიისა
და მთავრობის გადაწყვეტილებათა შესრულების ჩაშლისათვის, სა-
ხელმწიფო დისციპლინის უხეში დარღვევებისა და მუშაობაში სხვა
სერიოზული ნაკლოვანებებისათვის.

მასალებს დატაცების, ბოროტმოქმედებისა და თანამდებობის
პირთა სხვა დანაშაულებრივი მოქმედების შესახებ გადასცემენ
პროკურატურის ორგანოებს. აღნიშნული მასალები წარმოდგენენ
სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის საბაბს, რომლის მიხედვითაც
წარმოებს დამნაშავეთა სისხლის სამართლის პასუხისცემაში მიცემა.

კომუნიზმის გაშლილი მშენებლობის პერიოდში მასობრივი კონ-
ტროლის როლის ზრდას განაპირობებს სამეურნეო მშენებლობის
ხელმძღვანელობის და საწარმოო ძალების გიგანტური განვითარება.

დღეს მთელი ჩვენი საზოგადოებრიობა ნათლად ხედავს სახალ-
ხო კონტროლის ორგანოების აქტიურ როლს ბიუროკრატების, მუქ-
თახორების, ქურდების, მექრთამეებისა და სპეკულანტების გამომ-
ჟღავნებაში.

პარტიული ორგანიზაციების, სამეურნეო ორგანოების და სახალ-
ხო კონტროლის ორგანოების მოვალეობაა მტკიცედ იბრძოლონ სა-
ხელმწიფო დისციპლინის განმტკიცებისა და ყოველი სახის დამნაშა-
ვეობის თავიდან აცილებისათვის.

პარტიის XXIII ყრილობის მიერ მიღებულ რეზოლუციაში მი-
თითებულია, რომ ყრილობა დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს პარტიისა
და მთავრობის გადაწყვეტილებათა შესრულების კონტროლისა და
შემოწმების სწორ მოწყობას. პარტიულმა ორგანიზაციებმა უნდა

წარმართონ სახალხო კონტროლის ორგანოთა საქმიანობა, ყოველ-
მხრივ დაეხმარონ მათ მუშაობაში.

სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავჯდომარე ამხ. ა. ნ. კოსი-
გინი სკკპ XX-III ყრილობის ტრიბუნიდან მიუთითებდა იმ დიდი
ამოცანების შესახებ, რომელიც დგას დღეს სახალხო კონტროლის
ორგანოების წინაშე.

სახალხო კონტროლის ორგანოები „ეხმარებიან პარტიას აღზარ-
დოს კადრები მინდობილი საქმისათვის მაღალი პასუხისმგებლობის
სულისკვეთებით, ჩაუნერგოს საბჭოთა ადამიანებს თავიანთი ქვეყ-
ნის ბატონ-პატრონის გრძნობა. სახალხო კონტროლი კიდევ უფრო
აქტიურად უნდა მონაწილეობდეს საყოველთაო-სახალხო ბრძოლა-
ში წარმოების ეფექტიანობისა და კაპიტალურ დაბანდებათა გადი-
დებისათვის, ახალი ტექნიკის დანერგვისათვის, პროდუქციის ხარის-
ხის გაუმჯობესებისათვის, სახელმწიფო ღისციპლინის განმტკიცები-
სათვის.

საკიროა ისე დავაყენოთ საქმე, რომ სოციალისტური შეჯიბრება,
სახალხო კონტროლი, საწარმოო თათბირები, მასების შემოქმედები-
თი თვითშემოქმედების ყველა ფორმა მაქსიმალურად უწყობდეს
სელს მშრომელთა ჩაბმას წარმოების მართვაში, სახალხო მეურნე-
ობის შინაგანი რეზერვების გამოვლინებასა და გამოყენებას¹.

სახალხო კონტროლის ორგანოების საქმიანობაში მშრომელთა
ფართო მონაწილეობა იმის მაჩვენებელია, რომ საბჭოთა კონტრო-
ლის სისტემა ნამდვილად დემოკრატიული სისტემაა. სსრ კავშირში
ყველა უფლება, მათ შორის კონტროლის უფლებაც ეკუთვნის
ხალხს, როგორც თავისი ქვეყნის ერთ-ერთ ბატონ-პატრონს. იგი ხა-
ლხის მმართველობის ნამდვილი გამომხატველია. საბჭოთა სოცია-
ლისტურმა დემოკრატიამ შეიმუშავა სახელმწიფოს მართვაში მშრო-
მელთა ჩაბმის მრავალფეროვანი ფორმები. ერთ-ერთი ასეთი ქმე-
დითი სკოლა, სადაც მასები სწავლობენ სახელმწიფოს მართვას, სა-
ხალხო კონტროლია. სახალხო კონტროლის ორგანოები, რომლებიც
დაკომპლექტებულია ჩვენი საზოგადოების მოწინავე ადამიანებით,
წარმოადგენენ სახელმწიფოს ინტერესების აქტიურ დამცველებს,
ნაკლოვანებათა წინააღმდეგ მებრძოლ არმიას, მათ გამჭირავს თვალს
არ გამოეპარება სახალხო დოვლათის დამტაცებლები, ბიუროკრა-
ტები, სახელმწიფო და შრომის ღისციპლინის დამრღვევები.

¹ იხ. ა. ნ. კოსიგინის მოხსენება სკკპ XXIII ყრილობაზე, სკკპ XXIII ყრი-
ლობის დირექტაჟები სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის განვითარების
1966—1970 წლების ხუთწლიანი გეგმის შესახებ.

რესპუბლიკის სახალხო კონტროლის ორგანოები მნიშვნელოვან ყურადღებას აქცევენ მშრომელთა საქმიანობაში ყაჩაღიანობისა და უმკაცრესი ეკონომიის საკითხებს, იბრძვიან მასალების, სათბობის, ელექტროენერგიის დაზოგვისათვის, აელენენ ნაკლოვანებებს, აღწევენ ბოროტმოქმედებათა თავიდან აცილებას. სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1965 წლის დეკემბრის პლენუმზე აზ. ლ. ი. ბრეჟნევი თქვა, სახალხო კონტროლის ორგანოებმა აქტიურად უნდა დაუპირონ მხარი, წაახალისონ და განავითარონ ყოველივე ახალი, მოწინავე და პროგრესული ჩვენი საზოგადოების ცხოვრებაში, აღმოფხვრან გამოვლინებული ნაკლოვანებანი, მიაღწიონ იმას, რომ უმჯობესდებოდეს საქმის საერთო მდგომარეობა, შეურიგებელი ბრძოლა აწარმოონ ბიუროკრატიზმისა და საქმის გაჭიანურების, თვალის ახვევისა და უყაჩაღობის წინააღმდეგ.

სკკპ პროგრამა მიუთითებს იმის აუცილებლობაზე, რომ საქიროა განვამტკიცოთ დისციპლინა, განვახორციელოთ ყოველდღიური კონტროლი მართვის აპარატის ყველა რგოლის საქმიანობისადმი და საბჭოთა ხელისუფლების გადაწყვეტილებათა და კანონთა შესრულების შემოწმება, გავაძლიეროთ თითოეული მუშაკის პასუხისმგებლობა მათი ზუსტად და დროზე განხორციელებისათვის.

საქართველოში, ისე როგორც სხვა მოკავშირე რესპუბლიკებში, ხშირია შემთხვევები, როცა პარტიული, კომკავშირული, პროფკავშირული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები გამოამჟღავნებენ კანონის დარღვევის შემთხვევებს, ცალკეული დანაშაულის ფაქტებს, დანაშაულის ჩადენაში ბრალეულ პირებს და მასალებს მათ შესახებ გადასცემენ წინასწარი გამოძიების ორგანოებს.

ჩვენს ქვეყანაში მშრომელთა მატერიალური უზრუნველყოფის, კულტურული დონისა და შეგნების განუხრელი ზრდა ყველა პირობას ქმნის იმისათვის, რომ აღმოიფხვრას დამნაშავეობა, სისხლის სამართლის სასჯელის ღონისძიებანი შეიცვალოს საზოგადოებრივი ზემოქმედების და აღზრდის ღონისძიებებით.

მაგრამ ვიდრე არსებობს დამნაშავეობა, საქიროა გამოავლინოთ იგი და პივიდოთ სასტიკი ზომები იმ პირთა დასასჯელად. რომლებმაც ჩაიდინეს საზოგადოებისათვის საშიში ქმედობა, ამასთან ერთად მთავარი ყურადღება უნდა მიექცეს დანაშაულის თავიდან აცილებას, დანაშაულის წარმოშობის მიზეზების შესწავლას და აღმოფხვრას.

ჩვენი ეპოქის უდიდესმა დოკუმენტმა — სკკპ პროგრამამ, აგრეთვე სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სიხლის სამართლის კანონმდებლობის და სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლებმა, მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სა-

მართლის და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსებმა მთელი პრინციპულობით დააყენეს დამნაშავეობათა აღმოფხვრის საკითხი.

ცალკეული დანაშაულის, მისი მიზეზების და პირობების, აგრეთვე დამნაშავეის პიროვნების შესწავლა პირდაპირ გათვალისწინებულია მოქმედი საპროცესო კოდექსით. იგი უნდა განხორციელდეს წინასწარი გამოძიების და მოკვლევის სტადიაზე და საქმის სასამართლოში განხილვის დროს.

გმირი საბჭოთა ხალხი კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით წარმატებით ახორციელებს კომუნიზმის გაშლილი მშენებლობის პერიოდის ძირითად ამოცანებს. იზრდება და მტკიცდება ჩვენი ქვეყნის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, დღითი დღე უმჯობესდება ხალხის მზარდი მატერიალური და სულიერი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება, განუწყვეტლივ მაღლდება მშრომელთა კომუნისტური შეგნების დონე, - წარმატებით შესრულდა სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის განვითარების მეცხრე (1970 — 1975) ხუთწლიანი გეგმის დავალებანი.

რამდენად უფრო მდიდარი და ძლიერი იქნებოდა ჩვენი სახელმწიფო ყოველი ჩვენგანი მზრუნველობით, ყაირათიანად რომ ეკიდებოდეს თითოეულ კილოგრამ ლითონს, ქვანახშირს, ცემენტს, ნავთობს, ხალხის სახსრების თითოეულ მანეთს.

პარტიის პოლიტიკურმა და ორგანიზატორულმა მუშაობამ მასებში უნდა განამტკიცოს მშრომელთა მიერ სოციალისტური მართლწესრიგის დამკვიდრებისა და დაცვისათვის ბრძოლის რევოლუციური ტრადიცია.

კომუნისტთა მრავალმილიონიანმა არმიამ კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობის ყველა უბანზე, ფართო მასებში უნდა შეიტანოს პარტიის იდეები. მთელი ძალა, ცოდნა და ორგანიზატორული ნიჭი უნდა მოახმაროს სამშობლოს ძლიერების შემდგომ განმტკიცებას, პარტიის დიად რევოლუციურ საქმეს.

ზოგიერთი პირველადი პარტიული ორგანიზაცია, აგრეთვე სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები და ორგანოები ქმედითად არ იბრძვიან კანონიერების დარღვევათა აღმოსაფხვრელად, რაც ხელს უწყობს მძიმე დანაშაულის წარმოშობას ამა თუ იმ სახელმწიფო საწარმოო-დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში.

აღნიშნული დებულების საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ მბაგალითს ქალაქ რუსთავის სინამდვილიდან. ამას წინათ რუსთავის „ლითონ-კონსტრუქციების“ ქარხანაში გამოვლინდა უხეში დარღვევები ქარხნის მუშებისა და მოსამსახურეებისათვის საცხოვრებელი ფართობის განაწილების საქმეში.

ქარხნის დირექტორი გ. მ. მის მოადგილესთან კადრებისა და ყოფაცხოვრების დარგში ვ. კ.-თან, თბომომარაგების საამქროს უფროსთან ა. ხ., ქარხნის საბინაო-საყოფაცხოვრებო კომისიის თავმჯდომარესთან გ. ვ. და სხვებთან ერთად ბინების განაწილების დროს მუშებისა და მოსამსახურეებისაგან იღებდნენ ქრთამს. ბოროტმოქმედნი ამხილეს ქ. რუსთავის ადმინისტრაციულმა ორგანოებმა და მიცენულ იქნენ სისხლის სამართლის პასუხისგებაში.

დანაშაული ხდებოდა ქარხნის კოლექტივში, სადაც მოქმედებდა პირველადი პარტიული, პროფკავშირული ორგანიზაციები და სახალხო კონტროლის ორგანო.

რას აკეთებდნენ დასახელებული ორგანიზაციები და კომუნისტები, რომლებსაც მტკიცედ უნდა დაეცვათ კანონიერება და აღეკვეთათ ქარხანაში არსებული უმსგავსებელი? ფაქტიურად არაფერს! პირიქით, იჩენდნენ შემრიგებლობას უნამუსობისადმი, რითაც ფაქტიურად ხელს უწყობდნენ დამნაშავეთა ჯგუფს მძიმე დანაშაულის ჩადენაში.

დღეს პარტიული, საბჭოთა, პროფკავშირული, კომკავშირული, ადმინისტრაციული ორგანოები მეტი ყურადღებით ეკიდებიან სანიმუშო საზოგადოებრივი წესრიგის უზრუნველყოფის საკითხებს, შემამჩნევად გაიზარდა საზოგადოებრიობის აქტივობა ამ საქმეში.

ამასთან ერთად სოციალისტური კანონიერების განუხრელად დაცვის უზრუნველყოფის საქმეში ჯერ კიდევ გვაქვს არსებითი ნაკლოვანებანი, რის გამოც რესპუბლიკის რიგ ქალაქებსა და რაიონებში დამნაშავეობის დონე კვლავ მაღალია.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა ანალიზი გაუკეთა ამ მუშაობას და გამოიტანა დასკვნა, რომ დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლაში ახალ მნიშვნელოვან წარმატებებს შეიძლება მივაღწიოთ მხოლოდ დამნაშავეობის თავიდან ასაცილებლად, პროფილაქტიკური მუშაობის ყოველი ღონისძიებით გაძლიერების საფუძველზე. დანაშაულთა თავიდან აცილების საჭიროებას გვიკარნახებს მთელი ჩვენი ცხოვრების წესი, კომუნისტური მორალი, მისწრაფება ვიბრძოლოთ თითოეული ადამიანისათვის, არ დავუშვათ, რომ მას სერიოზული კონფლიქტი მოუვიდეს კანონთან, საზოგადოებასთან.

ლ. ი. ბრეჟნევმა თავის სიტყვაში ქ. მოსკოვის ბაუმანის საარჩევნო ოლქის ამომრჩეველთა წინასაარჩევნო კრებაზე 1970 წლის 12 ივნისს ყურადღება გაამახვილა კანონიერებისა და მართლწესრიგის საკითხებზე. განზოგადებული, კონცენტრირებული ფორმით, — აღნიშნა ლ. ი. ბრეჟნევმა, — საბჭოთა კანონები გამოხატავენ ხალხის ნებას, პარტიისა და სახელმწიფოს პოლიტიკის ძირითად მი-

მართულებებს. უზრუნველყოფენ საზოგადოების წინსვლას გათვალისწინებული კურსით.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენს ქვეყანაში საკანონმდებლო საქმიანობა გამსჭვალულია ღრმა დემოკრატიზმით. კანონების შემუშავებაში მონაწილეობენ სპეციალისტთა, მეცნიერთა, საბჭოთა საზოგადოებრიობის ფართო წრეები. ყველაზე მნიშვნელოვანი კანონები გამოგვაქვს მთელი ხალხის განსახილველად. ყოველივე ეს ქმნის იმის გარანტიას, რომ საბჭოთა კანონები ნამდვილად გამოხატავენ საზოგადოების მოთხოვნილებებს და მშრომელთა ინტერესებს ემსახურებიან.

ამ უკანასკნელ წლებში უმაღლესმა საბჭომ შეიმუშავა და მიიღო კანონები, რომლებიც აწესრიგებენ საზოგადოებრივი ურთიერთობის დიდმნიშვნელოვან მხარეებს და არსებითად ეხებიან ყველა საბჭოთა ადამიანის ინტერესებს.

ამასთანავე, — დასძენდა ლ. ი. ბრეჟნევი, — ჩვენ ვიცით, რომ არ კმარა შეიმუშავო კარგი კანონი, არ კმარა მიიღო იგი. კანონი ცოცხლობს, მოქმედებს მხოლოდ მაშინ, როცა სრულდება. კანონი სავალდებულოა ყველასათვის, კანონს უნდა ასრულებდეს უკლებლავ ყველა, მიუხედავად მდგომარეობისა, ჩინისა და რანგისა.

სოციალისტური კანონიერება, მართლწესრიგი საზოგადოების, მის მოქალაქეთა ნორმალური ცხოვრების საფუძველია. ეს მოსაზრება თითქოს ელემენტარულია და თუ ამაზე გვიხდება ლაპარაკი, მხოლოდ იმიტომ, რომ სამწუხაროდ, კიდევ არიან ცალკეული ადამიანები, რომლებმაც ვერ შთაინერგეს ის აუცილებელი თვისებანი, რომ შეგნებულად და განუხრელად ასრულებდნენ საბჭოთა კანონებს, სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესებს. პარტიას არ შეუძლია შეურიგდეს ასეთ მდგომარეობას და არც შეურიგდება. ცნობილია, როგორ ეკიდებოდა ამ საკითხს ვ. ი. ლენინი. სანამ კანონი მოქმედებს, მიაჩნდა ვლადიმერ ილიას ძეს, არავის არა აქვს უფლება გვერდი აუაროს მას. საბჭოთა კანონი იცავს სოციალისტურ საკუთრებას, იგი იცავს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესებს, მოქალაქეთა უფლებებს და კანონების ყოველგვარი დარღვევა, რითაც უნდა ასაბუთებდნენ მას, დიდ ზიანს აყენებს საზოგადოებრიობას, მის მოქალაქეებს, ჩვენს საერთო საქმეს.

აი სწორედ ამიტომ საჭიროა გავაძლიეროთ საბჭოთა კანონების პროპაგანდა, ყოველი ღონისძიებით ავამაღლოთ მათი ავტორიტეტი, ვზრდიდეთ ყველას კანონებისადმი, სამართლისადმი პატივისცემის სულისკვეთებით.

აი, რატომ არის საჭირო აგრეთვე, რომ პარტიული და საბჭოთა ორგანოები მეტ ყურადღებას აქცევდნენ ჩვენი აპარატის იმ რგო-

ლებს, რომლებიც მოწოდებული არიან უშუალოდ ადევნონ თვალ-
ყური კანონების დაცვას, აღკვეთონ სამართალდარღვევანი. თათო-
ეული საბჭოთა მოქალაქე დარწმუნებული უნდა იყოს, რომ მის სი-
ცოცხლესა და ჯანმრთელობას, მის ქონებას, მის უფლებებს, მის
ღირსებასა და სიმშვიდეს საიმედოდ იცავს სახელმწიფო. ამრიგად,
კანონიერების განმტკიცება, სოციალისტური მართლწესრიგის გან-
მტკიცება საერთო-სახელმწიფოებრივი, საერთო-პარტიული ამოცა-
ნაა¹.

ლ. ი. ბრეჟნევის ეს სიტყვა მოქმედების პროგრამაა პარტიული
ორგანიზაციებისა, იუსტიციის ორგანოებისა და მთელი ჩვენი მო-
წინავე საზოგადოებრიობისათვის სამართალდარღვევათა წინააღ-
მდეგ ბრძოლის გაძლიერებისათვის.

საქართველოს სსრ მერვე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს მესამე
სესიამ 1972 წლის ივნისში სპეციალურად განიხილა ისეთი მნიშვნე-
ლოვანი საკითხი, როგორიცაა: „მშრომელთა დებუტატების ადგი-
ლობრივი საბჭოების საქმიანობა კულტურულ-აღმზრდელობითი მუ-
შაობის გაუმჯობესებისა და საზოგადოებრივი წესრიგის განმტკიცე-
ბისათვის სკკპ XXIV ყრილობის გადაწყვეტილებათა მიხედვით“.

სესიამ აღნიშნა, რომ ახლა, როცა საბჭოთა ხალხი სოციალისტუ-
რი საზოგადოების განვითარების პირობებში კომუნისტური პარტი-
ის ხელმძღვანელობით წყვეტს ეკონომიკისა და კულტურის შემდ-
გომი განვითარების დიდ ამოცანებს, სულ უფრო მეტად იზრდება
დისციპლინის, ორგანიზებულობის, კანონიერებისა და მართლწეს-
რიგის მნიშვნელობა.

დამნაშავეობასთან ბრძოლა, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა
ჩვენი პარტიული, საბჭოთა, პროფკავშირული და კომკავშირული
ორგანიზაციების ყურადღების ცენტრშია.

სკკპ XXIV ყრილობის გადაწყვეტილებათა შესაბამისად რეს-
პუბლიკაში გაძლიერდა ბრძოლა სოციალისტური კანონიერების შე-
მდგომი განმტკიცებისათვის. საგამომდიებლო პრაქტიკაში მეცნიე-
რულ-ტექნიკურ საშუალებათა წარმატებით გამოყენებამ გააუმჯო-
ბესა გამოძიების ხარისხი და შეამცირა მისი ვადები. სამართალდარ-
ღვევის თავიდან აცილებისათვის საბჭოთა და ადმინისტრაციული
ორგანოების ერთობლივი ღონისძიებების შედეგად დანაშაულთა
რიცხვი ჩვენს რესპუბლიკაში მცირდება, განსაკუთრებით ისეთი
დანაშაულისა, როგორიც არის ძარცვა, მკვლელობა, პირადი საკუთ-
რების ქურდობა, ხულიგნობა და სხვ.

¹ ლ. ი. ბრეჟნევი, შემოქმედებითად გადავკრათ კომუნისტური მშენებ-
ლობის ახალი ამოცანები, 1970, გვ. 15—16.

სეპიამ მიუთითა, რომ საჭიროა მუდამ გვახსოვდეს, საზოგადოებრივი ზემოქმედების ძალა სასჯელის ღონისძიებებთან შეხამებით საპარტალდარღვევათა თავიდან აცილების ეფექტიანი საშუალებაა.

რესპუბლიკაში ცოტა როდია ისეთი დასახლებული პუნქტი, სადაც უკანასკნელ წლებში არ ყოფილა აღრიცხული საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის შემთხვევები.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი მართებულად მიუთითებს, რომ სამართალდარღვევათა თავიდან აცილებისათვის წარმატებით მუშაობა გულისხმობს დამნაშავეობასთან ბრძოლის ყოველნაირად გაძლიერებას, კანონის თითოეული დარღვევის დროულად გამოვლინებისა და გახსნის უზრუნველყოფას, ჩადენილი ბოროტებისათვის დასჯის გარდუვალობის შესახებ ლენინური პრინციპის უთუო განხორციელებას.

სწორედ ამიტომ პარტიის ცენტრალური კომიტეტი მოუწოდებს ყველა პარტიულ ორგანიზაციას — დამნაშავეობის პროფილაქტიკისა და თავიდან აცილებისათვის ბრძოლაში ჩააბან ყველა კომუნისტი და რესპუბლიკის ფართო საზოგადოებრიობა.

რესპუბლიკის ტერიტორიაზე, — აღინიშნა საქართველოს სსრ მერვე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს მესამე სესიაზე (1972 წლის ივნისი) — აღრიცხული იყო 2819 სატრანსპორტო-საგზაო შემთხვევა, რომელთა შედეგად დაიღუპა 745 და მძიმედ დაშავდა 3198 კაცი.

სესიაზე აღინიშნა აგრეთვე აღმაშფოთებელი ფაქტის შესახებაც. რესპუბლიკაში ათობით ადამიანი ყოველწლიურად იღუპება ალკოჰოლით მოწამვლისა და ლოთობის ნიადაგზე მომხდარი უბედური შემთხვევების გამო.

ამ ფაქტის თავიდან ასაცილებლად უნდა გააძლიეროს ბრძოლა აღმინისტრაციულმა ორგანოებმა და მთელმა ჩვენმა მოწინავე საზოგადოებრიობამ.

პირველადი პარტიული ორგანიზაციების ყოველდღიური საქმიანობა მიმართული უნდა იყოს იქითკენ, რომ აღზარდონ კომუნისტები და უპარტიოები მაღალი იდეურობის, სამსახურებრივი და საზოგადოებრივი მოვალეობებისადმი კეთალსინდისიერი დამოკიდებულებისა და პარტიის პოლიტიკის ღრმა გაგების სულისკვეთებით.

პირველადი პარტიული ორგანიზაციები მოწოდებული არიან აგრეთვე დროულად გაუსწორონ შეცდომა ყოველ კომუნისტს, რომელმაც დაუშვა გადახვევა პარტიის წესდების მოთხოვნებიდან.

პარტიულმა, კომკავშირულმა და პროფკავშირულმა ორგანიზაციებმა, აგრეთვე სახალხო კონტროლის ორგანოებმა, უნდა ჩაუუნერგონ ადამიანებს, რომ საჭიროების შემთხვევაში დაეხმარონ საგა-

მომძიებლო, მომკვლევ, პროკურატურისა და სასამართლო ორგანოებს მათ წინაშე მდგომი დიდი საპასუხისმგებლო და რთული, მაგრამ კეთილშობილური საქმის განხორციელებაში, ლანაშაულის გამოძევაში, დამნაშავეთა გამოვლინებაში, მათ ხელახლა აღზრდასა და გამოსწორებაში.

პარტიამ და მთავრობამ განახორციელეს რიგი მნიშვნელოვანი ღონისძიებანი აღმინისტრაციული ორგანოების დასახმარებლად საზოგადოებრიობის მონაწილეობისათვის. ამის მკაფიო მაგალითია პროკურატურის ორგანოებში პროკურორის და გამომძიებლის საზოგადოებრივი თანაშემწის ინსტიტუტის შექმნა. საზოგადოებრივ საწყისებზე მომუშავე პროკურორის თანაშემწენი გარკვეულ დახმარებას უწევენ პროკურატურის ორგანოებს სოციალისტური კანონიერების პროპაგანდის მიზნით, ისინი სისტემატურად გამოდიან საუბრებით საწარმოებსა, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში მშრომელთა წინაშე საბჭოთა კანონმდებლობის საკითხებზე, იღებენ ზომებს ბავშვთა აღზრდისათვის ნორმალური პირობების შესაქმნელად, რაც ხელს უწყობს არასრულწლოვანთა შორის დამნაშავეობის შემცირებას, არკვევენ მოქალაქის პარაზიტული ცხოვრების მიზეზებს და ა. შ.

ქ. სოხუმის პროკურორის თანაშემწემ საზოგადოებრივ საწყისებზე, თადარიგის პოლკოვნიკმა, განათლებით იურისტმა ი. კ.-მ განიხილა და გადაწყვიტა მრავალი განცხადება და საჩივარი, რომელიც შეეხებოდა სოციალისტური თანაცხოვრების წესების დარღვევას, ბავშვების შენახვისათვის ალიმენტის გადახდევინებას და სხვ.

საზოგადოებრივ საწყისებზე მომუშავე დამხმარე პირი გამომძიებელს დაეხმარება ტექნიკურ საქმიანობაში. სახელდობრ: მოწმეთა, დაზარალებულთა, ბრალდებულთა, ექვმიტანილთა დასაკითხავად გამოწვევაში (უწყებების გამოწერა, გაგზავნა), დამამტკიცებელი საბუთების საჭირო ძალების გადაღებაში, საგამომძიებლო საქმეების ჩაყვებაში, ცალკეული მოთხოვნების აღრიცხვასა და გაგზავნის შესახებ ჩანაწერების გაკეთებაში და ა. შ., რითაც გამომძიებელი გათავისუფლდება შესაბამისი ტექნიკური სამუშაოებისაგან და უფრო მეტი დრო დარჩება წმინდა საგამომძიებლო მოქმედებათა ჩატარებისათვის.

საგამომძიებლო ორგანოების სისტემაში ფართოდ უნდა დაინერგოს საზოგადოებრივ საწყისებზე მომუშავე გამომძიებლის თანაშემწის ინსტიტუტი. ამ საქმიანობაში ფართოდ უნდა ჩაებან იუსტიციის დარგის ყოფილი მუშაკები, რომლებიც ამჟამად პენსიაზე არიან გასული და სურვილი აქვთ თავიანთი ცოდნა და გამოცდი-

ლება მოახმარონ იუსტიციის ორგანოების საქმიანობას, აგრეთვე საბჭოთა არმიის რიგებიდან და სამხედრო დაწესებულებებიდან პენსიაზე გასული პირები.

დამნაშავეობასთან ბრძოლისა და მართლწესრიგის სანიმუშოდ დაცვის საქმეში განსაკუთრებული როლი ენიჭება ჩვენს ახალგაზრდობას.

საბჭოთა ახალგაზრდობის უდიდეს ნაწილს კარგად ახსოვს ჩვენი ქვეყნის ძირითადი კანონის — საბჭოთა კონსტიტუციის 130-ე მუხლის ის მოთხოვნა, რომ სსრ კავშირის თითოეული მოქალაქე მოვალეა დაიცვას საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის კონსტიტუცია, შეასრულოს კანონები, დაიცვას შრომის დისციპლინა, პატიოსნად მოეცილოს საზოგადოებრივ მოვალეობას, პატივისცემით მოეპყრას სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესებს.

საბჭოთა საქართველოს მშრომელი ახალგაზრდობის უმრავლესობა მთელი ჩვენი ქვეყნის ახალგაზრდობასთან ერთად კეთილსინდისიერად ასრულებს ამ მოთხოვნებს, მტკიცედ იცავს საზოგადოებრივ წესრიგს, პატივისცემით ეკიდება სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესებს; ისინი საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში, ოჯახებში, ქუჩაში წესრიგის სანიმუშო დაცვით გამოირჩევიან.

მაგრამ სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ გვხვდებიან ისეთი ახალგაზრდებიც, რომლებიც არღვევენ საზოგადოებრივ წესრიგს, ზოგჯერ სისხლის სამართლის დანაშაულსაც სჩადიან. თავიანთი უღირსი ყოფაქცევით ისინი ხელს უშლიან საბჭოთა ადამიანებს იცხოვრონ და იშრომონ მშვიდად, ზიანს აყენებენ საზოგადოებას. ყველა მშრომელის, მთელი ჩვენი მოწინავე ახალგაზრდობის მოვალეობაა გადამწყვეტი ბრძოლა აწარმოონ საბჭოთა მართლწესრიგის ამ დამრღვევთა წინააღმდეგ.

პირველ რიგში საჭიროა ასეთ პირებთან პროფილაქტიკური მუშაობა, ხოლო თუ კოლექტივის აზრი არ მოახდენს ზეგავლენას და მოქალაქე ისევ განაგრძობს საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევას, ამის შემდეგ მის მიმართ უნდა მივიღოთ ადმინისტრაციული ან სისხლის სამართლის სასჯელის ზომები.

ჩვენს ქვეყანაში კომუნიზმის მშენებლობის საქმეში საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვასა და განმტკიცებაში დიდი წვლილი შეაქვს საბჭოთა სამართალს და სასამართლოს. საბჭოთა კანონი და სასამართლო უღმრთოდესად სჯიდნენ და მომავალშიც სასტიკად დასჯიან სოციალიზმის მტრებს, ვინც ჩადენს განსაკუთრებით საშიშ სახელმწიფო დანაშაულს, სამშობლოს ღალატს, ტერორისტულ აქტს. ანდა სხვა სახის ისეთ დანაშაულს, როგორიცაა სახელმწიფო და

საზოგადო ქონების დატაცება, გაფლანგვა, ქურდობა, მკვლელობა, სპეკულაცია, ხულიგნობა, მექრთამეობა და სხვა.

მაგრამ საბჭოთა სახელმწიფოს კანონები და სასამართლო არა მარტო სჯიან დამნაშავეებს, როგორც ამის შესახებ მითითებულია „სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების“ მე-20 მუხლში, არამედ, ამასთანავე, მიზნად ისახევენ გამოასწორონ და ხელახლა აღზარდონ მსჯავრდებულნი შრომისადმი პატიოსანი დამოკიდებულების, კანონების ზუსტად შესრულების, სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესებისადმი პატივისცემის სულისკვეთებით. გარდაქმნან მსჯავრდებულთა შეგნება, დააყენონ ისინი პატიოსანი შრომითი ცხოვრების გზაზე.

ყველა მშრომელის, მთელი ახალგაზრდობის ღვიძლი საქმეა დაეხმარონ პროკურატურას, სასამართლოს, მილიციის ორგანოებს იმ მიზეზებისა და პირობების აღმოფხვრაში, რომლებიც ხელს უწყობენ დანაშაულის ჩადენას, გამოააშკარაონ დანაშაული და ამხილონ მისი ჩამდენი პირები. დანაშაულის აღკვეთა შეუძლებელი იქნება იმე, თუ მთელმა საზოგადოებრიობამ, მათ შორის ჩვენმა სახელოვანმა ახალგაზრდობამ ხელი არ აღმართა დანაშაულის ჩამდენი პირების წინააღმდეგ.

დანაშაულს სჩადის ის ახალგაზრდაც, რომელმაც იცის ან უყურებს, რომ მისი ნაცნობი, ამაზნავი, მეგობარი, მეზობელი თუ უცნობი მოქალაქე სჩადის რაიმე დანაშაულს, უხეშად არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგს, მაგრამ საჭირო ზომებს არ იღებს დამნაშავის მხილებისათვის. ასეთ ახალგაზრდებს „ვაეკაცობად“ მიაჩნიათ დამნაშავის, საზოგადოებრივი წესრიგის დამრღვევის დაფარვა. მაშინ როდესაც ყველა საბჭოთა მოქალაქეს საბჭოთა კანონი ავალებს განაცხადოს მილიციაში, სასამართლოში, პროკურატურაში დანაშაულის მზადების თუ ჩადენის შესახებ და ამით ხელი შეუწყოს დამნაშავეთა მხილებას, დანაშაულთა დროულად აღმოფხვრას.

ამიტომ საჭიროა საბჭოთა საზოგადოებრიობამ, ახალგაზრდობის საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა შექმნან საბჭოთა კანონებისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების განუხრელად დაცვისათვის ბრძოლის ატმოსფერო, საზოგადოებრივი წესრიგის დამრღვევთა, დამნაშავეთა მიმართ შეუწყნარებელი დამოკიდებულების ვითარება.

საბჭოთა კანონმდებლობით დადგენილია, რომ ყოველმა საბჭოთა მოქალაქემ არა მარტო თვითონ უნდა შეასრულოს კანონები, დაიცვას შრომის დისციპლინა, გაუფრთხილდეს და განამტკიცოს სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი საკუთრება, დაიცვას სოცია-

ლისტური საერთო ცხოვრების წესები, არამედ მოსთხოვოს კიდევ ყოველივე ეს სხვა მოქალაქეებსაც და აქტიურად იბრძოლოს ყველა ანტისაზოგადოებრივი საქციელის წინააღმდეგ. ზოგჯერ კი კანონის ამ მოთხოვნას არღვევენ ჩვენი ახალგაზრდობის ცალკეული წარმომადგენლები, რომლებიც სჩადიან ანტისაზოგადოებრივ საქციელს, დანაშაულს და სხვებსაც ითრევენ ამაში.

ამიტომაც საჭიროა, რომ ყველგან საწარმო-დაწესებულებებში, სკოლებსა თუ უმაღლეს სასწავლებლებში, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა და დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლა პირველ რიგში თვით კოლექტივმა განახორციელოს. კოლექტივმა, საზოგადოებრივმა ორგანიზაციამ უნდა აღზარდოს თავისი წევრები სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებისათვის, დანაშაულის თავიდან აცილებისა და აღმოფხვრისათვის, საბჭოთა კანონების განუხრელად შესრულებისათვის ბრძოლის სულისკვეთებით.

სკოლების, უმაღლესი სასწავლებლების, პარტიული, კომკავშირული და პროფკავშირული ორგანიზაციების მოვალეობაა ყოველმხრივ დაეხმარონ სახალხო რაზმებს მუშაობაში, აამაღლონ მათი სიფხიზლე და შეგნების დონე.

ახალგაზრდების, განსაკუთრებით კომკავშირელთა ამოცანაა ყოველი ღონისძიებით ებრძოლონ ძველი ყოფის ისეთ მახინჯ გამოვლინებას, როგორიცაა ლოთობა.

ამასთან ერთად საჭიროა უფრო მეტი მუშაობა ახალგაზრდებში საუკეთესო თვისებების შემუშავებისათვის, რაც იმითაც უნდა გამოიხატებოდეს, რომ ერთი დროულად ზრუნავდეს მეორეზე, ამხანაგს საშუალებას არ აძლევდეს სწორ გზას ასცდეს, დროზე ააღებინოს ხელი დანაშაულებრივ განზრახვაზე, დაუქვემდებაროს იგი ამხანაგების, მეგობრებისა და კოლექტივის სისტემატურ, საქმიან, მომთხოვნ კონტროლს.

საბჭოთა ახალგაზრდების, განსაკუთრებით კომკავშირელების. საპატიო მოვალეობაა სანიმუშოდ დაიცვან საზოგადოებრივი წესრიგი ყველგან და ყოველთვის, აქტიურად ებრძოლონ ანტისაზოგადოებრივ მოვლენებსა და დანაშაულებრივ ქმედობას, გადამჭრელი ზომები მიიღონ მათ აღსაკვეთად.

ახლა, კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობის პერიოდში, საჭიროა კიდევ უფრო გავაძლიეროთ ბრძოლა დანაშაულებათა და საზოგადოებრივი წესრიგის დამრღვევთა წინააღმდეგ ფართო საზოგადოებრიობის, განსაკუთრებით ახალგაზრდობის, დახმარებითა და უშუალო მონაწილეობით. ამ საქმეში ჩვენმა სკოლამ, პედაგოგი-

ურმა საზოგადოებრიობამ, მშობლებმა განსაკუთრებით აქტიური როლი უნდა შეასრულონ.

პროკურატურის, მილიციის და წინასწარი გამოძიების ორგანოების მუშაკები ჩვენს ახალგაზრდობასთან უფრო ახლოს უნდა იდგნენ. ისინი უნდა შთააგონებდნენ ჩვენს მომავალ თაობას სიფხიზლეს, სოციალისტური თანაცხოვრების წესების დაცვის აუცილებლობას, ზიზღსა და მოქალაქეობრივ შეუწყაარებლობას ყველა მათ მიმართ. ვინც ხელს უშლის ჩვენს ხალისიან ცხოვრებას, მშრომელთა შრომას, დასვენებასა და გართობას.

საჭიროა კიდევ უფრო მეტად გაძლიერდეს კომკავშირული ორგანიზაციების ბრძოლა სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებისათვის.

ჩვენ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია ამ ეტაპზე იმ დაწესებულებებში, ორგანიზაციებში, სასწავლებლებში, სადაც არსებობენ ალკჰოლუმი, კომიტეტები, საზოგადოებრივ საწყისებზე შეიქმნას მოწინავე კომკავშირელებისაგან ჯგუფები შემდეგი სახელწოდებით „დამნაშავეობასთან მებრძოლი კომკავშირელთა რაზმი“.

ეს რაზმები გამოავლენენ საწარმოებში, დაწესებულებებში, სასწავლებლებში მომხდარ ყოველგვარ ამორალურ თუ დანაშაულებრივ ხასიათის დარღვევებს. რაზმები მოწოდებული იქნებიან ყოველმხრივ დაეხმარონ მოკვლევისა და გამოძიების ორგანოებს დანაშაულის გამომჟღავნებასა და დამნაშავეთა დაძვინაში.

რაზმებს გარკვეულ დახმარებას უნდა უწევდეს წინასწარი გამოძიების, პროკურატურისა და მოკვლევის ორგანოები. ამ მხრივ მათ შორის საქმიანი კონტაქტები უნდა დამყარდეს.

დამნაშავეობასთან ბრძოლა მაშინ დაგვირგვინდება წარმატებით, როცა ყოველი საბჭოთა მოქალაქე არა მარტო თვითონ უყოყმანოდ დაიცავს კანონებს, გაუფრთხილდება და განამტკიცებს სახელმწიფოებრივ და საზოგადოებრივ საკუთრებას, დაიცავს სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესებს, არამედ ამასვე მოითხოვს სხვისგანაც, აქტიურად იბრძოლებს ყველა ანტისაზოგადოებრივი მოქმედების გამოსამჟღავნებლად და აღსაკვეთად. სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ავალდებულებს სასამართლოს, პროკურატურას, საგამომძიებლო და მოკვლევის ორგანოებს უფრო ფართოდ გამოიყენონ საზოგადოებრიობის დახმარება იმ მიზეზებისა და პირობების გამოსავლინებლად, რომლებიც ხელს უწყობენ დანაშაულის ჩადენას, აგრეთვე დანაშაულის გამომავარაუებასა და დამნაშავის ძებნას.

სასამართლოების განჩინებით, პროკურატურისა და მილიციის

ორგანოების წარდგინებით, საწარმოების, დაწესებულებების, ორგანიზაციების ხელმძღვანელებს ევალუბათ საზოგადოებრიობის მონაწილეობით განახორციელონ საჭირო ღონისძიებანი იმ მიზეზებისა და პირობების აღმოსაფხვრელად, რომლებიც ხელს უწყობენ დანაშაულის ჩადენას.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXII ყრილობამ პირდაპირ მიუთითა კომუნისტური საზოგადოების მშენებლობის პერიოდში სახელმწიფოსა და საზოგადოების ერთობლივი ღონისძიებებით საზოგადოებრივი წესრიგისა და სოციალისტური კანონიერების დაცვისა და განმტკიცების აუცილებლობაზე.

დანაშაულის გახსნა სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა.

დანაშაულის დროულად გახსნასა და ბრალეულ პირთა დადგენაში საზოგადოებრივ ორგანიზაციებსა და მოქალაქეებს შეუძლიათ მნიშვნელოვანი, ზოგჯერ გადამწყვეტი როლი შეასრულონ.

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 128-ე მუხლი ავალებს გამომძიებელს ფართოდ გამოიყენოს საზოგადოებრიობის დახმარება დანაშაულის გამოსამჟღავნებლად და მისი ჩამდენი პირების მოსაძებნად, აგრეთვე დანაშაულის ხელისშემწყობი მიზეზებისა და პირობების გამოსავლენად და ასაცილებლად. პრაქტიკით დადასტურებულია, რომ საგამომძიებლო ორგანოთა მჭიდრო კონტაქტი საზოგადოებრიობასთან ხელს უწყობს დანაშაულის დროულ გახსნას, დამნაშავეთა გამოაშკარავებას და დაკავებას. ამიტომ საზოგადოებრიობის მოზიდვას მოკვლევის და წინასწარი გამოძიების სტადიაზე, აგრეთვე საქმის სასამართლო განხილვის დროს დიდი ყურადღება უნდა დაეთმოს.

საქართველოს სსრ პროკურატურის მუშაკები ფართოდ იყენებენ საზოგადოებრიობას დანაშაულისა და დამნაშავეთა გამომჟღავნებაში.

გურჯაანის რაიონის სოფელ კალაურის მეღორეობის ფერმაში ნახეს მწყებში ვ. მ.-ის გვამი, რომელსაც სხეულის სხვადასხვა არეში ბასრი იარაღით მიყენებული ჰქონდა რამდენიმე ჭრილობა. შემთხვევის ადგილზე აღმოჩნდა დაკლული ბურვაკი, მამაკაცის ქუდი და ტომარა.

მშრომელი და კეთილსინდისიერი კოლმეურნის ვ. მ.-ის განზრახ მკვლელობამ სოფ. კალაურის კოლმეურნენი აღაშფოთა. გურჯაანის პროკურატურამ მომხდარი ფაქტის მიმართ აღძრა სისხლის სამართლის საქმე. საქმის გამომძიება მიენდო ახალგაზრდა გამომძიებელს. მან დანაშაულის ჩადენის დღესვე მოიწვია კოლმეურნეთა კრება.

გააცნო მათ საქმის გარემოება და მოითხოვა აქტიური დახმარება. კოლმეურნეებმა დაასახელეს სოციალისტური თანაცხოვრების წესების დარღვევაში შემჩნეული პირები, რომლებიც აგრეთვე თავს არიდებდნენ საკოლმეურნეო შრომას. გამომძიებელმა იმავე ღამეს შეამოწმა სად იყვნენ ეს პირები და აღმოჩნდა, რომ მათ შორის ორი ვ. ა. და ა. კ. სოფელში არ იმყოფებოდნენ. ხოლო ოჯახის წევრებმა არაფერი იცოდნენ მათი ადგილსამყოფელის შესახებ. მეორე დღეს გამომძიებელმა კვლავ შეკრიბა სოფლის აქტივი, ესაუბრა მათ და დაავალა ყურადღებით გაესინჯათ სოფლის მიდამოები და თუ რაიმეს საყურადღებოს შეამჩნევდნენ, ეცნობებინათ მისთვის.

კოლმეურნეობის წევრმა ქევხიშვილმა მკვლელობის ადგილიდან 500 მეტრის დაშორებით ტყეში იპოვა მამაკაცის ლურჯი სატინის ხალათი და მუქი ფერის ძველი შარვალი. შარვალსა და ხალათს ემჩნეოდა სისხლის ლაქები.

ქევხიშვილმა ნაპოვნი ნივთები კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს გადასცა. ხოლო ამ უკანასკნელმა სახალხო კონტროლის ხელის-შემწყობი ჯგუფის ხელმძღვანელთან ერთად გამომძიებელს წარუდგინა. ეს ტანსაცმელი აღმოჩნდა ექვმიტანილი ვ. ა.-ის, რომელიც იძულებული გახდა ელიარებინა ჩადენილი დანაშაული. გარდა ამისა, კოლმეურნე ქალმა ნ. კ.-მ თავისი დედის ეზოში იპოვა და გამომძიებელს გადასცა სისხლით დასვრილი ხანჯალი. ხანჯალი აღმოჩნდა ა. კ.-ის.

საზოგადოებრიობის დახმარებით და სხვა საგამომძიებლო მოქმედებათა შედეგად დადგინდა, რომ ვ. ა. და ა. კ. შეთანხმდნენ კოლმეურნეობის მელორეობის ფერმიდან მოეპარათ ბურჟაკები. იმავე ღამით შეიპარნენ ფერმაში, სადაც ვ. ა.-მ თავისი დანით დაკლა ერთი ბურჟაკი, ხოლო იქვე მდგომი ა. კ. თვალყურს ადევნებდა, რომ არავინ შესწრებოდათ. ღორის დაკვლის ხმაურზე ფერმაში შევიდა მწყემსი ვ. მ., რომელმაც ელექტრონის შუქზე შენიშნა ორი პირი და მათკენ გამოემართა. ვ. ა. და ა. კ.-მ ქურდობის დაფარვის მიზნით დანით რამდენიმე ჭრილობა მიაყენეს მწყემსს ვ. მ.-ს და იქვე მოკლეს, თვითონ კი მიიმალნენ. შეგროვილ მხილებათა ზეგავლენით ბრალდებულები იძულებული გახდნენ ელიარებინათ, როგორც წინასწარი. ასევე სამსჯავრო გამოძიების დროს, რომ მათ მწყემსი ვ. მ. მოკლეს ღორების ქურდობის დაფარვის მიზნით. ამრიგად, ასეთი მძიმე დანაშაული გამოძიებამ გახსნა საზოგადოებრიობის აქტიური დახმარებით.

ზოგიერთი დანაშაული (ხულიგნობა, სპეკულაცია, ქურდობა და

ა. შ.) საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში ხდება, მოქალაქეთა თვალწინ და მათი თანდასწრებით.

მაგრამ მოქალაქეთა ეს ჯგუფები აქტიურად და დროულად არ ერევიან დანაშაულის აღკვეთაში, ხელს არ უშლიან დამნაშავეს თავისი ბოროტი ზრახვების განხორციელებაში. დუმან, გვერდზე დგებიან, გულგრილობას, ჩაურევლობას იჩენენ. ასეთ ადამიანებს დამნაშავეობასთან ბრძოლა მილიციის და სახალხო რაზმელას კერძო საქმედ მიაჩნიათ.

კიდევ უფრო აღმაშფოთებელია ზოგიერთ მოქალაქეთა საქციელი, როცა ისინი ხელს უშლიან მილიციასა და სახალხო რაზმელს ბოროტმოქმედთა დაკავებაში. დამნაშავეებს ესარჩლებიან და იწყებენ მათ ერთგვარად დაცვასაც კი. მოითხოვენ მილიციის მუშაკისაგან, რომ „აპატიოს“, „პირველი შემთხვევაა და მეტს აღარ იზამს“ და ა. შ.

არიან ადამიანები, რომლებსაც დამნაშავეობასთან ბრძოლა თავიანთ სისხლხორცეულ საქმედ მიაჩნიათ. ისინი ქედს არ იხრიახ მძიმე დანაშაულის წინაშე, თვალს არ ხუჭავენ გათავხედებული დამნაშავეის წინაშე, იჩენენ ვაჟკაცობასა და გამბედაობას. სწამთ, რომ დანაშაულისათვის თვალის არიდება დამნაშავეისათვის ხელისშეწყობაა და იღებენ გადამჭრელ ზომებს დანაშაულის აღსაქვეთად. აი მაგალითიც: ტაქსის შოფერს ა. ვ.-ს გვიან ღამით სამუშაოდან ჯალღილი მოქალაქე ა. კ. ბინაში მიჰყავდა. შაუმიანის ქუჩაზე ბენზინი გაუთავდა, მანქანა გააჩერა და იქვე მღვომ „მოსკვირის“ მძღოლს ბენზინი გამოართვა. ბენზინის გამორთმევის მომენტში ტაქსთან მივიდა უცხო მთვრალი მამაკაცი და წინადადება მისცა მგზავრს დაუყოვნებლივ გაეთავისუფლებინა ტაქსი.

ა. კ.-მ თავაზიანად უთხრა უარი უცნობს, რომ მას აგვიანდებოდა; უარის თქმა და სასიკვდილო ჭრილობის მიყენება ერთი იქნა, რის შედეგადაც სისხლისაგან იცლებოდა მგზავრი. მძღოლმა ა. ვ.-მ გამბედაობა და გამჭირაზობა გამოიჩინა, როცა დაედევნა გაქცეულ მკვლელს მანქანით და იგი ტროტუარზე კედელზე მოამწყვდია. ავტომანქანა გაქცევის საშუალებას არ აძლევდა ბოროტმოქმედს და მოხერხებულად შეპყრობილი დამნაშავე იქვე მისულ მილიციის მუშაკებს ჩააბარა.

არის შემთხვევები, როცა ბოროტმოქმედს დანაშაულზე წაასწრებენ საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები და მათი აქტიური დახმარებით დამნაშავეებს აპატიმრებენ.

ახმეტის მევენახეობის საბჭოთა მეურნეობის ყურძნის მწონავმა რ. ქ.-მ და მძღოლმა ა. ა.-მ სახალხო დოვლათის დატაცება განიზ-

რახეს. მძღოლმა ა. ა.-მ მანქანა 2 810 კილოგრამი ყურძნით დატვირთა, რ. ქ.-მ ა. ა.-ს სახელზე სათანადო საბუთები გააფორმა და მანქანა დაიძრა... მაგრამ ეს შენიშნა აგრონომმა ვ. უ.-მ. მან დაინახა, რომ ყურძნით დატვირთული მანქანა სულ სხვა მიმართულებით მიჰქროდა, რას შესახებაც დაუყოვნებლივ აცნობა მილიციის ორგანოს. მიღებული ზომების შედეგად სახალხო დოვლათის დამტაცებლები დააკავეს და სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მისცეს.

თბილკვებვაჭრობის მეთხუმეტე მაღაზიის თანამშრომელმა ა. დ.-მ თავის სამუშაო ოთახიდან ქუჩის მოპირდაპირე მხარეს პუშკინის ქუჩაზე შემნახველი სალაროს წინ საექვო პიროვნება შენიშნა და მის მიმართ ყურადღება გაამახვილა. უცნობმა ახალგაზრდამ მიიხედ-მოიხედა, მობრუნდა და შემნახველი სალაროს კარები მორგებული გააღებთ გააღო.

ა. დ. უმაღლეს მაღაზიიდან სირბილით გამოვიდა, მივიდა შემნახველ სალაროს წინ და პირისპირ დაუდგა ქურდს. გ. ჯ. მოულოდნელობისაგან დაიბნა და უსიტყვოდ დაემორჩილა მამაც ადამიანს, რომელმაც იგი შინაგან საქმეთა რაიგანყოფილებაში წარადგინა.

ა. დ.-ის გამკრიახი მოქმედების შედეგად გაიხსნა მძიმე დანაშაული, გ. ჯ. ზაგამომძიებლო ორგანოებმა ამხილეს როგორც ჩვენი საზოგადოების ხორცმეტი, რომელსაც მორგებული გასაღების გამოყენებით გაეჭურდა ჩელუსკინელების ქუჩაზე მდებარე შემნახველი სალარო, საიდანაც წაეღო 4.516 მანეთი.

არაერთი შემთხვევაა ცნობილი, როცა საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები თავიდან იცილებენ მძიმე დანაშაულის ჩადენის შესაძლებლობას. აი მაგალითიც: არასრულწლოვანი ახალგაზრდები ფეხბურთს თამაშობდნენ. თამაშის დროს შელაპარაკება მოუხდათ მ. კ.-სა და გ. კ.-ს. განაწყენებული მ. კ. წავიდა და მოიტანა ცეცხლსასროლი იარაღი. დაინახა რა დოლიძის ქუჩაზე ხელმოტანილობის ფარდულთან მდგარი გ. კ., ესროლა მას. ტყვია ასცდა გ. კ.-ს. მ. კ.-ს კიდეც უნდოდა ესროლა, მაგრამ მას ხელში სწვდა მოქალაქე დ. ფ. და განაიარაღა დანაშაულები.

სოციალისტური კანონიერების დაცვა, დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლა თითოეული საბჭოთა მოქალაქის უმადოა წმიდა მოვალეობა. სწორედ ამ სულისკვეთებით აუზრუნველყენენ მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის მაღალ შეგნებას ამკლავებენ, როცა ისინი ავლენენ და ამხელენ დანაშაულის ჩამდენ ცალკეულ პირებს: ამკარა შეურიგებლობას იჩენენ სოციალისტური საქუთრების დამტაცებლების, მექრთამეების, ხულიგნებისა და სხვა დანაშაულის ჩამდენ პირთა მიმართ. ამით კი ჩვენი საზოგადოებრიობა

ფასდაუდებელ დახმარებას უწევს იუსტიციის ორგანოებს, განსაკუთრებით კი წინასწარი გამოძიების ორგანოებს ბოროტმოქმედთა მხილებაში.

საგამომძიებლო პრაქტიკით დადასტურებულია იმის მრავალი ფაქტი, როცა მოქალაქე ან მოქალაქეთა ჯგუფი პირისპირ შებრძოლებით შემთხვევის ადგილზე აკავებენ ბოროტმოქმედს, ხულიგანს, ქურდს, სპეკულანტს და სხვა დამნაშავეებს, რითაც იჩენენ მამაცობას დამნაშავეებთან ბრძოლაში.

ვაუკაცობისა და გამბედაობის ნიმუშია ცნობილი მეცნიერის, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორის ა. გამყრელიძის ქცევა, რომელმაც თავზნეულადებულ ხულიგნებს, ბ. და კ.-ს მოუწოდა ხელი აეღოთ ქალიშვილის შეურაცხყოფასა და ღირსების შელახვაზე. ნაცვლად იმისა, რომ სამართლიანი წინადადებისათვის ყური ეგდოთ და ხელი აეღოთ ბოროტგანზრახვაზე, გაბოროტებულმა ხულიგნებმა იუკადრისეს სამართლიანი წინადადება და რამდენიმე დარტყმით სიცოცხლეს გამოასალმეს მოქალაქე ა. გამყრელიძე.

საბჭოთა მოქალაქეების უმრავლესობისათვის საბჭოთა კანონებისა და მართლწესრიგის დაცვა მათი შინაგანი მოთხოვნილებაა. ჩვენი მშრომელების უმრავლესობა გამსჭვალულია სოციალისტური შეგნებისა და კომუნისტური მორალის მაღალი პრინციპებით. სწორედ ამიტომ ვერ ურიგდებიან მართლწესრიგის დარღვევებს, დანაშაულის ჩადენის ფაქტებს, რომელსაც ჯერ კიდევ ადგილი აქვს ჩვენს სინამდვილეში. „არავითარი დანდობა ხალხის ამ მტრებს. მშრომელთა მტრებს. სამკვდრო-სასიცოცხლო ომი მდიდრებს და წათ დამქაშებს, ბურჟუაზიულ ინტელიგენტებს, ომი გაიძვერებს. მუქთახორებსა და ხულიგნებს“¹.

სოციალისტური კანონიერების დაცვა და მართლწესრიგის გახმტკიცება გულისხმობს არა მარტო ცალკეული დანაშაულის დასჯას, არამედ აღმზრდელობითი და პროფილაქტიკური ღონისძიებების ფართოდ გატარებას, რომლებიც მიმართულია ცალკეული კატეგორიის დანაშაულის თავიდან აცილებისა და აღმოფხვრისაკენ.

მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების დროს დანაშაულის გახსნა რთული ამოცანაა. რთულია განსაკუთრებით საშიშ დანაშაულთა (განზრახ მკვლელობა, მექრთამეობა, სახელმწიფო და საზოგადო ქონების მტაცებლობა და ა.შ.) გახსნა, რადგან ასეთი დანაშაულის ჩამდენი წინასწარ ადგენს დანაშაულის განხორციელების მოფიქრებულ გეგმას, რაც მისი წარმოდგენით საიდუმლოებით მოცული

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 26, გვ. 477.

უნდა დარჩეს, ყოველი ღონისძიებით ცდილობს ხელი შეუშალოს მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის გამომჟღავნებას. მაგრამ რაც უნდა მოთქმებულად და ფრთხილად იყოს განხორციელებული დანაშაულებრივი ქმედობა, მისი კვალი მაინც რჩება. შეუძლებელია იგი ნაწილობრივ მაინც არ გახდეს ცნობილი მოქალაქეთათვის, კერძოდ კი დანაშაულის ჩამდენ პირთა ახლობლებისათვის, ამიტომ პროკურატურისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანოების გამომძიებლები მაშინ აღწევენ დანაშაულის გაქსნაში წარმატებებს, როცა ისინი ფართოდ ეყრდნობიან საზოგადოებრიობას.

საგამომძიებლო პრაქტიკით ცნობილია, რომ ჩვენი მოსახლეობის დიდი ნაწილი მზადაა ქმედითი დახმარება აღმოუჩინოს საგამომძიებლო ორგანოებს დანაშაულის გაქსნაში. მაგრამ არიან ისეთი ადამიანებიც, რომლებიც ჯერ კიდევ ასე ფიქრობენ: „ეს რა ჩემი საქმეა“. „მე ეს არ შემეხება“, „დამნაშავეობასთან ბრძოლა სპეციალური თანამდებობის პირებისა და სახელმწიფო ორგანოების საქმეა“ და სხვ.

ზოგიერთი ადამიანი თავის ასეთ პასიურობას და უპასუხისმგებლობას ამართლებს შიშით იმ საფრთხის წინაშე, რაც მათ თითქოს მოელთ გამოაშვარებულ დამნაშავეთა მხრივ მოსალოდნელი შურისძიების შედეგად. საჭიროა გამომძიებელმა დამაჯერებლად აუხსნას მოქალაქეებს მათი მოვალეობის შესრულების აუცილებლობა დანაშაულის გაქსნის საქმეში, ამასთან გააქარწყლოს მათი ამგვარი შიში.

არიან ადამიანები, რომლებიც ხელს უშლიან საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოებს მათ წინაშე დასახული დიდი სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი ამოცანების გადაჭრაში, მალავენ დანაშაულს და დამნაშავე პირებს, ხელს უშლიან საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოებს ქეშმარიტების დადგენაში, რასაც ზოგჯერ სავალალო შედეგები მოყვება ხოლმე. აი მაგალითიც: ქ. თბილისის სოხუმის ქუჩის ერთ-ერთ სახლში მეზობლების თვალწინ უბედური შემთხვევა მოხდა. წარსულში ხულიგნობისათვის ნასამართლევა ა. ქ.-მ დანით სასიკვდილოდ დაჭრა თავისი მეზობელი გ. ღ. როცა საგამომძიებლო ორგანოების მუშაკები შემთხვევის ადგილზე მივიდნენ, მეზობლებმა კატეგორიული უარი თქვეს და განაცხადეს. რომ არაფერი არ იციან, არაფერი არ დაუნახავთ. ცხადია, მეკვლეობა არ მოხდებოდა, რომ მეზობლებს დროულად მიეღოთ ზომები ხულიგან ა. ქ.-ს ასალაგმავად.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, არის შემთხვევები, როცა მოქალაქემ ან მოქალაქეთა ჯგუფმა იცინა, რომ მზადდება ან უკვე ჩადენილია

განსაკუთრებით საშიში დანაშაული და იჩენენ გულგრილ დამოკიდებულებას, პასიურობას და ამის შესახებ იუსტიციის ორგანოებს არაფერს არ ატყობინებენ. ასეთ მოქალაქეებს ავიწყდებათ საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 206-ე მუხლით გათვალისწინებული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულის განუცხადებლობისათვის. ამ მუხლის შესაბამისად ისჯება განუცხადებლობა იმისა, რომ ნამდვილად მზადდება ან ჩადენილია საბელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების გატაცება დიდი ან განსაკუთრებით დიდი ოდენობით, ან განსაკუთრებით საშიში რეციდივისტის მიერ, განზრახ მკვლელობა, ყაჩაღობა, საზოგადოებრივი წესრიგის დამცველი მილიციის მუშაკის ან სახალხო რაზმელის სიცოცხლის ხელყოფა; აგრეთვე ცეცხლსასროლი იარაღის, საბრძოლო მასალის ან ფეთქებად ნივთიერებათა გატაცება.

უფრო მეტიც, ზოგიერთი მოქალაქე თავს აფარებინებს დამნაშავე პირს ან უნახავს დანაშაულის გზით მოპოვებულ ფასეულობებს, მაშინ, როდესაც საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 205-ე მუხლით დამნაშავეს, აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის იარაღებისა და საშუალებების ან დანაშაულის კვალის, ან დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნების წინასწარი შეპირების გარეშე დაფარვა იმ შემთხვევებში, როდესაც დაფარული დანაშაულისათვის კანონით შეიძლება დაინიშნოს თავისუფლების აღკვეთა სამ წელზე მეტი ვადით (გარდა სსკ 90¹ მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევები. სა) — ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე ან გამასწორებელი სამუშაოებით ვადით ერთ წლამდე. ხოლო იმ დანაშაულის დაფარვა, რომლისთვისაც კანონით შეიძლება დაინიშნოს თავისუფლების აღკვეთა ათი წლით და მეტი ვადით (გარდა სსკ 90¹ მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევებისა) — ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

არის შემთხვევები, როცა მოქალაქეები ხელს უშლიან საგამოძიებლო და სასამართლო ორგანოებს საქმეზე ჰეშმარიტების დადგენაში. ზოგიერთი მოწმე და დაზარალებული სასამართლო პროცესზე ცვლიან წინასწარი გამოძიების სტადიაზე მიცემულ ჩვენებას.

ზოგჯერ დაზარალებული დამცველის როლს კისრულობს სასამართლო სამსჯავრო გამოძიების დროს.

სასამართლოები მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად სწორად იქცევიან, როცა გამოაქვთ განჩინება ასეთ პირთა მიმართ სისხლის სამართლის პასუხისმგებებაში მიცემის შესახებ და მასალებს უგზავნიან პროკურატურის ორგანოებს. დაზარალებული ბრალდების სკამზე აღმოჩნდება. ამიტომ არის ზოგჯერ ბრალდებულთან ერთად სასჯელს დაზარალებულიც იხდის. აი მაგალითიც: ზ. ო.-ს ქ. ქუთაისის

წულუკიძის ქუჩაზე ბოროტმოქმედმა მ. შ.-მ თავის მეგობრებთან ერთად მუქარით წაართვა ფული და სხეული დაზიანებად მიაყენა. აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე დამნაშავეთა მიმართ. წინასწარი გამოძიება დამთავრდა და საქმე ქუთაისის სახალხო სასამართლოში იხილებოდა, როცა დაზარალებული ზ. ო. ბრალდებულის ახლობლებმა გადაიბირეს და ორპირობა და სიცრუე აკისრებინეს; სასამართლო პროცესზე მან უარყო წინასწარი გამოძიების დროს მიცემული ჩვენებები; სასამართლომ დაზარალებული ზ. ო., რომელიც ყოველწლიურად ცდილობდა დამნაშავეის დახსნას, პასუხისმგებში მისცა. ქუთაისის სახალხო სასამართლომ განიხილა ზ. ო.-ს საქმე, ცრუ ჩვენებისათვის მას ერთი წლით პატიმრობა მიუსაჯა.

არის შემთხვევები, როცა საზოგადოებრიობა აშკარა ინერტულობას, გულგრილობასა და უდარდელობას იჩენს დანაშაულის გზაზე დამდგარი მოქალაქის გამოსწორებისათვის, არავითარ ღონისძიებებს არ ლებულობს იმისათვის, რომ მოუწოდოს პირს წესრიგს აკენ, ხელი ააღებინოს დანაშაულზე. დანაშაული არ მოხდებოდა, რომ თელაველ ი. გ.-ს ახლობლებსა და მეგობრებს დროზე მიეღოთ ზომები მის გამოსასწორებლად. ი. გ. 40 წელს მიღწეული კაცი იყო და საზოგადოებრივ სასარგებლო შრომას არ ეწეოდა. იგი იოლ საშოვარს იყო დაზარბებული და თავის მეუღლის სახელზე გაფორმებულ მსუბუქ ავტომანქანა „პობედას“ გამორჩენის მიზნით იყენებდა. თავისი „სამუშაო დღე“ რომ სარფიანად დაემთავრებინა, „საშოვარზე“ გამოსულ ი. გ.-ს კლიენტები თელავიდან ყვარელში მიჰყავდა გადაქარბებული სისწრაფით. მგზავრი ნ. ი., რომელიც მძღოლს გვერდით ეჯდა 11 წლის ა. რ.-თან ერთად, აფრთხილებდა ი. გ.-ს სიჩქარისათვის დაეკლო, მაგრამ ამოდ, პირიქით, სიჩქარეს უმატებდა. მძღოლმა უხეშად დაარღვია მოძრაობის უსაფრთხოების წესები, მანქანა გზის დამცველ ბოძებს დაეჯახა, გადაბრუნდა და რამდენჯერმე გადატრიალდა, რამაც გამოიწვია მძიმე ავარია, რის შედეგადაც სიცოცხლეს გამოესალმა 11 წლის ა. რ.

გამომძიებელი დანაშაულის შემთხვევაში ადგილზე უნდა უკავშირდებოდეს ადგილობრივ (უბნის, სოფლის, ქუჩის და ა. შ.) მოსახლეობას, ამყარებდეს მათთან მჭიდრო კონტაქტს, რათა მიაღწიოს აქტიურ მხარდაჭერას დანაშაულის გახსნისა და დამნაშავეის დაქვინის საქმეში. მოსახლეობასთან კონტაქტის დასამყარებლად გამომძიებელი უნდა მართავდეს საუბრებს, კრებებს, იყენებდეს ტელევიზიას, ადგილობრივ რადიოკვანძს, პრესას და სხვ. საჭირო შემთხვევაში გამომძიებელი მიმართავს უბნის მოსახლეობას თხოვნით, რათა დაეხმარონ მას ამა თუ იმ ფაქტის ან პიროვნების დადგენაში.

მოსახლეობისადმი პროკერატურისა და სხვა სავაგომპებლო

ორგანოების მიმართვა ხშირ შემთხვევაში მიზანს აღწევს დანაშაულის გახსნის საქმეში, რაც ხელს უწყობს გამოძიების წარმატებას და ქეშმარიტების დადგენას.

საგამომძიებლო პრაქტიკის შესწავლა გვიჩვენებს, რომ ცალკეულ შემთხვევებში მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოები თუმცა აწარმოებენ გადაუდებელ ოპერატიულ საგამომძიებლო მოქმედებას, იყენებენ მეცნიერებისა და ტექნიკის თანამედროვე მიღწევებს, მაგრამ ვერ აღწევენ ზოგიერთ საქმეზე სასურველ შედეგს.

ჩვენი აზრით, დანაშაულის გახსნა მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოებს გაცილებით გაუადვილდებათ, თუ ისინი უფრო აქტიურად დაეყრდნობიან საზოგადოებრიობას, უფრო მეტად გამოიყენებენ მის აქტივისტებს პროკურატურის, გამოძიებისა და მოკვლევის საქმიანობაში. ამიტომ საგამომძიებლო ორგანოების მუშაკები თავიანთ უბნებში სისტემატურად უნდა ესაუბრობოდნენ მშრომელებს, უკითხავდნენ მათ საინტერესო ლექციებს სოციალისტური კანონიერების თანამედროვე აქტუალურ საკითხებზე, აქვეყნებდნენ. ადგილობრივ და რესპუბლიკურ გაზეთებში კანონიერების საკითხებზე წერილებსა და სტატიებს, ფართოდ იყენებდნენ რადიო და ტელეგადაცემებს და ა. შ.

უდიდესი მნიშვნელობა აქვს საგამომძიებლის საუბრებს, მოხსენებებსა და ლექციებს მშრომელთა წინაშე საზოგადოებრიობის ჩასამელად დანაშაულის გამომჟღავნებისათვის. საგამომძიებელი სისტემატურად უნდა გამოდიოდეს მშრომელთა წინაშე საწარმოებში, დაწესებულებებში, სასწავლებლებში მოხსენებებითა და ლექციებით, განუმარტავდეს მოქალაქეებს მოქმედ კანონებს, საბჭოთა სამართლის როლსა და ამოცანებს, პროკურატურის, საგამომძიებლო ორგანოების მიზნებს და ა. შ. საბჭოთა ადამიანებმა უნდა იცოდნენ, თუ რა მძიმე სასჯელია გათვალისწინებული განსაკუთრებით საშიში დანაშაულებისათვის, რა ზიანს აყენებს მძიმე დანაშაული საბჭოთა ხალხს, სახელმწიფოს.

თუ საგამომძიებელი მშრომელებს ესაუბრება მექრთამეობისათვის პასუხისმგებლობის შესახებ, იგი უნდა აცნობდეს მსმენელებს მექრთამეობის ცნების არსსა და მოცულობას. რომ მექრთამეობა მართო მაშინ კი არ არის, როდესაც ქრთამი უკანონო მოქმედებისათვის არის მიღებული, არამედ მაშინაც, როდესაც თანამდებობის პირი „ჩილდოს“ კანონიერი მოქმედებისათვის იღებს; აგრეთვე იცოდეს, თუ რა მძიმე სასჯელია გათვალისწინებული მექრთამეობისათვის და ა. შ. ყოველივე ამის განმარტებას მოსახლეობისათვის დიდი გამაფრთხილებელი მნიშვნელობა აქვს. გარდა ამისა, საჭიროა მოქალაქემ ისიც იცოდეს, რომ ქრთამის მიმცემი გათავისუფლება

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ მან ნებაყოფლობით განუცხადა სათანადო სახელმწიფო ან საზოგადოებრივ ორგანოებს მექრთამეობის ფაქტის შესახებ. ან თუ იგი თვით თანამდებობის პირმა აიძულა მისთვის ქრთამი მიეცა, ე. ი. თუ ადგილი ჰქონდა ქრთამის გამოძალვას. ამ ღებულებების განმარტება მოსახლეობისათვის უეჭველად ზღაპრულ შეუწყობს მექრთამეობის ფაქტების გამოვლინებას¹.

მოქალაქეთა უპრავლესობას ღრმად აქვს შეცნებული თავისი მოვალეობა საგამომძიებლო ორგანოებისათვის დახმარების აღმოჩენის საქმეში დანაშაულის გახსნასთან დაკავშირებით.

ამის მკაფიო დადასტურებაა ის, რომ ხშირად საზოგადოებრიობის აქტიური დახმარებით ხდება შემთხვევის ადგილზე დამნაშავეს დაკავება. ნივთიერი დამამტკიცებელი საბუთების აღმოჩენა და ღაცვა, ასევე დანაშაულის კვალის ღაცვა და სხვ.

არის შემთხვევები, როდესაც საზოგადოებრიობა თავისივე ინიციატივით ავლენს მძიმე დანაშაულის ჩამდენ პირებს. აი მაგალითიც: 4 წლის ი. კ. თავის საცხოვრებელი სახლის (ძველი კახეთის გზატკეცილი, №105) წინ თამაშობდა. ნიკოლოზ გაბრიელის ძე ტარტინსკიმ დაინახა გოგონა, გულში ბოროტი განზრახვა გაივლო, გადაწყვიტა მხეტური ჟინის დაკმაყოფილება. ბავშვი გაიტყუა კამფეტის ყიდვის ცრუ დაპირებით და გადაიყვანა შარაგზის ბოლოს დაუსახლებელ ადგილზე. ბავშვმა დაიგვიანა, მშობლებმა დაუწყეს ძებნა. ფეხზე დადგა მთელი ქუჩა და უბანი.

ღამის 10 საათზე ბავშვის მამა რ. კ., თბილგაზის საწყობის გამგე ს. ჰ. და სხვები, რომლებიც ეძებდნენ ბავშვს, მივიდნენ თბილგაზის ობიექტის დარაჯთან და ჰკითხეს, ხომ არ უნახავს პატარა გოგონა და აუწერეს მისი გარეგნობა. დარაჯმა მათ განუცხადა, რომ ასეთი ბავშვი ნახა ნიკოლოზ ტარტინსკისთან ერთად დაახლოებით საღამოს 8 საათზე.

აღნიშნულის მოსმენის შემდეგ რ. კ., ს. ჰ. და სხვები წავიდნენ ნიკოლოზ ტარტინსკის სახლში. მათ იგი ნახეს თავისი სახლის ბაღში მძინარე. გააღვიძეს და ჰკითხეს, თუ სად მიჰყავდა ბავშვი. ტარტინსკიმ კატეგორიულად უარყო ბავშვის მასთან ყოფნა.

მეზობლებმა იგი მიიყვანეს დარაჯთან, რომელმაც გაიმეორა ნათქვამი, ამის შემდეგ ტარტინსკი იძულებული გახდა ეღიარებინა, რომ საღამოთი ბავშვი მასთან იყო და დასძინა: მე იგი მივიყვანე მალაზიაში კანტეტის საყიდლად, მალაზია დაკეტილი დამხვდა და შევედი

¹ ვ. მაყაშვილი, გ. ტყეშელაძე, პასუხისმგებლობა მექრთამეობისათვის, 1964, გვ. 236—237.

სასადილოში, სადაც დავლიე ლუდი, როდესაც გამოვბრუნდი, ბავშვი იქ აღარ იყო, სად წავიდა არ ვიციო.

ნიკოლოზ ტარტინსკი კვლავ ცრუობდა, იქვე მყოფმა პირებმა განაცხადეს: ტარტინსკი რომ სასადილოში მოვიდა, მასთან ბავშვი არ ყოფილაო. ამიტომ გადაწყვიტეს მისი მიყვანა მილიციის განყოფილებაში.

სანამ ტარტინსკის მილიციის განყოფილებაში წაიყვანდნენ, მოქალაქეთა ერთმა ჯგუფმა მინდორში ეცეხლწაკიდებულ ტოლის ქალაღების შუქზე იპოვა ბავშვის გვამი, რაც დაუყოვნებლივ აცნობეს მილიციის განყოფილებას და იმ პირებს, რომლებსაც დაკავებული ჰყავდათ ტარტინსკი.

ბოროტმოქმედი გამოტყდა ჩადენილ დანაშაულში და აღიარა, რომ მთვრალმა გაიტყუა ბავშვი მინდორში, ჩაიყვანა თხრილში და შეეცადა მის გაუპატიურებას, რაც მან ბავშვის მცირეწლოვანების გამო ვერ შეძლო; რაკი ბავშვმა მას განუცხადა, რომ მომხდარ შემთხვევას აცნობებდა მშობლებს, იგი დაახრჩო ხელით ცხვირისა და პირის სასუნთქი გზების დახშობით. იქვე დატოვა ბავშვის გვამი. ხოლო თვითონ სასადილოში შევიდა, ლუდი დალია და სახლში მისვლის შემდეგ ბაღში დაწვა და დაიძინა.

ტარტინსკის აღიარება დადასტურდა წინასწარი და სასამართლო გამოძიებით. გადაგვარებულმა არამზადამ საკადრისი სასჯელი მიიღო. ასეთი განსაკუთრებით საშიში დანაშაული დროულად იქნა გახსნილი საზოგადოებრიობის აქტიური მხარდაჭერით და დანაშაულებით.

საგამომძიებლო ორგანოების მუშაობა არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ დანაშაულის გახსნითა და დამნაშავეთა გამოაშკარავებით. გამომძიებელმა წინასწარი გამოძიების პროცესში უნდა მიიღოს საჭირო ზომები იმ მიზეზების აღმოსაფხვრელად, რომლებიც ხელს უწყობენ დანაშაულის წარმოშობას.

საქართველოს სსრ სსს კოდექსის მე-60 მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, არ შეიძლება სისხლის სამართლის საქმე სრულყოფილად გამოძიებულად ჩავთვალოთ, თუ ამ საქმეზე გამომძიებელმა არ გამოავლინა დანაშაულის ჩადენის წარმომშობი გარემოებები და მის ასაცილებლად არ განახორციელა პროფილაქტიკური ღონისძიებანი.

სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ პაშკოვას საქმეზე 1962 წლის 20 იანვრის განჩინებით გააუქმა სასამართლო განაჩენი იმ მოტივით, რომ წინასწარი და სასამართლო გამოძიება მოცემულ საქმეზე ჩატარებული იქნა ცალმხრივად და არასრულად. კერძოდ, არ იყო დადგენილი ყველა პირობა, რომლებმაც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას.

საგამომძიებლო ორგანოები წარდგინებებით უნდა შედიოდნენ საწარმოებში, დაწესებულებებში და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში დანაშაულის ხელშემწყობ გარემოებათა აღკვეთისათვის, თვალყური ადევნონ მათი პროფილაქტიკური ღონისძიებების ცხოვრებაში გატარებას. პროკურორი ახორციელებს რა ზედამხედველობას გამომძიებზე, საქართველოს სსრ სსსკ 213-ე მუხლის მე-11 პუნქტის თანახმად მოვალეა შეამოწმოს გამომძიებლის მიერ გამოარკვეულია თუ არა გარემოებანი, რომლებმაც ხელი შეუწყო დანაშაულის ჩადენას და მიღებულია თუ არა ღონისძიებანი მათი აღკვეთისათვის.

შესაბამისი დაწესებულებანი და ორგანიზაციები ვალდებული არიან გამომძიებლის წარდგინებაზე მიიღონ გადამჭრელი ზომები და აცნობონ გამომძიებელს იმ კონკრეტულ ღონისძიებათა შესახებ, რომლებმაც ხელი შეუწვევს დანაშაულთა აღკვეთას დაწესებულებაში, ორგანიზაციაში, კოლექტივში.

1966 წლის 30 ივლისის ბრძანებით. სსრ კავშირის გენერალური პროკურორი წინადადებას აძლევს გამომძიებელს სოციალისტური მართლწესრიგის დარღვევის წინააღმდეგ ბრძოლაში ფართოდ გამოიყენონ დარწმუნების მეთოდი, ყველაფერი გააკეთოს იმისათვის, რომ თავიდან იქნეს აცილებული დამნაშავეობა; ყოველ კონკრეტულ საქმეზე გამოარკვიოს დანაშაულის გამომწვევი და ხელისშემწყობი მიზეზები, სისხლის სამართლის საქმის გამომძიების დროს ფართოდ გამოიყენოს საზოგადოებრიობის აქტიური მხარდაჭერა დანაშაულის გახსნისა და დამნაშავის დაძვინის თუ დაკავების საქმეში¹.

1970 წლის 5 ოქტომბრის დადგენილებაში სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმი ერთხელ კიდევ განმარტავდა, რომ დანაშაულის ჩადენის გამომწვევი მიზეზებისა და პირობების ღრმა შესწავლა, მათი თავიდან აცდენის მიზნით, პრაქტიკული წინადადების დროულად შეტანა და დარღვევათა წინააღმდეგ წინასწარი ზომების მიღება მნიშვნელოვანი პირობაა დამნაშავეობასთან წარმატებით ბრძოლისათვის².

¹ იხ. Сборник действующих приказов и инструкций Генерального прокурора СССР, М., 1971, стр. 81—87. «О задачах органов прокуратуры по исполнению Постановления ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 23 июля 1966 г.» «О мерах по усилению борьбы с преступностью». Приказ Генерального прокурора СССР от 30 июля 1966 г. № 75.

² იხ. საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს ბიულეტენი, № 1, 1971 წ., გვ. 4—6. «სასამართლო და პროკურატურის ორგანოების მუშაობის გაუმჯობესების ღონისძიებათა შესახებ სსკპ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1970 წლის 30 ივლისის დადგენილების შესასრულებლად სასამართლო ორგანოების ამოცანების თაობაზე».

მთელი ჩვენი საზოგადოებრიობა აღშფოთებას გამოთქვამს იმ პირთა მიმართ, რომლებიც არ იცავენ სოციალისტური სამართლიანა და მორალის მოთხოვნებს.

საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, მშრომელთა კოლექტივები თხოვნით მიმართავენ პროკურატურის და სასამართლოს ორგანოებს, რათა კანონის მთელი სიმკაცრით დაისაჯონ ის პირები, რომლებიც ჩაიდნენ საზოგადოებისა და სახელმწიფოსათვის განსაკუთრებით საშიშ დანაშაულს.

ნათქვამის დასადასტურებლად მოვიყვანთ ერთ მაგალითს:

საქართველოს სსრ უსინათლოთა საზოგადოების სოღანლულის სასწავლო-საწარმოო წამოწყების მუშა-მოსამსახურებმა, კომუნისტებმა, კომკავშირელებმა და უპარტიო ამხანაგებმა, როცა შეიტყვეს, რომ გარეწარმა რ. მ.-მ ხულიგნური ქვენაგრძნობით ვერაჯულად დაჭრა სასიკვდილოდ სოღანლულის სასწავლო-საწარმოო წამოწყების ახალგაზრდა მოწინავე მუშა, საქართველოს პოლიტექნიკური ინსტიტუტის დაუსწრებელი სწავლების დამაპთავრებელი ჟურსის სტუდენტი ვ. ფ., მიმართეს საქართველოს სსრ პროკურორს და საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარეს თხოვნით, კანონის მთელი სიმკაცრით დაესაჯათ დამნაშავე.

წინასწარი გამოძიების ორგანოები განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ მშრომელთა ასეთ მოთხოვნებს, ასევე სასამართლო ორგანოები ანგარიშს უწევენ მშრომელთა კოლექტივებისა და მთელი საზოგადოებრიობის ნება-სურვილს, როცა განზრახ მკვლელობისა და ზხვა სახის მძიმე დანაშაულის ჩამდენ პირებს, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, სასჯელის მკაცრ ზომას უფარდებენ.

მთელი ჩვენი საზოგადოებრიობის საპატიო მოვალეობაა სოციალისტური საკუთრების, საერთო-სახალხო დოვლათის დაცვა, რასაც ჩვენში ყოველთვის განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა და ექცევა. საბჭოთა კანონმდებლობით საზოგადოებრივი, სოციალისტური საკუთრება აღიარებულია როგორც წმიდათაწმიდა და ხელშეუხებელი. ვინც ხელყოფს ამ საკუთრებას, სსრ კავშირის კონსტიტუციის 131-ე მუხლის შესაბამისად, ხალხის მტრად ითვლება.

კონსტიტუციის მე-4 მუხლის შესაბამისად საბჭოთა სახელმწიფოს ეკონომიურ საფუძველს შეადგენს მეურნეობის სოციალისტური სისტემა და საწარმოო იარაღთა და საშუალებათა სოციალისტური საკუთრება, დამკვიდრებული მეურნეობის კაპიტალისტური სისტემის ლიკვიდაციისა, საწარმოო იარაღთა და საშუალებათა კერძო საკუთრების გაუქმებისა და ადამიანისაგან ადამიანის ექსპლუატაციის მოსპობის შედეგად.

სოციალისტური საკუთრების ხელყოფა ერთ-ერთი მძიმე დანაშაულია. მისი თვალისჩინივით, ყოველმხრივი დაცვა და დანიშნულებისამებრ გამოყენება სახელმწიფო აპარატის, საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და სამეურნეო ორგანოების ძირითადი ამოცანაა.

მაგრამ ჩვენში წარსულში იყვნენ და ახლაც არიან ადამიანები, რომლებიც ხელყოფდნენ და ხელყოფენ სახალხო დოვლათს.

სოციალისტური საკუთრების ხელყოფლები ყოველთვის ვლინდებოდნენ და ვლინდებიან ოლტარიკობის ორგანოებისა და საზოგადოებრიობის მიერ. ისინი მკაცრად იჩვენებდნენ და იხვენებიან კანონის შესაბამისად.

სოციალისტური საკუთრების დამტაცებელთა წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერების საქმეში დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა 1932 წლის 7 აგვისტოს კანონს. ამ კანონით სოციალისტური საკუთრების დატაცებისათვის დაწესებული იყო სასჯელის უმაღლესი ზომა — დახვრეტა ქონების კონფისკაციით.

სოციალისტური ქონების დაცვისა და განმტკიცების საქმეში უდიდესი როლი შეასრულა სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს 1947 წლის 4 ივნისის ბრძანებულებამ „სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დატაცებისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ“.

ამჟამად კი ყოველი მოკავშირე რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსები სპეციალურ თავებს ითვალისწინებს სოციალისტური საკუთრების დატაცებისათვის. ასე მაგალითად, საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის მეორე თავში მოცემულია „დანაშაული სოციალისტური საკუთრების წინააღმდეგ“; ამ თავის შესაბამის მუხლებში გათვალისწინებულია სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების გატაცების ცალკეული სახეები: სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების დატაცება: ქურდობით (91-ე მუხლი), გაძარცვით (92-ე მუხლი), თაღლითობით (93-ე მუხლი), მითვისებით. გაფლანგვით ან სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებით (94-ე მუხლი), ყაჩაღობით (96-ე მუხლი), განსაკუთრებით დიდი ოდენობით გატაცებით (96' მუხლი) და სხვა...

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის ზემოდასახელებულ მუხლებში სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დატაცებისათვის დაწესებულია მკაცრი სასჯელები. მათ შორის სასჯელის უმაღლესი ზომა (განსაკუთრებით დიდი ოდენობით გატაცებისათვის) — სიკვდილი ქონების კონფისკაციით.

სოციალისტური საკუთრების დამტაცებელთა კანონის მთელი სისასტიკით დასჯას მთელი ჩვენი საზოგადოებრიობა იწონებს.

საქირთა კიდევე უფრო მეტად გაძლიერდეს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების როლი სოციალისტური საკუთრების დაცვის საქმეში. განსაკუთრებით კი პირველადმა პარტიულმა ორგანიზაციებმა უნდა იბრძოლონ, რათა სოციალისტური ქონება არ ჩააბარონ ნა-სამართლევ და არაკეთილსინდისიერ ადამიანებს. მეტი ყურადღება მიაქციონ ადმინისტრაციის მიერ კონტროლისა და რევიზიების სწორად ჩატარების ორგანიზაციას.

საგამომძიებლო პრაქტიკით დადგენილია, რომ სახელმწიფო ქონების დატაცება ხდება იმ დაწესებულებასა და ორგანიზაციაში. სადაც ადმინისტრაციის კონტროლი მოქუშტებ, სადაც რევიზიები ზეწულე, დაუდევრად და ფორმალურად ტარდება.

ადმინისტრაციამ, პარტიულმა და სხვა საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა მშალევი სოციალისტური ქონების დატაცების შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა გადასცეს საგამომძიებლო ორგანოებს. ასეთი მასალების დროულ გადაცემას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს სოციალისტური ქონების მტაცებლობასთან წარმატებითი ბრძოლისათვის.

სოციალისტური საკუთრების დატაცების შემთხვევებს ავიცილებთ თავიდან, თუ მატერიალურად პასუხსაგებ სამუშაოებზე საწარმო-დაწესებულებებში მიიღებენ სპეტაკ ადამიანებს. სახელმწიფო ქონება არ შეიძლება ჩაბარდეს წარსულში სამართალში ნამყოფ პირებს.

საწარმო-დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში უნდა შეიქმნას ისეთი ატმოსფერო, რომ სოციალისტური ქონების ხელყოფი პირი გრძნობდეს მშრომელთა კოლექტივის ზიზღსა და ბოიკოტს.

სწორედ ამიტომ ყოველი საბჭოთა მოქალაქის მოვალეობაა დროულად მისცეს სიგნალი მოკვლევისა და საგამომძიებლო ორგანოებს სახელმწიფო და კოოპერატიული ქონების დატაცების მისთვის ცნობილი ფაქტების შესახებ.

სახელმწიფო ქონების დატაცების წინააღმდეგ ბრძოლა ეფექტურა გახდება ადმინისტრაციული ორგანოებისა და საზოგადოებრიობის ერთობლივი ქმედითი ღონისძიებებით.

საქირთა გაძლიერდეს საწარმო-დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების ხელმძღვანელებისა და პარტიული ორგანიზაციების ბიუროებისა და კომიტეტების სიფხიზლე სახელმწიფო-კოოპერატიული ქონების დასაცავად. მუშაობა ისე უნდა წარიმართოს, რომ სოციალისტური ქონების ხელყოფი, ქურდი, მძარცველი, სპეკულანტი ადგილზე იქნეს გამოძევავებული და დაკავებული.

სოციალისტური საკუთრების სადარაჯოზე მტკიცედ დგანან პროკურატურის, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, სასამართლოს, სახალ-

ხო კონტროლის ორგანოები. ამ ორგანოებს სოციალისტური საკუთრების დამტაცებელთა გამომჟღავნებაში აქტიურად ეხმარებიან საზოგადოებრივი ორგანიზაციები და მთელი ჩვენი მოწინავე საზოგადოებრიობა. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია და მთავრობა უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებს საზოგადოების მიერ სახელმწიფო საკუთრების დამტაცებელთა, ქურდებისა, მძარცველთა, მიმთვისებელთა, გამფლანგველთა მიმართ საერთო მორალური ბოიკოტისა და საზოგადოებრივი სიძულვილის ატმოსფეროს შექმნას.

საქართველოს პარტიული ორგანიზაციები სისტემატურად იხილავენ სოციალისტური საკუთრების დაცვის საკითხებს და საზოგადოებრივი საკუთრების დაცვების წინააღმდეგ სახავენ საქმიან ღონისძიებებს. ჩაც ხელს უწყობს ამ სახის დამნაშავეობასთან ბრძოლის გაძლიერებას და სოციალისტური საკუთრების მტაცებლობის შემთხვევების საგრძნობ შემცირებას.

ამ საკითხებთან დაკავშირებით მიღებულ დადგენილებებში ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ უწყებები, ჩამინისტროები, ადგილობრივი პარტიული და საბჭოთა ორგანოები არ იღებდნენ საჭირო ზომებს სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ქონების დაცვასთან ბრძოლის გააძლიერებლად. სხვა მიზეზებთან ერთად სოციალისტური საკუთრების დაცვას ხელს უწყობს ისიც, რომ სავაჭრო და სამეურნეო დაწესებულებებში მატერიალურად პასუხისმგებელი მუშაკების შერჩევა ზოგჯერ ხდება პირადი ნაცნობობისა, მეგობრობისა და ნათესაური დამოკიდებულების მიხედვით. საგამომძიებლო და სააპარატო პრაქტიკის შესწავლა გვიჩვენებს, რომ მატერიალურ ფასეულობას ზოგჯერ ანდობენ სოციალისტური საკუთრების მტაცებლობისათვის სამართალში ნამყოფ პირებს, რომლებიც ახალ სამუშაოზე კვლავ განაგრძობენ სოციალისტური საკუთრების ხელყოფას.

კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნის საქმეში წინსვლასთან, ხალხის კეთილდღეობის დონის ამაღლებასთან ერთად სულ უფრო მეტი მნიშვნელობა ენიჭება ისეთ ამოცანას. როგორც არის ადამიანთა შეგნების ჩამოყალიბება, თითოეულ საბჭოთა ადამიანში კომუნიზმის მშენებლისათვის საჭირო თვისებების აღზრდა.

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში, — აღნიშნავს ლ. ი. ბრეჟნევი, — განუზომლად გამდიდრდა ხალხის სულიერი ცხოვრება, ამაღლდა მისი კულტურული დონე, გაიზარდა მისი პოლიტიკური შეგნებულობა.

მაგრამ, — როგორც ლ. ი. ბრეჟნევი შენიშნავს, — ყოველივე ეს როდი ნიშნავს, რომ უკვე გადაწყდა სოციალისტური საზოგადო-

უბის წინაშე მდგომი პოლიტიკურ-აღმზრდებლობითი და იდეოლოგიური ამოცანები. საიღუმლო როდია, რომ ჩვენში დღემდე ჯერ კიდევ თავს იჩენენ წარსულისაგან მემკვიდრეობით მიღებული, თავისი არსით სოციალიზმისათვის უცხო სოციალური წყლები, როგორც არის არაკეთილსინდისიერი დამოკიდებულება შრომისადმი, მოშეშებულობა, უდისციპლინობა. მომხვეჭელობა, სოციალისტური საერთო ცხოვრების ნორმების სხვადასხვა დარღვევა. პარტიას თავის მოვალეობად მიაჩნია მთელი ჩვენი საზოგადოების ყურადღება მიაპყროს ამ მოვლენებს, ხალხი დარაზმოს მათთან გამამყვეტი ბრძოლისათვის, მათი დაძლევისათვის. რადგან უამისოდ კომუნიზმს ვერ ავაშენებთ.

კომუნიზმის მშენებლობის დროს მოქალაქეებს აქვთ მაღალი შეგნებულება და პასუხისმგებლობის გრძნობა საზოგადოების წინაშე, მაღალი ზნეობრივი თვისებები. სწორედ ამიტომ ყველა მოქალაქის საზოგადოებრივი შეგნების აღზრდა კომუნისტური მშენებლობის პროცესის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილია. ახლა ასეთი აღზრდის საჭიროებას მტკიცედ გვცაჩნახებენ ეკონომიური ფაქტორებიც. ჩვენი სოციალისტური ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე დონე, ჩვენს დროში მიღწეული მცენიერულ-ტექნიკური პროგრესის დონე უმაღლეს მოთხოვნებს უყენებს არა მარტო მუშაკების წმინდა პროფესიულ კვალიფიკაციას, არამედ მათს შრომის დისციპლინას, სიზუსტეს, ორგანიზებულობას. უამისოდ თავს ვერ გავართმევთ ურთულეს ამოცანებს, რომლებიც თანამედროვე ცხოვრებამ დაგვისახა.

ლ. ი. ბრეჟნევი მართებულად დასძენს — ჩვენ... როდი ვაშენებთ უსაქმურთა სამყაროს, სადაც რძის მდინარეები და თაფლის ნაპირებია. ჩვენ ვაშენებთ ორგანიზებულ, ყველაზე შრომისმოყვარე საზოგადოებას კაცობრიობის ისტორიაში. და ამ საზოგადოებაში იცხოვრებენ ყველაზე შრომისმოყვარე და კეთილსინდისიერი. ორგანიზებული და დიდად შეგნებული ადამიანები. ისე რომ, ჩვენ გველის უდიდესი მნიშვნელობის მუშაობა: მას, როგორც ჩანს, დიდი დრო დასჭირდება, რადგან ადამიანის ფსიქოლოგია გაცილებით ნელა გარდაიქმნება. ვიდრე მისი ცხოვრების მატერიალური საფუძვლები.

დიდი მუშაობა მოგვიხდება სახელმწიფო მშენებლობის, სოციალისტური დემოკრატიის შექმნაში განვითარებისა და სრულყოფის საქმეში. ამ მუშაობის ძირითადი მიმართულებანი მოცემულია სკკპ XXIV ყრილობის რეზოლუციაში¹.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველმა მდივანმა ამბ. ე. შევარდნაძემ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის, სსრ

¹ ლ. ი. ბრეჟნევი, საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის ორმოცდაათი წლისთავი. 1973 წ.

კავშირის უმაღლესი საბჭოსა და რუსეთის სფსრ უმაღლესი საბჭოს გაერთიანებულ საზეიმო სხდომაზე, რომელიც მიმდინა სსრ კავშირის შექმნის 50 წლისთავს, თავის სიტყვაში განაცხადა: „ვ.ი.ლენინი გვასწავლიდა, რომ დიდი რევოლუციის წლისთავის დღესასწაულობის საუკეთესო საშუალებაა მთელი ყურადღება მივაპყროთ გადაუქრელ ამოცანებს. საქართველოს კომუნისტური პარტია ყოველდღიურად აძლიერებს სკკპ ცენტრალური კომიტეტის იმ გადაწყვეტილებათა და მითითებათა განხორციელების ეფექტიანობას, რომელთა მიზანია მთელი მუშაობის შემდგომი გაუმჯობესება დემოკრატიული ცენტრალიზმის, პარტიული, საბჭოთა, სამეურნეო ხელმძღვანელობის ლენინური სტილისა და მეთოდების, პარტიული ცხოვრების ლენინური ნორმებისა და პრინციპების, სახალხო მეურნეობისა და საზოგადოების მეცნიერული დაგეგმვისა და მართვის, კრიტიკისა და თვითკრიტიკის განვითარების, პარტიული და სახელმწიფო, შრომის და საგეგმო დისციპლინის განმტკიცების, კადრების შერჩევის, განაწილებისა და აღზრდის ძირეული გაუმჯობესების საფუძველზე“¹.

ამ დებულებათა პრაქტიკული რეალიზაცია ჩვენს რესპუბლიკაში თანდათანობით ხორციელდება. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი ყველაფერს აკეთებს იმისათვის, რომ აღდგეს მუშაობის ლენინური სტილი და მეთოდები, განმტკიცდეს პარტიული, სახელმწიფო, შრომისა და საგეგმო დისციპლინა.

ზაგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოები შეურიგებელ, უკომპრომისო ბრძოლას აწარმოებენ საზოგადოებრივად საშიშ დანაშაულთა განზრახ ჩამდენ პირთა მიმართ.

ჩვენი რესპუბლიკის მოწინავე საზოგადოებრიობა აქტიურად მონაწილეობს ცხოვრების ყველა რგოლში სახელმწიფო, პარტიული და შრომის დისციპლინის განმტკიცებისათვის. არსებითად გაუმჯობესდა პირველადი პარტიული ორგანიზაციების, პროფკავშირული და კომკავშირული ორგანიზაციების როლი მართლწესრიგის განმტკიცების საქმეში.

ახლა საგამომძიებლო ორგანოების ბრძოლისუნარიანობის გაძლიერებას ხელს უწყობს საზოგადოებრიობასთან მათი კავშირის განმტკიცება.

სწორედ ამ მიმართებით სკკპ XXIV ყრილობის რეზოლუციაში ჩაწერილია: „დიდმნიშვნელოვანი ამოცანაა სახელმწიფო აპარატის მართვის ყველა ორგანოს მუშაობაში სიზუსტის, შეთანხმებულობისა და კულტურის ამაღლება. ყოველ დაწესებულებაში ყურადღებით უნდა ეკიდებოდნენ მშრომელთა საქიროებებსა და საზრუნავს,

¹ იხ. გაზეთი „კომუნისტი“, 23 დეკემბერი, 1972 წ.

კეთილმოსურნეობას და პატივისცემას იჩენდნენ ადამიანისადმი. საპიროა კვლავაც განვამტყიცოთ სოციალისტური კანონიერება, გაავუმჯობესოთ მილიციის, პროკურატურისა და სასამართლოების საქმიანობა. პარტიულმა ორგანიზაციებმა, პროფკავშირებმა, კომკავშირმა უნდა მიაღწიონ იმას, რომ ყველა მოქალაქემ და თანამდებობის პირმა ზუსტად დაიცვან კანონები, გააძლიერონ მშრომელთა სამართლებრივი აღზრდა¹.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის ნოემბრის პლენუმზე (1972), სადაც იხილებოდა „რესპუბლიკის პარტიული ორგანიზაციის ამოცანები ბრეწველობის მუშაობის გაუმჯობესებისათვის და ხუთწლიანი გეგმით გათვალისწინებული წარმოების ზრდის ტემპის უზრუნველყოფის ღონისძიებანი“, აშხ. ე. შევარდნაძემ თავის სიტყვაში აღნიშნა, რომ პარტიული და სახელმწიფო დისციპლინის განმტკიცებას ჩვენში თან ახლავს საზოგადოების დემოკრატიული საწყისების შემდგომი განვითარება. პარტიული, სახელმწიფო, შრომის დისციპლინის განმტკიცებისათვის, შრომის ორგანიზაციის გაუმჯობესებისათვის, ყოველგვარი ანტისაზოგადოებრივი გამოვლინებების წინააღმდეგ ბრძოლის გაძლიერებისათვის ახალი მოძრაობის წამომწყებნი გახდნენ თბილისის საავიაციო და ელმავალსაშუაშენებლო ქარხნების კოლექტივები, ქობულეთის რაიონის სოფელ ხუტუნის კოლმეურნეები. შემდეგ კი აღნიშნულა პატრიოტული მოძრაობის ტალღა მოედო ინტელიგენციას, სტუდენტობას, მოსახლეობის ყველა ფენას.

პარტია ყოველ ღონეს ხმარობს, რათა ჩვენს საზოგადოებაში შექმნას ისეთი მორალური ატმოსფერო, რომელიც ხელს შეუწყობს საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა რგოლში შრომასა და ყოფაცხოვრებაში ადამიანისადმი პატივისცემისა და მზრუნველი დამოკიდებულების დამკვიდრებას².

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის 1973 წლის თებერვლის პლენუმმა, რომელმაც განიხილა საკითხი „პარტიული ხელმძღვანელობა თანამედროვე ამოცანათა დონეზე“, კვლავ განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია სოციალისტური კანონიერებისა და მართლწესრიგის შემდგომი განმტკიცების საკითხებს.

პლენუმმა აღნიშნა, რომ მშრომელთა მასებში პოლიტიკური და ორგანიზატორული მუშაობის, პარტიული და სახელმწიფო დისციპლინის: შესუსტების, სამართლებრივი აღზრდის ერთგვარი ხელმისაშვებულობისა და მოქალაქეთა მართლშეგნების ამაღლებისადმი არასაკმარისი ყურადღების გამო იყო ფაქტები, როცა სოციალისტურ

1 იხ. სკკპ XXIV ყრილობის მასალები, 1971, გვ. 255.

2 იხ. გაზეთი „კომუნისტი“, 4 ნოემბერი, 1972 წ. № 260.

მართლწესრიგს არღვევდნენ მუშები, გლეხები, მოსამსახურენი და ინტელიგენცია, როცა სუსტდებოდა ცალკეული კოლექტივების შრომითი აქტივობა და მორალურ-პოლიტიკური მდგომარეობა¹.

პარტია და მთავრობა განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს სოციალისტური კანონიერების ზუსტად დაცვასა და მის შემდგომ განმტკიცებას. ამაზე ნათლად მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ სკკპ ცენტრალურმა კომიტეტმა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭომ 1970 წლის აგვისტოში განიხილეს სასამართლო და პროკურატურის ორგანოების მუშაობის შემდგომი გაუმჯობესების ღონისძიებათა საკითხი. აღნიშნულ საკითხზე მიღებულ დადგენილებაში მითითებულია, რომ პროკურატურის ორგანოები და სასამართლოები დიდ მუშაობას ეწევიან სახელმწიფოს ინტერესებისა და მოქალაქეთა უფლებების დაცვის, მართლწესრიგის განმტკიცებისა და დამნაშავეობასთან ბრძოლის, საბჭოთა კანონებისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების განუხრელი დაცვის სულისკვეთებით საბჭოთა ადამიანების აღზრდის საქმეში.

დადგენილებაში ყურადღება ეთმობა იმას, რომ გაძლიერდეს საპროკურორო ზედამხედველობა საგამომძიებლო აპარატის საქმიანობისადმი, გაუმჯობესდეს მუშაობა დანაშაულთა გამოვლენის საქმეში. პროკურატურის და სასამართლო ორგანოების წინაშე დასახულია ამოცანა გააძლიერონ სოციალისტური საკუთრების დაცვა, კანონის შესაბამისად უზრუნველყონ გამოუსწორებელ დამტაცებელთა მკაცრად დასჯა, მიაღწიონ სახელმწიფოსათვის მიყენებული მატერიალური ზარალის მთლიანად ანაზღაურებას.

პროკურატურის ორგანოები მოვალენი არიან ამაღლონ ყველა სახელმწიფო, სამეურნეო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციის მიერ კანონების ზუსტი და განუხრელი დაცვისადმი ზედამხედველობის ქმედითობა, უფრო აქტიურად გამოავლინონ და აღკვეთონ უყარათობის, მფლანგველობის, სახელმწიფო დისციპლინის დარღვევის ფაქტები და პასუხისმგებაში მისცენ ბრალდებულნი.

პარტიულმა ორგანიზაციებმა, სახალხო კონტროლის ორგანოებმა, პროკურატურამ დაუდალავად უნდა იბრძოლონ, რათა სამინისტროებისა და უწყებების სარევიზიო მუშაობის ხარისხი აყვანილი იქნეს მაღალ დონეზე. რევიზიის დროს ფორმალიზმისა და ბიუროკრატიზმის წინააღმდეგ ქმედითი ბრძოლა თვით საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა უნდა აწარმოონ. ამ მიზნით ჩვენს რესპუბლიკაში (ისე როგორც სხვა მოკავშირე რესპუბლიკებში) საჭიროა გაძლიერდეს პროკურატურის ორგანოების საერთო ზედამხედველობა.

¹ იხ. გაზეთი „კომუნისტი“, 28 თებერვალი, 1973 წ. № 50.

დამნაშავეობასთან ბრძოლა წარმატებით მხოლოდ მაშინ შეიძლება დამთავრდეს, „თუ თვით ხალხის მასა გვეხმარება“¹.

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების შემდეგ თვითონ ხალხმა თავისივე ინიციატივით დაისახა ამოცანად მართლსაწინააღმდეგო ქმედობებთან ბრძოლა. ამ მიზნით ხალხი ქმნიდა ისეთ სხვადასხვა ორგანიზაციულ ფორმებს, როგორიც იყო მილიციის ხელშემწყობი ბრიგადები, საზოგადოებრივი წესრიგის კომისიები, საქარხნო და სასოფლო ამხანაგური სასამართლოები და სხვ.

1928 — 34-იან წლებში ფართო მუშაობა გაიშალა პროკურატურის ორგანოების საქმიანობაში საზოგადოებრიობის ჩასაბმელად. შეიქმნა პროკურატურის ხელისშემწყობი სპეციალური ჯგუფები. კარგ დახმარებას უწევდნენ გამოძიებლებს სოციალისტური შემთავსებლები (აქტიურ საზოგადოებრივ მუშაკთა წრიდან), რომლებიც თავიანთ მოვალეობად თვლიდნენ დანაშაულის გამოვლინებაში მონაწილეობას².

მაგრამ შემდგომ პერიოდში საზოგადოებრიობის როლი დამნაშავეობასთან ბრძოლაში თითქმის უარყოფილი იყო, რამაც გარკვეული ზიანი მიაყენა ჩვენს ხალხს.

უკრაინის სსრ პროკურატურის მუშაკთა თათბირზე 1936 წლის ოქტომბერში ა. ვიშინსკიმ თავის სიტყვაში განაცხადა: „ძველი ლაყბობა საზოგადოებრივი აქტივის, ხელისშემწყობი ჯგუფების მობილიზაციის შესახებ — ყოველივე ეს უკვე უნდა სადღაც მოშორდეს, ახლა სხვა რამ არის საჭირო“. შემდგომ ეს თავისი „კონცეფცია“ ვიშინსკიმ საკავშირო ჟურნალში დაბეჭდა³.

ა. ვიშინსკის ასეთი თავდასხმა საზოგადოებრიობაზე ადგილებზე გაგებულ იქნა, როგორც სსრ კავშირის პროკურორის დირექტივა საბჭოთა მართლწესრიგის გასამტკიცებელი საქმიანობისაგან საზოგადოებრიობის ჩამოცილების შესახებ. ამან კი გარკვეულად შეუწყო ხელი სოციალისტური კანონიერების უხეში დარღვევის ფაქტებს, მოქალაქეთა უფლებების უკანონო შეზღუდვებს ცალკეული კატეგორიის სისხლის სამართლის საქმეების გამოძიებასა და სასამართლოში განხილვის დროს⁴.

1 იხ. ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 33, გვ. 69.

2 ბ. ფურცხვანიძე. საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესი. 1963, გვ. 84.

3 იხ. ჟურნალი «Социалистическая законность», 1936, № 1.

4 იხ. გ. ტყეშელიაძე. ლ. თალაკვაძე. ვიშინსკის მანერე თეორიების შესახებ საბჭოთა სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის პროცესში, ჟურნ. „საბჭოთა სამართალი“, № 3, 1962.

ქ. მოსკოვის ბაუმანის საარჩევნო ოლქის ამომრჩევლებთან შეხვედრის დროს, 1974 წლის 14 ივნისს წარმოთქმულ სიტყვაში ლ. ი. ბრეჟნევმა აღნიშნა:

„როცა ვლაპარაკობთ სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებაზე, ჩვენ მხედველობაში გვაქვს საქმის ორი მხარე: ჯერ ერთი, ეს არის მოქალაქეთა უფლებების უმკაცრესი დაცვა, თვითნებობის ყოველგვარი გამოვლინების, მათ შორის თანამდებობის პირთა თვითნებობის შეუწყნარებლობა. მეორე, ჩვენ მხედველობაში გვაქვს, რომ ყველა მოქალაქე უაღრესად მტკიცედ იცავდეს საბჭოთა კანონებს, საზოგადოებრივ წესრიგს. დამნაშავეობა, ყოველგვარი ფორმის ანტისაზოგადოებრივი საქციელი სოციალური ბოროტებაა, და ამას უნდა ვებრძოლოთ ყოველდღიურად, ვებრძოლოთ მტკიცედ და გაბედულად. დარწმუნებული ვარ, რომ საბჭოთა ადამიანები იზიარებენ და მხარს უჭერენ საკითხის ასეთ დაყენებას“¹.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის XXI და XXII ისტორიულმა ყრილობებმა დაგმეს საზოგადოებრიობის უგულვებელყოფის მცდარი, ანტიხალხური შეხედულება, აღადგინეს ხელმძღვანელობის ლენინური ნორმები და უდიდესი როლი მიაკუთვნეს საზოგადოებრიობის ხმას მთელი ქვეყნის ცხოვრებაში და კერძოდ დანაშაულთან ბრძოლის საქმეში.

ამჟამად საზოგადოებრიობის როლი დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლაში გაძლიერებულია, სულ უფრო მეტი ადამიანები ებმებიან დანაშაულობათა გამომჟღავნებაში, დამნაშავე პირთა დაძებნაში, რაც ხელს უწყობს დანაშაულთა აღმოფხვრის საქმეში პარტიის პროგრამით დასახულ ღონისძიებათა წარმატებით განხორციელებას.

პარტია და საბჭოთა მთავრობა საგამომჩიებლო ორგანოებისაგან მოითხოვენ, რომ დანაშაულის ყველა შემთხვევა გამოჟღავნებულ იქნეს და მისი ჩამდენი პირი მოქმედი კანონის შესაბამისად დაისჯოს. 1958 წლის „სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლებმა“ და მის შესაბამისად გამოცემულმა მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსებმა სპეციალური მუხლები გაითვალისწინეს დამნაშავეობასთან ბრძოლაში საზოგადოებრიობის მონაწილეობის შესახებ, სახელდობრ, საზოგადოებრიობის მონაწილეობა დამნაშავეობის თავიდან აცილებაში, დანაშაულის გახსნაში, დამნაშავის დაძებნასა და ცალკეულ საგამომჩიებლო მოქმედებათა შესრულებაში.

ამდენად საზოგადოებრიობის მონაწილეობა სისხლის სამართლის

¹ იხ. გაზეთი „კომუნისტი“, 1974 წ., 15 ივნისი.

პროცესში, კერძოდ, წინასწარი გამოძიების სტადიაზე, საკანონმდებლო წესითაა განმტკიცებული.

წინასწარი გამოძიება სისხლის სამართლის პროცესის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სტადიაა, რომელსაც უშუალოდ გამომძიებელი აწარმოებს, მისი ძირითადი მიზანია სისხლის სამართლის საქმის ფაქტურ გარემოებათა დეტალური, ყოველმხრივი და ამომწურავი გამოკვლევა, დამამტკიცებელი საბუთების შეკრება და შემოწმება, რის საფუძველზეც შესაძლებელი ხდება ბრალდებულის სამართალში მიცემა და საქმის სამსჯავრო გარჩევა არსებითად.

მოქმედი კანონმდებლობის საფუძველზე სისხლის სამართლის საქმეების წინასწარ გამოძიებას აწარმოებენ პროკურორების გამოძიებლები, სახელმწიფო უშიშროების ორგანოების გამოძიებლები (მათ ქვემდებარე საქმეებზე) და შინაგან საქმეთა საპოლიციაო გამოძიებლები.

გამომძიებელი თავისი სამსახურებრივი მოვალეობით მოწოდებულია გახსნას დანაშაული და ამხილოს დამნაშავე პირი. იგი ამ მიზნით დაუფლებულია სამართლის მეცნიერების სპეციალურ დარგებს, გამოძიების ხერხებსა და მეთოდებს. გამომძიებელი ყოველთვის უნდა იჩენდეს მაქსიმალურ აქტივობასა და სიმტკიცეს დანაშაულის ჩამდენ პირთა მხილებაში, ფართოდ იყენებდეს საზოგადოებრიობას, რათა სწრაფად გაზოგვინოს და ამხილოს დანაშაულის ჩამდენი.

წინასწარი გამოძიების სწორ ორგანიზაციაზე, მის სწორ და მართებულ წარმართვაზეა დამოკიდებული დანაშაულთან წარმატებით ბრძოლა, სასამართლოში მართლმსაჯულების სწორად განხორციელება, მოქალაქეთა კანონიერი უფლებისა და ინტერესების დაცვა.

წინასწარი გამოძიების ორგანოები დანაშაულობასთან ბრძოლის დროს აღმზრდელობით ზემოქმედებას ახდენენ ადამიანებზე. დროული, სწრაფი რეაგირება ყველა სახის დანაშაულის წინააღმდეგ წინასწარი გამოძიების ორგანოების მხრივ ქმნის საბჭოთა ადამიანებს, იძის ღრმა რწმენას, რომ კანონის დამრღვევი გამომქლავებული იქნება და კანონის მთელი სისასტიკით დაისჯება.

წინასწარი გამოძიება აღადგენს მომხდარი დანაშაულებრივი ქმედების მთლიან სურათს, როგორც მას ადგილი ჰქონდა სინამდვილეში, განსაზღვრავს კვალიფიკაციას, დაადგენს იმ პირს ან პირებს, რომლებსაც ბრალი მიუძღვით დანაშაულში და კრებს ყველა საჭირო მასალებს.

ზოგიერთი გამომძიებელი ჯერ კიდევ სათანადო ჯურადღებას არ აქცევს საზოგადოებრიობის ჩაბმას დანაშაულის გამომქლავებაში,

არ ამყარებს საქმიან კონტაქტებას მოსახლეობასთან, ცალკეულ მოქალაქეებთან და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან ამ მიმართებით, ხოლო ზოგიერთი გამომძიებელი ვერც კი ახერხებს მშრომელთა მიზიდვას და მათ დარაზმევს დანაშაულთა წინააღმდეგ საბრძოლველად, რაც დაუშვებელია და უარყოფით გავლენას ახდენს საგამომძიებლო ორგანოების საქმიანობაზე.

საზოგადოებრიობის როლის უგულვებელყოფა დანაშაულთან ბრძოლის წარუმატებლობის საწინდარია.

თუ ჩვენს რესპუბლიკაში ჯერ კიდევ გვაქვს გაუხსნელი საქმეების გარკვეული (მცირე) რაოდენობა, ამის ერთ-ერთი მიზეზია ის, რომ გამომძიებლები ყოველთვის ორგანიზებულად არ იზიდავენ მოქალაქეებს დანაშაულის გამომჟღავნებასა და დამნაშაის დაძებნაში, სათანადო კონტაქტებს არ ამყარებენ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან.

წინასწარი გაოძიების ორგანოების მუშაკებმა ღრმად უნდა ირწმუნონ ის კეშმარიტება, რომ საზოგადოებრიობა საიმედო დასაქრდენია გამოძიების დროს დანაშაულის გახსნისა და გამომჟღავნების საქმეში.

თითოეულმა საბჭოთა მოქალაქემ ღრმად უნდა შეიგნოს და ირწმუნოს ის კეშმარიტება, რომ დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა წარმოება ყველა პატიოსანი საბჭოთა მშრომლის ინტერესებისათვის და რომ ამ საყოველთაო სახალხო ლაშქრობაში მონაწილეობა თითოეული საბჭოთა ადამიანის მოქალაქეობრივი მოვალეობაა და პატრიოტული ვალაა იგი ყველასი და თითოეული ჩვენგანის ღვიძლი საქმეა.

საქართველოს კომუნისტური პარტია ყოველდღიურად ზრდის მუშებს, კოლმეურნეებს, ინტელიგენციას, ახალგაზრდობას საბჭოთა პატრიოტიზმის, ხალხთა ურღვევი მეგობრობის, ბურჟუაზიული იდეოლოგიისადმი, ადამიანთა შეგნებაში წარსულის გადმონაშთებისადმი შეუირიგებლობის სულისკვეთებით.

ყოველივე ეს ხელს უწყობს მშრომელთა შეგნებულობის ამაღლებას, დანაშაულის თანდათანობით შემცირებას.

ფართო საზოგადოებრიობა შეუირიგებლობას იჩენს მოქალაქეთა შეგნებაში ძველი სამყაროს გადმონაშთების ყოველგვარი გამოვლინებისადმი.

დანაშაული და კანონიერების სხვა დარღვევები შეუფერებელია ცხოვრების ახალი, სოციალისტური წესისათვის, სოციალისტური ცივილიზაციისათვის.

III ტ ა ვ ი

საზოგადოებრიობის მონაწილეობა საგანმომეცხლო მომამედეგათა ჩატარების დროს

§ 1. საგანმომეცხლო მომამედეგათა შესრულებაში საზოგადოებრიობის მონაწილეობის ძირითადი მიზანი და ამოცანები

ჩვენს ქვეყანაში მოკვლევის, გამოძიების და სასამართლო ორგანოების პრაქტიკულ საქმიანობას საფუძვლად უდევს სოციალისტური კანონიერების პრინციპი.

მშრომელთა ფართო მასების ჩაბმას ამ ორგანოების საპატიო ამოცანის განხორციელებაში მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო აღმზრდელობითი მუშაობის გაძლიერებისა და მასებში კომუნისტური მორალის დანერგვის თვალსაზრისით, არამედ ანტისაზოგადოებრივი და მართლსაწინააღმდეგო ქმედებათა აღკვეთისა და მათი გამომწვევი მიზეზების გამოვლინებისა თუ აღმოფხვრის მიზნით.

საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესის ძირითადი ამოცანები განსაზღვრულია სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების 1958 წლის საფუძვლების მეორე მუხლში და საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-2 მუხლში.

ამ ამოცანების წარმატებით გადაჭრას სასამართლო განხილვასთან ერთად ემსახურება წინასწარი გამოძიების სტადია, როდესაც წარმოებს დანაშაულის გამომჟღავნება, დაქნაშავის მხილება და პასუხისმგებლობაში მიცემა.

წინასწარი გამოძიება ხელს უწყობს სოციალისტური კანონიერების განმტკიცებას, დანაშაულის და მისი გამომწვევი თუ ხელშემწყობი პირობების თავიდან აცდენას და აღმოფხვრას, მოქალაქეთა

აღზრდას საბჭოთა კანონების განუხრელად შესრულებისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების პატივისცემის სულისკვეთებით.

სულ უფრო დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საზოგადოებრიობის ჩაბმას სოციალისტური მართლწესრიგისა და კანონიერების დაცვაში. სახალხო დემოკრატიის ქვეყნებში, კერძოდ, ჩეხოსლოვაკიის სოციალისტურ რესპუბლიკაში 1961 წლის 26 ივლისს მიღებულ იქნა კანონი „ნაციონალური კომიტეტების ვალდებულებათა შესახებ სოციალისტური მართლწესრიგის დაცვაში“, რომელმაც ხელისუფლების ადგილობრივ ორგანოებს დააქისრა მოქალაქეთა ფართო მონაწილეობით სოციალისტური მართლწესრიგის უზრუნველყოფის ფუნქციები¹.

კაპიტალისტურ ქვეყნებში საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოების საქმიანობაში საზოგადოებრიობის მონაწილეობა თითქმის გამორიცხულია, რადგან იქ, ამ ორგანოების საქმიანობა დაყვანილია მხოლოდ ექსპლოატატორული კლასების ინტერესთა დაცვის ფუნქციამდე. თანამედროვე იმპერიალისტურ სახელმწიფოებში მთელი აპარატი და, ბუნებრივია, მათ შორის იუსტიციის ორგანოები გამოეატავს საზოგადოების მცირე ნაწილის, მკონებელი კლასების ინტერესებს, ამიტომ თავისი რეაქციული ბუნებით მტრულად არის განწყობილი მშრომელთა ფართო მასების მიმართ. ამ ორგანოების ძირითადი ამოცანაა დაიცვან კაპიტალისტური სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი წყობილება, უკვდავყონ კერძო საკუთრება, ადამიანის მიერ ადამიანის ექსპლოატაცია. ამდენად, ანეთი ორგანოების საქმიანობაში შეუძლებელია ლაპარაკი ფართო საზოგადოებრიობის მონაწილეობაზე.

მარქსი და ენგელსი „კომუნისტური პარტიის მანიფესტში“ წერდნენ: „ბურჟუაზიამ წმინდანობის შარავანდედი ახადა ყველაზე მოქმედებას, რომელსაც დღემდე საპატიოდ თვლიდნენ და მოწიწების გრძნობით უტკებროდნენ. ექიმი, იურისტი, მღვდელი, პოეტი. მეცნიერი მან სასყიდლით მომუშავე თავის დაქირავებულ მუშაკებად გადააქცია“².

სრულიად საწინააღმდეგო მდგომარეობაა ჩვენს ქვეყანაში, სადაც ფართო საზოგადოებრიობა აქტიურად მონაწილეობს ქვეყნის

¹ В. Колесников, Новые формы охраны социалистического правопорядка в Чехословацкой Социалистической Республике, журн. «Социалистическая законность», 1962, № 1.

² კ. მარქსი, ფ. ენგელსი, კომუნისტური პარტიის მანიფესტი, 1952, გვ. 42.

წართვა-გამგეობაში. წინასწარი გამოძიების სტადიაზე საზოგადოებრიობის მონაწილეობა უზრუნველყოფილია მოქმედი კანონმდებლობით. ამ მხრივ აღსანიშნავია საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 85-ე, 87-ე, 128-ე, 136-ე, 163-ე, 168-ე და სხვა მუხლები.

სოციალისტური კანონიერების დაცვის საქმეში გამომძიებელს დაკისრებული აქვს დამნაშავეობასთან და მის გამომწვევ თუ ხელშემწყობ მიზეზებთან ბრძოლა. იგი პასუხისმგებელი მუშაქია, რომელიც საფუძვლიანადაა დაუფლებული საბჭოთა იურიდიულ მეცნიერებას, მარქსისტულ-ლენინურ მოძღვრებას, კარგად ერკვევა პარტიის პოლიტიკაში, რითაც სწორად აღიქვამს მოვლენებს და საგამომძიებლო საქმიანობაში (დამნაშავეობასთან ბრძოლაში, დამნაშავეობის თავიდან აცილებაში და ა. შ.) ატარებს სწორ პოლიტიკურ ხაზს.

გამომძიებელი ღრმად უნდა დაეუფლოს რთულ საგამომძიებლო ხელოვნებას, იგი თავისი საქმის ნამდვილი ოსტატი უნდა იყოს. ყოველდღიურად უნდა იმალუბდეს კვალიფიკაციას, იდეურ-პოლიტიკურ დონეს და საერთო კულტურას, რაც გამოძიების მეთოდების სრულყოფის აუცილებელი პირობაა.

წინასწარი გამოძიება და ცალკეულ საგამომძიებლო მოქმედებათა შესრულება საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა მონაწილეობით სავალდებულოა ისეთი კატეგორიის საქმეებზე, რომლებიც ჩამოთვლილია საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 126-ე მუხლში.

წინასწარი გამოძიების წარმოება სავალდებულოა ყველა საქმეზე ისეთ დანაშაულთა შესახებ, რაც ჩადენილია არასრულწლოვანთა ან იმ პირთა მიერ, რომელთაც თავისი ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლის გამო არ შეუძლიათ განახორციელონ თავიანთი უფლება დაცვაზე. ყველა სხვა სახის დანაშაულზე წინასწარ გამოძიებას საგამომძიებლო ქვეყნდებარეობის მიხედვით აწარმოებენ პროკურატურის, სახელმწიფო უშიშროების და შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანოების გამომძიებლები.

მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით პროკურორს, გამომძიებელს, მომკვლევ პირსა და სასამართლოს ევალებათ გამოარკვიონ დანაშაულის გამომწვევი და ხელშემწყობი გარემოებანი და მიიღონ ქმედითი ზომები მათ აღმოსაფხვრელად. მათვე აკისრიათ ძირითადი და გადამკრელი როლის შესრულება დამნაშავეობის აღკვეთის საქმეში.

სახელმწიფოს ეს სპეციალური ორგანოები ამხელენ დანაშაულს, დანაშაულის ჩამდენ პირებს და სჯიან მათ მოქმედი სისხლის სამარ-

თლის კანონის შესაბამისად. ამასთან ერთად მოკვლევის, წინასწარი გამოძიების, პროკურატურის და სასამართლო ორგანოები ზრუნავენ, რათა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემული და მსჯავრდებული არ იქნეს არც ერთი უდანაშაულო ადამიანი.

ამ მეტად რთული და საპასუხისმგებლო ამოცანის განხორციელებას, ცხადია, თავს ვერ გაართმევს სახელმწიფოს დასახელებული ორგანოები, თუ არ გამოიყენებს ფართო საზოგადოებრიობის მხარდაჭერას და დახმარებას.

როგორც ზემოთ უკვე ვთქვით, ვ. ი. ლენინი ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ დამნაშავეობასთან ბრძოლა შეიძლება წარმატებით დავერიგეინდეს მხოლოდ ხალხის მასების დახმარებით. ვ. ი. ლენინის ეს ბრძნული აზრი, ისე როგორც არასდროს, ხორცს ისხამს დღევანდელ პირობებში, როცა საზოგადოებრიობის ხმა სულ უფრო გადამწყვეტი ხდება ქვეყნის მართვა-გამგეობის საქმეში. წინასწარი გამოძიებისა და მოკვლევის ორგანოების საქმიანობაში სულ უფრო აქტიურად მონაწილეობს მოსახლეობის ფართო წარმომადგენლობა.

დიდი მნიშვნელობა აქვს საზოგადოებრიობის მონაწილეობას წინასწარი გამოძიების სტადიაზე, ცალკეულ რთულ და განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საგამომძიებლო მოქმედებათა შესრულების დროს. როგორც წესი, გამომძიებელი გამოძიებას აწარმოებს ერთპიროვნულად, რაც მისგან დიდ გულმოდგინებას და ცოდნას მოითხოვს; მაგრამ დაკისრებულ მოვალეობას რომ თავი წარმატებით გაართვას, იგი ფართოდ უნდა დაეყრდნოს საზოგადოებრიობის მხარდაჭერას და დახმარებას, რაც მას საშუალებას აძლევს დაძლიოს ყველა წინააღმდეგობა და სიძნელე.

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე საზოგადოებრიობის აქტიური ჩაბმა სოციალისტური დემოკრატიის შემდგომი განვითარებისა და სრულყოფის მაჩვენებელია. თითოეული მოქალაქე მონაწილეობს რა წინასწარი გამოძიების სტადიაზე დანაშაულის თუ დამნაშავეთა გამოძიებაში, ამით იგი მონაწილეობს სახელმწიფოს მართვაში, სახელმწიფო ორგანოების საქმიანობაში, რითაც იგი ეჩვევა სოციალისტური კანონიერებისა და სოციალისტური მართლწესრიგის დაცვას, სოციალისტური საკუთრების, სახალხო დოვლათის დაცვას. საბჭოთა ადამიანების უფლებათა დაცვა ზრდის ხალხის მასებს შეგნებული დისციპლინისა და შრომისადმი კომუნისტური დამოკიდებულების სულსისკვეთებით. საზოგადოებრიობის მონაწილეობა ცალკეულ საგამომძიებლო მოქმედებაში წარმოადგენს აგრეთვე საგამომძიებლო ორგანოების მუშაობისადმი საზოგადოებრივი კონტროლის განხორციელების ფორმას, რაც საბოლოოდ ხელს უწყობს საქმეზე კუშმარიტების დადგენას.

საგამომძიებლო მოქმედებანი ეწოდება წინასწარი გამოძიებისა და მოკვლევის წარმოების დროს ჩატარებულ კანონით რეგლამენტირებულ ისეთ პროცესუალურ მოქმედებას, რომელიც მიმართულია დამამტკიცებელი საბუთების შეგროვებისა, გამოკვლევისა და შემოწმებისადმი.

მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით, წინასწარი გამოძიების სტადიაზე საზოგადოებრიობის მონაწილეობის ცნება გულისხმობს საზოგადოებრიობის დახმარებას იმ პირთათვის, ვინც აწარმოებს მოკვლევასა და წინასწარ გამოძიებას უკვე აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეებზე. დახმარების ფორმები მრავალია. მაგალითად, დანაშაულის გამოძევა, დამნაშავეთა მხილება და დაჩენა, ცნობების მიწოდება, შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში მონაწილეობა, საქმისათვის მნიშვნელოვანი საგნების დაცვა და სხვ.

ცალკეულ საგამომძიებლო მოქმედებათა შესრულებაში საზოგადოებრიობის მონაწილეობა ხელს უწყობს სისხლის სამართლის საქმის ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ გამოკვლევას.

გამომძიებელი უნდა ცდილობდეს საგამომძიებლო საქმიანობაში ჩააბას საზოგადოებრიობის რაც შეიძლება მეტი წარმომადგენელი. ეს გამოძიების წარმატებით დაგვირგვინების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პირობაა. პროკურატურისა და საგამომძიებლო ორგანოების მუშაკებს ყოველთვის უნდა ახსოვდეთ საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამის პრინციპული მოთხოვნა პარტიის ამოცანების შესახებ სახელმწიფო მშენებლობისა და სოციალისტური დემოკრატიის შემდგომი განვითარების დარგში.

გამომძიებელი უშუალოდ კრებს ყველა საჭირო აუცილებელ დამამტკიცებელ საბუთს. ამიტომ იგი ასრულებს სხვადასხვა მნიშვნელოვან საგამომძიებლო მოქმედებას, რითაც უნდა უზრუნველყოს სრულფასოვანი დამამტკიცებელი საბუთების შეკრება. ზოგიერთი საგამომძიებლო მოქმედების შესრულების დროს იგი იწვევს საზოგადოებრიობის წარმომადგენლებს. მოქალაქის დაბარება გამოძიებელთან საგამომძიებლო მოქმედებაში მონაწილეობის მისაღებად მეტად მნიშვნელოვანი მოვლენაა. ამ დროს საფუძვლიანად უნდა იქნეს მოფიქრებული ყველა შესასრულებელი მოქმედება, ამასთანავე მაქსიმალურად დაცული როგორც საქმის, ასევე პიროვნების ინტერესები.

გამომძიებისათვის დამახასიათებელი პრინციპებია: სისრულე, ყოველმხრივობა, სისწრაფე და ობიექტურობა. ეს პრინციპები კანონმდებლობითაა აღიარებული და განმტკიცებული (იხ. სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო

წარმოების 1958 წლის საფუძვლები, მუხ. მე-14) და მისი პრაქტიკულად განხორციელება შეიძლება საზოგადოებრიობის აქტიური დახმარებით.

წინასწარი გამოძიების ყოველმხრივობა, სისრულე და ობიექტურობა გამოიხატება სწორედ ბრალდებულის მამხილებელ და გამამართლებელ, აგრეთვე მისი ბრალის დამამძიმებელ და შემამსუბუქებელ გარემოებათა ობიექტურ გამოკვლევასა და შესწავლაში.

სრულყოფილი და ობიექტური წინასწარი გამოძიება აგროვებს საჭირო მტკიცებულობებს სასამართლო სამსჯავრო გამოძიებისათვის საქმეზე საბოლოო კეშმარიტების დასადგენად.

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე გამომძიებელი, ხელმძღვანელობს რა კანონითა და სოციალისტური მართლშეგნებით, ახდენს მტკიცებულობათა შეფასებას თავისი შინაგანი რწმენის საფუძველზე, რაც ემყარება საქმის ყველა გარემოების ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ განხილვას მათს ერთობლიობაში.

საბჭოთა სისხლის სამართლის საპროცესო კანონით დადგენილია, რომ არავითარ მტკიცებულობას არა აქვს წინასწარ დადგენილი ძალა.

საქართველოს სსრ სსსკ 62-ე მუხლი ითვალისწინებს მტკიცებულობათა შეგროვებისა და წარდგენის წესს:

მომკვლევ პირს, გამომძიებელს, პროკურორს და სასამართლოს უფლება აქვთ მათ წარმოებაში არსებული საქმის შესახებ გამოიწვიონ, სსსკ-ით დადგენილი წესით, ყოველი პირი დაკითხვისათვის, როგორც მოწმე, დაზარალებული და დასკვნის მისაცემად, როგორც ექსპერტი, მოსთხოვონ დაწესებულებას, საწარმოს, ორგანიზაციას, თანამდებობის პირს და მოქალაქეს წარმოადგინონ საგნები და დოკუმენტები, რომელთა საშუალებით შეიძლება საქმისათვის საჭირო ფაქტიური მონაცემების დადგენა, მოითხოვონ რევიზიის ჩატარება.

ამ მოთხოვნათა შესრულება სავალდებულოა ყველა მოქალაქის, დაწესებულების, საწარმოს და ორგანიზაციისათვის. დამამტკიცებელი საბუთი შეიძლება წარმოადგინონ სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილე პირებმა (ბრალდებულმა, დამცველმა, დაზარალებულმა, სამოქალაქო მოსარჩლემ, სამოქალაქო მოპასუხემ და მათმა წარმომადგენლებმა), აგრეთვე ყოველმა მოქალაქემ, დაწესებულებამ, საწარმომ და ორგანიზაციამ.

მტკიცებულებები საქმეზე შეიძლება შეგროვდეს საზოგადოებრიობის დახმარებით. შეგროვილი მტკიცებულებანი გამომძიებელმა გულდასმით, ყოველმხრივ და ობიექტურად უნდა შეამოწმოს.

წინასწარი გამოძიების ძირითადი მიზანია დაადსტუროს ან

უარყოფს ის გარემოებანი, რომელიც ჩამოთვლილია სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების 1958 წლის საფუძვლების მე-15 მუხლში:

1. დანაშაულის შემთხვევა (დანაშაულის ჩადენის დრო, ადგილი, ხერხი და სხვა გარემოებანი);

2. ბრალდებულის ბრალეულობა დანაშაულის ჩადენაში;

3. გარემოებანი, რომლებიც მოქმედებს ბრალდებულის პასუხისმგებლობის ხარისხსა და ხასიათზე;

4. დანაშაულით მიყენებული ზიანის ხასიათი და ოდენობა.

ყველა ამ გარემოების დასადასტურებლად გამომძიებელი კრებს და ამოწმებს მტკიცებულებებს, რისთვისაც იგი ასრულებს მრავალ საგამომძიებლო მოქმედებას. წინასწარი გამოძიების სტადიაზე წამოჭრილი საკითხების გადაჭრის დროს გამომძიებელი ეყრდნობა მოწმის, დაზარალებულის, ბრალდებულის, ექვემდებარების ჩვენებებს, ექსპერტიზის დასკვნას, ნივთიერ დამამტკიცებელ საბუთებს, საგამომძიებლო მოქმედებათა ოქმებს და გამოძიების პროცესში შეგროვილ სხვა დოკუმენტებს.

გამომძიებამ უნდა დაადასტუროს:

დანაშაულებრივი ქმედობის მოხდენის ფაქტი; არის თუ არა ამ ქმედობაში დანაშაულის შემადგენლობა და თუ არის, უნდა განსაზღვროს მისი კვალიფიკაცია, ვინ ჩაიდინა ეს ქმედობა, ჰად, როდის, რა გზით, რისთვის. გამოძიების სისრულე მოითხოვს ყველა ამ საკითხზე ზუსტი ამოწმურავი პასუხის გაცემას. თითქმის ყველა ამ საკითხის გაპოვლებაში აქტიურ მონაწილეობას იღებს საზოგადოებრიობა. ასე, მაგალითად, დამნაშავის პაროვნების დადგენაში და მოძებნაში გამომძიებელს ეხმარება საზოგადოებრიობა. დამნაშავის ახლობლები და ნაცნობები, ის ხალხი, ვისთანაც იგი ცხოვრობდა ან მუშაობდა, აგრეთვე ნაცნობები საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით და სხვა.

დიდი დახმარების გაწევა შეუძლია საზოგადოებრიობას გამომძიებლისათვის დანაშაულის ჩადენის ადგილისა და დროის ზუსტ დადგენაში, ასევე ამის დადგენაში, თუ რა საშუალებით ან რა მიზნითაა ჩადენილი დანაშაული.

გამომძიებელი ყოველთვის უნდა ზრუნავდეს გამოძიების ოპერატიულობაზე. საგამომძიებლო მოქმედებათა დროულ და სწრაფ ჩატარებაზე. ოპერატიულობა უზრუნველყოფს გამოძიების წარმატებას, სარწმუნო და სრულფასოვან მტკიცებულებათა შეკრებას, ამასთან შესაძლებლობას უსპობს დაინტერესებულ პირებს წამალონ დანაშაულის კვალი.

საყურადღებოა ისიც, რომ რაც უფრო ცოტა დროა გასული და-

ნაშაულებრივ ქვედობასა და მის წინასწარ გამოძიებას შორის, მით უკეთ ახსოვთ მოწმეებს ნანახი თუ გაგონილი, უკეთ აღადგენენ გარემოების დეტალებს, რაც ხელს უწყობს დანაშაულის ყოველმხრივ და სრულ გამოძიებას, დამნაშავეობასთან ბრძოლის წარმატებას და ამცირებს გამოძიების ვადებს.

ძარტალია, გამოძიებელმა არ ენდა გაახმაუროს გამოძიების მასალები, რამაც შეიძლება უარყოფითი გავლენა იქონიოს გამოძიების ხარისხზე, დანაშაულის გახსნასა და დამნაშავეის ან დამნაშავეთა მხილებაზე, მაგრამ გამოძიების საიუზუმლოების დაცვა როდის ნიშნავს იმას, რომ გამოძიებელი ჩაიკეტოს კაბინეტში და ისე წარმართოს მუშაობა. პირიქით, გამოძიებელი მკიდრო კონტაქტში უნდა იყოს საზოგადოებრიობასთან, ყურს უგდებდეს და გულისხმიერად ეკიდებოდეს საზოგადოებრიობის ხმას, ამასთან გამოძიებელი ზუსტად უნდა ასრულებდეს საქართველოს სსრ სსსკ 139-ე მუხლის მოთხოვნას წინასწარი გამოძიების მონაცემების გახმაურების დაუშვებლობის შესახებ.

მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს გამოძიებისათვის დადგენილი ვადების დაცვას, ვინაიდან დროული და ოპერატიული მოქმედება გამოძიებელს აძლევს ყველაზე უფრო სარწმუნო და სრულ მტკიცებულებათა შეკრების შესაძლებლობას. წინასწარი გამოძიების ერთ-ერთი დიდი ნაკლია გამოძიების გაჭიანურება, რომლის შედეგად საქმეთა ნაწილი კარგავს თავის აქტუალობას.

გამოძიებელი საგამომძიებლო მოქმედებათა შესრულებაში მონაწილეობისათვის მიიწვევს მოქალაქეს, რომელსაც გარკვეული ავტორიტეტი აქვს მშრომელთა კოლექტივში, უბანში, მოსახლეობაში. გამოძიების ორგანოები დანაშაულობათა გამომჟღავნებისა და საგამომძიებლო მოქმედებათა შესრულების დროს ეყრდნობიან მხოლოდ ჩვენი საზოგადოების საუკეთესო, შეგნებულ ნაწილს, აქტივს.

საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა მონაწილეობა წინასწარი გამოძიების სტადიაზე არ ნიშნავს იმას, რომ მოქალაქეებმა და მოუკიდებლად განახორციელონ ჩაიშვ საპროცესო საგამომძიებლო მოქმედება. კანონის თანახმად, ასეთი მოქმედების შესრულება ეკისრებათ მხოლოდ განსაზღვრულ ორგანოებს და თანამდებობის პირებს.

დანაშაულის გამოძიების ფუნქციას მხოლოდ და მხოლოდ საგამომძიებლო ორგანოები ახორციელებენ. არ შეიძლება ეს ფუნქცია მიენდოს რომელიმე სხვა სახელმწიფო ორგანოს, დაწესებულებას, საზოგადოებრივ ორგანიზაციას. გამოძიების ფუნქციის სხვა საზოგადოებრივ ორგანიზაციებზე და ორგანოებზე გადაცემა გამოიწვევდა გამოძიების ხარისხის დაცემას, სოციალისტური კანონიერების მასობრივ დარღვევას, დამნაშავეობასთან ბრძოლის შესუსტებას.

საჭიროა ყოველთვის გვახსოვდეს, რომ წინასწარ გამოძიებაში საზოგადოებრიობის მონაწილეობის მთავარი მიზანია ხელი შეუწყოს გამოძიების ობიექტურ და ოპერატიულ წარმართვას, დროულად მიაწოდოს ფაქტიურა მონაცემები, რომელთაც საქმისათვის მნიშვნელობა აქვთ.

მოქალაქეთა დახმარება საგამომძიებლო მოქმედებაში ხორციელდება, როგორც წესი, გამოძიებლის თხოვნით, ხოლო ზოგჯერ მოქალაქეთა ინიციატივით.

საბჭოთა მეცნიერები: ს. პ. მიტრიჩევი, ა. ნ. ვასილიევი, ი. მ. გალპერინი და სხვები საზოგადოებრიობის დახმარებას საგამომძიებლო ორგანოების მიმართ მართებულად განიხილავენ, როგორც დანაშაულის გახსნის ერთ-ერთ მეთოდს.

საზოგადოებრიობის ჩაბმა დანაშაულის გამომჟღავნებაში წარმოადგენს აუცილებლობას, რაც განპირობებულია რიგი ობიექტურად არსებული ფაქტორებით.

ერთ-ერთი ასეთი ფაქტორია ზოგიერთ საგამომძიებლო მოქმედებათა ჩატარებისას მოქალაქეთა მონაწილეობის აუცილებლობა. ეს მაშინ, როდესაც დანაშაულის ჩადენის არე მოიცავს ვრცელ ტერიტორიას (მინდორში) და საჭიროა ამ ტერიტორიის დათვალიერება დანაშაულის კვალის ან სხვა მტკიცებულებათა აღმოსაჩენად, აგრეთვე მაშინ, როცა საჭიროა დანაშაულის ჩადენაში ექვემდებარებულ პიროვნების დადგენა. შემდგომ ფაქტორს, რომელიც განსაზღვრავს საზოგადოებრიობის დახმარების აუცილებლობას, წარმოადგენს საგამომძიებლის მიერ შემთხვევის აღგილქა და პირობების სათანადოდ არცოდნა. საჭიროა საგამომძიებელი გაეცნოს ადგილობრივ პირობებს. მაგალითად, როცა წარმოებს დანაშაულის ჩამდენ პირთა ძებნა, საგამომძიებელმა უნდა გაიგოს ადგილობრივი მოსახლეობისაგან ექვემდებარებულ პირთა ცხოვრების პირობები, დამნაშავეთა ურთიერთდამოკიდებულება, მათი ჩვევები და სხვა საჭირო მონაცემები.

რაც უხდა გამოცდილი და კვალიფიცირებული იყოს საგამომძიებელი, ცხადია, მან არ შეიძლება იცოდეს ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში ის, რაც იციან იმ ადამიანებმა, რომლებსაც პირდაპირი თუ არაპირდაპირი, შემთხვევითი თუ განზრახი ურთიერთობა ჰქონდათ დანაშაულთან, დამნაშავესთან ან დაზარალებულთან, ამიტომ იგი ამყარებს კონტაქტს დანაშაულის შემთხვევის ირგვლივ მყოფ (მცხოვრებ) საზოგადოებრიობასთან, კრებს მათი დახმარებით ყველა საინტერესო ცნობას, რასაც მნიშვნელობა აქვს დანაშაულის გახსნისა და დაზარალების დაძვინასთან. ადგილობრივმა მოსახლეობამ მომხდარი ფაქტის შესახებ ხშირად ბევრი რამ საინტერესო იცის (რა ვითარებაში მოხდა დანაშაული და ვინ ჩადინა, ვინ დაზარა-

ლდა დანაშაულის შედეგად, რა ხერხებითა და საშუალებებით იქნა დანაშაული ჩადენილი) და, ცხადია, ფართო საზოგადოებრიობის დახმარების გარეშე გამოძიებული მეტად უსუსური იქნებოდა და ვერ გაართმევდა თავს დაკისრებულ მოვალეობას.

აღნიშნული გარემოებები უკარნახებს გამოძიებელს მიიზიდოს საზოგადოებრიობის ფართო წარმომადგენლობა დანაშაულის გამოძიებაში მონაწილეობისათვის.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამა ავალებს საბჭოთა ადამიანებს „...იდგენენ კანონიერებისა და მართლწესრიგის საღარაჯოზე, იჩენდნენ შეუწყნარებლობას ბოროტმოქმედებისადმი და ებრძოდნენ მათ“¹.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონი უფლებას აძლევს გამოძიებელს თვითონვე განსაზღვროს, თუ როდის და რა საგამომივბლო მოქმედებათა წარმოებისას მიმართოს საზოგადოებრიობის დახმარებას.

გამოძიებაში საზოგადოებრიობის დახმარების ფორმები და ფარგლები გამოიხატება შემდეგში: 1. მონაწილეობა საგამომივბლო მოქმედებათა შესრულებაში, 2. საზოგადოებრიობის მიერ ისეთ მოქმედებათა დამოუკიდებლად შესრულება, რომლებიც არ ატარებენ პროცესუალურ ხასიათს. პირველი ფორმა საზოგადოებრიობის მონაწილეობის გამოძიებაში გამოიყენება შემთხვევის ადგილის დათვალიერების, ჩხრეკის, ამოღების, საგამომივბლო ექსპერიმენტის ჩატარებისას. რაც შეეხება გამოძიებაში საზოგადოებრიობის ისეთ დახმარებას, რომელიც არ ატარებს პროცესუალურ ხასიათს, უმეტეს შემთხვევაში ვლინდება სხვადასხვა მოქმედებათა დამოუკიდებლად შესრულებით, როგორიცაა: მტკიცებულებათა აღმოჩენა და დანაშაულის ჩამდენ პირთა დადგენა, დაძებნა და სხვ.

დანაშაულის გამოძიებაში საზოგადოებრიობის აქტიური ჩაბმა მოითხოვს დიდ უნარს, ცოდნას და ტაქტს; ერთ წინდაუხედავ სიტყვას ან მოქმედებას შეიძლება მოჰყვეს მეტად აჩასასურველი შედეგი. გამოძიებელს ყოველთვის უნდა ყავდეს თავის სამოქმედო ტერიტორიაზე აქტივი, რომელიც საჭირო შემთხვევაში მხარში ამოუდგება მას და გაიყოლიებს მთელ მოსახლეობას დამნაშაევობის წინააღმდეგ საბრძოლველად.

გამოძიებაში მოქალაქეთა მოზიდვისა და ჩაბმის საკითხის გადწყვეტიასა და გამოძიებელმა უნდა გაითვალისწინოს:

1. მიმართოს თუ არა მოქალაქეებს დახმარების აღმოსაჩენად;
2. რა სახის დახმარებაა საჭირო მოქალაქეთაგან;

¹ სკკპ XXII ყრილობის მასალები, 1962, გვ. 494.

3. კონკრეტულად ვის შეუძლია ამ დახმარების გაწევა;

4. რა გზით შეიძლება მოქალაქეთა ჩაბმა გამოძიებაში.

აღნიშნული საკითხების გადაწყვეტის დროს გამომძიებელი უნდა დარწმუნდეს, რომ აუცილებელია საზოგადოებრიობის დახმარება და მონაწილეობა, და რომ იგი ხელს შეუწყობს საქმის გამოძიებას.

ყოველთვის როდია აუცილებელი გამოძიებაში საზოგადოებრიობის მონაწილეობა, რამაც ზოგჯერ შეიძლება არასასურველი შედეგები მოგვცეს, რამდენადაც იგი გამოძიების საიდუმლოებას ეხება. ბუნებრივია, გამოძიებაში მონაწილეობისას მოქალაქეები ეცნობიან დანაშაულის ცალკეულ გარემოებებს. ამიტომ გამომძიებელი საკითხს წყვეტს საქმის საერთო ინტერესებიდან გამომდინარე, თუ საქმის გახსნისა და დროული გამოძიებისათვის საზოგადოებრიობის მონაწილეობა ხელს შეუწყობს გამომძიებელს, რან აუცილებლად უნდა მიმართოს საზოგადოებრიობას დახმარებისათვის.

თუ გამომძიებელი დარწმუნდება, რომ თავისი ცოდნითა და გამოცდილებით, მეცნიერების თანამედროვე მიღწევებისა და ტექნიკის გამოყენებით შეძლებს დანაშაულის გახსნას, მას შეუძლია აწარმოოს გამოძიება კანონით დადგენილი მკაცრი საიდუმლოების დაცვით

§ 2. საზოგადოებრიობის მონაწილეობა ცალკეულ საგამომძიებლო მომენტებთან წარმოებაში

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე გამომძიებელი რიგ რთულ საგამომძიებლო მოქმედებებს ასრულებს. მათი შესრულების წესი რეგლამენტირებულია კანონით. გამომძიებლის პირდაპირი მოვალეობაა გამოიყენოს საზოგადოებრიობა გამოძიების პროცესში, რისთვისაც იგი გამოძიების დაწყებისთანავე ადგენს მოქმედების გეგმას, განსაზღვრავს, თუ როდის ან რა საკითხების გადასაწყვეტად არის საჭირო საზოგადოებრიობის დახმარება, ადგენს კითხვებს, რაზედაც საჭიროა პასუხის გაცემა, დაახლოებით განსაზღვრავს, თუ ვის შეუძლია ამ საკითხების გარკვევა ან ამა თუ იმ მოქმედების შესრულება და ამის შემდეგ მიმართავს საზოგადოებრიობას დახმარებისათვის.

გამომძიებელმა უნდა შეარჩიოს მოქალაქენი, რომლებმაც მონაწილეობა უნდა მიიღონ გამოძიებაში. ასეთი მონაწილეობა ხორციელდება მხოლოდ ნებაყოფლობის საფუძველზე. გამომძიებელს არ აქვს უფლება თავს მოახვიოს მოქალაქეს გამოძიებაში მონაწილეობა, იგი ვალდებულია უზრუნველყოს გამოძიებაში მონაწილე მოქალაქეთა უშიშროება.

საკითხი, თუ ვინ ან რამდენი პირი უნდა იქნეს მოწვეული, წყდება იმის მიხედვით, თუ რა ხასიათის დახმარებაა საჭირო.

საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა მონაწილეობა წინასწარი გამოძიების სტადიაზე აუცილებელია ისეთ საგამომძიებლო მოქმედებათა შესრულების დროს, როგორც არის მაგალითად: ჩხრეკა, საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე განსაზღვრული საგნებისა და დოკუმენტების ამოღება საქმეზე დასართავად, პირადი ჩხრეკა, ქონებაზე ყადაღის დადება, შემთხვევის ადგილის დათვალიერება (ადგილმდებარეობის, შენობის, საგნებისა და დოკუმენტების), ამოცნობა, შემოწმება, საგამომძიებლო ექსპერიმენტი და სხვ.

მოქმედი საბჭოთა მისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით, დათვალიერების, ჩხრეკის, ამოღების, შემოწმების და ზოგიერთი სხვა საგამომძიებლო მოქმედების წარმოების დროს გამომძიებელს ევალება მოიწვიოს თანამოწმენი.

თანამოწმე ეწოდება პირს, რომელიც მოწვეულია პროკურორის, გამომძიებლის ან მომკვლევ პირის მიერ საგამომძიებლო მოქმედებათა წარმოების დროს დასასწრებად და ამ მოქმედებათა დასამოწმებლად.

გამომძიებლის მიერ თანამოწმედ გამოწვეულ პირს არა აქვს უფლება საპატიო მიზეზის გარეშე უარი თქვას ამ მოვალეობის შესრულებაზე.

საგამომძიებლო მოქმედების დაწყების წინ გამომძიებელს ევალება თანამოწმეებს (რომელთა რაოდენობა არანაკლებ ორისა უნდა იყოს) განუმარტოს მათი უფლებები და მოვალეობანი.

გამომძიებელმა უნდა უზრუნველყოს იმ პირის ან მისი ოჯახის სრულწლოვანი წევრების დასწრება, რომელთაა წარმოება ჩხრეკა ან ამოღება (საქართველოს სსრ სსსკ 168-ე მუხლი). როდესაც ჩხრეკას არ ესწრება პირი ან მისი ოჯახის სრულწლოვანი წევრი, გამომძიებელს, მომკვლევს ევალება მოიწვიოს სახლმმართველობის ან მშრომელთა დეპუტატების სასოფლო (სადამბო) საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის წარმომადგენლები.

იმ შემთხვევებში, როდესაც ჩხრეკა და ამოღება უნდა ჩატარდეს დაწესებულებათა, საწარმოთა, ორგანიზაციათა მიერ დაკავებულ სადგომებში, თანამოწმეებთან ერთად უნდა დაესწროს ან საწარმოს, დაწესებულების ორგანიზაციის წარმომადგენელი. თანამოწმეებად საზოგადოებრიობიდან შეიძლება ყველა იმ მოქალაქის გამოწვევა, ვინც საქმით დაინტერესებული არ არის.

თანამოწმეს კანონი ავალდებულებს დაამოწმოს იმ საგამომძიებ-

ბლო მოქმედებების ფაქტი, შინაარსი და შედეგები, რომელთა წარმოებას ის ესწრებოდა.

თანამოწმეს უფლება აქვს გააკეთოს შენიშვნები წარმოებულ მოქმედებათა შესახებ და გამომძიებელი მოვალეა თანამოწმის შენიშვნები შეიტანოს შესაბამის საგამომძიებლო მოქმედების ოქმში.

წინასწარი გამოძიების მონაცემების გახმაურება დაუშვებელია. ამიტომ წინასწარი გამოძიების დროს საჭირო შემთხვევებში გამოძიებელი აფრთხილებს თანამოწმეებს, თარჯიმანს, რომ არ დაიშვება მისი (გამომძიებლის) ნებართვის გარეშე წინასწარი გამოძიების მონაცემების გახმაურება, რის შესახებაც შეიძლება ამ პირებს ჩამოერთვათ სათანადო ხელწერილი (საქართველოს სსრ სსსკ 139-ე მუხლი).

გამომძიებელს ევალება განუხარტოს თანამოწმეებს, თარჯიმანს, რომ ამ ხელწერილის დარღვევა გამოიწვევს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 201-ე მუხლით.

ჩხრეკა ისეთი საგამომძიებლო მოქმედებაა, რომელიც მიზნად ისახავს აღმოაჩინოს და ამოიღოს გადამალული საგნები და დოკუმენტები, რომლებსაც მნიშვნელობა აქვთ საქმისათვის.

ჩხრეკის წარმოება და კორესპონდენციის ჩამორთმევის წესი დადგენილია სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლების 35-ე მუხლით.

ჩხრეკა შეიძლება მოხდეს მოკვლევის ორგანოს ან გამომძიებლის დადგენილებით და მხოლოდ პროკურორის სანქციით.

გადაუღებელ შემთხვევებში კანონმდებელი უშვებს ისეთ პირობას, როცა გამომძიებელს შეუძლია მოახდინოს ჩხრეკა პროკურორის სანქციის მიუღებლად, მაგრამ ჩხრეკის შესახებ გამომძიებელმა დღე-ღამის განმავლობაში უნდა შეატყობინოს პროკურორს. კორესპონდენციაზე ყადაღის დადება და მისი ჩამორთმევა ფოსტა-ტელეგრაფის დაწესებულებებში შეიძლება მოხდეს მხოლოდ პროკურორის სანქციით ან სასამართლოს დადგენილებით. ჩხრეკა და ამოღება წარმოებს თანამოწმეთა დასწრებით (საქართველოს სსრ სსსკ 168-ე მუხლი).

ჩხრეკა გამომძიებლისაგან მოითხოვს პროფესიულ ხელოვნებას. დიდი ძალისა და დროის დახარჯვას. საგამომძიებლო პრაქტიკა იცნობს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც საჭიროა მეტად მძიმე ნივთებისა და საგნების გადაადგილება, ვრცელი ტერიტორიის გაწმენდა და ა. შ. ამდენად საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა მონაწილეობა ჩხრეკაში აუცილებელია. აქაც საჭიროა მოქალაქეთა აქტიური დაბ-

მარება. საზოგადოებრიობა მონაწილეობს როგორც ჩხრეკის მომზადების პერიოდში, ასევე მის უშუალო ჩატარებაში.

საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთ ჩხრეკის დროს მეტად მნიშვნელოვანი მოვალეობა ეკისრებათ: უნდა ხელი შეუწყონ მოკვლევას და გამომძიებელს ჩხრეკის წარმოებაში; თვალყური ადევნონ გასაჩხრეკთა მოქმედებას; უშუალო მონაწილეობა მიიღონ ნივთმტკიცებათა, ფასეულობათა დაძებნაში და ა. შ. მაგრამ საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები არ მონაწილეობენ ამ რთულ საგამომძიებლო მოქმედებათა დამოუკიდებლად ჩატარებაში და პროცესუალური დოკუმენტის (ჩხრეკის ოქმის) შედგენაში.

ვ. პოპოვს დაწვრილებით აქვს განხილული ჩხრეკის საფუძვლები, ჩხრეკის მნიშვნელობა მტკიცებულებათა შეგროვებაში, ჩხრეკის ობიექტები, ჩხრეკის წარმოების პროცესუალური წესი, ჩხრეკის წარმოების ტაქტიკა და მრავალი სხვა საკითხი¹.

გამომძიებელი, რომელიც საკმაო საფუძვლის არსებობის დროს არ ჩაატარებს ჩხრეკას, ხელიდან უშვებს მეტად მნიშვნელოვანი დამამტკიცებელი საბუთების ამოღების შესაძლებლობას.

ჩხრეკა უნდა მოეწყოს მხოლოდ აუცილებლობის შემთხვევაში, ვინაიდან იგი იძულებითი ხასიათის ღონისძიებაა და დაკავშირებულია მოქალაქეთა კანონით დაცული უფლებების ერთგვარ ხელყოფასთან (პიროვნების ხელშეუხებლობა, მოქალაქეთა საცხოვრებელი ბინის ხელშეუხებლობა და სხვ.), ამიტომ დაუშვებელია ჩხრეკა საკმაო საფუძვლის არსებობის გარეშე.

გამომძიებელს უნდა ახსოვდეს, რომ სახელმწიფო ქონების დამატაცებლები და სხვა ბოროტმოქმედნი დანაშაულებრივი გზით შეძენილ ფასეულობებს ხშირად ახლო ნათესაებთან და მეგობრებთან მალავენ. ამიტომ გასაჩხრეკ პირთა წრის სწორად განსაზღვრას არსებითი მნიშვნელობა აქვს. არანაკლებ მნიშვნელოვანია ჩხრეკის დროს გამომძიებლის მოქმედება. იგი უნდა იჩენდეს ინიციატივას, უნდა იყოს დაკვირვებული, მოსაზრებულო, გულისხმიერი და ყურადღებიანი. ჩხრეკა წარმოებს საცხოვრებელ და არასაცხოვრებელ სადგომებში, ეზოში, ერთი სიტყვით, ყველგან, სადაც კი შესაძლებელია რაიმე მნიშვნელოვანის აღმოჩენა. ჩხრეკის დროს გამომძიებელს ფასდაუდებელ სამსახურს უწევს თანამოწმენი და დამსწრე პირნი, როცა ისინი კეთილსინდისიერად და გულისხმიერად ასრულებენ თავიანთ საზოგადოებრივ დავალებას.

გამომძიებელთან ერთად დამსწრე პირები თვალყურს ადევნებენ

¹ იხ. В. Попов, Обыск, Алма-Ата, 1959.

ჯასაჩხრეკი ოჯახის წევრებს და არ აძლევენ საშუალებას ხელი შეუშალონ გამომძიებელს, გადამალონ ან მოსპონ საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე საგნები. განსაკუთრებით აქტიური და შედეგიანია მათი დახმარება ღია ცისქვეშ ჩხრეკის დროს, როცა მოსაძებნია მიწაში ჩაფლული ფასეულობა, საგნები თუ გვამი.

სამსახურებრივი სადგომების ჩხრეკაში აქტიურად მონაწილეობენ დაწესებულებების და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მუშაკები. გამომძიებელს უჩვენებენ ბრალდებულის სამუშაო მაგიდას, კარადას, სასაწყობო სადგომებს და ა. შ. გამომძიებელი თანამოწმეთა თანდასწრებით ჩამოართმევს გაჩხრეკილ პირს ყველა იარაღსა და ნივთს, რომლებზედაც დარჩენილია დანაშაულის კვალი, აგრეთვე ფასეულობასა და საგნებს, რომელთა ძებნა და ამოღება ჩხრეკის მიზანს წარმოადგენდა. ჩამორთმეულ უნდა იქნეს სამოქალაქო ბრუნვიდან ამოღებული ყველა ნივთი, მიუხედავად იმისა აქვს თუ არა მას კავშირი იმ საქმესთან, რომლის გამოც წარმოებს ჩხრეკა.

ჩხრეკის დამთავრების შემდეგ საპროცესო ნორმების ზუსტი დაცვით დგება ოქმი, სადაც აღინიშნება ჩხრეკის დრო, ადგილი, თანამდებობა და ვინაობა პირისა, ვინც მოახდინა ჩხრეკა, მისი მიზანი და საფუძველი, თანამოწმეთა გვარი, სახელი, მამის სახელი და მისამართი, აგრეთვე ცნობები ჩხრეკაში მონაწილე პირთა შესახებ. ოქმს ზელს აწერს ოჯახის სრულწლოვანი წევრი, ვისთანაც წარმოებდა ჩხრეკა, ხოლო თუ ასეთი არ არის, სახლმმართველობისა ან სასოფლო საბჭოს წარმომადგენლები. ოქმს ზელს აწერენ გამომძიებელი, ჩხრეკის მონაწილე პირები და თანამოწმენი. ოქმში ზუსტად უნდა იქნეს ჩამოთვლილი ჩამორთმეული ნივთების რაოდენობა, ინდივიდუალური ნიშნები და ხარისხობრივი მდგომარეობა.

ოქმის ასლი ხელზე უნდა ჩაბარდეს იმ პირს, ვისთანაც ჩატარდა ჩხრეკა. ან მისი ოჯახის წევრებს.

გამომძიებელი უშუალოდ ეძებს აღნიშნულ საგნებსა და ფასეულობებს სადგომში, მაგრამ ეს როდის ნიშნავს იმას, რომ დამსწრე პირები, საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები პასიუტნი არიან, უმოქმედოდ დგანან და მხოლოდ უცქერენ გამომძიებლის საქმიანობას. თანამოწმენი, საწარმოს, დაწესებულებისა და ორგანიზაციის წარმომადგენელნი აქტიურად უნდა ეხმარებოდნენ გამომძიებელს ამ მეტად რთულ და საპასუხისმგებლო საგამომძიებლო მოქმედების შესრულებაში. თანამოწმეებს უფლება აქვთ, როგორც ამის შესახებ უკვე იყო ნათქვამი, გააკეთონ განცხადებანი, შენიშვნები, გამომძიებლის მოქმედებასთან დაკავშირებით, რაც უნდა აისახოს ჩხრეკის ოქმში.

ამოღებისა და ჩხრეკის წარმოების წესი გათვალისწინებულია საქართველოს სსრ სსსკ 169-ე მუხლში. ამოღების ან ჩხრეკის დაწყებამდე გამომძიებელი მოვალეა თანამოწმეთა თანდასწრებით გააცნოს დადგენილება აღნიშნულის შესახებ იმ პირს, ვის სადგომშიც უნდა მოხდეს ჩხრეკა ან ამოღება.

ჩხრეკის დროს გამომძიებელს უფლება აქვს გახსნას დაკეტილი სადგომები და საცავები საზოგადოებრიობის წარმომადგენლებთან ერთად, იმ შემთხვევაში, თუ მფლობელი უარს ამბობს ნებაყოფლობით გახსნას ისინი.

ამასთან გამომძიებელი უნდა მოერიდოს საკეტების, კარებისა და სხვა საგნების დაზიანებას, თუკი იგი აუცილებლობით არ არის გამოწვეული.

ჩხრეკას შეიძლება დაესწრონ სხვა პირები. ჩხრეკის აღვილზე შეიძლება მივიდნენ მოქალაქეები, თუ იგი ტარდება მინდვრად, ეზოში ან ღია სადგომში. გამომძიებელს უფლება აქვს მოსულ პირებსა და იმ პირებსაც, რომლებიც იმყოფებოდნენ შენობაში ან იმ ადგილას, სადაც ჩხრეკა წარმოებს, აუკრძალოს წასვლა, აგრეთვე ურთიერთობა ერთმანეთთან ან სხვა პირებთან, ვიდრე ჩხრეკა დამთავრდებოდეს.

როგორც წესი, ამოღება და ჩხრეკა წარმოებს დღისით. მაგრამ განსაკუთრებულ შემთხვევაში, როდესაც გადადება შეუძლებელია, კანონი უშვებს გამონაკლისს.

ყველა ამოსაღები საგანი საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 171-ე მუხლის შესაბამისად უნდა წარედგინოს თანამოწმებს და იქ მყოფ პირებს.

თანამოწმეები და წარმომადგენლები მონაწილეობენ ჩამოასართმევი საგნებისა და დოკუმენტების ამოღებაში, მათი რაოდენობის, წონისა და ზომის დადგენაში.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა დახმარება. როდესაც ამოღების, ჩხრეკის თუ ქონებაზე, ყადაღის დადების დროს გამომძიებელს წინააღმდეგობას უწევენ ბრალდებული ან მისი ახლობლები და ცდილობენ გაანადგურონ საქმისათვის მნიშვნელოვანი საგნები და დოკუმენტები.

გამომძიებელს კანონით ევალება არ დაუშვას გაჩხრეკილთა ინტიმური ცხოვრების გარემოებათა გახმაურება. კანონის ეს მოთხოვნა ვრცელდება თანამოწმეებზეც და სხვა დამსწრე პირებზეც.

თანამოწმენი მონაწილეობენ პირადი ჩხრეკის დროსაც, როდესაც გამომძიებელს შესაძლებლად მიაჩნია, რომ პირმა საგნები და დოკუმენტები გადამალა ტანსაცმელში, რომელიც მას აცვია (შეიძ-

ლება აგრეთვე საგნები პირმა დამალოს პირის ღრუში. თმაში და სხვ.). გამოძიებელი, მომკვლევი პირი აწყობს პირად ჩხრეკას კანონის ყველა მოთხოვნის დაცვით.

გამოძიებლის ცალკე დადგენილებისა და პროკურორის სანქციის გარეშე პირადი ჩხრეკა შეიძლება მოხდეს ორ შემთხვევაში:

1. დაკავების ან დაპატიმრების დროს;
2. თუ არსებობს საკმაო საფუძველი იმის საფიქრებლად, რომ აირი, რომელიც იმყოფება იქ, სადაც ამოღება ან ჩხრეკა წარმოებს, მალავს ისეთ საგნებს ან დოკუმენტებს, რომელთაც შეიძლება მნიშვნელოვან ჰქონდეს საქმისათვის.

პირადი ჩხრეკა უნდა აწარმოოს მხოლოდ ისეთმა პირმა, რომელიც გასაჩხრეკი პირის სქესისაა, ამავე სქესის თანამოწმეთა დასწრებით.

მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით გამოძიებელს ორ შემთხვევაში ევალება ქონებაზე ყადაღის დადება:

1. სამოქალაქო სარჩელის უზრუნველსაყოფად და
 2. ქონების შესაძლებელი კონფისკაციის უზრუნველსაყოფად.
- როდესაც გამოძიებელი დარწმუნდება, რომ დანაშაულის შედეგად მოქალაქემ ან ორგანიზაციამ განიცადა მატერიალური ზარალი და მის ასანაზღაურებლად შესაძლოა წარდგენილ იქნას სამოქალაქო სარჩელი, იგი დაადებს ყადაღას ქონებას; ასევე სავალდებულოა ქონებაზე ყადაღის დადება, თუ ჩადენილი მოქმედებისათვის კანონით გათვალისწინებულია, როგორც სასჯელის დამატებითი ღონისძიება, ქონების კონფისკაცია. ქონებაზე ყადაღის დადების წესი რეგულირდება საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 174-ე მუხლით, სადაც ნათქვამია: სამოქალაქო სარჩელის ან ქონების შესაძლებელი კონფისკაციის უზრუნველყოფის მიზნით, გამოძიებელი ვალდებულია ყადაღა დაადოს ბრალდებულის, ექვემდებარების ან კანონის მიხედვით მათი მოქმედებისათვის მატერიალურად პასუხისმგებელი პირების ქონებას, ან სხვა ისეთი პირების ქონებას, რომლებთანაც იმყოფება დანაშაულებრივი გზით შეძენილი ქონება.

ქონების დაყადაღებას ესწრებიან თანამოწმენი, უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს აგრეთვე იმ პირის (ვისთანაც აღწერა ტარდება) ან მისი ოჯახის სრულწლოვანი წევრების დასწრება. მათი დასწრების შეუძლებლობის შემთხვევაში გამოძიებელმა უნდა მოიწვიოს სახლმპართველობის ან მშრომელთა დეპუტატების სასოფლო (სადბო) საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის წარმომადგენლები, რომლებიც ხელს აწერენ აღწერის ოქმს. ყადაღადადებული ქონება, გამოძიებლის შეხედულებისამებრ, შესაძლად ჩაბარდება მშრომელ-

თა დეპუტატების სასოფლო (სადაბო) საბჭოს ან სახლმმართველობის წარმომადგენელს, ან ამ ქონების მფლობელს, ან მის ნათესავს, ან სხვა პირს, რომელსაც უნდა განემარტოს მისი პასუხისმგებლობა ამ ქონების შენახვისათვის, რაზედაც მას ჩამოერთმევა ხელწერილი. საჭიროების შემთხვევაში ყადაღადებული ქონება შეიძლება ჩამოერთმეულ იქნეს საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა თანდასწრებით.

ფოსტა-ტელეგრაფის დაწესებულებაში კორესპონდენციაზე ყადაღის დადებისა და მისი ჩამოერთმევის საჭიროების შემთხვევაში გამოძიებელს გამოაქვს დასაბუთებული დადგენილება, რაც უნდა დაამტკიცოს პროკურორმა.

პროკურორის სანქციის მიღების შემდგომ, საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 175-ე მუხლის შესაბამისად, გამოძიებელი უგზავნის დადგენილებას სათანადო ფოსტა-ტელეგრაფის დაწესებულებას და წინადადებას აძლევს მას შეაჩეროს მითითებული კორესპონდენციის გადაცემა ადრესატზე და აცნობებს ამ დაწესებულებას კორესპონდენციის ჩამოსართმევად თავის გამოცხადების დროს.

ჩამოერთმევა წარმოებს ფოსტა-ტელეგრაფის დაწესებულების ჰუშაკთა რიცხვიდან მოწვეულ თანამოწმეთა დასწრებით. ყადაღადებული კორესპონდენციას სინჯავს, ათვალიერებს და ხსნის გამოძიებელი საზოგადოებრიობის თანდასწრებითა და მათი აქტიური მონაწილეობით. კითხულობს, ახდენს მის ფოტოგრაფირებას, აწარმოებს შეფუთვისა და დალუქვას.

საგამომძიებლო ორგანოების პრაქტიკაში კორესპონდენციის ამოღებას უფრო ხშირად მიმართავენ მძიმე დანაშაულთა საქმეებზე, როდესაც იგი აუცილებლობას წარმოადგენს. წინასწარი გამოძიების მუშაკები ითვალისწინებენ იმას, რომ არ დაირღვეს სსრ კავშირის კონსტიტუციით აღიარებული და გარანტირებული მოქალაქეთა მიმოწერის საიდუმლოება.

ფოსტა-ტელეგრაფის კორესპონდენციის ამოღების დაშუალებით შესაძლებელია გამოძიებელმა დაადგინოს მიმალული პირის (ბრალდებულის) ადგილსამყოფელი ან დანაშაულის ჩადენაში მხილებულ პირთა შორის კავშირი და სხვა მნიშვნელოვანი გარემოებანი.

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა, აგრეთვე სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსები ითვალისწინებენ საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა მონაწილეობას ისეთ საგამომძიებლო მოქმედებაში, როგორიც არის ამოსაცნობად წარდგენა.

ამოსაცნობად შეიძლება წარდგენილ იქნეს გამომძიებლის მიერ პირი ან ნივთი. ამოცნობა მეტად მნიშვნელოვანი საგამომძიებლო მოქმედებაა და საპირთა კანონით გათვალისწინებულ ყველა საპროცესო ნორმის ზუსტად დაცვა.

მოწმე, დაზარალებული, ექვემდებარება ან ბრალდებული, რომელსაც წარედგინება ამოსაცნობად პირი ან საგანი (ნივთი), წინასწარ უნდა დაკითხოს გამომძიებელმა იმ გარემოებათა შესახებ, რომელშიც მან ნახა ამოსაცნობი პირი ან საგანი, ასევე იმ ნიშნებისა და თავისებურებათა შესახებ, რომელთა მიხედვითაც შეუძლია ამოცნობა.

ამოსაცნობი პირი წარედგინება ამომცნობს სხვა პირებთან ერთად,¹ რომელთა რიცხვი სამზე ნაკლები არ უნდა იყოს; ამასთან, გამომძიებელმა უნდა შეარჩიოს გარეგნული ნიშნებით და ჩაცმულობით ამოსაცნობის მსგავსი მოქალაქენი. აგრეთვე ამოსაცნობ პირს წინადადება ეძლევა დაიკავოს რომელი ადგილიც სურს წარსადგენ პირთა შორის, შემდეგ შემოყავთ ამომცნობი პირი და აქლევენ კითხვებს, რამაც უნდა გაარკვიოს ამომცნობ პირის ჩვენების სისწორე. ამოსაცნობი ნივთი წარედგინება ამომცნობს ასეთსავე სხვა ერთგვაროვან საგანთა ჯგუფში თანამოწმეთა თანდასწრებით. მაგალითად, ქალის ოქროს მაჯის საათი წარედგინება ამავე სისტემისა და ჯგუფის რამდენიმე საათთან ერთად. ნივთის ამოცნობა მიზნად ისახავს მისი კუთვნილების დადგენას. მოწმეს ან დაზარალებულს, თანამოწმეთა თანდასწრებით აფრთხილებენ პასუხისმგებლობის შესახებ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის ან თავის არიდებისა და ცრუ ჩვენების მიცემისათვის, რაც აღინიშნება ოქმში და დასტურდება მოწმისა ან დაზარალებულის ხელისმოწერით. შემდეგ გამომძიებელი წინადადებას აძლევს ამომცნობს მიუთითოს ნივთზე, რომლის შესახებაც მან ჩვენება მისცა; ეძლევა საპირო დრო წარმოდგენილი ნივთების დასათვალიერებლად. საკითხის სწორად გადაწყვეტის მიზნით, კანონი (საქართველოს სსრ სსკ 163-ე მუხ.) სასტიკად კრძალავს მისახვედრი კითხვების მიცემას. ამ საგამომძიებლო მოქმედების დროს მაქსიმალურადაა დაცული სწორი, ობიექტური პასუხის გაცემის შესაძლებლობა როგორც მოწმისათვის, ასევე დაზარალებულისათვის.

თუ ამომცნობმა მიუთითა მისთვის წარდგენილ ერთ-ერთ პირზე ან ნივთზე, მას წინადადება ეძლევა განმარტოს, თუ რა ნიშნების ან თავისებურებათა მიხედვით ამოიცნო მან ეს პირი ან ნივთი.

¹ საზოგადოებრიობის წარმომადგენლებიდან გამომძიებელი იწვევს ისეთ პირებს, რომლებიც საქმით არ არიან დაინტერესებული და თანახმა არიან მონაწილეობა მიიღონ საგამომძიებლო მოქმედების ჩატარებაში.

მოქმედი საპროცესო ნორმების შესაბამისად, ამოცნობი ორჯერ აღწერს ამოსაცნობ პირს ან ნივთს. ერთი, როდესაც ამოსაცნობად წარდგენამდე წინასწარ აძლევს გამოძიებელს ჩვენებას, სადაც აღწერს პირის ან ნივთის დამახასიათებელ ნიშნებსა და თავისებურებებს, და მეორედ, როდესაც წარედგინება ნივთი ან პირი ამოსაცნობად გამოძიებლის მიერ თანამოწმებთან ერთად, სადაც ჩოწმდება ამოცნობის სისწორე, ირკვევა აგრეთვე, თუ რამდენად სწორი ჩვენება მისცა მოწმემ თუ დაზარალებულმა წინასწარი დაკითხვის დროს. როგორც უკვე ვთქვით, ამოცნობა ერთ-ერთი მეტად მნიშვნელოვანი საგამომძიებლო მოქმედებაა სისხლის სამართლის პროცესში. ხშირად მასზეა დამოკიდებული რთული საქმეების გახსნა. ამიტომ განსაკუთრებული სიფრთხილე, წინდახედულობა და გონიერება მართებს გამოძიებელს ამოცნობის წარმოების დროს. ამოცნობის ჩატარების პირობები, ამოცნობის შედეგების შემოწმება და შეფასება და სხვა თეორიული და პრაქტიკული საკითხები წინასწარი გამოძიების სტადიაზე განხილული აქვს დაწვრილებით გ. კოჩაროვს, პ. ცვეტკოვს და სხვებს.¹

მოქმედ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში მნიშვნელოვანი ადგილი აქვს დათმობილი დათვალიერებას და შემოწმებას, ზუსტად არის განსაზღვრული მათი განხორციელების საფუძვლები და წესი.

გამოძიების დაწყებისთანავე გამოძიებელს წინაშე, როგორც გადაუდებელი ამოცანა, დგება დანაშაულის კვალის თუ ნივთიერ მტკიცებულებათა გამოძიებების, შემთხვევის გარემოებათა აღდგენის თუ სხვა საქმისათვის მნიშვნელოვან გარემოებათა გამოკვლევის საკითხი, რომელთა გადასაწყვეტადაც იგი ხშირად აწარმოებს შემთხვევის ადგილის, ადგილმდებარეობის, შენობა-ნაგებობათა, საგნების და დოკუმენტების დათვალიერებას. არცთუ იშვიათად დანაშაულის გახსნისა და გამოძიების სწორად წარმართვისათვის გადაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება აღნიშნულ ღონისძიებათა დროულად და კვალიფიციურ განხორციელებას.

საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესში განასხვავებენ შემთხვევის ადგილის დათვალიერების ორ ძირითად სტადიას: სტატიკურს, და დინამიკურს. შემთხვევის ადგილის დათვალიერება ყოველთვის იწყება სტატიკური სტადიით. ამ დროს გამოძიებელი მიზნად ისახავს დათვალიეროს და აღწეროს შემთხვევის ადგილი იმ სახით, რა სახითაც მან ის ნახა, აქ მყოფი საგნების ხელშეუხებლად

¹ Г. И. Кочаров, Оpozнание на предварительном следствии, М., 1955; П. П. Цвeтков, Оpozнание в стадии предварительного следствия, Л., 1957.

და მდებარეობის შეუცვლელად; ყოველივე ამას იგი ასახავს ოქმში. გადაიღებს ფოტოგრაფიულ სურათს. ამის შემდეგ გამოძიებელი იწყებს დინამიკურ დათვალიერებას. იგი ხელათ ეხება ცალკეულ საგნებს, გადაადგილებს მათ, აიღებს ხელში მათზე დანაშაულის კვალის მოძებნის მიზნით და სხვ.

საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები თანამოწმეთა სახით აქტიურად მონაწილეობენ დათვალიერების დინამიკურ სტადიაზე. ისინი ეხმარებიან გამოძიებელს საგნების გადაადგილებაში.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დაწყებამდე გამოძიებელი საზოგადოებრიობის დახმარებით კრებს ცნობებს, არკვევს საქმის ვითარებას ზეპირად, ესაუბრება შემთხვევის ადგილთან ახლო მცხოვრებ მოქალაქეებს ან ადგილზე მყოფ პირებს, რომლებმაც გამოძიებლის მისვლამდე დაიცვეს შემთხვევის ადგილი. მათი დახმარებით არკვევს, თუ როდის და რა გარემოებებში მოხდა დანაშაული. ხომ არ მომხდარა რაიმე ცვლილებანი შემთხვევის აღმოჩენის მომენტიდან მის მისვლამდე და სხვა. შემდეგ იწყებს დათვალიერებას თანამოწმეთა თანდასწრებით, საჭიროების შემთხვევაში ახდენს შემთხვევის ადგილის დაცვას საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა დახმარებით, ადგენს ფეხმებს, ჩანახაზებს, ახდენს აზომვას, ფოტოგრაფირებას, იღებს კვალის ტვიფარებს, ანაბეჭდებს და სხვა:

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების დროს უნდა შედგეს ოქმი, რომელშიც ზუსტად აღინიშნება, თუ რა აღმოჩნდა დათვალიერების დროს. ოქმი დამამტკიცებელი საბუთის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წყაროა სისხლის სამართლის საქმეზე. ამიტომ გამოძიებელმა ობიექტურად და გასაგებად უნდა შეადგინოს იგი, საპროცესო ნორმების ზუსტი დაცვით. ოქმში აღინიშნება: ვინ მოახდინა დათვალიერება, ვინ ესწრებოდა მას, აგრეთვე დათვალიერების მონაწილეთა მიერ გაკეთებული განცხადებები და მათ გამო მიღებული ზომები. ოქმს ხელს აწერენ თანამოწმენი და სხვა დამსწრე პირები. შემთხვევის ადგილის დათვალიერების თეორიული და პრაქტიკული საკითხები დაწვრილებით გამოკვლეული აქვთ საბჭოთა კრიმინალისტებსა და პროცესუალისტებს ვ. პოპოვს, ვ. კოლმაკოვს და სხვ.¹ თუმცა ისინი არ უჩვენებენ საზოგადოებრიობის აქტიურ როლს შემთხვევის ადგილის დათვალიერებაში.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერების სწორად და გულდასმით ჩატარება უმეტეს შემთხვევაში იძლევა სასურველ შედეგებს, რაც

¹ იხ. В. И. Попов, Осмотр места происшествия, М., 1959; В. П. Колмаков, Следственный осмотр, М., 1969.

დანაშაულის გახსნით მთავრდება, ეხმარება გამოძიებელს საქმის სწრაფად და ხარისხიანად გამოკვლევაში.

საგამომძიებლო პრაქტიკაში ცნობილია, რომ ბოროტმოქმედი მკვლელობის შემდეგ მოკლულს ტოვებს იმავე მდგომარეობაში, მაგრამ ზოგჯერ მნახველები და ნათესავები გამოძიებლის მისვლამდე შეუცვლიან გვამს მდგომარეობას (გაასწორებენ გვამს, გადაიტანენ პინაზე, გამოუცვლიან ტანსაცმელს და სხვ.). გამოძიებელმა ყურადღება უნდა მიაქციოს ამ გარემოებას, უნდა დაადგინოს ხომ არ მოხდა რაიმე ცვლილება შემთხვევის ადგილზე. თუ გამოძიებელმა ყურადღება არ მიაქცია ცვლილებას შემთხვევის ადგილზე, შეიძლება მან დაკარგოს მკვლელობის მოტივების დასადგენად და დასწავის გამოსამჟღავნებლად მნიშვნელოვანი ძონაცემები. არ არის გამორიცხული, რომ გვამის გადაადგილება განზრახ იქნეს გაკეთებული გამოძიებისათვის ხელის შეშლისა და მცდარი გზით წარმართვის მიზნით.

შემთხვევის ადგილის დათვალიერებისას როგორც გამოძიებელმა, ასევე თანამოწმეებმა უნდა გამოიჩინონ მაქსიმალური ყურადღება, რათა მხედველობიდან არ გაუშვან საქმისათვის მნიშვნელოვანი არცერთი გარემოება. თავისი სპეციფიურობით და სირთულით გამოირჩევა გვამის დათვალიერება, რომლის დროსაც აუცილებელია პასუხის გაცემა რიგ ისეთ საკითხებზე, რაც სცილდება გამოძიებლის კომპეტენციას და ცოდნის სფეროს. ამიტომ გამოძიებელი გვამის დათვალიერებას, (აგრეთვე დამარხვის ადგილიდან გვამის ამოღებას) ახდენს ექიმ-სპეციალისტის მონაწილეობით და თანამოწმეთა დასწრებით.

ერთერთი რთული საგამომძიებლო მოქმედებაა საგამომძიებლო ექსპერიმენტი.

საგამომძიებლო ექსპერიმენტი ეწოდება ისეთ საგამომძიებლო მოქმედებას, რომლის ძირითადი მიზანია შეამოწმოს და დააზუსტოს მტკიცებულებანი, რომლებიც მიღებულია დათვალიერების, შემოწმების, ამოსაცნობად წარდგენის და სხვა საგამომძიებლო მოქმედებათა დროს. გარემოებათა და შემთხვევის ვითარების აღდგენის გზით.

იგი დამამტკიცებელი საბუთების შემოწმების ერთერთი ეფექტური საშუალებაა.

საგამომძიებლო ექსპერიმენტს საგამომძიებლო მიმართავს წინასწარი გამოძიების სტადიაზე, მაშინ, როდესაც ექვს იწვევს ბრალდებულის, მოწმის თუ დაზარალებულის ჩვენება. მაგალითად, მოწმე აჩვენებს, რომ მან გაიგონა ან დაინახა ესა თუ ის გარემოება,

ხოლო, თუ ასეთი განცხადების სინამდვილე ექვს იწვევს, მაშინ გამომჩიებელი აღადგენს იმ ვითარებას, საიდანაც მოწმეს შეეძლო დაენახა ესა თუ ის ფაქტი და გაეგონა საუბარი.

თუ მაგალითად, ბრალდებული — ყოფილი საწყობის გამგე აჩვენებს, რომ საწყობი ბოროტმოქმედებმა გაქურდეს კედლის გამონგრევით, საიდანაც გაიტანეს დიდი ყუთები, ძვირფასი ნივთები, გამომჩიებელმა უნდა შეამოწმოს ბრალდებულის ჩვენების სისწორე, არის თუ არა მართლა გამონგრეული საწყობის კედელი. დადებით შემთხვევაში, შეიძლება თუ არა მასში ადამიანის შესვლა და იქიდან დიდი ყუთების გაპოტანა, ხომ არა აქვს აღგილი გაქურდვის სიმულაციას და სხვა.

სისხლის სამართლის ძველი საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებდა სპეციალურ მუხლს საგამომჩიებლო ექსპერიმენტის შესახებ, თუმცა საგამომჩიებლო პრაქტიკაში იგი იშვიათად როდი გამოიყენებოდა.

მოცავშირე რესპუბლიკებში მოქმედ ახალ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსებში გათვალისწინებულია სპეციალური მუხლები საგამომჩიებლო ექსპერიმენტის შესახებ.

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 183-ე მუხლში ნათქვამია: იმ მიზნით, რომ შეამოწმოს და დააზუსტოს დათვალიერების, შემოწმების, დაკითხვის, ამოსაცნობად წარდგენის და სხვა საგამომჩიებლო მოქმედებათა დროს მიღებული მონაცემები, გამოძიებელს შეუძლია მოახდინოს საგამომჩიებლო ექსპერიმენტი გარემოებათა და გარკვეული შემთხვევის ვითარების აღდგენის გზით.

საგამომჩიებლო ექსპერიმენტის ჩატარება ყოველთვის წარმოებს საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა თანდასწრებით. ასეთი მოქმედების შესრულება შეიძლება იმ პირობათ, თუ იგი არ ამცირებს მასში მონაწილეთა და გარშემო მყოფ პირთა ღირსებას და არ არის საშიში მათი ჯანმრთელობისათვის. კანონში პირდაპირაა მითითებული იქნა შესახებ, რომ შემთხვევის ვითარებისა და გარემოებების აღდგენის დროს უნდა ესწრებოდნენ თანამოწმენი, რომელთა გვარი, სახელი, მამის სახელი და მისამართი ნაჩვენები უნდა იყოს შემთხვევის გარემოებათა აღდგენის საგამომჩიებლო ექსპერიმენტის ოქმში. თანამოწმეებს საპროცესო კანონით უფლება აქვთ გააკეთონ განცხადება თუ შენიშვნა, რომელიც შეტანილი უნდა იქნეს ოქმში. ოქმს კითხულობენ და ხელს აწერენ თანამოწმენიც.

საგამომჩიებლო ექსპერიმენტთან დაკავშირებული ყველა თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობის საკითხები დაწვრილებით

აქვთ განხილული საბჭოთა მეკლავარებს რ. ბელკინს, ნ. გუკოვსკაიას, ვ. კოლმაკოვს, ლ. აროცკერს და სხვ.¹

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი დათვალეობისაგან განასხვავებს შემოწმებას და უფლებას ანიჭებს გამომძიებელს შეამოწმოს ბრალდებული, ექვემდებარებოდეს, მოწმე ან დაზარალებული მათ ტანზე დანაშაულის ან განსაკუთრებული ნიშნების არსებობის დასადგენად, თუ ამასთანავე საჭირო არ არის სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარება.

შემოწმების შესახებ გამოძიებელს გამოაქვს დადგენილება. ეს დადგენილება სავალდებულოა იმ პირისათვის, რომლის მიმართაც არის გამოტანილი.

შემოწმება ხდება თანამოწმეთა დასწრებით, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში — ექიმის მონაწილეობით.

იმ შემთხვევაში, როდესაც ამ საგამომძიებლო მოქმედებას თან სდევს შესამოწმებელი პირის გაშიშვლება, დასაშვებია მხოლოდ იმავე სქესის თანამოწმეთა დასწრება.

გამომძიებელი არ ესწრება სხვა სქესის პირთა შემოწმებას, თუ ამას თან მოსდევს შესამოწმებელი პირის გაშიშვლება. ასეთ შემთხვევაში ამოწმებს ექიმი თანამოწმეთა დასწრებით.

კანონით გათვალისწინებულია არასრულწლოვანთა საქმეების გამოძიებაში საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა სავალდებულო მონაწილეობა.

გამომძიებლის მიერ არასრულწლოვანის დაკითხვას აუცილებლად უნდა ესწრებოდეს პედაგოგი ან ბრალდებულის კანონიერი წარმომადგენელი. ასევე ბრალდების წაყენების და ბრალდებულად დაკითხვის დროს მონაწილე პედაგოგს და ბრალდებულის კანონიერ წარმომადგენელს უფლება აქვთ გამომძიებლის ნებართვით მისცენ შეკითხვები არასრულწლოვან ბრალდებულს, რაც უნდა აღინიშნოს დაკითხვის ოქმში. ასეთი საპროცესო ნორმების გათვალისწინებით კანონმდებლობამ ყოველმხრივ უზრუნველყო მოზარდი თაობის ინტერესების საიმედო დაცვა.

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია აზრი იმის შესახებ — მართლზომიერია თუ არა საზოგადოების წარმომადგენელთა მოქმედება, როცა ისინი აკავებენ საზოგადოებრივი მართლწესრიგის დამრღვევთ. ი. გალპერინი, ფ. პოლოზკოვი და სხვები

¹ Р. С. Белкин, Эксперимент в следственной, судебной и экспертной практике, М., 1964; Н. И. Гуконская, Следственный эксперимент, М., 1958; В. П. Колмаков, Л. Е. Ароцкер, Следственный эксперимент на предварительном следствии, Харьков, 1949.

ასეთ მოქმედებას მართლზომიერ მოქმედებად მიიჩნევენ, რამდენადაც იგი ემსახურება საზოგადოების ინტერესების დაცვას. ჩვენ მართებულად მიგვაჩნია დასახელებულ მკვლევართა თვალსაზრისი.

თუ ბოროტმოქმედმა დანაშაული ჩაიდინა და აპირებს მიმალვას, რატომ არ უნდა ჩაითვალოს მართებულად საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა მოქმედება, რომლებიც დააკავებენ მას, ხელს შეუშლიან გაქცევაში ხელისუფლების წარმომადგენელთა მოსვლამდე. ვფიქრობთ, ასეთი მოქმედება მიზანშეწონილია და ამასვე მოითხოვს სისხლის სამართლის პროცესის წინაშე მდგომი ამოცანები.

დანაშაულის ჩამდენ პირთა დაკავება, რომელსაც უშუალოდ საზოგადოებრიობა ახდენს, არ წარმოდგენს დაკავების ჩვეულებრივ ფორმას, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს სსრ სსსკ 121-ე და 122-ე მუხლებით.

საზოგადოებრიობის მიერ მართლწესრიგის დამრღვევის დაკავება ისახავს ერთდერთ მიზანს, წარუდგინოს იგი მილიციის ან პროკურატურის ორგანოებს ან დაელოდოს მათი წარმომადგენლის გამოცხადებას. მას შემდეგ, როცა საზოგადოებრიობა წარადგენს მილიციაში დანაშაულის ჩამდენ პირს ან შეატყობინებს მილიციის ორგანოს დამნაშავის დაკავების შესახებ, საქართველოს სსრ სსსკ 122-ე მუხლის შესაბამისად მოკვლევის ორგანო მოვალეა შეადგინოს ოქმი დაკავების საფუძვლზე და მოტივების აღნიშვნით და ოცდაოთხი საათის განმავლობაში აცნობოს ამის შესახებ პროკურორს.

საზოგადოებრიობა დიდ დახმარებას უწევს მოკვლევისა და საგამომძიებლო ორგანოებს მიმალულ დამნაშავეთა დაძებნაში. ამიტომ, როცა დამნაშავე მიიპალება, გამომძიებელმა დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს ადგილობრივ მოსახლეობას მოძხდარი დანაშაულებრივი ფაქტისა და დამნაშავის შესახებ და მიმართოს მათ თხოვნით, აღმოუჩინონ დახმარება დამნაშავის დაქებნაში. ამ ვზით გამომძიებელი დაადგენს იმ პირებს, რომლებმაც იციან რაიმე მნიშვნელოვანი ამ საქმესთან დაკავშირებით.

წინასწარი გამომძიების სტადიაზე საგამომძიებლო მოქმედებათა შესრულების დროს საზოგადოებრიობის წარმომადგენელთა მონაწილეობის ერთ-ერთი თავისებური სახეა თარჯიმნის მონაწილეობა დაკითხვისას. როდესაც ექვემდებარება ბრალდებულმა და სისხლის სამართლის პროცესში მონაწილე სხვა პირმა არ იცის ენა, რომელზედაც საქმის წარმოება მიმდინარეობს, საჭიროა თარჯიმნის მოწვევა. ასევე მუწჩისა და ყრუს დაკითხვის დროს მოწვეულ უნდა

ქნეს ის პირი, რომელმაც მათი სალაპარაკო ნიშნები იცის. თარჯიმანი ხელს აწერს დაკითხვის ოქმს დაკითხულთან ერთად და პასუხისმგებელია სწორი თარგმანისათვის.

თუ თარჯიმანი და ის პირი, რომელმაც მუხჯის ან ყრუს სალაპარაკო ნიშნები იცის, თავს აარიდებს გამოცხადებას ან თავისი მოვალეობის შესრულებას, აგრეთვე წინასწარი შეცნობით არასწორად თარგმნის, პასუხს აგებს სისხლის სამართლის წესით (საქართველოს სსრ სსკ 197-ე მუხ.).

გამომძიებელი განუმარტავს თარჯიმანს მის მოვალეობას — უთარგმნოს საქმეში მონაწილე პირებს, რომელნიც საქმის წარმოების ენას არ ფლობენ, ჩვენებები, განცხადებების შინაარსი.

წინასწარი გამომძიების სტადიაზე სისხლის სამართლის საპროცესო კანონის არსებით დარღვევად ითვლება ისეთი მოქმედება, რაც წინასწარი გამომძიების პროცესის მონაწილეებს აღუკვეთავს ან შეუზღუდავს კანონით უზრუნველყოფილ უფლებებს. მაგალითად, საქმის გამოკვლევა თარჯიმნის გარეშე იმ შემთხვევაში, როდესაც მისი მონაწილეობა სავალდებულოა და სხვ.

კანონმდებლობა ზრუნავს რა დაზარალებულის თუ ბრალდებულის ინტერესების დაცვაზე მათთვის სათანადო შენთხვევაში თარჯიმნის დანიშვნით, ამავე დროს არ ივიწყებს თარჯიმნის და თანამოწმის ინტერესებს. თარჯიმანს და თანამოწმეს ენახებათ საშუალო ხელფასი მათი მუშაობის ადგილის მიხედვით მთელი იმ დროის განმავლობაში, რასაც მოანდომებენ საგამომძიებლო თუ პროცესუალური ორგანოს დავალებას შესრულებას. ხოლო იმ პირებს, რომლებიც არ მუშაობენ, ეძლევათ გასაპარჯელო ჩვეულებრივი საქმიანობისაგან მოცდენისათვის.¹

თუ ბრალდებული ან სხვა პირი ფიზიკური ნაკლის ან სხვა მიზეზის გამო მოცლებულია საშუალებას პირადად მოაწეროს ხელი ოქმს, ასეთ შემთხვევაში იმ გარემოებას, რომ ოქმის შინაარსი შეესაბამება მის ჩვენებას ან შესრულებულ საგამომძიებლო მოქმედებას, მისივე თხოვნით ამოწმებს არადინტერესებული პირი (იხ. საქართველოს სსრ სსკ 98-ე მუხლი).

გამომძიებლის მიერ შედგენილი ოქმები, რომლებიც ადვოკატებზე გადმოცემასა და ფაქტებს, რაც დადგენილია დათვალიერების, შემოწმების, ამოღების, ჩხრეკის, დაკავების, ამოსაცნობად წარდგენის და აგრეთვე საგამომძიებლო ექსპერიმენტის წარმოების დროს, წარმოადგენენ დამამტკიცებელ საბუთების წყაროს სისხლის სამართლის საქმეზე.

¹ იხ. საქართველოს სსრ სსკ 106-ე მუხლი.

სწორედ ამიტომ საგამომძიებლო მოქმედებათა რქმების შედგენას გამოძიებელი განსაკუთრებული გულისხმიერებით უნდა მოეკიდოს. ოქმები უნდა შედგეს საპროცესო ნორმების მოთხოვნათა სრული დაცვით.

საგამომძიებლო მოქმედებების — დაკითხვის, ჩხრეკის, ამოღების, ქონების აღწერის, დათვალიერების, შემოწმების, ამოსაცნობად წარდგენის, შემთხვევის გაჩემოებათა აღდგენის და სხვ. ოქმებს, საქართველოს სსრ სსსკ 96-ე მუხლის თანახმად, აღგენს უშუალოდ საგამომძიებლო მოქმედების მსვლელობის დროს ან მისი დამთავრებისთანავე ის პირი, რომელიც გამოძიებას აწარმოებს.

ოქმში მითითებულ უნდა იქნეს საგამომძიებლო მოქმედების წარმოების ადგილი და თარიღი, მისი დაწყებისა და დამთავრების დრო, ოქმის შემდგენის თანამდებობა და გვარი, საგამომძიებლო მოქმედების მონაწილე ყველა პირის სახელი, მამის სახელი, გვარი და მისამართი. ოქმში აღნიშნული უნდა იყოს საგამომძიებლო მოქმედების შინაარსი და საქმისათვის არსებითი გარემოებანი, რომელიც აღმოჩნდება მისი წარმოების დროს. თუ საგამომძიებლო მოქმედების წარმოებისას გამოყენებული იყო ფოტოგრაფირება, კინოგადაღება, ხმის ჩწერა, ან თუ გაკეთდა კვალის ტვიფარი და ანატექტი. მაშინ ოქმში უნდა იქნეს მითითებულ აგრეთვე, თუ რა ტექნიკური საშუალებანი იყო გამოყენებული შესაბამისი საგამომძიებლო მოქმედების წარმოებისას, მათი გამოყენების წესი და პირობება, ის ობიექტები, რომელთა მიმართაც იყო გამოყენებული ეს საშუალებანი და მიღებული შედეგები. გარდა ამისა, ოქმში უნდა აღინიშნოს, რომ ტექნიკურ საშუალებათა გამოყენების შესახებ წინასწარ იყვნენ გაფრთხილებული ის პირნი, რომლებიც მონაწილეობენ საგამომძიებლო მოქმედების წარმოებაში.

ოქმს უკითხავენ საგამომძიებლო მოქმედების ყველა მონაწილეს; ამასთან მათ განუმარტავენ, რომ უფლება აქვთ გააკეთონ ოქმში შემატანი შენიშვნები.

საგამომძიებლო მოქმედებათა ოქმს ხელს აწერენ: გამომძიებელი, დაკითხული პირი, თარჯიმანი, სპეციალისტი, თანამოწმენი, დამსწრენი და სხვა პირნი, თუ ისინი მონაწილეობენ საგამომძიებლო მოქმედების წარმოებაში.

§ 3. საზოგადოებრიობის მონაწილეობა აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების დროს

აღკვეთას ღონისძიება არის პროცესუალური იძულების ერთ-ერთი სახე, რომელსაც გამოიყენებს მომკვლევ პირი, გამომძიებელი, პროკურორი ან სასამართლო ბრალდებულის მიმართ (ხოლო

გამონაკლის შემთხვევაში ექვემდებარება მიმართ), რათა არ მისცეს მას საშუალება თავი აარიდოს მოკვლევას, გამოძიებას და სასამართლოს ან განაჩენის სისრულეში მოყვანას.

სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების 1958 წლის საფუძვლების 33-ე მუხლი აღკვეთის ღონისძიების ცნებას განმარტავს შემდეგნაირად:

თუ არსებობს საკმარისი საფუძველი მიჩნეულ იქნეს, რომ ბრალდებული, თუ იგი თავისუფალი იქნება, დაემალება გამოძიებასა და სასამართლოს ან ხელს შეუშლის სისხლის სამართლის საქმეზე კეშპარიტების დადგენას, ან განაგრძობს დანაშაულებრივ საქმიანობას, აგრეთვე განაჩენის აღსრულების უზრუნველყოფისათვის მოკვლევებში პირს, გამოძიებელს, პროკურორსა და სასამართლოს შეუძლიათ გამოიყენონ ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ერთ-ერთი შემდეგი ღონისძიება: წაუსვლელობის ხელწერილი, პირადი თავდებობა ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციების თავდებობა, დაპატიმრება და სხვა ღონისძიებანი, რომლებიც შეიძლება განისაზღვროს მოკავშირე რესპუბლიკების კანონმდებლობით.

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმა სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის სასამართლო წარმოების საფუძვლების 33-ე მუხლის შესაბამისად შემდეგი სახის აღკვეთის ღონისძიებანი დააწესა: წაუსვლელობის ხელწერილი, პირადი თავდებობა ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციების თავდებობა, პატიმრობა, სამხედრო მოსამსახურის მიმართ მეთვალყურეობის გამოყენება იმ სამხედრო ნაწილის სარდლობის მხრივ, სადაც იგი მსახურობს და არასრულწლოვანის სამეთვალყურეოდ გადაცემა. ზოგიერთი მოკავშირე რესპუბლიკის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსებმა გაითვალისწინეს სხვა ზომის აღკვეთის ღონისძიებანიც. ასე, მაგალითად, რსფსრ სსსკ აღკვეთის ღონისძიების ერთ-ერთ სახედ აღიარებს გირაოს.

აღკვეთის ღონისძიების ყველა არსებული სახე ვრცლად განხილული აქვს ი. ლივშიცის თავის წიგნში¹.

აღკვეთის ღონისძიებანი გამოიყენება პროცესის თითქმის ყველა სტადიაზე, მაგრამ უმეტეს შემთხვევებში წინასწარი გამოძიების სტადიაზე.

აღკვეთის ღონისძიების შერჩევით დროს გამოძიებელი ვალდებულია გაითვალისწინოს ბრალდებულის შიშის ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე, რამდენად მოსალოდნელია ბრალდებულმა თავი აარი-

¹ იხ. Ю. Д. Лившиц, Меры пресечения в советском уголовном процессе М., 1964.

დოს გამოძიებასა და სასამართლოს, განაგრძობს თუ არა იგი დანაშაულებრივ საქმიანობას და შეუშლის თუ არა ხელს ქვეშაირების დადგენას და საქმის გამოძიებას მისი თავისუფლად ყოფნა, აგრეთვე ბრალდებულის ან ექვემდებარეობის პიროვნება, მისი ხელობა, ასაკი, ოჯახური მდგომარეობა და სხვა გარემოებები.

აღნიშნულ გარემოებათა გათვალისწინების შედეგად გამოძიებელი აირჩევს ისეთი სახის აღკვეთის ღონისძიებას, რომელიც აუცილებელია თათბერულ კონკრეტულ შემთხვევაში. აღკვეთის ღონისძიების შეფარდების საკითხი დგება მას შემდგომ, როცა გამოძიებელს გამოაქვს დადგენილება პირის ბრალდებულის სახით პასუხისმგებლობაში მიცემის შესახებ, წაუყენებს ბრალდებას და დაკითხავს როგორც ბრალდებულს.

ჩაქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 81-ე მუხლი ითვალისწინებს გამონაკლისს, როდესაც შეიძლება აღკვეთის ღონისძიება შეეფარდოს დანაშაულის ჩადენაში ექვემდებარე პირს მისთვის ბრალდების წაყენებამდე. ამ შემთხვევაში ბრალდება წაყენებულ უნდა იქნეს არა უგვიანეს ითი დღე-ღამისა აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების დღიდან.

ეს ისეთი შემთხვევაა, როცა საგამომძიებლო ორგანომ ვერ შესძლო ჩაქმარება მასალის შეკრება ბრალდების წაყენებისათვის, მაგრამ არსებობს მონაცემები, რომლებიც აუცილებელს ზღიან ისეთი ღონისძიების მიღებას, რაც მოუხსობს ექვემდებარე გამოძიებისაგან თავის არიდების შესაძლებლობას. გამოძიებელს ევალება 10 დღე-ღამის განმავლობაში¹ შეკრიბოს ისეთი მტკიცებულებანი, რომლებიც მისცემენ ბრალდების წაყენების საფუძველს. თუ გამოძიებელი კანონით დადგენილ ვადაში ვერ შეკრებს ასეთი სახის მტკიცებულებებს ექვემდებარე პირის მიმართ, გამოყენებული აღკვეთის ღონისძიება, რა სახისაც არ უნდა იყოს, უქმდება.

აღკვეთის ღონისძიებათა დასახელებული ძირითადი სახეების გარდა საქართველოს სსრ საპროცესო კანონმდებლობა იცნობს აგრეთვე სპეციფიკურ აღმკვეთ ღონისძიებათა ისეთ სახეებს, როგორცაა: ა) არასრულწლოვანის სამეფალყურეოდ გადაცემა და ბ) მეფალყურეობის გამოყენება იმ სამხედრო ნაწილის სარდლობის მხრივ, სადაც სამხედრო პირი მსახურობს.

იუზიდიულ ლიტერატურაში არსებობს აზრთა სხვაობა აღკვეთის ღონისძიების შეფარდებასთან დაკავშირებით. მაგალითად, ნ. სა-

¹ აღრე მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით (იხ. დროებითი წესების 44-ე მუხ. 1931 წ.) ბრალდების წაყენების ვადა ასეთი შემთხვევის დროს განისაზღვრებოდა 15 დღე-ღამით.

უვიროვ¹ ფიქრობს, რომ ბრალდებულისათვის აღკვეთის ღონისძიების შეფარდება არის გამოძიებლის უფლება და არა მოვალეობა. ჩვენ არ მიგვაჩნია მართებულად ეს აზრი. გამოძიებელი აღკვეთილია უფლებით დანაშაულის სიმძიმის და სხვა ფაქტორულ გარემოებათა გათვალისწინებით შეარჩიოს აღკვეთის ზომა, მაგრამ ამასთან იგი ვალდებულია მიიღოს ყველა ღონისძიება დანაშაულის გაშლამკლავებლად და აღსაკვეთად. ამდენად იგი ვალდებულია შეარჩიოს აღკვეთის ის ღონისძიება, რომელიც შეეფარდება კონკრეტულ ვითარებას, აგრეთვე ბრალდებულის პიროვნებას. უკეთეს ბრალდებული რეციდივისტია, ჩადენილი აქვს განსაკუთრებით საშიში სახელმწიფო ან მძიმე დანაშაული (მკვლელობა, გაუპატიურება, სახელმწიფო და საზოგადო ქონების დიდი ოდენობით გატაცება და ა. შ.), გამოძიებელი ვალდებულია აღკვეთის ღონისძიებად მას ყოველთვის შეუფარდოს პატიმრობა.

აღკვეთის ღონისძიების შეფარდებისას კანონმდებელი ითვალისწინებს გამოძიებლის როგორც უფლებას, ასევე მოვალეობას.

როგორც სხვა საგამომძიებლო მოქმედებათა განხორციელების დროს, ასევე აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას აქტიურად მონაწილეობენ საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები, უკეთეს საქმე ეხება პირად თავდებობას ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის თავდებობას. აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება, რა სახისაც არ უნდა იყოს იგი, წარმოადგენს მოქალაქის თავისუფლების შეზღუდვას, ამიტომ კანონმდებელმა დააწესა: აღკვეთის ღონისძიების გამოყენებისას მომკვლევმა პირმა, გამოძიებელმა, პროკურორმა უნდა შეადგინოს დასაბუთებული დადგენილება (სასამართლომ — დასაბუთებული განჩინება), სადაც აღინიშნება ის დანაშაული, რომლის ჩადენის ეჭვი მიტანილია პირზე ან რომლის ჩადენაც მოცემულ პირს ბრალად ედება, და აღკვეთის ღონისძიების არჩევის საფუძველი. დადგენილება უნდა გამოეცხადოს იმ პირს, რომლის მიმართაც იგი გამოტანილია. თუ ნამდვილ სამხედრო სამსახურში მყოფმა პირმა ჩაიდინა დანაშაული (არა მძიმე ხასიათის), აღკვეთის ღონისძიებად შეიძლება შეეფარდოს მეთვალყურეობა იმ სამხედრო ნაწილის საარდლობის მხრივ, სადაც იგი მსახურობს.

დანაშაულის ჩამდენი არასრულწლოვანი, მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით, შეიძლება სამეთვალყურეოდ გადაეცეს მშობლებს, მეურვეებს, მზრუნველებს, დახურული საბავშვო დაწესებუ-

¹ Н. С. Савинова, Меры пресечения и иные меры процессуального принуждения, М., 1960, стр. 10.

ლებების ადმინისტრაციას. კანონმდებელი გვძლევს არასრულწლოვანის სამეთვალყურეოდ გადაცემის იურიდიული ბუნებრივ შემდეგნაირ განმარტებას.

მშობლების, მეურვეების, მზრუნველების, დახურული საბავშვო დაწესებულებების ადმინისტრაციის სამეთვალყურეოდ გადაცემა ნიშნავს რომელიმე აღნიშნული პირის მხრივ წერილობითი ვალდებულების აღებას იმის შესახებ, რომ იგი უზრუნველყოფს არასრულწლოვანი ბრალდებულის გამოცხადებას გამომძიებელთან და სასამართლოში, აგრეთვე მის სათანადო ქცევაზე მეოვალყურეობას (საქართველოს სსრ სსსკ 93-ე მუხლი).

საგამომძიებლო პრაქტიკაში არასრულწლოვანთა მიმართ აღკვეთის ღონისძიებად, როგორც წესი, გამოიყენება მათი სამეთვალყურეოდ და თავდებქვეშ გადაცემა. აღკვეთის ღონისძიებად პატარობა არასრულწლოვანს შეიძლება შეეთარდოს მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში. ასეთი შემთხვევები მითითებულია სსრ კავშირის გენერალური პროკურორის 1956 წლის 14 ივლისის ბრძანებაში „არასრულწლოვანთა საქმეებზე საპროკურორო ზედამხედველობის გაძლიერების შესახებ“¹.

არასრულწლოვანი ბრალდებულის სამეთვალყურეოდ გადაცემა პროცესუალურად უნდა გაფორმდეს გამომძიებლის ან პროკურორის დასაბუთებული წერილობითი დადგენილებით.

არასრულწლოვანი ბრალდებულის სამეთვალყურეოდ გადაცემა ხდება ხელწერილით. გამომძიებელი და პროკურორი ხელწერილს ართმევენ მშობელს, მეურვეს და ა. შ. გამომძიებელმა და პროკურორმა უნდა გაათვინილონ მშობლები, მეურვეები, მზრუნველები, დახურული საბავშვო დაწესებულებათა ხელმძღვანელები ან დანაშაულის ხასიათის შესახებ, რაშიც ექვმიტანილია ან ბრალი ედება არასრულწლოვანს, აგრეთვე მათ მიერ ნაკისრა ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში მოსალოდნელი პასუხისმგებლობის შესახებ.

მშობლებს, მეურვეებს, მზრუნველებს, რომლებიც ვერ უზრუნველყოფენ ნაკისრი ვალდებულების შესრულებას, ე.ი. ვერ განახორციელებენ ბრალდებულის ქცევაზე სათანადო კონტროლს და ვერ უზრუნველყოფენ არასრულწლოვანი ბრალდებულის გამოცხადებას გამომძიებელთან, ეკისრებათ პასუხისმგებლობა ისევე, როგორც პირად თავდებს. თითოეულ მათგანს შეიძლება დაეკისროს სასამართლო წესით ჯარიმა 100 მანეთამდე².

მშობლები, მეურვეები, მზრუნველები, აგრეთვე დახურული სა-

¹ მძიმე დანაშაულის ჩადენა, დანაშაულის განმეორებით ჩადენა, დამნაშავეთა წრესთან მჭიდრო კავშირი, მიმალვის ცდა.

² იხ. საქართველოს სსრ სსსკ 86-ე მუხლი.

ბავშვო დაწესებულებების ადმინისტრაცია მოვალენი არიან მთელი სერაოზულობითა და დიდი პასუხისმგებლობის გრძნობით მოეცი-
დონ წინასწარი გამოძიების ორგანოების წინაშე ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებას. სრული გულისხმიერებით მოციდონ ხელი არასრულწლოვანთა აღზრდას, მისტემატურა კონტროლი გაუწიონ მათ საქმიანობას დღისით და ღამით. ხელი შეუწყონ წინასწარი გამოძიების ორგანოებს არასრულწლოვანთა საქმეების დროულად გამოძიებაში, მათ აღზრდასა და გამოწწორებაში.

საგამომძიებლო და სასამართლო პრაქტიკაში ფართოდ გამოიყენება კანონით გათვალისწინებული აღკვეთის ღონისძიების ისეთი სახე, როგორიც არის თავდებობა.

თავდებობის ორი სახე არსებობს: პირადი თავდებობა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციის თავდებობა.

წინასწარი გამოძიების დროს გამომძიებელი, გაითვალისწინებს რა საქართველოს სსრ სსსკ მე-80 და 82-ე მუხლების მოთხოვნებს, გამოიტანს დასაბუთებულ დადგენილებას პირის მიმართ აღკვეთის ღონისძიებად თავდებობის გამოყენების შესახებ.

პირადი თავდებობა ნაშნავს სანდო პირის წერილობით ვალდებულებას იმის შესახებ, რომ იგი უზრუნველყოფს ექვემდებარების ან ბრალდებულის სათანადო ქცევას და გამოცხადებას, თუ მას გამოიძახებს მომკვლევი პირი, გამომძიებელი, პროკურორი, სასამართლო (საქართველოს სსრ სსსკ 85-ე მუხლი).

პირადი თავდები მოვალეა სერიოზული ყურადღება მიაქციოს თავდებქვეშ აყვანილ ბრალდებულის საერთო ქცევას როგორც დაწესებულებაში, ისე საზოგადოებრივ ადგილებში, აწარმოოს აღმზრდელობითი მუშაობა თავდებქვეშ აყვანილ პირთან, იქონიოს გარკვეული ზემოქმედება მასზე, რისთვისაც იგი სისტემატურად უნდა ხვდებოდეს ბრალდებულს და ატარებდეს მასთან საუბრებს კანონიერების, სამართლიანობის, მორალის, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის საკითხებზე. შთაუწერგავდეს მას, რომ იგი როგორც თავდები აგებს პასუხს, თუ თავდებქვეშ აყვანილი პირი დაარღვევს მის მიერ ნაკისრ ვალდებულებას.

როგორც წესი, გამომძიებელი თავდებობას აკისრებს ისეთ პირს, რომელიც ავტორიტეტიანია და ხასიათდება დადებითად. არ შეიძლება თავდებობა დაეკისროს პირს. რომელიც თვითონ არაა კანონიერების დამრღვევი და არ იმსახურებს ნდობას. ამიტომ გამომძიებელი ყოველთვის უნდა ამოწმებდეს და სწავლობდეს იმ პირს, ვინც კისრულობს თავდებობას. თავდებობა მეტად სერიოზული და საპასუხისმგებლო საქმეა და იგი ისეთ პირს უნდა დავაკისროთ, ვინც შესძლებს დაკისრებული მოვალეობის შესრულებას.

პირად თავდებობას გამომძიებელი აფორმებს დადგენილებით, რაზედაც ხელს აწერინებს იმ პირებს, რომლებმაც პირადი თავდებობა იკისრეს.

პირად თავდებს გამომძიებელი ჩამოართმევს ხელწერილს, რომელითაც თავდები კისრულობს ვალდებულებას გამომძიებლის წინაშე, რომ იგი განახორციელებს ბრალდებულის საერთო ქცევაზე მეთვალყურეობას და უზრუნველყოფს მის გამოცხადებას გამომძიებლისა და სასამართლოს პირველი გამოძახებისთანავე. ხელწერილში აღინიშნება, თუ რაში ედება ბრალი თავდებქვეშ აყვანილ პირს და რა შედეგი შეიძლება მოყვეს, თუ თავდები ვერ შეასრულებს ნაკისრ ვალდებულებას.

თავდები ახდენს რა გარკვეულ ზემოქმედებას თავდებქვეშ აყვანილ პირზე, ამით გარკვეულ დახმარებას უწევს საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოებს, ბრალდებულის აღზრდა-გამოსწორებაში.

თავდებთა რიცხვი, როგორც წესი, არ შეიძლება ორზე ნაკლები იყოს.

მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი არ ითვალისწინებს თავდების სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემას თავდებქვეშ აყვანილის გამოუცხადებლობისათვის. მას შესაძლებელია დაეცეს როს მხოლოდ ჯარიმა ას მანეთამდე.

დადგენილება თავდებქვეშ გადაცემის შესახებ გამომძიებელს გამოაქვს საქართველოს სსრ სსსკ მე-80, 82-ე, 83-ე, 85-ე მუხლების მოთხოვნათა დაცვით. დადგენილების გამოტანის დროს გამომძიებელი დარწმუნებული უნდა იყოს ბრალდებულის პიროვნებაში, რომ პირადი თავდებობა აღკვეთის ღონისძიების სახით ბრალდებულის მიმართ იქნება საკმარისი გარანტია იმისა, რომ იგი არ დაემალება გამომძიებლს და ხელს არ შეუშლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას. აღნიშნულ დადგენილებას გამომძიებელი აცნობს თავდებს, რაზედაც ხელს აწერინებს.

თავდებობის მეტად პოპულარულ ფორმას, სადაც განსაკუთრებით ვლინდება საზოგადოებრიობის აქტიური მონაწილეობა წინასწარი გამომძიების ტაქტიკაზე, წარმოადგენს საზოგადოებრივი ორგანიზაციის თავდებობა. სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემულ პირზე თავდებობა შეიძლება იკისროს პირველადმა კომპლექსური ღონისძიებების, პროფესიული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა.

საზოგადოებრივი ორგანიზაციის თავდებობა ნიშნავს მომკვლევი პირისათვის, გამომძიებლისათვის, პროკურორისა ან სასამართლო-

¹ იხ. Формы участия общественности в борьбе с преступностью, М., 1963, გვ. 54—58.

სათვის წერილობითი ვალდებულების მიცემას იმის შესახებ, რომ საზოგადოებრივი ორგანიზაცია უზრუნველყოფს ექვმიტანილოს ან ბრალდებულის სათანადო ქცევას, გამოცხადებას მოკვლევის, გამოძიების ორგანოში, პროკურორთან ან სასამართლოში.

თავდებ საზოგადოებრივ ორგანიზაციას გამოძიებელმა უნდა გააცნოს ბრალდებულისათვის წაყენებული ბრალდების შინაარსი.

საზოგადოებრივი ორგანიზაციის თავდებობა უნდა გაფორმდეს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, აგრეთვე საწარმოს, დაწესებულების, მშრომელთა კოლექტივების საერთო კრებებზე. შუამდგომლობაში, რომლითაც მუშა-მოსამსახურეთა საერთო კრება ითხოვს პირის თავდებქვეშ გადაცემას, უნდა აღინიშნოს ამ მოთხოვნის მოტივები.

საზოგადოებრივი თავდებობა გულისხმობს იმას, რომ საზოგადოებრივი ორგანიზაცია თუ მშრომელთა კოლექტივი კისრულობს ვალდებულებას კონტროლა გაუწიოს პირის სათანადო ქცევას, რომ ეს პირი არ დაემალება გამოძიებას, არ განაგრძობს დანაშაულებრივ ქმედებას, ხელს არ შეუშლის საქმეზე ჰეშმარიტების დადგენას, დაუყოვნებლივ აცნობოს გამოძიებელს ბრალდებულის ან ექვმიტანილის სამუშაოდან მოსალოდნელი წასვლის თუ დათხოვნის შესახებ.

კრების მიერ მიღებული გადაწყვეტილება საზოგადოებრივი ორგანიზაციის თავდებობის შესახებ, სათანადოდ გაფორმებული და მოტივირებული, უნდა გადაეგზავნოს პროკურორს ან გამოძიებელს.

მიიღებს რა აღნიშნულ გადაწყვეტილებას (შუამდგომლობას), პროკურორი, გამოძიებელი გაეცნობიან მას და გადაწყვეტენ უშუალოდ დააკმაყოფილონ თუ არა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების. შუამდგომლობა თავდებობის შესახებ.

როდესაც გამოძიებელი გადაწყვეტს დააკმაყოფილოს საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და მშრომელთა კოლექტივების გადაწყვეტილება ბრალდებულის თავდებქვეშ გადაცემის შესახებ, გამოიტანს დასაბუთებულ დადგენილებას ბრალდებულის მიმართ საზოგადოებრივი ორგანიზაციების თავდებობის სახით აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ საქართველოს სსრ სსსკ მე-80, 82-ე, 83-ე და 87-ე მუხლების შესაბამისად.

გამომძიებელი თავისი დადგენილების შესახებ უცხადებს ბრალდებულს და ასლს უგზავნის შუამდგომლობის აღმძვრელ ორგანიზაციასა და მშრომელთა კოლექტივს.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს საზოგადოებრივი ორგანიზაციის პასუხისმგებლობას ნაკი-

სრი ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში, თუ საზოგადოებრივი ორგანიზაციის თავდებქვეშ აყვანილი პირი თავს აარიდებს გამოძიებას, რადგან, როგორც წესი, იურიდიული პირი არ აგებს პასუხს სისხლის სამართლის წესით. მაგრამ ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს და მშრომელთა კოლექტივებს არ ეკისრებოდათ მორალური პასუხისმგებლობა ნაქისრი ვალდებულებებისათვის. საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა თავდებქვეშ აყვანილი პირის საერთო ქცევაზე უნდა გააძლიერონ მეოვალურობა, მიიღონ ყველა საჭირო ღონისძიება, რათა ბრალდებულმა თავი არ აარიდოს გამოძიებას, არ განაგრძოს დანაშაულებრივი ქმედობა და ხელი არ შეუშალოს საქმეზე ქვეშაირების დადგენას.

საზოგადოებრივი ორგანიზაცია მთელი პასუხისმგებლობით უნდა მოეკიდოს თავდებქვეშ აყვანილი პირის აღზრდას, პირველი მოთხოვნისთანავე უზრუნველყოს მისი გამოცხადება გამომძიებელთან და სასამართლოში, დააწესოს კონტროლი მის შრომით საქმიანობაზე და საერთო ქცევაზე. თუ საზოგადოებრივი ორგანიზაციის თავდებობას თავდებქვეშ აყვანილი პირი ბოროტად არღვევს, ასეთ შემთხვევაში საზოგადოებრივმა ორგანიზაციამ უარი უნდა განაცხადოს თავდებობაზე, რაც დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს საგამომძიებლო ორგანოს.

ასეთ შემთხვევაში საგამომძიებლო ორგანო მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად აუქმებს დადგენილებას ბრალდებულის მიმართ საზოგადოებრივი ორგანიზაციის თავდებობის შესახებ და ბრალდებულის მიმართ არჩევს უფრო მკაცრ აღკვეთის ღონისძიებას.

პირადი თავდებობისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების თავდებობის გამოყენების დროს მყარდება მჭიდრო კონტაქტი და ურთიერთობა საგამომძიებლო ორგანოებსა და საზოგადოებრიობას შორის.

პირადი (ე.ი. ცალკეულ მოქალაქეთა) და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების თავდებობა გამოიყენება აღკვეთის ღონისძიების სახით ისეთ დანაშაულზე, რომელიც არ წარმოადგენს ღიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას და მისი ჩამდენი პირი სოციალურად ნაკლებ საშიშია.

ინიციატივა უნდა მომდინარეობდეს იმ ორგანიზაციიდან, რომლის წევრიც არის პასუხისმგებაში მიცემული პირი. არაა გამორიცხული შესაძლებლობა იმისა, რომ ასეთი ინიციატივა მომდინარეობდეს პროკურორიდან და გამომძიებლიდან.

როდესაც გამომძიებელი მივა იმ დასკვნამდე, რომ აღკვეთის

ლონისძიებად მიზანშეწონილია საზოგადოებრივი ორგანიზაციების თავდებობა, იგი მიმართავს იმ კოლექტივს, სადაც ბრალდებული მუშაობს ან სწავლობს. გამომძიებელმა აუცილებლად უნდა აუწყოს საზოგადოებრივ ორგანიზაციას საქმის შინაარსი.

პირად თავდებობას და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების თავდებობას დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო ბრალდებულთა აღზრდის საქმეში. ამავე დროს იგი არის კანონიერების და სოციალისტური მართლწესრიგის პროპაგანდის ერთ-ერთი საკმაოდ აქტიური საშუალება, რამდენადაც ფართო საზოგადოებრიობა ზრდის რა თავდებში აყვანილ ცალკეულ დამნაშავეს, ამით დადებით გავლენას ახდენს საზოგადოების მერყევ წევრებზე.

პარტიული, პროფკავშირული, კომკავშირული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები სისტემატურად უნდა იზილავდნენ თავდებქვეშ გადაცემულ პირთა საკითხს ბიუროებსა და კრებებზე, უნდა სახავდნენ კონკრეტულ ღონისძიებებს. ჩვენ აქვე გვანდა შევნიშნოთ, რომ პირველადი პარტიული, კომკავშირული, პროფკავშირული ორგანიზაციები ყოველთვის როდი ინტერესდებიან თავდებქვეშ აყვანილ პირთა აღზრდისა და გამოსწორების საქმით. მაშინ, როდესაც ჩვენი ქვეყნის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ერთ-ერთი საბრძოლო ამოცანაა დამნაშავეთა აღზრდა და გამოსწორება. დანაშაულის მიზეზების გამოვლინება და მისი აღმოფხვრა (პირველადი პარტიული ორგანიზაციები ქმედით ღონისძიებებს უნდა სახავდნენ თავდებქვეშ გადაცემულ პირთა დროული აღზრდისათვის.

ადგილობრივი პარტიული, კომკავშირული და პროფკავშირული ორგანიზაციების სამუშაო გეგმებში ასახვა უნდა ჰპოვოს დამნაშავეთა აღზრდისა და გამოსწორების საკითხებმა. ამით საზოგადოებრივი ორგანიზაციები ხელს შეუწყობენ და დააჩქარებენ ჩვენი ქვეყნის მშრომელთა აღზრდას სოციალისტური კანონიერების პატივისცემის სულისკვეთებით.

მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა გამომძიებელს ავალებს, დამნაშავის მიმართ აღკვეთის ღონისძიებად პატიმრობის შერჩევისა და გამოყენების დროს, აცნობოს იმ დაწესებულებას, სადაც ექვემდებარება ან ბრალდებული მსახურობს, დამის ოჯახს (საქართველოს სსრ სსსკ 90-ე მუხლი). თუ პატიმარს ჰყავს უმეტესაწარმოოდ დარჩენილი არასრულწლოვანი ბავშვები, გამომძიებელს ევალება გადასცეს ისინი მზრუნველობის გასაწევად სათანადო პირებს ან შესაბამის დაწესებულებებს (სსსკ 91-ე მუხლი).

თუ პატიმარს უმეტესაღსურეოდ რჩება ქონება ან ბინა, გამომძიებელი ვალდებულია მიიღოს ზომები მის დასაცავად (სსსკ 92-ე მუხლი).

აღნიშნული მუხლები აშკარად მეტყველებენ საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესის დიდ ჰუმანურობაზე.¹

¹ იხ. დებულება წინასწარი პატიმრობის შესახებ, დამტკიცებული სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს მეშვიდე მოწვევის მეექვსე სესიის მიერ 1969 წლის 11 ივლისს.

IV თავი

სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა წინასწარი გამოძიების სტადიაზე პირის საზოგადოებრივობისათვის გადაცემის გამო

§ 1. სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა დანაშაულის თავდაჯავშნუ გადაცემით

საბჭოთა სახელმწიფოს განვითარების თანამედროვე ეტაპზე დანაშაულების ლიკვიდაციის ამოცანა, რომელიც საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამით არის დასახული, შეიძლება წარმატებით განხორციელდეს მართლწესრიგის დამრღვევების მიმართ სახელმწიფოს იძულებითი და საზოგადოებრივი ზემოქმედების ერთობლივი ღონისძიებების გამოყენებით.

სკკპ პროგრამით განსაზღვრულია სასჯელის ორი ძირითადი მიმართულება, ტენდენცია. პირველი: სასჯელის მკაცრი ზომების გამოყენება იმ პირებისადმი, რომლებმაც სახელმწიფოსა და საზოგადოებისათვის საშიში და მძიმე დანაშაული ჩაიდინეს, მეორე: მცირემნიშვნელოვანი დანაშაულის ჩამდენი პირების მიმართ უფრო მსუბუქი სასჯელის გამოყენება ან მთლიანად განთავისუფლება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან.

სისხლის სამართლის სასჯელის ზომების შეცვლა საზოგადოებრივი ზემოქმედების ზომებით, რაც მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობითაა აღიარებული, აშკარად გამოხატავს საბჭოთა კანონის ჰუმანურობას.

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე პროკურორი და გამომძიებელი ითვალისწინებენ, თუ რა ხასიათისაა და რამდენად საშიში საბჭოთა სახელმწიფოსა და საზოგადოებისათვის პირის მიერ ჩადენილი დანაშაული, თვით დანაშაულის პიროვნებას, აგრეთვე საქმის მთელ გარემოებებს. რომლებიც ამძიებენ ან ამსუბუქებენ პასუხისმგებლობას.

გაითვალისწინებს რა ყველა ზემოაღნიშნულ გარემოებებს, გამომძიებელი წყვეტს საკითხს შეწყვეტოს თუ არა ასეთი პირის მიმართ საქმის წარმოება და გადასცეს იგი ხელახლა აღსაზრდელად და გამოსასწორებლად.

გამომძიებელი საქმეს წარმოებით შეწყვეტს ყველა შემთხვევაში

(მცირე მნიშვნელოვან საქმეებზე), როცა იგი ღრმად დარწმუნდება მასში, რომ კოლექტივის მეთვალყურეობით და ზედამხედველობით დამნაშავე გამოსწორდება.

სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის მატერიალურ-სამართლებრივი და პროცესუალური საფუძვლები განხილული აქვთ პ. დავიდოვს და დ. მირსკის შრომაში „სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა საბჭოთა სისხლის სამართლის პროცესში“¹

სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა წინასწარი გამოძიების სტადიაზე და სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლება დამნაშავის თავდებქვეშ გადაცემით შეიძლება ისეთი ქმედობების მიმართ, რომლებიც გათვალისწინებულია საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის შემდეგი მუხლებით: 98-ე მუხლის პირველი ნაწილი (ქონებრივი სარგებლობის მიღება მოტყუებით ან ნდობის ბოროტად გამოყენებით); მე-100 მუხლის პირველი ნაწილი (სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების განზრახ განადგურება ან დაზიანება); 101-ე მუხლი (სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების განადგურება ან დაზიანება გაუფრთხილებლობით); 111-ე მუხლის პირველი ნაწილი (სხეულის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება); 113-ე მუხლი (სხეულის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება ძლიერი სულიერი აღილვების მდგომარეობაში); 118-ე მუხლი (ქალის იძულება სქესობრივი კავშირის დაკერისათვის); 120-ე მუხლი (გარყვნილი ქმედობა); 154-ე მუხლის პირველი ნაწილი (გამოძალდა); 156-ე მუხლი (მევახშეობა); 158-ე მუხლი (ქონების განადგურება ან დაზიანება გაუფრთხილებლობით); 160-ე მუხლი (ცუდი ხარისხის, არასტანდარტული ან არაკომპლექსური პროდუქციის გამოშვება); 161-ე მუხლი (ცუდი ხარისხის საქონლის გასაყიდად გამოშვება); 162-ე მუხლი (ფალსიფიკაცია); 163-ე მუხლი (პროდუქციის მიწოდების გეგმებისა და დაჯალბების სისტემატური შეუსრულებლობა); 170-ე მუხლი (ყალბი სამგზავრო დოკუმენტების დამზადება) და სხვ.

სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლებმა (1958 წ.) გაითვალისწინეს წინასწარი გამოძიების სტადიაზე საქმის შეწყვეტა დამნაშავის საზოგადოებრივ ორგანიზაციებზე და მშრომელთა კოლექტივებზე გადაცემით². საფუძვლების შესაბამისად მიღებულმა მოკავშირე რესპუბ-

¹ იხ. П. И. Давидов, Д. Я. Мирский, Прекращение уголовных дел в советском уголовном процессе, М., 1963.

² იხ. Г. А. Мендельсон, Передача на поруки лиц, совершивших преступления, не представляющие большой общественной опасности, М., 1963.

ლიკეზის სისხლის სამართლის და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსებმა გაითვალისწინეს სპეციალური ნორმები დამნაშავე პირის თავდებქვეშ გადაცემისათვის.

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლი და საქართველოს სსრ სსსკ მე-9 მუხლი ითვალისწინებდა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლებას დამნაშავის თავდებქვეშ გადაცემით. ამ მუხლებში და სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსების შესაბამის მუხლებში მოცემულია ის პირობები თუ რა შეთხვევაში შეიძლება გადაეცეს დამნაშავე პირი თავდებქვეშ.

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე, გამომძიებელს პროკურორის თანხმობით უფლება აქვს შეწყვიტოს საქმის წარმოება იმ პირის მიმართ, რომელმაც ჩაიდინა ისეთი დანაშაული, რომლისთვისაც კანონით შეიძლება დაინიშნოს სასჯელის ზომად თავისუფლების აღკვეთა არა უმეტეს სამი წლისა ან სხვა მსუბუქი სასჯელი და ამასთან ქმედობას არ მოჰყოლია მძიმე შედეგი, ხოლო თვით დამნაშავის პიროვნება არ წარმოადგენს დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას და მან გულწრფელად მოინანია ჩადენილი დანაშაული. ამასთან უნდა იყოს შუამდგომლობა აღძრული საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ან მშრომელთა კოლექტივის მიერ, რომლებმაც იკისრეს დამნაშავის ხელახლა აღზრდა და გამოსწორება.

საზოგადოებრივი თავდებობის მიზანი მდგომარეობს მასში, რომ ხელახლა აღზარდოს და გამოასწოროს დანაშაულის ჩამდენი პირი.¹

წინასწარი გამოძიების ორგანოების საზოგადოებრიობასთან ურთიერთობის ერთ-ერთი ფორმაა სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა დამნაშავის თავდებქვეშ გადაცემით. თავდებობის არსი მდგომარეობს მასში, რომ საზოგადოებრივი ორგანიზაციები და მშრომელთა კოლექტივები, ითვალისწინებენ რა დანაშაულის კონკრეტულ გარემოებებს და მისი ჩამდენი პირის პიროვნებას, აღძრავენ შუამდგომლობას პროკურატურის, გამომძიებლის, მომკვლევი ორგანოების წინაშე დამნაშავე პირის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის თაობაზე და თავდებქვეშ გადაცემაზე; ამავე დროს კისრულობენ ვალდებულებას დამნაშავე პირის მიმართ გამოიყენონ საზოგადოებრივი ზემოქმედების ისეთი ღონისძიებანი, რომლებიც საბოლოოდ უზრუნველყოფენ მის გამოსწორებას და ხელახლა აღზრდას. ამ შუამდგომლობებს გულდასმით განიხილავენ იუსტიციის ზემოთ დასახელებული ორგანოები და კანონიერების ფარგლებში

¹ М. И. Рагинский, А. С. Шляпочников, *Общественное поручительство, «Формы участия общественности в борьбе с преступностью»*, М., 1963, стр. 11.

აქმაყოფილებენ საზოგადოებრიობის შუამდგომლობებს. ამდენად სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა იცვლება საზოგადოებრივი ზემოქმედების ღონისძიებებით.

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსები საკანონმდებლო წესით განამტკიცებენ სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტას დამნაშავეს ამხანაგური სასამართლოსათვის, არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიისათვის და თავდებქვეშ გადაცემასთან დაკავშირებით¹.

სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ გამომძიებელი გამოიტანს დასაბუთებულ დადგენილებას სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 209-ე მუხლის მოთხოვნათა დაცვით. ამ დადგენილებაში აღინიშნება ცნობები ბრალდებულის ვინაობის შესახებ. აიწერება საქმის არსი და საქმის შეწყვეტის საფუძველი სათანადო დამამტკიცებელი საბუთების მოყვანით, აგრეთვე საქმის იმ ფურცლების მითითებით, საიდანაც ტექსტში ნათქვამი დასტურდება.

დადგენილებით უნდა გადაიჭრას ნივთიერი დამამტკიცებელი საბუთების საკითხი და იგი უნდა შეიცავდეს აღკვეთის ღონისძიებისა და აგრეთვე სამოქალაქო სარჩელისა და კონფისკაციის უზრუნველყოფის ღონისძიებათა გაუქმებას. როცა საქმეში არის ცნობა, რომ ბრალდებულს ჩადენილი აქვს ისეთი გადაცდომაც, რაც დისციპლინურ პასუხისმგებლობას იწვევს, შეიძლება სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის დადგენილებითვე დისციპლინური დევნაც აღიძრას. დადგენილებაში აღინიშნება მისი შედგენის დრო და ადგილი. დადგენილებას ხელს აწერს გამომძიებელი.

დადგენილებას ერთვის ცნობები გამომძიების ვადებისა და ბრალდებულის პატიმრობის ხანგრძლივობის შესახებ.

საქმის შეწყვეტის შესახებ დადგენილების ასლს გამომძიებელი უგზავნის პროკურორს. იმ პირს, რომლის მიმართ სისხლის სამართლის საქმე შეწყვეტილია, დაზარალებულს, აგრეთვე იმ პირებსა და დაწესებულებებს, რომელთა განცხადებითაც აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე, დაუყოვნებლივ ეცნობებათ სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა და განემარტებათ, რომ მათ უფლება აქვთ გაასაჩივრონ დადგენილება საქმის შეწყვეტის შესახებ. აღნიშნულ პირთა თხოვნით მათ ეძლევათ ცნობა საქმის შეწყვეტის საფუძველთა მითითებით.

თუ გამოკვლევით დადასტურდა ისეთი ფაქტები, რომლებიც მოითხოვენ საზოგადოებრივი ზემოქმედების ღონისძიებათა გამოყენე-

¹ დაწერილობით ამ საკითხებზე იხ. И. М. Г а л ь п е р и н, Взаимодействие государственных органов и общественности по борьбе с преступностью. М., 1972.

ბას იმ პირის მიმართ, ვინც მიცემული იყო სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში გამომძიებელი სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შემდეგ ამ ფაქტებს აცნობებს სათანადო საზოგადოებრივ სასამართლოს ან საზოგადოებრივ ორგანიზაციას, ან მშრომელთა კოლექტივს.

საქართველოს სსრ სსსკ 210-ე მუხლის შესაბამისად, პროკურორს უფლება აქვს სათანადო საფუძვლების არსებობის შემთხვევაში თავისი დადგენილებით გააუქმოს გამომძიებლის დადგენილება სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის შესახებ და განაახლოს საქმის წარმოება. ეს იმ შემთხვევაში, როცა პროკურორი საჭიროდ თვლის წინასწარი გამომძიების გაგრძელებას საქმის დიდი საზოგადოებრივი საშიშროების გამო.

საგამომძიებლო პრაქტიკით დადასტურებულია, რომ დამნაშავე პირთა საზოგადოებრივ ორგანიზაციებზე და მშრომელთა კოლექტივებზე გადაცემა ხელახლა აღსაზრდელად და გამოსასწორებლად ხელს უწყობს სოციალისტური მართლწესრიგის განმტკიცებას, დამნაშავეთა აღზრდას და დამნაშავეობის აღმოფხვრას.

საბჭოთა საგამომძიებლო პრაქტიკაში ფართო გამოყენება პოვა დამნაშავეთა თავდებქვეშ გადაცემის ინსტიტუტმა. სსრ კავშირის გენერალური პროკურორი რ. რუდენკო სამართლიან შეფასებას აძლევს ამ ინსტიტუტს. საზოგადოებრივი ორგანიზაციისა და მშრომელთა კოლექტივის მიერ იმ პირთა თავდებქვეშ აყვანა, რომლებმაც პირველად ჩაიდინეს დანაშაულებრივი ქმედობა და იგი არ წარმოადგენს დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას, შევიდა პრაქტიკაში როგორც ახალი მოვლენა, რომელიც მთელი სისრულით გამოხატავს ცხოვრების გზიდან აცდენილი გულწრფელად მომწინებელი ადამიანის აღზრდის მოთხოვნილებებს. საზოგადოებრივი თავდებობა, როგორც ხელახალი აღზრდის ზომა, მთელი სისრულით მართლდება. ცხოვრებამ გვიჩვენა, რომ საზოგადოებრივი ზემოქმედების ღონისძიებებს ამ შემთხვევებში მოაქვს მეტი სარგებლობა, ვიდრე სისხლის სამართლებრივ სასჯელებს.¹

გამომძიებელმა კონკრეტული საკითხის გადაწყვეტის დროს სწორად უნდა შეაფასოს დანაშაულებრივი ქმედობის საზოგადოებრივი საშიშროება, დანაშაულით მიყენებული რეალური ზარალი და სხვა გარემოებები, რათა თავდებქვეშ გადაეცეს ის პირი, რომლის აღზრდაც და გამოსწორებას შესძლებს საზოგადოებრიობა.

საქართველოს სსრ პროკურატურის, საგამომძიებლო ორგანოების მუშაკები, ხელმძღვანელობენ რა სოციალისტური მართლშეგნე-

¹ იხ. Р. Руденко, XXIV съезд КПСС и задачи прокуратуры, «Социалистическая законность», 1971, № 6

ბით, სწორ შეფასებას აძლევენ ჩადენილ დანაშაულს, ითვალისწინებენ დანაშაულის ხასიათს, ადგას, დროს, ხერხებს და დამდგარ შედეგს და ძირითადად სწორად გადასცემენ თავდებქვეშ დანაშაულის ჩამდენ პირებს.

ქ. ქუთაისის აბრეშუმის კომბინატის ძაფსაღები წარმოების მუშებმა ლ. ზ.-მ და ნ. ბ.-მ ბაქოში ყოფნისას პირადი საქიროების ნივთებთან ერთად სასპეკულაციო საქონელიც შეიძინეს. მაგრამ მისი გადაყიდვა ვერ მოასწრეს. დასახელებულმა პირებმა ალიარეს დანაშაული და ითხოვეს პატიება. ამავე დროს კომბინატის მუშა-მოსამსახურეთა საერთო კრებამ აღძრა შუამდგომლობა კოლექტივისათვის მათი აღსაზრდელად გადაცემის შესახებ. ქუთაისის პროკურატურამ, გაითვალისწინა რა, რომ შეძენილი იყო მცირე რაოდენობის საქონელი, რომლის რეალიზაცია არ მოხდა, ბოროტმოქმედნი კოლექტივს გადასცა აღსაზრდელად და გამოსასწორებლად. კომბინატის ზღმძღვანელობა ქუთაისის პროკურატურას ატყობინებდა ლ. ზ.-სა და ნ. ბ.-ს შესახებ, რომ ისინი წესიერად მუშაობენ, საწარმოო გეგმებს გადაჭარბებით ასრულებენ და ამართლებენ კოლექტივის ნდობას.

მაგრამ ამასთან ერთად რესპუბლიკის საგამომძიებლო ორგანოების პრაქტიკაში გვხვდება შემთხვევები, როდესაც საზოგადოებრივად საშიში დანაშაულის ჩამდენი პირი გადაეცემა თავდებქვეშ და, პირიქით, არის შემთხვევები, როცა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში აძლევენ პირებს, რომელთა მიმართ შეიძლებოდა შეწყვეტილიყო სისხლის სამართლის საქმის წარმოება წინასწარი გამოძიების სტადიაზე და პირი გადაეცემოდა საზოგადოებას ზემოქმედებისათვის.

თავდებქვეშ გადასაცემა პირმა არა მარტო უნდა ალიაროს ჩადენილ დანაშაული. არამედ გულწრფელად მოინანიოს იგი

მშრომელთა შუამდგომლობას საბოლოოდ იხილავს და წაუკტს წინასწარი გამოძიების ორგანოები, რომლებიც საკითხს დადებითად გადაწყვეტს მაშინ, როცა დარწმუნდება, რომ მართლწესრიგის დამრღვევი ნამდვილად გამოსწორდება და აღიზრდება კოლექტივის ზემოქმედების შედეგად.

იურიდიულ ლიტერატურაში მართებული აზრია გამოთქმული იმის შესახებ, რომ შუამდგომლობა უნდა აღძრას მშრომელთა კოლექტივებმა და საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა. ზოგჯერ არის შემთხვევები, როცა საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოებში შუამდგომლობას კოლექტივის ნება-სურვილის გარეშე უშუალოდ აღძრავენ საწარმოს ხელმძღვანელი, პროფბიუროს თავმჯდომარე და პარტიბიუროს მდივანი, რაც არაა სწორი და საპროცესო ნორმის მოთხოვნათა დარღვევას წარმოადგენს.

გამომძიებელმა ასეთ შემთხვევაში დასახელებულ პირთ უნდა განუმარტოს შუამდგომლობათა აღძვრის წესი და მისი მნიშვნელობა.

შუამდგომლობა უნდა ასახავდეს მშრომელთა ნება-სურვილს თავდებქვეშ პირის აყვანისათვის. ასეთი წესი მართებულია, რადგან იგი გამორიცხავს ფალსიფიცირებულ შუამდგომლობათა აღძვრის შემთხვევებს.

შუამდგომლობას თავდებქვეშ გადაცემის შესახებ იღებს საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ან მშრომელთა კოლექტივის საერთო კრება და იგი უნდა გამოხატავდეს ორგანიზაციის (კოლექტივის) წევრთა უმრავლესობის და არა მათი წარმომადგენლობითი ორგანოს (მაგალითად, საწარმოს ადგილკომის) ან „სამკუთხედის“—ადმინისტრატორის, პირველადი პარტიული (კომკავშირული) ორგანიზაციის ბიუროს მდივნისა და ადგილკომის თავმჯდომარის ნება-სურვილს.¹

თუ თავდებქვეშ გადაცემული პირი უხეშად არღვევს სოციალისტური საერთო ცხოვრების ნორმებსა და წესებს, მაგალითად, სისტემატურად ლოთობს, უღირსად იქცევა წარმოებაში, ტოვებს სამუშაოს, ცდილობს თავი აარიდოს საზოგადოებრივ ზემოქმედებას, სიადის ახალ დანაშაულს, იგი ვერ ამართლებს კოლექტივის ნდობას. ასეთ შემთხვევაში მშრომელთა კოლექტივი ან საზოგადოებრივი ორგანიზაცია უარს აცხადებს თავდებობაზე, რასაც ატყობინებს წინასწარი გამომძიებლის ორგანოს.

იმ შემთხვევაში, როცა თავდებქვეშ გადაცემული პირი კვლავ სჩადის დანაშაულს, მას საგამომძიებლო ორგანო აძლევს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში დანაშაულთა ერთობლიობით, ოღონდ იმ დანაშაულისათვის, რომლის გამოც იგი გადაეცა თავდებქვეშ. გასული არ უნდა იყოს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის ზანდაზმულობის ვადები.

თავდებქვეშ გადაცემული პირის მიერ დანაშაულის განმეორებით ჩადენა რიგ შემთხვევებში მაკვალიფიცირებელი გარემოებაა.²

ს. ბოდერსკოვი, ს. დომანინი და ვ. სტეპანოვი თავიანთ შრომებში „თავდებქვეშ გადაცემა“ და „საზოგადოებრივი თავდებობა“³ დაწვრილებით განიხილავენ თავდებობის შესახებ შუამდგომლობის აღძვრის წესს.

სსრ კავშირის კრმალესის სასამართლოს პლენუმის 1960 წლის 26 მარტის დადგენილებაში მითითებულია, რომ აღსაზრდელად და გამოსასწორებლად მსჯავრდებულის პირობით გადაცემა კოლექტივზე

¹ იხ. Комментарий к уголовному кодексу РСФСР, 1971, стр. 133.

² იქვე, გვ. 134.

³ С. А. Бодерсков, Передача на поруки, М., 1961, С. А. Доманин и В. Г. Степанов, Общественное поручительство, М., 1962.

წარმოებს მხოლოდ შუამდგომლობით, რაც წარმოდგენილია კოლექტივის მიერ დამნაშავეის მუშაობის ადგილის მიხედვით¹.

პრაქტიკაში პლენუმის ეს დადგენილება გამოიყენება აგრეთვე თავდებქვეშ პირის გადაცემის შემთხვევებშიც.

პირი შეიძლება თავდებქვეშ გადაეცეს წარმოება-დაწესებულებების მშრომელთა კოლექტივებს, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს, ქუჩის კომიტეტებს.

მშრომელთა კოლექტივებზე პირის თავდებქვეშ გადაცემის საკითხი განიხილება პარტიულ, კომკავშირულ, პროფკავშირულ კრებებზე, აგრეთვე კოლმეურნეობების, მუშათა კოლექტივების, მოსამსახურეთა და მოსწავლეთა საერთო კრებებზე პროკურატურისა და საგამომძიებლო ორგანოების მუშაკების მონაწილეობით. ეს წესი მართებულად უნდა ჩაითვალოს. ვინაიდან საგამომძიებლო ორგანოების მუშაკების მონაწილეობა ხელს უწყობს მშრომელთა კოლექტივებს საქმის ყველა გარემოებათა ახსნასა და მის მართებულ გაგებაში.

პროკურატურისა და საგამომძიებლო ორგანოების მუშაკებ- დაწვრილებით ინფორმაციას აძლევენ მშრომელთა კოლექტივებს დანაშაულის ფაქტის, დამნაშავეის პიროვნების შესახებ, განმარტავენ. თუ რაშია ინკრიმინირებული მათი კოლექტივის წევრი, რაც გამომჟღავნდა გამოძიების მსვლელობისას ან აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეზე შემოსული მასალების ანალიზის დროს. დამნაშავეის მონაწილის გულწრფელობაში დაზარალებულად კრებას ესწრება ბრალდებულიც, რომელიც პასუხობს შეკითხვებზე.

კრებებზე გამომძიებლის მონაწილეობა სასურველ პირობად მიგვაჩნია. მან სრულყოფილად და ობიექტურად უნდა გააცნოს კოლექტივს საქმის ფაქტიური გარემოებანი.

პროკურატურისა და საგამომძიებლო ორგანოების მუშაკებმა თავიანთ გამოსვლებში განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გაამახვილონ დანაშაულის ჩამდენ პირებზე საზოგადოებრივი ზემოქმედების როლსა და უდიდეს პრაქტიკულ მნიშვნელობაზე, ხაზი გაუსვან მშრომელთა კოლექტივის ყურადღების, კონტროლის გაძლიერებას იმ პირის მიმართ, რომელიც თავდებქვეშ უნდა გადაეცეს მათ აღსაზრდელად.

თავდებქვეშ აყვანის საკითხს საბოლოოდ წყვეტს მშრომელთა კოლექტივი, რომელიც მთელი პასუხისმგებლობით უნდა მოეცილოს თავდებქვეშ პირის აყვანის საკითხის გადაწყვეტას. საკითხის დადებითად გადაწყვეტა გარკვეულ მოვალეობას აკისრებს მშრომელთა

¹ «Бюллетень Верховного суда СССР», 1960, №3.

კოლექტივის სამართალდამრღვევის ხელახლა აღზრდისა და გამოსწორების საქმეში.

პირის თავდებქვეშ გადაცემის ერთ-ერთ აუცილებელ პირობად კანონმდებელი მიიჩნევს შესაბამისი საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ან მშრომელთა კოლექტივის შუამდგომლობას. ასეთი შუამდგომლობა წარმოადგენს იმის საფუძველს, რომ საგამომძიებლო ორგანომ, პროკურორმა გამოიტანონ დადგენილება საქმის წარმოებით შეწყვეტისა და პირის თავდებქვეშ გადაცემის შესახებ. როგორც წესი, კრებაზე პირის თავდებში აყვანის საკითხის განხილვისას დგება ოქმი, რომელიც დაწერილებით უნდა ასახავდეს კრების მსვლელობას. მასში ფიქსირებულ უნდა იქნეს კრებაზე გამოსულთა ძირითადი მოსაზრებანი. ოქმის სარეზოლუციო ნაწილში დადგენილების სახით უნდა იქნეს მოცემული კრებაზე მიღებული გადაწყვეტილება პირის თავდებქვეშ აყვანის შესახებ. ამ წესის დაცვით შედგენილი ოქმი კრების თავმჯდომარისა და მდივნის ხელმოწერით უნდა წარედგინოს პროკურატურას.

ჩვენ არ ვიზიარებთ გალპერინისა და პოლოზკოვის შეხედულებას¹, რომ პროკურატურას, საგამომძიებლო ორგანოს უნდა ცალკე წარედგინოს ორივე დოკუმენტი — როგორც ოქმი, ასევე კრების მიერ მიღებული გადაწყვეტილება.

ჯერ ერთი, ოქმი შესაბამისი გადაწყვეტილების გარეშე წარმოდგენილია, და პირიქით, გადაწყვეტილება ოქმის გარეშე. მათი ხელოვნური გათიშვა არაფრით არ არის გამართლებული. ხელოვნურად იქმნება დამატებითი დოკუმენტი, რომელსაც პროკურატურისა და საგამომძიებლოსათვის არავითარი განსაკუთრებული მნიშვნელობა არა აქვს; ამასთან მისი შედგენა მოითხოვს დამატებით დროსა და შრომას. კრების ოქმში ნაჩვენები უნდა იყოს მისი ჩატარების ადგილი, დრო, დამსწრეთა რაოდენობა. მასში მოკლედ უნდა იყოს აღმოცენებული როგორც გამოსულ პირთა მიერ წარმოთქმული სიტყვების მოკლე შინაარსი, ასევე კენჭის ყრის შედეგები და კრების მიერ მიღებული გადაწყვეტილება დამნაშავის თავდებობაში აყვანისა და კოლექტივის ნაქისრ ვალდებულებაზე მის ხელახლა აღზრდისა და გამოსწორების შესახებ.

შუამდგომლობის განხილვის შემდეგ საგამომძიებლო გამოიტანს დადგენილებას საქმის შეწყვეტისა და დამნაშავის მშრომელთა კოლექტივზე ან საზოგადოებრივ ორგანიზაციაზე გადაცემის შესახებ, ხოლო თუ საქმის გარემოება ნათელყოფს პირის სასამართლო პასუ-

¹ იხ. И. М. Гальперин, Ф. А. Полозков, Участие общественности в советском уголовном процессе, 1961.

ბისგებაში მიცემის აუცილებლობას, გამოიტანს დადგენილებას შუამდგომლობაზე უარისთქმის შესახებ.

გამომძიებლის მიერ მიღებული დადგენილება ორივე შემთხვევაში უნდა იყოს მოტივირებული. შუამდგომლობაზე უარისთქმის შემთხვევაში გამომძიებელმა უნდა განუმარტოს მშრომელთა კოლექტივებს, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს უარისთქმის მოტივები, რაც საბოლოოდ ხელს უწყობს სოციალისტური მართლშეგნების განმტკიცებას. გამომძიებელმა პროკურორს უნდა შეუთანხმოს დადგენილება.

ჩვენი აზრით, უარყოფილ უნდა იქნეს დღემდე არსებული პრაქტიკა, როცა მშრომელთა მთელი კოლექტივი კისრულობს ვალდებულებას დამნაშავეს ხელახლა აღზრდის და გამოსწორებისათვის. ასეთი გადაწყვეტილება ზოგადი ხასიათისაა, იგი არაკონკრეტულია, რადგან არაფერ აგებს პასუხს თავდებქვეშ გადაცემული პირის გამოსწორებლობაზე.

ჩვენ ვფიქრობთ, მშრომელთა კოლექტივის გადაწყვეტილებაში თავდებქვეშ პირის აყვანის დროს ნაჩვენები უნდა იყოს როგორც ის საამქრო, ბრიგადა, ჯგუფი, კურსი და ა. შ., ასევე კონკრეტული პირები, რომელთაც ეკისრებათ პერსონალური პასუხისმგებლობა დამნაშავეს აღზრდაზე. ასეთი პირები არანაკლებ სამისა უნდა იყვნენ. სასურველია მათგან ერთ-ერთი სკკპ წევრი ან კომკავშირელი იყოს. ეს იმიტომ, რომ აღმზრდელებმა ნამდვილად ჩაატარონ მასთან აღმზრდელობითი ხასიათის მუშაობა, კონტროლი გაუწიონ მის ყოველდღიურ შრომით საქმიანობას, საერთო ქცევას წარმოებაში, დაწესებულებაში, ოჯახში. კოლექტივის წინაშე პასუხს უნდა აგებდეს სამივე აღმზრდელი პირი. ასეთ პირებს შეიძლება ვუწოდოთ „თავდებქვეშ აყვანილ პირთა აღმზრდელნი“, რომლებსაც სერიოზული სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი მნიშვნელობის საქმე ექნებათ მინდობილი. აღმზრდელ პირებად შეიძლება დაინიშნონ მხოლოდ შრომის ნოვატორები, დისციპლინირებული, კულტურული, ავტორიტეტული, მოწინავე, სწავლის წარჩინებული ადამიანები, რომლებიც ქმედით ზეგავლენას მოახდენენ დამნაშავეთა ყოფაცხოვრებაზე.

აღმზრდელებს მჭიდრო კონტაქტი უნდა ჰქონდეთ მშრომელთა კოლექტივთან, აძლევდნენ მათ ინფორმაციებს დამნაშავეს საერთო ქცევისა და გამოსწორების თაობაზე, ხოლო მშრომელთა კოლექტივი სისტემატურად (კვარტალში ერთხელ) უნდა აწვდიდეს ცნობას პროკურორატურის ორგანოებს თავდებქვეშ აყვანილი პიროვნების ქცევაზე და მისი გამოსწორების მიმდინარეობის თაობაზე.

თუ აღმზრდელები დარწმუნდებიან, რომ თავდებქვეშ გადაცემული პირი არ სწოვდება (კვლავ არღვევს შრომის დისციპლინას. ქვევის წესებს, განაგრძობს ლოთობას, ხულიგნობას და ა.შ.). კვლავ ჩირქს ცხებს კოლექტივის თავიანი უწყესო ქცევით, ისინი ამის შესახებ დაუდამენ საკითხს მშრომელთა კოლექტივებს, ადმინისტრაციისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წინაშე, ხოლო ეს უკანასკნელნი—პროკურატურისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოს წინაშე (წერილობით), რომ მშრომელთა კოლექტივი უარს ამბობს თავდებქვეშ აყვანილი პირის ხელახალ აღზრდაზე და გამოსწორებაზე, ვინაიდან უკანასკნელი არ ეთანხმება კოლექტივის აზრებს, არ ახდენს მათზე რეაგირებას, კვლავ სჩადის დანაშაულებრივ ქმედობას თუ გადაცდომას და ა.შ.

გამომძიებელი უნდა იჩენდეს დაინტერესებას, თვალყურს ადევნებდეს თავდებქვეშ გადაცემულ პირთა აღზრდასა და გამოსწორებას, რისთვისაც იგი სისტემატურად უნდა მიდიოდეს ადგილზე, ესაუბრებოდეს საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და წარმოება-დაწესებულებების ხელმძღვანელებს, მშრომელებსა და თვით თავდებქვეშ აყვანილ პირს.

მართალია, საკანონმდებლო წესით არ არის რეგლამენტირებული გამომძიებლების ასეთი მეთვალყურეობა თავდებქვეშ გადაცემული პირის მიმართ, მაგრამ ეს როდი ნიშნავს, რომ გამომძიებელმა არ გამოიჩინოს დაინტერესება თავდებქვეშ გადაცემული პირის გამოსწორებაზე, თვალყურს არ ადევნებდეს მას. ჩვენ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია გამომძიებლის ასეთი მოვალეობა საკანონმდებლო წესით რეალურად მოგვარებული.

მართებული იქნება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში შეტანილი იქნეს მუხლი თავდებქვეშ გადაცემული პირის ქცევაზე, მის აღზრდა-გამოსწორებაზე პროკურატურისა და საგამომძიებლო ორგანოების ზედამხედველობისა და მეთვალყურეობის შესახებ. ეს მუხლი შეიძლება შემდეგნაირად ჩამოყალიბდეს: „პროკურორს, გამომძიებელს ევალება ზედამხედველობა და თვალყურის დევნება იმ პირთა გამოსწორებაზე, რომელთა მიმართ წინასწარი გამოძიება შეწყვეტილ იქნა ამხანაგური სასამართლოსათვის, არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიისათვის და დამნაშავის თავდებქვეშ გადაცემასთან დაკავშირებით“.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობა აწესებს სამართლებრივ საფუძვლებს თავდებქვეშ გადაცემისას. საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 53-ე მუხლში დადგენილია წესი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლებისა დამნაშავის თავდებქვეშ გადაცემით.

დასახელებული მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე თავდებ-
ქვეშ შეიძლება გადაცემულ იქნეს მხოლოდ ისეთი პირი:

1. რომლის მიერ ჩადენილი დანაშაული არ წარმოადგენს დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას; ამიტომ პირის საშიშროების ხარის-
ხის გადაწყვეტისას საჭიროა არა მარტო ქმედობის საზოგადოებრივი საშიშროების ხასიათისა და ხარისხის გათვალისწინება, არამედ აგრე-
თვე დამნაშავეს ქცევის გათვალისწინება დანაშაულის ჩადენამდე, კერძოდ, მისი დამოკიდებულება შრომისადმი, მონაწილეობა კოლექ-
ტივის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, დამოკიდებულება ოჯახისადმი, ამხანაგებისადმი და სოციალისტური საერთო ცხოვრების სხვა წე-
სების დაცვა¹.

2. თვით დამნაშავეს პიროვნება არ წარმოადგენს სოციალურად საშიშს;

3. დამნაშავემ გულწრფელად მოინანია ჩადენილი დანაშაული;

4. როცა საზოგადოებრივმა ორგანიზაციამ და მშრომელთა კო-
ლექტივმა აღძრეს შუამდგომლობა საგამომძიებლო ორგანოების წი-
ნაშე დანაშაულის ჩამდენი პირის მათთვის გადაცემაზე თავდებქვეშ
ჩელახლა აღზრდისა და გამოსწორების მიზნით.

აღნიშნული მუხლი ითვალისწინებს აგრეთვე პირობებს, როცა
თავდებქვეშ არ შეიძლება გადაცემულ იქნეს პირი:

1. თუ იგი წარსულში პასუხისმგებელი იყო მიცემული და მსჯავრ-
დებული სასამართლოს მიერ განზრახ დანაშაულისათვის;

2. თუ წინათ გადაცემული იყო თავდებქვეშ;

3. პირი, რომლის მიმართაც აღძრულია სისხლის სამართლის სა-
ქმე, მაგრამ თავს დამნაშავედ არ თვლის და რაიმე მიზეზით მოით-
ხოვს სასამართლოში საქმის განხილვას (ასეთი პირის მიმართ საქმის
წარმოება არ შეწყდება და წინასწარი გამოძიება უნდა დამთავრდეს).
თავდებქვეშ გადაცემის საკითხის გადაწყვეტისას გამომძიებელმა
უსათუოდ უნდა გაითვალისწინოს ყველა ზემოაღნიშნული პირობა.

საგამომძიებლო და სასამართლო პრაქტიკაში ვხვდებით ზოგ-
ჯერ კონკრეტული დანაშაულის საზოგადოებრივ საშიშროების შეუ-
ფასებლობას, იგნორირებას, რაც, ცხადია, საკითხის უმართებულო
გადაწყვეტას იწვევს და წინასწარი გამოძიების სტადიაზე თავისუფ-
ლდება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან პირი, რომელ-
საც ჩადენილი აქვს მძიმე დანაშაული, რომლის ხელახლა აღზრდა
და გამოსწორება საზოგადოებრივი ზემოქმედებით შეუძლებელია.

განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს წინასწარი გამოძიებით

¹ იხ. Коментаріи к уголовному кодексу РСФСР, 1971, стр. 132.

იმ მიზეზების დადგენას, რამაც მიიყვანა დამნაშავე დანაშაულის ჩადენამდე. ეს აუცილებელია იმის დასადგენად სამართალდარღვევა პირის მიერ ეპიზოდურია, შემთხვევითი თუ სისტემატური ხასიათისაა მის ცხოვრებაში, შემდეგ, მის ჩამდენ პირს შეგნებული ჰქონდა თავისი მოქმედების ან უმოქმედობის საზოგადოებრივად საშიში ხასიათი, ითვალისწინებდა მის საზოგადოებრივად საშიშ შედეგებს და სურდა შეგნებულად დამდგარიყო ეს შედეგი თუ არა.

დამნაშავის პიროვნების დადგენას პროკურორი და გამომძიებელი სერიოზულ ყურადღებას უნდა აქცევდნენ, ითვალისწინებდნენ წარსულში მის დამოკიდებულებას კოლექტივთან, ოჯახთან, საზოგადოებასთან, შრომით საქმიანობას, ყოფაქცევას (ჰქონდა თუ არა საზოგადოებრივი წესრიგისა და სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების დარღვევის შემთხვევები) და სხვ. ყველა ამ მონაცემის გათვალისწინებით პროკურორს და გამომძიებელს შესაძლებლობა ეძლევათ უფრო საფუძვლიანად, შეუტდომლად გადაწყვიტონ საკითხი სასამართლოს მიერ სასჯელის შეფარდების გარეშე პირის გამოსასწორებლად და ხელახლა აღსაზრდელად საზოგადოებრიობაზე გადაცემის შესახებ.

ასეთ ღონისძიებათა ჩატარება ხელს შეუწყობს დამნაშავის დროულ გამოსწორებასა და ხელახლა აღზრდას. მშრომელთა ზოგიერთი კოლექტივი, რომლებმაც იყისრეს დამნაშავის გამოსწორება და ხელახალი აღზრდა, არაერთარ აღზრდელობით მუშაობას არ ატარებენ მასთან, თავდებქვეშ აყვანილი კვლავ ისეთ პირობებში რჩება, როგორც წარსულში დანაშაულის ჩადენამდე იყო (ე. ი. საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და მშრომელთა კოლექტივების ყურადღებისა და მზრუნველობის გარეშე) და იგი კვლავ არღვევს შრომის დისციპლინას, კვლავ სჩადის ბოროტმოქმედებას — დანაშაულს.

საქართველოს სსრ სსკ 53-ე მუხლისა და სსსკ მე-9 მუხლების შესაბამისად, თუ თავდებქვეშ აყვანილი პირი ერთი წლის განმავლობაში არ გაამართლებს კოლექტივის ნდობას, არღვევს პირობას თავისი გამოსწორების შესახებ, არ ემორჩილება სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესებს, დატოვებს სამუშაოს საზოგადოებრივი ზემოქმედებისაგან თავის არიდების მიზნით, საზოგადოებრივი ორგანიზაცია ან მშრომელთა კოლექტივი, რომელიც მას თავდებად დაუდგა, გამოიტანს გადაწყვეტილებას თავდებობაზე უარის თქმის შესახებ და გადასცემს ამ გადაწყვეტილებას პროკურატურას ან სასამართლოს საკითხის განსახილველად, რათა დამნაშავე პასუხისგე-

ბაში იქნეს მიცემული იმ დანაშაულისათვის, რომლის ჩადენასთან დაკავშირებით ის გადაცემული იყო თავდებქვეშ.

თუ თავდებქვეშ გადაცემული პირი ტოვებს შესაბამის დაწესებულებას ან საწარმოს და გადადის სხვა სამუშაოზე, მოქმედი სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის შესაბამისად, სამუშაოს მიტოვება საზოგადოებრივი თავდებობისაგან თავის არიდების მიზნით წარმოადგენს თავდებობაზე უარისთქმის საფუძველს. იმ შემთხვევაში, როდესაც თავდებქვეშ აყვანილი პირი სამუშაოს შეიცვლის საპატიო გარემოებათა გამო, რაც იშვიათ გამონაკლის შემთხვევაში შეიძლება მოხდეს (სხვა ქალაქში თუ სოფელში საცხოვრებლად გადასვლა და სხვ.), აუცილებლად უნდა ეცნობოს ახალ სამუშაოზე მშრომელთა კოლექტივის იმის შესახებ, რომ მას ჩადენილი ჰქონდა დანაშაული და რომ იგი საზოგადოებრივი თავდებობის ქვეშ იყო აყვანილი. ასეთ შემთხვევაში კვლავ უნდა გაგრძელდეს თავდებობა მშრომელთა ახალი კოლექტივის მიერ.

მცირემნიშვნელოვანი დანაშაულის ჩამდენ პირთა მიმართ საზოგადოებრივი ზემოქმედების ღონისძიებათა გამოყენება აღმზრდელობითი ხასიათისაა. იგი დანაშაულის ჩამდენს სტიმულს აძლევს დაადგეს გამოსწორებისა და ახლებურად აღზრდის გზას.

თავდებქვეშ გადაცემულ პირს თავისი სამაგალითო, სანიმუშო ყოფაქცევითა და შრომისადმი კეთილსინდისიერი დამოკიდებულებით შეუძლია დაუმტკიცოს საზოგადოებრიობას და წინასწარი გამოძიების ორგანოებს, რომ იგი გამოსწორდება. თუ წინასწარი გამოძიების სტადიიდან კოლექტივზე გადაცემული პირების მცირე ნაწილი კვლავ დანაშაულს სჩადის, ეს გამოწვეულია თვით კოლექტივებისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების არაგულისხმიერი დამოკიდებულებით და ზრუნვით თავდებქვეშ გადაცემულ პირთა მიმართ; არ ეხმარებიან მათ აღზრდასა და გამოსწორებაში. ივიწყებენ, რომ კოლექტივის ძალა და ნდობა პირის აღზრდა-გამოსწორების უდიდესი ფაქტორია.

კოლექტივი, საზოგადოებრიობა ფორმალურად არ უნდა მიუღებს თავდებქვეშ აყვანილ პირთა გამოსწორებას და კეთილსინდისიერად უნდა შეასრულოს ნაკისრი ვალდებულება.

თავდებქვეშ გადაცემულ პირთა დიდი უმრავლესობა ამართლებს კოლექტივის ნდობას და გამოსწორების გზას ადგება. ისინი დღეს გამოირჩევიან მუყაითი შრომით, კეთილსინდისიერებითა და პატიოსანი ქცევით წარმოებაში, საზოგადოებასა და ოჯახში.

მშრომელთა კოლექტივებმა თავდებქვეშ გადაცემული დამნაშა-

ვის აღზრდის ორგანიზაცია ისე უნდა მოაწყონ, რომ თითოეულმა თავდებქვეშ გადაცემულმა პირმა იგრძნოს მის მიერ ჩადენილი ქმედობის საზოგადოებრივი საშიშროება, შეიგნოს, რომ მან საზოგადოების წინაშე ჩაიდინა ბოროტება, რომელიც მან უნდა გაჰმასწოროს პატიოსანი შრომით და სამაგალითო ყოფაქცევით.

საქართველოს სსრ შინაგან საქმეთა სამინისტროს ქ. თბილისის ორჯონიკიძის რაიონის საგამომძიებლო განყოფილებამ ამავე რაიონის პროკურორის თანხმობით შეწყვიტა სისხლის სამართლის საქმის წარმოება ო. ყ-ს მიმართ საქართველოს სსრ სსკ 154-ე მუხლის პირველი ნაწილით¹.

გამომძიების პროცესში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტის კოლექტივმა აღძრა შუამდგომლობა ო. ყ-ის თავდებქვეშ გადაცემაზე. შუამდგომლობით გ/გეოლოგიის ფაკულტეტის მე-2 კურსის სტუდენტი ო. ყ. ხასიათდებოდა დადებითად და ითხოვდა მის მიმართ შეწყვეტილიყო სისხლის სამართლის საქმის წარმოება და გადაეცემოდა იგი ფაკულტეტის კოლექტივის ხელახლა აღსაზრდელად და გამოსასწორებლად გამოძიებამ გაითვალისწინა ო. ყ-ის მიერ დანაშაულის გულწრფელი მონანიება, აგრეთვე ის, რომ მის ქმედობას არ მოყვლია მძიმე შედეგი, კოლექტივის შუამდგომლობის საფუძველზე გაანთავისუფლა სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან და გადასცა იგი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გეოგრაფია-გეოლოგიის ფაკულტეტის კოლექტივის ხელახლა აღსაზრდელად და გამოსასწორებლად.

სტუდენტმა გააძარტლა კოლექტივის ნდობა, იგი გ/გეოლოგიის ფაკულტეტის ერთ-ერთი დისციპლინირებული სტუდენტი გახდა.

საგამომძიებლო ორგანოების საზოგადოებრიობასთან მჭიდრო ურთიერთობის ერთ-ერთ პირობას პირის თავდებობაში გადაცემის დროს წარმოადგენს საქმის ყველა გარემოების ყოველმხრივი და ხარისხობრივი გამოძიება. მცდარია აზრი იმის შესახებ, რომ საქმეზე სადაც შეიძლება წინასწარი გამოძიების შეწყვეტა თავდებქვეშ გადაცემით, თითქოს საჭირო არ იყოს მტკიცებულებათა შეგროვება და ანალიზი, მძიმე დანაშაულზე და მცირემნიშვნელოვან საქმეებზე მტკიცებულების საგანი ერთნაირია. ობიექტური კვშიარითების დადგენის მოთხოვნილებანი ყველა სისხლის სამართლის საქმეზე სავსებით ერთნაირია.

¹ იგი ეწეოდა ციკვის ბილეთების გამოძალვას თანატოლი მოქალაქეებთან.

ჩვენ ვიზიარებთ ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ პირი შეიძლება თავდებქვეშ გადაეცეს წინასწარი გამოძიების სხვადასხვა ეტაპზე.

მთავარი ის არის, რომ პირის თავდებობაში გადაცემა მოხდეს გამოძიების იმ ეტაპზე, როცა საქმეზე ყველა არსებითი გარემოება დადგენილია.

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე მკაცრად უნდა იქნეს დაცული საქართველოს სსრ სსკ 53-ე და სსკ მე-9 მუხლების კატეგორიული მოთხოვნა იმის შესახებ, რომ არ დაიშვება თავდებქვეშ გადაცემა და ამ საფუძველზე საქმის შეწყვეტა იმ პირის მიმართ, რომელიც წინათ იყო მსჯავრდებული განზრახ დანაშაულისათვის ან გადაცემული იყო თავდებქვეშ.

მშრომელთა კრებაზე, სადაც იხილება და წყდება საკითხი დამნაშავე პირის თავდებობაში აყვანის შესახებ, სასურველია მონაწილეობდეს ის პირი, რომელმაც დანაშაულისაგან მიიღო მორალური, ფიზიკური თუ ქონებრივი ზარალი.

უდავოა. დაზარალებულის მონაწილეობა მშრომელთა კრებაზე ხელს შეუწყობს საქმის ყველა გარემოებათა სწორ შეფასებას და დასაბუთებული გადაწყვეტილების გამოტანას.

მოქმედი წესის მიხედვით, საქმის შეწყვეტის შესახებ ატყობინებენ დაზარალებულს, რომელსაც ხუთი დღე-ღამის განმავლობაში შეუძლია გაასაჩივროს გამომძიებლის, მოკვლევის ორგანოს დადგენილება შესაბამისად ზემდგომ პროკურორთან. სსრ კავშირის გენერალური პროკურორის 1960 წ. 16 ივნისის ბრძანებაში მითითებულია დაზარალებულის უფლებაზე გაეცნოს საქმის გარემოებებს, ხოლო მისი მოსაზრებები მხედველობაში აქნეს მიღებული გამომძიებლის მიერ საქმის შეწყვეტის დროს.

საქართველოს სსრ სსკ მე-9¹ მუხლი ითვალისწინებს მასალის გადაცემას საზოგადოებრივი ზემოქმედების ზომების მისაღებად სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის გარეშე. ეს იმ შემთხვევაში, თუ პირი ჩაიდენს მცირე მნიშვნელობის ან ისეთ დანაშაულს, რომელიც არ წარმოადგენს დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას, როცა დანაშაულის ფაქტი სახეზეა, ხოლო ამ დანაშაულის ჩამდენი პირი შეიძლება გამოსწორებული იქნეს საზოგადოებრივი ზემოქმედების ზომებით. სასამართლოს, პროკურორს, აგრეთვე გამომძიებელს და მოკვლევის ორგანოს, პროკურორის თანხმობით, უფლება აქვთ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის გარეშე გადასცენ მასალა განსახილველად ამხანაგურ სასამართლოს ან არასრულწლოვანთა საქმეების კო-

მისიას, ანდა დამნაშავე გადასცენ თავდებქვეშ მშრომელთა კოლექტივს ან საზოგადოებრივ ორგანიზაციას ხელახლა აღზრდისა და გამოსწორებისათვის¹.

საქართველოს სსრ სსს კოდექსში ეს ნორმა შეიტანეს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1963 წლის 28 ივნისის ბრძანებულების საფუძველზე. რსფსრ სსსკ მე-10 მუხლში ანალოგიური მუხლი კოდექსის მიღებიდანვე იყო გათვალისწინებული.

სისხლის სამართლის პროცესის თეორიაში ერთნაირ გადაწყვეტას ვერ პოულობდა საკითხი იმის შესახებ, თუ რა პირობებში შეუძლიათ საგამომძიებლო ორგანოებს გადასცენ პირი თავდებქვეშ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის გარეშე — დანაშაულის ჩადენის შესახებ მასალების ანალიზის საფუძველზე. რიგი მოკავშირე ზესაუბლიკების სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა აღნიშნული საკითხის მოსაწესრიგებლად ითვალისწინებდა სპეციალურ ნორმას. ზოგიერთი რესპუბლიკის კანონმდებლობა მსგავს ნორმას დღესაც არ ითვალისწინებს. სასურველია მსგავსი ნორმების გათვალისწინება ძხვა მოკავშირე ზესაუბლიკების საპროცესო კოდექსებში. იგი ერთგვარად შეუწყობს ხელს საგამომძიებლო ორგანოების მუშაობის გაუმჯობესებას. სისხლის სამართლის საქმის აღუძვრელად დამნაშავე პირის თავდებობაში გადაცემისას ღრმად უნდა ვიყოთ დარწმუნებული, რომ მის მიერ ჩადენილი დანაშაული მცირე მნიშვნელობისაა ან იგი არ წარმოადგენს დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას და რომ ამ დანაშაულის ჩამდენი პირი შეიძლება გამოსწორდეს საზოგადოებრივი ზემოქმედების ზომებით.

როცა გამომძიებელი ზემოაღნიშნულში დარწმუნდება, პროკურორის თანხმობით, დამნაშავე პირს თავდებქვეშ გადასცემს მშრომელთა კოლექტივს ან საზოგადოებრივ ორგანიზაციას.

თუ მასალებში მითითებულია ისეთ გარემოებებზე, რომლებიც მოითხოვენ შემოწმებასა და დაზუსტებას. მაშინ საჭიროა აღიძრას სისხლის სამართლის საქმე და ჩატარდეს გარკვეული საგამომძიებლო მოქმედებები, რომლის შემდეგ უნდა გადაწყდეს საკითხი დამნაშავე პირის თავდებქვეშ გადაცემის შესახებ.

ცხოვრებამ დაადასტურა საზოგადოებრივი ზემოქმედების ფორმების შეფარდების ეფექტურობა იმ პირთა მიმართ, რომლებმაც ჩაი-

1 იხ. საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1963 წლის 28 ივნისის ბრძანებულება, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უწყებები, № 19, 1963, მუხ. 313-ე.

დინეს მცირემნიშვნელოვანი დანაშაული. საქართველოს სსრ პროკურატურისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგამომძიებლო ორგანოს მიერ თავდებქვეშ გადაცემულ პირთა უდიდესი უმრავლესობა ამართლებს მშრომელთა კოლექტივისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ნდობას. საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისა და მშრომელთა კოლექტივების მიერ მათთან ჩატარებული აღმზრდელობითი ღონისძიებანი დადებით შედეგებს იძლევიან. საზოგადოებრიობის კეთილმყოფელი ზეგავლენის შედეგად მტკიცედ ადგებიან გამოსწორების გზას.

წინასწარი გამოძიების ორგანოებმა უფრო გაბედულად უნდა დააკმაყოფილონ მშრომელთა კოლექტივებისა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების შუამდგომლობა მცირემნიშვნელოვანი დანაშაულის ჩამდენ პირთა თავდებქვეშ ხელახლა აღსაზრდელად გადაცემაზე. წინასწარი გამოძიების შეწყვეტა და პირის თავდებქვეშ გადაცემა აღსაზრდელად და ხელახლა გამოსასწორებლად საშუალებას იძლევა უფრო მტკიცე ურთიერთობა დამყარდეს მშრომელთა კოლექტივებსა, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებსა და პროკურატურისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოებს შორის.

თუ თავდებქვეშ აყვანილი პირი ახალ დანაშაულს ჩაიდენს, იგი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიეცემა როგორც პირველი, ისე მეორე დანაშაულისათვის. ახალი დანაშაულის ჩადენა იმის საუფუძველია, რომ მშრომელთა კოლექტივმა უარი თქვა პირის თავდებობის ქვეშ ყოფნაზე, რადგან თავდებქვეშ აყვანილმა უგულებელყო კოლექტივის, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ნდობა, არ დაადგა გამოსწორების გზას, უშედეგო აღმოჩნდა ის აღმზრდელობითი ღონისძიებანი, რომელსაც ატარებდნენ საზოგადოებრივი ორგანიზაციები და მშრომელთა კოლექტივი. ასეთ პირთა მიმართ უფრო დადებითი შედეგის მოტანა იძულებითი ხასიათის ღონისძიებებს შეუძლია.

კანონმდებელი არ კრძალავს გაუფრთხილებელი ბრალით ჩადენილი დანაშაულისათვის ადრე გასამართლებულ პირთა თავდებობის ქვეშ გადაცემას.

თავდებობის შესახებ საკითხი ამოწურულად ითვლება მაშინ, როდესაც ერთი წლის განმავლობაში თავდებობის ქვეშ გადაცემული პირი გამოსწორდება და საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, მშრომელთა კოლექტივი ამის შესახებ სათანადო ცნობას მიაწვდის პროკურატურასა და საგამომძიებლო ორგანოებს.

ჩვენს ქვეყანაში ახალგაზრდა თაობის მარქსისტული მსოფლ-
მხედველობით აღზრდა კომუნიზმის მშენებლობის ორგანული ნა-
წილია. პარტია განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს მოზარდი
თაობის აღზრდას.¹

სსრ კავშირში კომუნიზმის გაშლილი მშენებლობის პერიოდში
მოზარდი თაობის განათლებისა და აღზრდის ძალადიდური დონის
უზრუნველყოფად პარტია და მთავრობა ქმნის ყველა საჭირო და
აუცილებელ პირობას.

სკკპ პროგრამაში მოცემულია ჩვენი ქვეყნის მომავალი თაობის
კომუნიტური სულსკვეთებით აღზრდის ძირითადი მიმართულე-
ბები; ესენია: ახალგაზრდობაში მეცნიერული მსოფლმხედველობის
ჩამოყალიბება მარქსიზმ-ლენინიზმის საფუძველზე; საბჭოთა ქაბუ-
კებისა და ქალიშვილების აღზრდა შრომისადაღი სიყვარულისა და
პატივისცემის დამოკიდებულებით; ახალგაზრდობაში მტკიცე კო-
მუნიტური მორალის დამკვიდრება; საბჭოთა ახალგაზრდობის აღ-
ზრდა პროლეტარული ინტერნაციონალიზმისა და სოციალისტური
პატრიოტიზმის სულისკვეთებით. ბურჟუაზიული იდეოლოგიის წი-
ნაღმდეგ ბრძოლა, კაპიტალიზმის გადმონაშთების დაძლევა ადამი-
ანთა შეგნებასა და ქცევაში; ახალი აღაშიანის აღზრდა, რომელშიც
პარმონიულად იქნება შეხამებული სულიერი სიმდიდრე, მორალუ-
რი სიწმინდე და ფიზიკური სრულყოფა.

კომუნიტური საზოგადოების გაშლილი მშენებლობის პერიოდ-
ში ახალი ადამიანის აღზრდისა და ფორმირების ღონისძიებათა კომ-
პლექსის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ნაწილია ბრძოლის გაძლიე-
რება დამნაშავეობასთან, რომელიც ადამიანთა შეგნებასა და ქცევა-
ში წარსულის გადმონაშთების გამოვლინების ყველაზე საშიში ფორ-
მაა. ამიტომ პარტია ერთ-ერთ ამოცანად საზავს არასრულწლოვანთა
შორის დამნაშავეობის ლაკვიდ-ცისა და მისი წარმომშობი ყველა
მიზეზის აღმოფხვრას.

სკკპ და საბჭოთა მთავრობის ყოველდღიურმა ზრუნვამ მომავა-
ლი თაობის აღზრდაზე, მშრომელთა კულტურული დონის ამაღლე-
ბამ და საბჭოთა ხალხის მატერიალური კეთილდღეობის გაუმჯობე-
ლებამ უზრუნველყო ჩვენს ქვეყანაში ბავშვთა უპატრონობის, უმეთ-

გალყურეობისა და არასრულწლოვანთა შორის დანაშაულის საგრძნობლად შემცირება.

ბავშვთა უპატრონობის, უმეტეაღყურეობისა და არასრულწლოვანთა შორის დამნაშავეობის სრული ლიკვიდაციის საქმეში პარტიის მიერ დასახული ამოცანის განხორციელებაში დიდი როლი ეკუთვნის წინასწარი გამოძიების ორგანოებს საზოგადოებრიობასთან ერთად. წინასწარი გამოძიების ორგანოებმა უნდა მიიღონ სათანადო ზომები არასრულწლოვანთა დამნაშავეობასთან აქტიური ბრძოლის ორგანიზაციისათვის.

წინასწარი გამოძიების ორგანოებმა საზოგადოებრიობის აქტიური დახმარებით ყოველმხრივ უნდა გამოიჩეკიონ ბავშვთა უპატრონობისა და უმეტეაღყურეობის გამომწვევი მიზეზები და მიიღონ ზომები მათ აღსაყვეთად.

დღითი დღე მკვიდრდება ახალგაზრდობაში კომუნისტური მორალის, რაც თავის გამონატულებას პოულობს კეთილსინდისიერ შრომაში, სახალხო დოვლათის დაცვაში და გამრავლებაში, საზოგადოებრივი ჰოვალეობის მაღალ შეგნებაში, შეუწყნარებლობაში საზოგადოებრივი ინტერესების დარღვევისადმი, კოლექტივიზმსა და ამხანაგურ, მეგობრულ ურთიერთდახმარებაში, ჰუმანურ ურთიერთობასა და ურთიერთპატივისცემაში, ხალხთა მეგობრობასა და ძმობაში, ინტერნაციონალიზმში, პრინციპულობაში, პატიოსნებასა და სამართლიანობაში, ზნეობრივ სიწმინდეში, უბრალოებასა და თავმდაბლობაში, შეურიგებლობაში უსამართლობისადმი, კარიერიზმისადმი, მომხვეჭელობისადმი, უპატიოსნობისადმი და სხვა საბჭოთა ადამიანისათვის დამახასიათებელ თვისებებში. განსაკუთრებით დიდია ჩვენი ახალგაზრდობის როლი ჩვენს ქვეყანაში სოციალიზმის აშენების საქმეში.

დიდი სამამულო ომის მატინეში ოქროს ასოებითაა ჩაწერილი საბჭოთა ახალგაზრდობის საგმირო საქმეები. მრავალმა საბჭოთა ახალგაზრდამ სიცოცხლე შესწირა სამშობლოს თავისუფლებასა და დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლას.

დღეს ჩვენი მრავალმილიონიანი გმირი საბჭოთა ახალგაზრდობა თავდადებით შრომობს სახალხო მეურნეობის ყველა ფრონტზე, აქტიურ მონაწილეობას იღებს კომუნიზმის მშენებლობაში, ამრავლებს სახალხო დოვლათს. ახალგაზრდები მიდიან იქ, სადაც მათ პარტია მოუწოდებს: ყამირ მიწებზე, კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში, ფაბრიკებსა და ქარხნებში, შახტებში, მშენებლობებზე, სასწავლო და სამეცნიერო დაწესებულებებში.

გმირი საბჭოთა ხალხი ამაცობს იმით, რომ ჩვენ სამშობლოს ყავს

განათლებული, გონიერი, წესიერი და მაღალი კულტურის ახალგაზრდობა.

მაგრამ ამასთან ერთად არ შეიძლება არ აღინიშნოს საქართველოს სსრ-ში მცხოვრები ზოგიერთი ახალგაზრდის შესახებ,¹ რომელიც არცხვენს და სახელს უტეხს ქართულ ერს და მის დიდ კულტურას. საქართველოს ქალაქებსა და სოფლებში ჯერ კიდევ არიან ახალგაზრდები, რომლებიც გაუბრძნო სწავლასა და შრომას, ეწევიან ფუქსიატურ ცხოვრებას, უსაქმურობითა და ამორალური ქცევით ჩირქს ცხებენ ჩვენ სახელოვან, შესანიშნავ და ნიჭიერ საბჭოთა ახალგაზრდობას.

არიან ახალგაზრდები და მათ შორის არასრულწლოვანებიც, რომლებიც თავიანთი უღირსი ქცევით აბუჩად იგდებენ სოციალისტური თანაცხოვრების წესებს, საზოგადოებრივ ნორმებს და ზოგიერთი მათგანი კი სისხლის სამართლის მძიმე დანაშაულს სჩადის.

ნაკლოვანებები, რომლებსაც ჯერ კიდევ ადგილი აქვს არასრულწლოვანთა უმეტესაწილშიც, ლიკვიდაციის საქმეში, სრულიად მოუთმენელია რესპუბლიკის განვითარების დღევანდელ ეტაპზე, მაშინ, როცა საბჭოთა სახელმწიფოსა და ხალხის წინაშე პარტიის პროგრამით დასახულია ამოცანა დამნაშავეობისა და სხვა ანტისაზოგადოებრივი მოვლენების მთლიანად აღმოფხვრისათვის.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ სოციალისტურ სახელმწიფოში, არასრულწლოვანთა მიერ დანაშაულის ჩადენას და მართლწესრიგის დარღვევას სოციალური საფუძვლები არ გააჩნია.

მიუხედავად ამისა, ჩვენში მაინც აქვს ადგილი არასრულწლოვანთა მხრივ საზოგადოებრივი წესრიგის უხეში დარღვევისა და დანაშაულის ჩადენის შემთხვევებს. ამის მიზეზები უნდა ვეძიოთ იმ სკოლების, სასწავლებლების, ორგანიზაციების, დაწესებულებების, მშობლების, ოჯახების სუსტ მუშაობაში, რომლებსაც უშუალოდ მინდობილი აქვთ ჩვენი მომავალი თაობის როგორც ფიზიკური, ისე სულიერი აღზრდა. აგრეთვე იუსტიციის იმ ორგანოების მუშაობის შესუსტებაში, რომლებიც მოწოდებული არიან ებრძოლონ არასრულწლოვანთა უმეტესაწილური და მართლწესრიგის დარღვევის ყველა შემთხვევას.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტია და საბჭოთა მთავრობა დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების შემდგომ განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა და აქცევს არასრულწლოვანთა დამნაშავეობასთან ბრძოლას. მიღებული იყო ღონისძიე-

¹ ისევე როგორც სხვა მოკავშირე რესპუბლიკების ზოგიერთი ახალგაზრდის შესახებ.

ბანი არასრულწლოვანთა უმეტეალყურეობის, უპატრონობის და დამნაშავეობის სალიკვიდაციოდ. ჭერ კიდევ 1918 წლის 14 იანვრის დეკრეტით შეიქმნა არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიები, რომელთა შემადგენლობაში შედიოდნენ პედაგოგები, ექიმები, მოსამართლეები და ფართო საზოგადოებრიობის წარმომადგენლები: ისინი იხილავდნენ საქმეებს 17 წლამდე მიუღწეველ არასრულწლოვანის მიერ ჩადენილი დანაშაულის შესახებ და უფარდებდნენ მას აღმზრდელობითი ხასიათის ღონისძიებებს, აგრეთვე იღებდნენ ზომებს უპატრონო ბავშვების სახელმწიფოებრივი უზრუნველყოფისათვის. უდიდესი როლი არასრულწლოვანთა შორის დამნაშავეობის აღმოფხვრის საქმეში შეასრულა სსრ კავშირის ცაკისა და სახკომსაბჭოს 1935 წლის 7 აპრილის დადგენილებამ „არასრულწლოვანთა შორის დამნაშავეობასთან ბრძოლის ღონისძიებათა შესახებ“ და სკპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტისა და სახკომსაბჭოს 1935 წლის 31 მაისის დადგენილებამ „ბავშვთა უპატრონობისა და უმეტეალყურეობის ლიკვიდაციის შესახებ“.

სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა დაწესდა 14 წლის ასაკიდან, ზოგიერთი დანაშაულისათვის კი 12 წლიდან.

სსრ კავშირის, მოკავშირე და ავტონომიური რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის 1958 წლის საფუძვლებმა, რაც ახალი ეტაპია საბჭოთა სისხლის სამართლის კანონმდებლობის განვითარებაში, არასრულწლოვანთა სიჭაბოს სამართლის პასუხისმგებლობის ასაკი განსაზღვრა, როგორც წესი, 16 წლიდან, ხოლო ზოგიერთი სახის დანაშაულისათვის — 14 წლიდან.

მოზარდთა უმეტეალყურეობის სრული ლიკვიდაცია დიდი პოლიტიკური და სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის ამოცანაა, რადგან ბავშვთა უპატრონობისა და უმეტეალყურეობის აღმოფხვრა არასრულწლოვანთა შორის დამნაშავეობის ლიკვიდაციის აუცილებელი პირობაა.

ამ მნიშვნელოვანი პრობლემების დადებითად გადაწყვეტა აუცილებელია მოითხოვს პარტიული, კომკავშირული, პროფკავშირული ორგანიზაციების, საბჭოთა, სამეურნეო, ადმინისტრაციული ორგანოების, სკოლისა და ოჯახის ერთობლივი ძალების მტკიცე ერთიანობას.

დამნაშავეობის უფსკრულში მოზარდი სკოლის, ოჯახის, საზოგადოებრიობის უყურადღებობისა და უმეტეალყურეობის შედეგად ვარდება.

სოციალისტურ საზოგადოებას დიდ ზიანს აყენებს წარსულის ისეთი მავნე გადმონაშთები, როგორიცაა: კერძო მესაკუთრული ფსიქოლოგია, ქურდობა, ანგარება, ქალისადმი უხეში დამოკიდებუ-

ლება, თავაშვებულობა, უდარდებლობა, ხულიგნობა, ლოთობა. შე-
რიისძიება და სხვა ექსცესები, რაც განსაზღვრავს საერთოდ ადამი-
ანების, განსაკუთრებით კი არასრულწლოვანთა დანაშაულებრივ
ქცევას.

კანონმდებელი, ითვალისწინებს რა არასრულწლოვნის ასაკობ-
რივ თავისებურებას, მოზარდისა და მოზარდობისათვის აწესებს სას-
ჯელის მკვეთრად განსხვავებულ ზომას.

არასრულწლოვანობის ასაკი — 14-16 წელი — ახალგაზრდისათ-
ვის ყველაზე რთული პერიოდია, რადგან ამ დროს ყალიბდება ადამი-
ანის ხასიათი. ეს ასაკი ბევრი თავისებურებით ხასიათდება.
უშეტესად ეს თავისებურება „მეს“, თავისი თავის, თავისი შინა-
განი ძალების მაღალ გადაჭარბებულ შეფასებაში ვლინდება. მაგა-
ლითად, ყალბად გაგებული სიმამაცე და პეროიკა, უჩვეულო ქცე-
ვა და ქარგონი და ა. შ., რაც ზოგჯერ გადაიზრდება საზოგადოებრი-
ვი წესრიგის დარღვევაში, ხულიგნობაში და სხვა საშიში დანაშაუ-
ლის ჩადენაში.

არასრულწლოვანის ხასიათში ფეხმოკიდებული ასეთი უარყო-
ფითი თვისებები მხედველობაშია მიჩალები და საჭიროა ქმედითი
აღმზრდელობითი ღონისძიებების გატარება მის აღმოსაფხვრელად.
თუ მოზარდს აღზრდა და მეთვალყურეობა მოაკლდა, მისი თავისე-
ბურებანი არასწორი გზით განვითარდება და შეიძლება იგი მძიმე
დანაშაულის ჩადენამდე მივიდეს. ზოგჯერ არასრულწლოვანები მძი-
მე დანაშაულებრივ ქმედობას სჩადიან ამხანაგობისა და მეგობრო-
ბის კეთილშობილური გრძნობის მოტივით.

ბავშვის საერთო შეგნებასა და ქცევაზე არ შეიძლება ღიდი უარ-
ყოფითი გავლენა არ მოახდინოს ოჯახმა, თუ მშობლები საზოგადო-
ებრივ სასარგებლო შრომას გაუბრძანებენ და ცხოვრობენ არაკეთილ-
სინდისიერი გზით, ეწვევიან მექრთამეობას. მტაცებლობას, სპეკული-
ციას, გარყვნილებას, ლოთობას და ა. შ. მშობლების ასეთი ქცევა
არასრულწლოვანებისათვის ზოგჯერ მისაბამი მაგალითიც კი ხდება.
ზოგიერთი მშობელი შვილს მეტად ანებივრებს, არ უნერგავს შრო-
მისადმი სიყვარულს, რაც აუცილებელია ფიზიკური და გონებრივი
განვითარებისათვის. ბუნებრივია, ასეთ ბავშვებს უმუშევრებათ
არასწორი დამოკიდებულება შრომისა და ფულისადმი. ისინი საზო-
გადოების წინაშე არავითარ პასუხისმგებლობას არ გრძნობენ, რაც
შემდგომ მათ დანაშაულის გზაზე აყენებს.

ზოგჯერ მძიმე ოჯახურ პირობებს მიყავს ახალგაზრდა დანაშაუ-
ლამდე. ისინი ექცევიან ქურდების, ხულიგნებისა და ლოთების
წრეში.

არასრულწლოვანთა შორის მართლწესრიგის დარღვევის ერთ-

ერთი მიზეზი ისიც არის, რომ ჩვენს ახალგაზრდობას ზოგიერთ ქალაქსა და რაიონში საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით არა აქვს კულტურული დასვენების და გონიერი გართობის საშუალებანი, სპორტული მოედნები და კლუბები. ნიკიერ და ცნობისმოყვარე ახალგაზრდობას არა აქვს საშუალება თავისუფალი დრო შესაფერისად გაატაროს კლუბებსა და სპორტულ მოედნებზე. ზოგჯერ მეცადინეობიდან და სამუშაოდან დარჩენილ თავისუფალ დროს ისინი ალკოჰოლური სასმელების სმაში ატარებენ.

სასამართლო-საგამომძიებლო პრაქტიკის შესწავლა გვიჩვენებს, რომ უმეტეს შემთხვევებში საზოგადოებრივ წესრიგს უხეშად არღვევენ და ზოგჯერ მძიმე, საშიშ დანაშაულს ჩადიან სკოლებიდან განთესილი არასრულწლოვანნი, რომლებიც არ არიან ჩაბმული საზოგადოებრივ სასარგებლო შრომაში.

სწავლა და აღზრდა სკოლაში ერთიან მთლიანობაში უნდა მიმდინარეობდეს როგორც ერთი პროცესი. პედაგოგი მოსწავლეს აძლევს ცოდნას მეცნიერების ამა თუ იმ დარგში და ამავე დროს მან იგი უნდა აღზარდოს, ზეგავლენა მოახდინოს მის ხასიათსა და ფსიქიკაზე, ჩამოაყალიბოს როგორც კეთილსინდისიერი მოქალაქე.

ცნობილია, რომ ბავშვის ფორმირება სკოლასა და ოჯახში ხდება. ოჯახი (მშობლები) და სკოლა თანაბრად აგებენ პასუხს არასრულწლოვანის აღზრდაზე. ჩვენს სამშობლოს მილიონობით ღირსეულ შვილებს უზრდის საბჭოთა სკოლა და ოჯახი, მაგრამ ზოგჯერ სკოლაც და ოჯახიც სკოდავს მოზარდის აღზრდაში. იჩენენ აშკარა გულგრილობასა და უპასუხისმგებლობას არასრულწლოვანის ზედამხედველობისადმი. ზოგიერთი მშობელი მშობლიურ მოვალეობას არაკეთილსინდისიერად ეკიდება, თავისი შვილის აღზრდას მთლიანად სკოლას ანდობს, და თუ შვილი მრუდ გზას დაადგა, ცდილობს ბრალის სიმძიმე სკოლაზე გადაიტანოს მთლიანად, რაც, ცხადია, სრულიად უმართებულოა.

საბჭოთა სკოლა ამზადებს და ზრდის კომუნისტურად შეგნებულ და მაღალგანათლებულ ახალგაზრდობას, რომლებსაც აქვთ სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი საქმიანობის მრავალ დარგში როგორც ფიზიკური, ისე გონებრივი შრომის უნარი, კულტურისა და მეცნიერების დარგში აქტიური მონაწილეობის უნარი.

საბჭოთა სკოლა მოზარდ თაობას აძლევს ცოდნის გარკვეულ მარაგს და ამჟამინათვე საფუძველს უყრის მის მსოფლმხედველობას, ზნეობრივ სახესა და ჩვევებს.

სკოლა გადამწყვეტ როლს ასრულებს ახალგაზრდობის კომუნისტურ აღზრდაში, რადგან ახალგაზრდა მასთან დაკავშირებულია თავისი ხასიათის, ჩვევების, ინტელექტის, ფიზიკური და სულიერი სახის

ყველაზე უფრო ინტენსიური ფორმირების ხანგრძლივი წლებით. და თუ დღეს სოფლის, რაიონულ თუ ქალაქის სკოლებში ვხვდებით ზოგიერთ ზარმაც, უღისციპლინო, მართლწესრიგის უხეშად დამრღვევ მოსწავლეებს, ეს სკოლის კოლექტივის, სკოლების საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, მშობლების მოსწავლეებთან და შვილებთან აღმზრდელობითი მუშაობისადმი გულგრილი და ზერელე დამოკიდებულების შედეგია.

ყველა მშობელს უნდა ახსოვდეს ჩვენი ერის სასიქადულო შვილის დიდი ილიას უკვდავი სიტყვები: „ვინც კაცად არ ვარგა, ის არც მამად ივარგებს, არც დედად და არც სხვად რადმე, იმიტომ, რომ მამობა და დედობა ადამიანური, მართო შვილების გამრავლება და ძოძუს წოება არ არის!“...

მართებულია პროფესორ ს. ჯორბენაძის მტკიცება ახალგაზრდობის აღზრდასთან დაკავშირებით: „ახალგაზრდობის აღზრდა რთული და ფაქიზი საქმეა. იგი თხოულობს ყოველგვარ ყურადღებას ბავშვებისადმი. ზოგჯერ უკვირთ კიდეც, თუ რატომ ხდება, რომ ცალკეულ შემთხვევებში ამა თუ იმ პატიოსანი, მშრომელი, კულტურული ოჯახის შვილი აღმოჩნდება მორალურად მახინჯი, რასაც შემდგომში მის მიერ მძიმე ბოროტმოქმედების ჩადენაც შეიძლება მოჰყვეს. მიზეზი კი მშობლების მხრივ შვილების აღზრდაზე ზრუნვის შესუსტებაა. ლაპარაკია ისეთ ზრუნვაზე, რომელიც გულისხმობს ბავშვებში კომუნისტური მორალის პრინციპების დანერგვას“².

მშობელი სანიმუშო მაგალითს უნდა აძლევდეს შვილს. დიდი საბჭოთა პედაგოგი ა. მაკარენკო გვასწავლის, „ყველაზე გადამწყვეტია თქვენი საკუთარი საქციელი. არ იფიქროთ, თითქოს ბავშვს ზრდით მხოლოდ მაშინ, როცა ელაპარაკებით და ჰკუას არიგებთ ან უბრძანებთ მას. თქვენ მას ზრდით თქვენი არსებობის ყოველ მომენტში, მაშინაც კი, როცა შინ არა ხართ. როგორ იცვამთ, როგორ ელაპარაკებით სხვებს, როგორ ლაპარაკობთ სხვებზე, როგორ მხიარულობთ ან წუხხართ, როგორ ეპყრობით მეგობრებსა და მტრებს, როგორ იცინით, როგორ კითხულობთ გაზეთს, — ყოველივე ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს ბავშვისათვის. ბავშვი ხედავს ან გრძნობს კილოს სულ მცირედ ცვლილებას. თქვენი აზრის ყოველი ცვლილება უხილავი გზით აღწევს მის არსებას, თქვენ ამას ვერ ამჩნევთ, ხოლო თუ შინ უხეში ან მკვეხარა ხართ, ან ლოთობთ და რაც უფრო უარესია, დედას შეურაცხყოფთ, უკვე უდიდეს ზიანს აყენებთ თქვენს ბავშვებს.“

1 ი. ჭავჭავაძე თხზ., ტ. IV, გვ. 367.

2 ს. ჯორბენაძე, საბჭოთა საოჯახო სამართალი, 1957, გვ. 274.

თქვენ უკვე ცუდად ზრდით მათ და თქვენ უღირს საქციელს უდრებად სავალალო შედეგები ექნება¹.

ხშირად ირღვევა ოჯახის მყუდროება ზოგიერთი მშობლის დაუსრულებელ ჩხუბსა და ხმაურში. ხშირად მეუღლეები უწმაწური სიტყვებით (ლანძღვა-გინებით) მიმართავენ ერთმანეთს ბავშვების თვალწინ, ზოგჯერ ფიზიკურ შეურაცხყოფასაც კი აყენებენ ერთმანეთს; და ამ ხელჩართული „საოჯახო ომის“ მონაწილენი, სამწუხაროდ, მცირეწლოვანები არიან. ასეთი მდგომარეობა ოჯახში დიდ უარყოფით გავლენას ახდენს აღსაზრდელებზე, ასეთი ბავშვები უმეტესად ნერვიულები არიან, სწავლობენ უწმაწურ სიტყვებს და ხმაობენ მას სკოლაში და ეზოში თანატოლებთან.

სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ არიან ჩვენს სინამდვილეში დედები და მამები, რომლებიც უსულგულოდ და უპასუხისმგებლოდ ეკიდებიან შვილების აღზრდას, არ აქცევენ მათ საქმად ყურადღებას, ზოგჯერ თავიანთი უხამსი ყოფაქცევით მორალურად ხრწნიან მათ².

მოქმედი საქორწინო და საოჯახო კოდექსით მშობლები ვალდებული არიან იზრუნონ არასრულწლოვანი შვილისათვის: აღზარდონ იგი ისეთი მიმართულებით, რაც საბჭოთა სახელმწიფოს მიზნებს შეეფერება, განავითარონ ფიზიკურად, ასწავლონ და მოამზადონ იგი საზოგადოებრივ სასარგებლო მუშაობისათვის.³

მნიშვნელოვან ღონისძიებებს ატარებდა ამ მხრივ ქ. თბილისის ორჯონიკიძის რაიონში მოქმედი მშობელთა ღირსების სასამართლო, რომელიც იხილავდა იმ მშობლების საქმეებს, რომლებიც არ ასრულებდნენ თავიანთ უშუალო მოვალეობას შვილების აღზრდაში.

სავაშაშვილო და სასამართლო პრაქტიკით დადასტურებულია, რომ დანაშაულებრივ ქმედობებს უმეტესად სჩადიან ის არასრულწლოვანები, რომლებიც საღამოს, სკოლებში სწავლობენ. როგორც ჩანს, საღამოს სკოლებში აღმზრდელობითი მუშაობა არ დგას სათანადო სიმაღლეზე. არც წარმოება-დაწესებულებების ზედმძღვანელები და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები ატარებენ სათანადო მუშაობას წარმოებაში დასაქმებულ მოსწავლე ახალგაზრდობასთან.

არასრულწლოვანი რ. ბ. სწავლობდა ახალციხის რაიონის მეორე უშუალო სკოლაში და კარგ მოსწავლედ ითვლებოდა. რვა კლასის დამთავრების შემდეგ გადავიდა საღამოს სკოლაში ისე, რომ არსად არ

¹ ა. მაკარენკო, ლექციები ბავშვების ოჯახური აღზრდის შესახებ, 1961, გვ. 11—12.

² П. Г. Володарский, Практическое пособие для комиссии по делам несовершеннолетних, М., 1964, стр. 115.

³ იხ. საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის საქორწინო და საოჯახო კოდექსი. მუხლი 58.

მუშაობდა, იგი ხშირად ქუჩაში უსაქმოდ ხეტიალობდა; ახალციხეში მცხოვრებმა სრულწლოვანმა ს. გ.-მ სისხლის სამართლის დანაშაულში ჩაითრია იგი.

ლამის საათებში მათ მოიპარეს სახელმწიფო გზატკეცილის №39 უბნის შენობიდან 330 მანეთის ღირებულების საბეჭდი მანქანა, ხოლო დოაადფის ორგანიზაციიდან — მცირეკალიბრიანი შაშხანა. რაშია ისინი მზილებულნი იქნენ და მიცემული სამართალში.

რესპუბლიკაში სოციალისტური კანონიერებისა და საზოგადოებრივი წესრიგის დამრღვევთა მიმართ საზოგადოებრივი ზემოქმედების უდიდესი ეფექტური ძალა დღემდე საკმაოდ არ არის გამოყენებული. უნდა შეიქმნას ისეთი ატმოსფერო, რომ არასრულწლოვანის მიერ დანაშაულის ჩადენის თითოეულ ფაქტს გაეცნოს პარტიული, კომკავშირული და პროფკავშირული ორგანიზაციები, სკოლა, დანაშაულს ჩამდენის მშობლები. იმ დაწესებულებათა და ორგანიზაციების ზღვამდევნელები. პარტიული და პროფკავშირული ორგანიზაციები, სადაც არასრულწლოვანის მშობლები მუშაობენ.

საბჭოთა საზოგადოებრიობის ფართო მასების აქტიური როლის გაზრდა არასრულწლოვანთა მიერ მართლწესრიგის დარღვევების თავიდან აცილებას და დამნაშაეობის ლიკვიდაციის უმნიშვნელოვანესი პირობაა.

მთავარია ამოცანა, რომელიც დღეს დგას საგამომძიებლო ორგანოების წინაშე, არის ის, რომ განახორციელონ ბრძოლა არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ განსაკუთრებით საშიშ დანაშაულთა წინააღმდეგ: იმოქმედონ მათზე და მათ მშობლებზე, აგრეთვე იმათზე, ვინც პასუხისმგებელია ახალგაზრდობის აღზრდაზე, მიიღონ ზომები არასრულწლოვანთა შორის დანაშაულის წარმოშობის მიზეზებისა და პირობების დასადგენად და ასაცილებლად.

არასრულწლოვანთა მიერ მართლწესრიგის დარღვევის წინააღმდეგ ბრძოლას აწარმოებს სახელმწიფო დაწესებულებები და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები. საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოები მოქმედებენ იმ შემთხვევაში, როცა ყველა აღზრდელობითა ხასიათის ღონისძიებამ შედეგი არ მოგვცა და წარმოიშვა აუცილებლობა იმისა, რომ არასრულწლოვანის მიმართ გამოყენებულ ოქნეს ზემოქმედების უფრო სერიოზული ზომა.

საერთო-საკავშირო და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონებმა მთლიანად გამოორიცხეს საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოების განსახილველ სფეროდან არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილი მართლწესრიგის მცირემნიშვნელოვანი დარღვევის შემთხვევები.

სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის 1963 წლის 3

ზღლიანის დატყვევება პირდაპირ მიუთითებს იმაზე, რომ თუ არასრულწლოვანის მიერ ჩადენილი ქმედობა არ წარმოადგენს დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას, იგი არ უნდა იყოს სასამართლო განხილვის საგანი.

ასეთი ქმედობების მიმართ ბრძოლა უნდა წარიმართოს საზოგადოებრივი ზემოქმედების ღონისძიებათა მიღებით¹.

საჭიროა კიდევ მეტად გაძლიერდეს პროკურორების საერთო ზედამხედველობა კანონების ზუსტად შესრულებაზე, არასრულწლოვანთა უმეტეაღყურებობის ლიკვიდაციის მიზნით. არ შეიძლება მცირე მნიშვნელოვანი დანაშაულისათვის არასრულწლოვანი მიცემულ იქნეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში.

სასამართლო პრაქტიკაში ადგილი აქვს ფორმალური, გულგრილი მიდგომის ცალკეულ ფაქტებს არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის საკითხის განხილვაა და მათ მიმართ სისხლის სამართლის სახის სასჯელის დანიშვნის დროს იმ დანაშაულისათვის, რომელიც არ წარმოადგენს დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას. ამ მხრივ დამახასიათებელია საქმე არასრულწლოვან ვლადიმერ ზ-ისა, რომელიც სისხლის სამართლის პასუხისგებაში იქნა მიცემული ქ. სოხუმის პროკურორის მიერ. კალათბურთის თამაშის დროს ვლადიმერ ზ-მ გადაშალა ამხანაგის ტანსაცმელი, განზრახული ჰქონდა რა მისი მოპარვა, მაგრამ მეორე დღეს გადაიფიქრა და ყველა დამალული ნივთი უკან დააბრუნა. ასეთი მოქმედებისათვის არასრულწლოვანის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა არ შეიძლებოდა. მიუხედავად ამისა, ვლადიმერ ზ-ს მიესაჯა ექვსი თვით თავისუფლების აღკვეთა. სასამართლომ არ მიიღო მხედველობაში ის გარემოება, რომ ვლადიმერ ზ. წინათ რაიმე საძრახ საქციელში შემჩნეული არ ყოფილა, მუშაობდა ზეინკლად და მუშა-მოსამსახურეთა კოლექტივმა შუაზღგომლობა აღძრა ვლადიმერ ზ-ს ხელახლა აღსაზრდელად მისთვის გადაცემის შესახებ. სასამართლოს ეს აშკარად არასწორი განაჩენი საქართველოს სსრ პროკურორის პროტესტის საფუძველზე აფხაზეთის ასსრ უმაღლესი სასამართლოს პრეზიდიუმმა გააუქმა და საქმის წარმოება შეწყვიტა².

დიდ უარყოფით გავლენას ახდენს არასრულწლოვანთა შორის

¹ იხ. Постановление Пленума Верховного суда СССР от 3 июля 1963 г. «Бюллетень Верховного суда СССР», 1963, № 4, იხ. აგრეთვე საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის 1972 წლის 30 ივნისის № 5 დადგენილება, «საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს ბიულეტენი», № 3, 1972 წ.

² ს. ბელთაძე, არასრულწლოვანთა დამნაშაულებასთან ბრძოლა, 1963, გვ. 24—25.

დანაშაულთა აღმოფხვრის საქმეში საგამომძიებლო ორგანოების მიერ დაშვებული შეცდომები.

ამ შეცდომების შესახებ მიუთითებენ საბჭოთა იურისტთა მეცნიერები. ზოგჯერ გამოძიებლები გამოძიების პროცესის დროს ყოველგვარი საფუძვლის გარეშე წყვეტენ საქმეს და გადასცემენ საზოგადოებრივი ზემოქმედებისათვის პიკებს, რომელთა მიმართ აუცილებლად უნდა გამოყენებულიყო სისხლის სამართლის სასჯელი და პირობით, ზოგიერთ საქმეზე არ უნდათ შეწყვიტონ სისხლის სამართლის საქმის წარმოება, რომელთა მიმართ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საზოგადოებრივი ზემოქმედების ზომები. სრულიად არ სწავლობენ ჩადენილი დანაშაულის მიზეზებსა და პირობებს, არ იღებენ პროფილაქტიკურ ღონისძიებებს¹. ასეთი შეცდომებისაგან საქართველოს საგამომძიებლო ორგანოებიც არ არის დაზღვეული.

არასრულწლოვანთა საქმეების გამოძიების დროს მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მისი სპეციფიურობა, უზრუნველყოფილ იქნეს არასრულწლოვანი დანაშაულის მიმართ საქმის სწრაფი, ყოველმხრივი, ობიექტური და კეთილსინდისიერი გამოკვლევა ყველა იმ უფლებათა გარანტიის ზუსტი დაცვით, რომელიც მიკუთვნებული აქვს საპროცესო კანონმდებლობით პასუხისგებაში მიცემულ არასრულწლოვანს.

გამომძიებელი ვალდებულია გამოარკვიოს არასრულწლოვანის საოჯახო და საყოფაცხოვრებო პირობები, სკოლაში თუ სამუშაო ადგილზე მისი დისციპლინის საკითხი, მშობლების დამოკიდებულება მისდამი, ხომ არ წააქეზა ის ვინმემ, აგრეთვე გამომძიებელმა უნდა დაადგინოს და გაარკვიოს ის მოტივები და მიზეზები, რომლებმაც არასრულწლოვანი მიიყვანეს დანაშაულის ჩადენამდე.

საქართველოს სსრ სსსკ მე-8 მუხლის შესაბამისად პროკურორს, გამომძიებელს და მოკვლევის ორგანოს პროკურორის თანხმობით წინასწარი გამოძიების სტადიაზე უფლება აქვთ შეწყვიტონ სისხლის სამართლის საქმე თვრამეტი წლის ასაკს მიუღწეველი პირის მიმართ, რომელსაც ჩადენილი აქვს ისეთი დანაშაული, რაც არ წარმოადგენს დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას და საქმე არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიას გადასცენ განსახილველად, თუ საქმის გარემოების და სამართლის დამრღვევი პიროვნების დამახასიათებელი მონაცემების მიხედვით, მისი გამოსწორება შეიძლება სისხლის სამართლის სასჯელის გამოყენების გარეშე, აღმზრდელობითი ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენებით.

¹ იხ. Е. В. Болдырев, Меры предупреждения правонарушений несовершеннолетних в СССР, М., 1964, стр. 117.

საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის მე-12 მუხლის ძალით სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა ეკისრებათ იმ პირთ, რომელთაც დანაშაულის ჩადენამდე შეუხრულდათ თექვსმეტი წელი.

სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის 1958 წლის საფუძვლებმა და მის შესაბამისად მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსებმა გაითვალისწინეს ზოგიერთი სახის დანაშაულისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა თოთხმეტი წლის ასაკიდან. კანონმდებელმა განსაზღვრა იმ საშიშ დანაშაულთა წრე, რომლისთვისაც პირს შეიძლება თოთხმეტიდან თექვსმეტ წლამდე ასაკში დაეკისროს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა. ასეთი დანაშაულობანია: მკვლელობა (საქართველოს სსრ სსკ 104-ე—108-ე მუხლები), სხეულის განზრახ დაზიანება, რამაც ჯანმრთელობის შერყევა გამოიწვია (110-ე, 111-ე მუხლები, 112-ე მუხლის პირველი ნაწ., 113-ე და 114-ე მუხლები), გაუპატიურება (მუხლი 117), ყაჩაღური თავდასხმა (96-ე, 152-ე მუხლები), გამარცვა (92-ე და 151-ე მუხლები), ქურდობა (91-ე და 150-ე მუხლები), ბოროტი ხულიგნობა (228-ე მუხლის მეორე და მესამე ნაწილი). სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების, ან მოქალაქეთა პირადი ქონების განზრახ განადგურება ან დაზიანება, რასაც მოჰყვა მძიმე შედეგები (მე-100 მუხლის მეორე ნაწილი და 157-ე მუხლის მეორე ნაწილი), ცეცხლსასროლი იარაღის, საბრძოლო მასალის ან ფეთქებად ნივთიერებათა გატაცება (240-ე მუხლი), აგრეთვე ისეთი მოქმედების განზრახ ჩადენა, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს მიმოსვლის გზებისა და სატრანსპორტო საშუალებების დაზიანება (87-ე მუხლი). როგორც აღნიშნული იყო, უკეთეს გამოძიებელი დაინახავს, რომ პირი, ვინც თვრამეტი წლის ასაკამდე ჩაიღინა დანაშაული, რაც დიდ საზოგადოებრივ საშიშროებას არ წარმოადგენს, შეიძლება გამოსწორდეს სისხლის სამართლის სასჯელის გამოუყენებლად, შეწყვეტს სისხლის სამართლის საქმის წარმოებას და გადასცემს მას არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიას განსახილველად აღმზრდელობითი ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოსაყენებლად.

არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიები შექმნილია რაიონულ, საქალაქო მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების აღმასრულებელ კომიტეტებთან.

არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიები არსებობენ სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის საბჭოს აღმასრულებელ კომიტეტთან. აფხაზეთის ასსრ და აჭარის ასსრ მინისტრთა საბჭოსთან და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან.

არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებს ქმნიან მშრომელთა დე-

პუტატების საბჭოების აღმასრულებელი კომიტეტები საბჭოთა საზოგადოებრიობის ფართო მონაწილეობის საფუძველზე. მასში მონაწილეობენ საბჭოების დეპუტატები, პარტიული, კომკავშირული და პროფკავშირული ორგანიზაციების წარმომადგენლები, აგრეთვე განათლების, ჯანმრთელობის დაცვის, სოციალური უზრუნველყოფისა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს დაწესებულებების მუშაკები. არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიების ძირითადი მიზნები და ამოცანები განსაზღვრულია მოქმედ დებულებაში არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიების შესახებ, რომელიც მიღებული იქნა საქართველოში 1967 წლის 4 აპრილს. არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიების მთავარი ამოცანაა არასრულწლოვანთა უმეტესაღესობისა და მართლწესრიგის დარღვევის თავიდან აცილება, არასრულწლოვანთა უმეტესაღესობის წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებათა განხორციელება, ბავშვთა და მოზარდთა მოწყობა და მათი უფლებების დაცვა, აგრეთვე საზოგადოებრივი კონტროლის განხორციელება ბავშვთა და მოზარდთა დაწესებულებების საქმიანობაზე.

არასრულწლოვანთა შორის დანაშაულის გამომჟღავნების საქმეში გადამწყვეტი როლი უნდა შეასრულოს არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებმა, სახალხო განათლების ორგანოებმა და საზოგადოებრიობამ.

საჭიროა იმ არასრულწლოვანების გამოვლინება, რომლებსაც სჭირდებათ სახელმწიფოსა და საზოგადოებრიობის დახმარება, მათი ყოფაქცევადი მეთვალყურეობის გაძლიერება.

განსაკუთრებით დიდია პროკურატურის, შინაგან საქმეთა სამინისტროს, სასამართლო ორგანოების როლი არასრულწლოვანთა შორის დამნაშავეობის აღმოფხვრის საქმეში.

მოკვლევის, გამოძიებისა და სასამართლო ორგანოებმა უნდა გამოამჟღავნონ არასრულწლოვნის მიერ ჩადენილი ყველა სახის დანაშაულებრივი ქმედობანი და გახადონ თავიანთი და ფართო საზოგადოებრიობის მკაცრი მსჯელობის საგნად.

იუსტიციის ორგანოებმა და საზოგადოებრივმა ორგანიზაციებმა უნდა იბრძოლონ იმისათვის, რათა თითოეულ საბჭოთა მოქალაქის შეგნებაში ყოველმხრივ გაზარდონ ბავშვთა უმეტესაღესობის წინააღმდეგ ბრძოლის სულისკვეთება და სურვილი, რაც ნამდვილად ხელს შეუწყობს არასრულწლოვანთა მიერ საზოგადოებრივი წესრიგისა და დანაშაულის აღკვეთასა და ლიკვიდაციას.

ჩვენში ჯერ კიდევ არიან ადამიანები, რომლებიც ღუმილით უკლიან გვერდს ზოგიერთი არასრულწლოვანის მიერ საზოგადოებრივ წესრიგის დარღვევის, ზულიგნობის და სხვა სახის დანაშაულებრივ შემთხვევებს, რაც განსაკუთრებით იგრძნობა ქ. თბილისში.

საზოგადოებრიობა იშვიათად მოუწოდებს აშკარა წესრიგის დარღვევასა და დანაშაულის ჩამდენ მცირეწლოვანს ხელი აიღოს უწესო ქცევასა და დანაშაულზე, გულთან არ მიაქვს, არ განიცდის მოზარდის მიერ ჩადენილ ანტისაზოგადოებრივ საქციელს, არ აფასებს არასრულწლოვანის ქცევას საბჭოთა სოციალისტური კანონიერებისა და კომუნისმის მშენებლობის მორალური კოდექსის მოთხოვნილებათა მიხედვით. ასეთი ფაქტები ყოველად მოუთმენელია.

ეს ხომ იუსტიციის ორგანოების პროფილაქტიკური მუშაობის ერთ-ერთი ფორმაა, რასაც მეტი ყურადღება და სერიოზული მიდგომა სჭირდება საგამომძიებლო ორგანოების მუშაობა მხრივ.

საქართველოს სსრ სსკ 236-ე მუხლი სისხლის სამართლის პაუხისმგებლობას აკისრებს იმ პირებს, რომლებიც არასრულწლოვნებს ჩააბამს დანაშაულებრივ საქმიანობაში, ჩაითრევს ლოთობაში, დაიყოლიებს მათხოვრობაზე, პროსტიტუციაზე, აზარტულ თამაშზე ან სხვა ანტისაზოგადოებრივი მოქმედების ჩადენაზე¹.

კოდექსში ამ მუხლის შეტანა წარმოადგენს ჩვენი რესპუბლიკის საკანონმდებლო ხელისუფლების სისტემურ ზრუნვას ბავშვებსა და მოზარდებზე.

აღსანიშნავია, რომ უკანასკნელ დროს საქართველოში რამდენადმე გავრცელდა არასრულწლოვანთა დაყოლიება ლოთობაზე და სხვა ანტისაზოგადოებრივი მოქმედების ჩადენაზე. დანაშაულებრივ საქმიანობაში მოზარდთა ჩათრევის მეთოდები სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს: დაშინება, იძულება, საჩუქრებით მოსყიდვა და ა. შ. არასრულწლოვანთა დანაშაულში ჩასაბმელად განსაკუთრებით დიდ როლს ასრულებენ დანაშაულებრივი ელემენტები, რეციდივისტები. ასეთ პირთა ზეგავლენა პრაქტიკულად გამოიხატება არასრულწლოვანთა ლოთობაში, ქურდობაში და ა. შ.²

¹ იხ. საქართველოს სსრ სსკ 236-ე მუხლი.

² მ. ლეკიეიშვილი, აღმოფხვრათ დანაშაულობა არასრულწლოვანთა შორის, 1973, გვ. 15.

ქ. თბილისის ორჯონიკიძის რაიონის პროკურატურამ სისხლის სამართლის საქმე აღძრა № 102 საშუალო სკოლის მე-8 კლასის მოსწავლე ვ. ქ-ის მიმართ, რომელმაც ს.ზ.-სთან ერთად წინასწარ შეთანხმების საფუძველზე გატეხა № 70 სასადილო (თბილისის სასადილოების ტრესტი) და „თბილკვებვაქრობის“ № 143 მაღაზია და გაიტაცა 72 მანეთის ღირებული შოკოლადი და 8 მანეთი ხურდა თუფი.

პროკურატურამ გაითვალისწინა ვ. ქ-ის არასრულწლოვანობა, მის მიერ ასეთი მოქმედების პირველად ჩადენა და ისიც, რომ მის მოქმედებას არ მოყოლია მძიმე შედეგი, საქართველოს სსრ სსსკ მე-8 მუხლის შესაბამისად უარი თქვა ბრალდებულის სახით პასუხისგებაში მის მიცემაზე და გადასცა იგი ქ. თბილისის ორჯონიკიძის საბელობის რაიონის მშრომელთა დეპუტატების აღმასკომთან არსებულ არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიას ხელახლა აღზრდისა და გამოსწორებისათვის.

არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიები ყოველთვის როდი იჩენენ სათანადო გულისხმიერებას და მზრუნველობას უმეტესაწუროდ დარჩენილი მოზარდების მიმართ, მათ სამუშაოზე მოწყობისათვის, რაც ხელს უწყობს მათ მიერ დანაშაულის განმეორებით ჩადენას.

არის შემთხვევები, როცა მშრომელთა კოლექტივები აღძრვენ შეამდგომლობას დანაშაულის ჩამდენ არასრულწლოვანების კოლექტივზე აღსაზრდელად და გამოსასწორებლად გადაცემაზე, დადებითად ახასიათებენ დამრღვევს, მაგრამ ფაქტიურად როდი ასრულებენ დაპირებას. ასეთ დადებით დახასიათებას და შეამდგომლობას გამომძიებელი, პროკურორი საქმის შეწყვეტის საფუძველად ხდის, ხოლო სინამდვილეში მშრომელთა კოლექტივები არავითარ აღმზრდელობით ღონისძიებებს არ ატარებენ აღსაზრდელად გადაცემულ პირთან, ტოვებენ მათ ყოველგვარი მეთვალყურეობის გარეშე. ეს კი საბოლოოდ იწვევს არასრულწლოვანის პასუხისმგებლობის საკითხის არასწორად გადაწყვეტას, საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოების შეცდომაში შეყვანას.

პროკურატურის ორგანოებმა, არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებმა უნდა მიაღწიონ იმას, რომ არასრულწლოვანს საწარმოში, სკოლაში, სამუშაო ადგილას შეექმნას შრომისა და აღზრდის ნამდვილი ატმოსფერო, შთაუწერგონ საწარმოთა ხელმძღვანელებს, მშრომელთა კოლექტივებსა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს.

რომ მართოდენ არასრულწლოვანის სამუშაოზე მოწყობა როდია მთავარი კრიტერიუმი მათი აღზრდისა და გამოსწორებისათვის.¹

პარტიული, კომკავშირული, პროფკავშირული ორგანიზაციები და მშრომელთა კოლექტივები ყველა საჭირო ღონისძიებებს უნდა იღებდნენ იმ არასრულწლოვანთა ხელახლა აღზრდისა და გამოსწორებისათვის, რომელიც მათ გადაეცემათ ხელახლა აღსაზრდელად საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოებისაგან.

თავდებქვეშ გადაცემულ არასრულწლოვანის მიმართ უყურადღებობა და გულგრილობა კვლავ საშუალებას აძლევს მას განაგრძოს სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების დარღვევა და ჩაიდინოს უფრო მძიმე დანაშაული.

როცა არასრულწლოვანთა მიმართ შეწყვეტილია სისხლის სამართლის საქმის წარმოება მშრომელთა კოლექტივზე ან მშობლებზე საქმის გადაცემის გამო ხელახლა აღზრდისა და გამოსწორებისათვის, გამომძიებელი პერიოდულად უნდა ახორციელებდეს კონტროლს მოზარდის ყოფაქცევაზე, აგრეთვე იმაზე, თუ როგორ ასრულებს თავის მოვალეობას მშრომელთა კოლექტივი ან მშობლები, რომლებმაც იკისრეს მართლწესრიგის დამრღვევი მოზარდის ხელახლა აღზრდა და გამოსწორება.

თუ მშრომელთა კოლექტივი ან მშობელი არ ასრულებს ნაკისრ ვალდებულებას არასრულწლოვანის გამოსწორების საქმეში, გამომძიებელი დაუყოვნებლივ სვამს საკითხს მათ წინაშე მოზარდის მიმართ აღმზრდელობითი ზემოქმედების ღონისძიებათა გაძლიერებისათვის.

თუ მშრომელთა კოლექტივი სასურველ შედეგს ვერ აღწევს დამნაშავის ხელახლა აღზრდასა და გამოსწორებაში, საქართველოს სსრ სსკ 53-ე მუხლის შესაბამისად გამოაქვს გადაწყვეტილება თავდებობაზე უარის განცხადების შესახებ და გადაწყვეტილებას აგზავნიან პროკურატურაში საკითხის განსახილველად, რათა დამნაშავე პასუხისგებაში იქნეს მიცემული იმ დანაშაულისათვის, რომლის ჩადენასთან დაკავშირებით ის გადაცემული იყო თავდებქვეშ.

საგამომძიებლო ორგანოების მუშაებს, როგორც წესი, კარგად აქვთ შეგნებული არასრულწლოვანებს შორის დამნაშავეობის აღმოფხვრის დიდი პოლიტიკური და სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა. გამომძიებელი თავისი პრაქტიკული საქმიანობით იბრძვის ახალგაზრდობის კომუნისტური სულისკვეთებით აღზრდისათვის, აჩვენებს მათ სოციალისტური თანაცხოვრებისა და სოციალისტური კანონიერების მტკიცე დაცვას. პროკურატურას, საგამომძიებლო ორგანოებს

¹ იხ. ა. ფ ა ლ ი ა შ ვ ი ლ ი, საპროკურორო ზედამხედველობა სსრ კავშირში. 1970 წ.

სხვა ორგანოებთან და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან ერთად დიდი წვლილი შეაქვს ახალი ადამიანის აღზრდასა და ფორმირებაში.

თანამედროვე ეტაპზე არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებს სახალხო განათლების, იუსტიციის ორგანოებთან ერთად, ფართო საზოგადოებრიობის მონაწილეობით ევალუბათ გამოავლინონ ბავშვები და მოზარდები, რომლებსაც ესაჭიროება სახელმწიფო და საზოგადოებრივი დახმარება, მიიღონ გადაწყვეტილი ზომები მათი შრომითი მოწყობისათვის, მათ მოსაწყობად სასწავლებლებში, სკოლა-ინტერნატებში, საბავშვო სახლებსა და სხვა საბავშვო დაწესებულებებში. დახმარება გაუწიონ აგრეთვე მშობლებს ან მათ შემცვლელ პირებს ბავშვების აღზრდაში.

არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებს ევალუბათ შეიმუშაონ და განახორციელონ ღონისძიებანი მოზარდთა უმეტესაუყურეთობისა და მათ მხრივ მართლწესრიგის დარღვევის თავიდან ასაცილებლად.

კომისიების საქმიანობაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს არასრულწლოვანთა მიერ მართლწესრიგის დარღვევის შესახებ საქმეების განხილვას.

დებულების მე-17 მუხლის შესაბამისად კომისიები განიხილვენ საქმეებს იმ არასრულწლოვანთა შესახებ, რომლებმაც ჩაიდინეს საზოგადოებრივად საშიში ქმედობა 14 წლის ასაკამდე;

იმ არასრულწლოვანთა შესახებ, რომლებმაც 14-დან 16 წლამდე ჩაიდინეს ისეთი საზოგადოებრივად საშიში მოქმედებანი, რისთვისაც აღნიშნული ასაკის პირნი, საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის მე-12 მუხლის თანახმად, არ აგებენ პასუხს სისხლის სამართლის წესით;

იმ არასრულწლოვანთა შესახებ, რომლებმაც 14-დან 18 წლამდე ასაკში ჩაიდინეს დანაშაული, მაგრამ მათ მიმართ სისხლის სამართლის საქმე არ აღძრულა ან სისხლის სამართლის საქმე შეწყვეტილია იმ წესით, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-8 და 9¹ მუხლებით;

იმ არასრულწლოვანთა შესახებ, რომლებმაც 16 წლამდე ასაკში ჩაიდინეს წვრილმანი ხულიგნობა ან 18 წლამდე ასაკში — წვრილმანი სპეკულაცია და სხვა ადმინისტრაციული დარღვევები;

იმ არასრულწლოვანთა შესახებ, რომლებმაც ჩაიდინეს სხვა ანტისაზოგადოებრივი მოქმედებანი;

იმ არასრულწლოვანთა შესახებ, რომლებიც თავს არიდებენ სწავლას ან მუშაობას.

კომისიებს უფლება აქვთ არასრულწლოვან მუშათა, მოსამსახურეთა, კოლმეურნეთა, სპეციალური საშუალო სასწავლებლის მოს-

წავლეთა საქმეები განსახილველად გადასცენ ამხანაგურ სასამართლო-ს არასრულწლოვანთა მუშაობის ან სწავლის ადგილის მიხედვით, თუ ამით შეიძლება მიღწეულ იქნეს აღმზრდელობითი ზემოქმედება დამრღვევის მიმართ.

არასრულწლოვანთა საქმეების რაიონულ (საქალაქო) კომისიას მართლწესრიგის დამრღვევ არასრულწლოვანთა მიმართ შეუძლია გამოიყენოს ზემოქმედების შემდეგი ზომები:

დაავალდებულოს საჯაროდ ან სხვა ფორმით მოუხადოს ბო-
ლიში დაზარალებულს;

გამოუცხადოს საყვედური ან სასტიკი საყვედური;

მისცეს გაფრთხილება;

დააკისროს მიყენებული ზარალის ანაზღაურება იმ არასრულ-
წლოვანს, რომელმაც 15 წლის ასაკს მიაღწია, თუ მას აქვს დამოუ-
კიდებელი გამომუშავება და ზარალის თანხა 20 მანეთს არ აღემა-
ტება ან დაავალდებულოს მიყენებული მატერიალური ზარალი თა-
ვისი შრომით აანაზღაუროს, თუ ზარალი 20 მანეთს არ აღემატება;

გადასცეს არასრულწლოვანი ზედამხედველობისათვის მშობ-
ლებს ან მათ შემცვლელ პირებს;

გადასცეს არასრულწლოვანი თავდებით მშრომელთა კოლექ-
ტივებს, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს მათი შუამდგომლობით;

გაგზავნოს არასრულწლოვანი ბავშვებისა და მოზარდებისათ-
ვის სპეციალურ სამკურნალო-აღმზრდელობით დაწესებულებებში
და სხვა;

არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებს ევალებათ შევიდნენ
წარდგინებით შესაბამის სახელმწიფო ორგანოებში ან საზოგადოებ-
რივ ორგანიზაციებში, იმ მშობლებზე ზემოქმედების შესახებ, რომ-
ლებიც არასწორად ეკიდებიან შვილების აღზრდას, აგრეთვე იმ
პირთა პასუხისგებაში მიცემის შესახებ, რომლებიც ქმნიან პირო-
ბებს, რათა ბავშვებმა და მოზარდებმა დაარღვიონ მართლწესრიგი,
აქეზებენ დანაშაულის ან სხვა ანტისაზოგადოებრივი ქცევის ჩასა-
დენად არასრულწლოვანებს (დებულების მე-20 მუხლი).

არასრულწლოვანის მიერ მართლწესრიგის დარღვევასთან და-
კავშირებით მშობლებისა და მათი შემცვლელი პირების მიმართ არა-
სრულწლოვანთა საქმეების რაიონულ (საქალაქო) კომისიას შეუძ-
ლია გამოიყენოს ზემოქმედების შემდეგი ზომები:

საზოგადოებრივი გაკიცხვა; დააკისროს არასრულწლოვანის მი-
ერ მიყენებული ზარალის ანაზღაურება, თუ მიყენებული ზარალი ოც
მანეთს არ აღემატება; დააკისროს ჭარიმა 30 მანეთამდე.¹

¹ დაჯარიმებული პირებისაგან აღებული სახარბები ჩაირიცხება სახელმწიფო
ბიუჯეტში.

არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებს უფლება აქვთ მინიჭებული წარდგინებით შევიდნენ სასამართლოში მშობლებისათვის მშობლის უფლების ჩამორთმევის შესახებ, თუ დადგენილი იქნება ამ უფლებების ბოროტად გამოყენება ან ბავშვების აღზრდის მოვალეობისაგან ბოროტად თავის არიდება.

არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებს საქმეებს განსახილველად გადასცემენ: პროკურატურა, გამომძიებელი, სასამართლო. მილიცია, ნებაყოფლობითი სახალხო რაზმები, კომკავშირული და პროფკავშირული ორგანიზაციები, სკოლებთან არსებული მშობელთა კომიტეტები, სახლმმართველობებთან არსებული სახლის კომიტეტები, სახალხო განათლების ორგანოების და მშრომელთა დეპუტატების ადგილობრივი საბჭოების მუდმივი კომისიები, ცალკეული მოქალაქეები და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები.

არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიები აგრეთვე თავისი საკუთარი ინიციატივით იქვემდებარებენ საქმეებს განსახილველად.

საქმის განხილვისას კომისიებს ევალებათ გამოავლინონ ის მიზეზები და პირობები, რომლებმაც ხელი შეუწყვეს და განაპირობეს არასრულწლოვანთა მიერ მართლწესრიგის დარღვევა და მიიღონ გადაწყვეტილი ზომები მის დაუყოვნებლივ აღსაკვეთად. კომისიები საქმეებს განიხილავენ იმ წესების ზუსტი დაცვით, რაც დადგენილია მოქმედი დებულებით.

თუ არასრულწლოვანთა კომისია საქმის გარემოებების ყოველმხრივ განხილვის შედეგად მივა იმ დასკვნამდე, რომ არასრულწლოვანის მიერ ჩადენილია საზოგადოებრივად საშიში ქმედობა და რომ მისი პიროვნება საშიშია, საქმეს გადასცემს პროკურატურის ორგანოებს არასრულწლოვანის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მისაცემად.

კომისიის მიერ მიღებული დადგენილება ეცნობება საზოგადოებრივ ორგანიზაციას, მართლწესრიგის დამრღვევ არასრულწლოვანთა სწავლის, მუშაობის ან საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, აგრეთვე მშობლების ან მათი შემცვლელი პირების მუშაობის ან საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

კომისიის დადგენილების შესრულება სავალდებულოა ყველა დაწესებულებისათვის, საწარმოსათვის, ორგანიზაციისათვის, თანამდებობის პირებისა და მოქალაქეებისათვის.

არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებმა რესპუბლიკის მასშტაბით არსებითად უნდა გააუმჯობესონ მუშაობა. მათი საქმიანობა ყველა რაიონში უნდა გააქტიურდეს. უფრო მეტად უნდა განხორციელდეს კონტროლი სპეციალურ აღმზრდელობით და სამკურნალო-აღმზრდელობით დაწესებულებებზე, არასრულწლოვანთა

შრომა-აღმზრდელობით კოლონიებზე, ფილიციის ბავშვთა ოთახებზე. ბავშვთა მიმღებ-გამანაწილებლებზე, საბავშვო სახლებზე, სკოლა-ინტერნატებსა და პროფესიულ-ტექნიკურ სასწავლებლებზე, ბავშვთა და მოზარდთა მოვლისა და აღზრდის პირობებზე. სისტემატურად შემოწმდეს შეილად აყვანილის, მეურვეობაში და მზრუნველობაში მყოფ ბავშვთა და მოზარდთა მოვლისა და აღზრდის პირობები.

საქართველოში, ისევე როგორც სხვა მოკავშირე რესპუბლიკებში არასრულწლოვანთა შორის დამნაშავეობის ლიკვიდაცია მოითხოვს წინასწარი გამოძიების ორგანოების, პროკურატურის, სასამართლოს. ფილიციის ორგანოებისაგან მუშაობის წარმართვას არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებთან, საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან და მთელ მოწინავე საბჭოთა საზოგადოებრიობასთან მკიდრო კონტაქტში.

**§ 8. სიხლის საპართლის საჰმის შუაშუაბა დაშნაშავის ამხანაგურ
სასამართლოზე გადაცემასთან დაკავშირებით**

ვ. ი. ლენინს მიაჩნდა რა შრომის დისციპლინის განმტკიცება სოციალიზმის აშენების ერთ-ერთ აუცილებელ პირობად, მიგვითითებდა „მთელი ყურადღება მიგვექცია შრომის დისციპლინის საკითხებისათვის, დისციპლინისა, რომელიც სოციალიზმის მთელი სამეურნეო მშენებლობის არსს შეადგენს“.¹

ვ. ი. ლენინი ამხანაგურ სასამართლოებს თვლიდა შრომითი დისციპლინის განმტკიცების ერთ-ერთ საუკეთესო ორგანოდ და მთელი პრინციპულობით მოითხოვდა ამხანაგური სასამართლოების გადაქცევას „შრომითი დისციპლინის დარღვევასთან ბრძოლის ნამდვილ საშუალებად“.² იგი მიუთითებდა იმის აუცილებლობაზე, რომ გადაესულიყავით „სამხანაგო დისციპლინარული სასამართლოების უფრო მართებულად, სწრაფად და წარმატებით გამოყენებაზე“.³

ვ. ი. ლენინის სწავლების შესაბამისად ჩვენს ქვეყანაში კომუნისტური საზოგადოების გაშლილი მშენებლობის პერიოდში კიდევ უფრო ფართოდება ამხანაგური სასამართლოების როლი მშრომელთა კომუნისტური სულისკვეთებით აღზრდისა და სოციალისტური თანაცხოვრების წესების დამკვიდრებისათვის.

საერთო სახალხო სახელმწიფოში კანონიერებისა და მართლწესრიგის განმტკიცება პარტიის საპროგრამო ამოცანაა.

¹ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 30, გვ. 615.

² ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 32, გვ. 29.

³ ვ. ი. ლენინი, თხზ., ტ. 32, გვ. 30.

ამ ამოცანის განხორციელებისათვის ქმედითად უნდა იბრძოდეს ყველა ამხანაგური სასამართლო. სადაც კი არჩეული არიან ისინი და მოქმედებენ.

მართლწესრიგის განმტკიცება შეიძლება სახელმწიფოს იუსტიციის ორგანოების, მთელი ჩვენი მოწინავე საზოგადოებრიობის აქტიური ბრძოლით დამნაშავეობის წინააღმდეგ, მოსახლეობის კომუნისტურა შეგნების ამალგების დანაშაულის თავიდან აცილების, აგრეთვე მართლწესრიგის დამრღვევ პირთა ხელახლა აღზრდისა და გამოსწორების გზით¹.

საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირში სკკპ პროგრამით დასახულია ამოცანა გაფართოვდეს ამხანაგური სასამართლოების საქმიანობა საზოგადოებრივი წესრიგის განსამტკიცებლად².

ამხანაგური სასამართლოები, როგორც საზოგადოებრივი ორგანოები, შექმნილია თითქმის ყველა საწარმოში, დაწესებულებაში, ორგანიზაციაში, უმაღლეს და საშუალო სპეციალურ სასწავლებელში³.

მოქმედი კანონმდებლობით, ამხანაგური სასამართლოების წინაშე დიდი ამოცანებია დასახული მშრომელთა აღზრდის საქმეში⁴ ამხანაგური სასამართლოების შესახებ დებულების პირველი მუხლი ითვალისწინებს იმ ამოცანებს, რომელთა განხორციელებისათვისაც შექმნილი არიან ისინი. ამხანაგური სასამართლოები მოწოდებული არიან აქტიურად შეუწყონ ხელი მოქალაქეთა აღზრდას შრომისაღმში. სოციალისტური საკუთრებისადმი კომუნისტური დამოკიდებულების, სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების დაცვის სულისკვეთებით, საბჭოთა ადამიანებში კოლექტივიზმისა და ამხანაგური ჟრთიერთდახმარების, მოქალაქეთა ღირსებისადმი პატივისცემის გრძნობის განვითარებას. ამხანაგური სასამართლოების მუშაობაში მთავარია ისეთ სამართლებრივ დარღვევათა და გადაცდომათა თავიდან აცილება, რომლებიც ზიანს აყენებენ საზოგადოებას ადამიანების აღზრდა-დაწმენებისა და საზოგადოებრივი ზემოქმედების

¹ А. П. Чугаев, Основания передачи дела о преступлении в товарищеский суд, 1963.

² იხ. სკკპ XXII ყრილობის მასალები, 1962. გვ. 498.

³ მოქმედი დებულებით, ამხანაგური სასამართლოები იქმნება მშრომელთა კოლექტივებში სადაც არა ნაკლებ 30 კაცია. ზემდგომი პროფკავშირული ორგანოს ან მშრომელთა დებუტატების შესაბამისი ადგილობრივი საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტის თანხმობით, ცალკეულ შემთხვევებში ამხანაგური სასამართლოები შეიძლება შეიქმნას კოლექტივებში, სადაც 30 კაცზე ნაკლებია.

⁴ ვ. ნეიძე, ამხანაგური სასამართლოები საწარმოებსა და დაწესებულებებში, 1971.

ყოველგვარი ანტისაზოგადოებრივი საქციელისადმი შეუწყნარებელი ვითარების შექმნის გზით. ამხანაგური სასამართლოები აღკუთვლილია კოლექტივის ნდობით, გამოხატავენ მის ნებას და პასუხისმგებელი არიან მის წინაშე¹.

გაფართოვდა იმ საქმეების წრე, რომლებსაც განიხილავენ ამხანაგური სასამართლოები. სახელდობრ, მათ განსახილველად დაექვემდებარათ სახელმწიფო და საზოგადო ქონების წვრილმანი დატაცება, პირველად ჩაღვნილი წვრილმანი ხულიგნობის, წვრილმანი სპეკულაციის და სხვ. მცირემნიშვნელოვანი საქმეები.

მოქმედი სისხლის სამართლის და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს, რომ თუ კანონის დარღვევა მცირემნიშვნელოვანია, არაბოროტეული და ამასთან ერთად დანაშაულის ჩამდენ პირს შეგნებული აქვს თავისი ქცევის საზოგადოებრივად საშიში ხასიათი, საგამომძიებლო ორგანოებს ასეთ პირთა მიმართ შეუძლიათ შეწყვიტონ სისხლის სამართლის საქმის წარმოება და გადასცენ ისინი ისეთ საზოგადოებრივ ორგანოს, როგორიც არის ამხანაგური სასამართლოები.

ამხანაგური სასამართლოების შესახებ მოქმედი დებულების მიხედვით კიდევ უფრო გაფართოვდა საზოგადოებრიობის როლი სოციალისტური საერთო ცხოვრების წესების დაცვისა და საბჭოთა კანონების განმტკიცების საქმეში.

საქართველოს სსრ სსს კოდექსის მე-7 მუხლის შესაბამისად, სასამართლოს, პროკურორს, აგრეთვე გამომძიებელს და მოკვლევის ორგანოს, პროკურორის თანხმობით, საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 52-ე მუხლით გათვალისწინებული საფუძველზე, უფლება აქვთ შეწყვიტონ სისხლის სამართლის საქმე და გადასცენ ამხანაგურ სასამართლოს განსახილველად.

საქმის შეწყვეტის შესახებ, ამხანაგურ სასამართლოს განსახილველად მის გადაცემამდე, ატყობინებენ ბრალდებულს და დაზარალებულს, რომლებსაც ხუთი დღე-ღამის განმავლობაში შეუძლიათ გაასაჩივრონ გამომძიებლის, პროკურორის დადგენილება ზემდგომ პროკურორთან. ის საფუძველები, რომლებითაც შეიძლება სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა და ამხანაგური სასამართლოსთვის გადაცემა, შემდეგია: უკეთეს პირმა ჩაიდინა მცირემნიშვნელოვანი დანაშაული, რომლისთვისაც კანონით შეიძლება დაინიშნოს თავისუფლების აღკვეთა არაუმეტეს ერთი წლისა ან სხვა უფრო მსუბუქი სასჯელი. და თუ მისი გამოსწორება შესაძლებელია სასჯელის გამოყენების გარეშე საზოგადოებრივი ზემოქმედების ღონისძიებათა მიღებით.

¹ დებულება ამხანაგური სასამართლოების შესახებ, 1961.

საგამომძიებლო ორგანოებს უფლება აქვთ პროკურორის თანხმობით გაათავისუფლონ ასეთი პირი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობიდან და საქმე გადასცენ ამხანაგურ სასამართლოს განსაზღვრულად.

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე საქმე შეიძლება წარმოებით შეწყდეს და გადაეცეს ამხანაგურ სასამართლოს, თუ დანაშაული თავისი ხასიათითა და თავისი საზოგადოებრივი საშიშროების ხარისხით ნაკლებმნიშვნელოვანია, ხოლო მისი ჩამდენი პირი ისეთი, რომელიც შეიძლება გამოსწორდეს სასჯელის გამოუყენებლად, საზოგადოებრივი ზემოქმედების ზომების დახმარებით.

ნაკლებ მნიშვნელოვანს უნდა მიეკუთვნოს დანაშაულები, რომლებიც სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ სხვა დანაშაულებთან შედარებით ყველაზე ნაკლებ საშიშია საზოგადოებრივი თვალსაზრისით. ეს დანაშაულები არ აყენებენ და საერთო წესით არ შეუძლიათ მიაყენონ ზერიზებული ზარალი ხელყოფის ობიექტს.

ჩადენილი ქმედობის ხასიათის შეფასებისას გათვალისწინებული უნდა იქნეს დანაშაულის ჩადენის ვითარება, ხერხები და საქმის სხვა კონკრეტული გარემოებანი,¹ გამოძიებლისა და პროკურორის მიერ.

საქ. სსრ სისხლის სამართლის კანონმდებლობა კრძალავს ამხანაგურ სასამართლოსათვის განსაზღვრულად ისეთი საქმის გადაცემას, რომლის ჩამდენი პირი წინათ მსჯავრდებული იყო განზრახ დანაშაულის ჩადენისათვის ან გადაცემული იყო თავდებქვეშ.

ცხოვრება გვიკარნახებს, რომ კერძო ბრალდების საქმეების განხილვას კოლექტივებში უფრო მეტი ეფექტური აღმზრდელობითი და გამაფრთხილებელი მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე მათ განხილვას სახალხო სასამართლოში².

შეიძლება ამხანაგურ სასამართლოს გადაეცეს პირი, რომელმაც ჩადინა ისეთი ქმედობა, რომელიც გათვალისწინებულია საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის შემდეგ მუხლებში: 95-ე მუხლის პირველი ნაწილი (სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების წვრილმანი გატაცება); 99-ე მუხლი (ნაპოვნი სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების მითვისება); 102-ე (დანაშაულებრივ-დაუდევარი დამოკიდებულება სოციალისტური საკუთრების დაცვისადმი); 102¹ მუხლი (სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის დანაშაულებრივ-დაუ-

¹ იხ. Комментарий к уголовному кодексу РСФСР, М., 1971, стр. 129.

² А. Ф. Горкин, Социалистическое правосудие и усиление связи судебных органов с общественностью, «От социалистической государственности к коммунистическому самоуправлению», М., 1961.

დევარი გამოყენება ან შენახვა): 112-ე მუხლი (სხეულის განზრახ მსუბუქი დაზიანება); 114-ე მუხლი (სხეულის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილების დროს); 115-ე მუხლი (სხეულის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება გაუფრთხილებლობით); 116 მუხლის პირველი ნაწილი (ცემა და წამება); 123-ე მუხლის პირველი ნაწილი (აბორტის უკანონოდ გაკეთება); 124-ე მუხლი (ალიმენტის გადახდის ან შეილების რჩენისათვის ბოროტად თავის არიდება); 125-ე მუხლი (სამეურვეო უფლებების ბოროტად გამოყენება); 126-ე მუხლი (მშობლების ან მეუღლისათვის დახმარების გაწევვაზე ბოროტად თავის არიდება); 129-ე მუხლი (განსაცდელში მიტოვება); 130-ე მუხლი (დახმარების აღმოუჩენლობა); 131-ე მუხლის პირველი ნაწილი (ავადმყოფისათვის დახმარების აღმოუჩენლობა მედიცინის მუშაკის მიერ); 133-ე მუხლის პირველი ნაწილი (უკანონოდ თავისუფლების აღკვეთა); 135-ე მუხლი (იძულება); 136-ე მუხლი (მუქარა); 137-ე მუხლის პირველი ნაწილი (ცილისწამება); 138-ე მუხლი (შეურაცხყოფა); 140-ე მუხლი (საარჩევნო დოკუმენტების გაყალბება ან ხმების არასწორი დათვლა); 144-ე მუხლი (შრომის კანონმდებლობის დარღვევა); 201-ე მუხლი (მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემების გახმაურება); 214-ე მუხლი (ყალბი დოკუმენტის შეძენა ან გამოყენება) და სხვა მუხლები.

ამხანაგურ სასამართლოს შეიძლება გადაეცეს ისეთი საქმე, რომელიც ხსიათდება ნაკლები საზოგადოებრივი საშიშროებით.

საბჭოთა სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა დანაშაულის საზოგადოებრივ საშიშროების ხასიათს თვლის ძირითად კრიტერიუმად დამნაშავეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემისა ან მის მიმართ საზოგადოებრივი ზემოქმედების ღონისძიების გამოყენებისათვის.

წინასწარი გამოძიების სტადიაზე საქმის შეწყვეტა ამხანაგური სასამართლოსათვის მის გადაცემასთან დაკავშირებით ზღვს უწყობს სისხლის სამართლის წარმოების წინაშე მდგომი ამოცანის განხორციელებას.

წინასწარი გამოძიების სტადიიდან საქმის ამხანაგურ სასამართლოში გადაზავნის აქტი თავისი იურიდიული მნიშვნელობით განსხვავდება დამნაშავეს თავდებქვეშ გადაცემისაგან.

ეს განსხვავება ძირითადად გამოიხატება შემდეგში:

საქმის ამხანაგურ სასამართლოში გადაცემისათვის არაა საჭირო საზოგადოებრივი ორგანიზაციის ან მშრომელთა კოლექტივის შუამდგომლობის არსებობა, მაშინ, როდესაც ის აუცილებელია თავდებ-

ქვეშ პირის გადაცემისათვის. თავდებობაში გადაცემა გულისხმობს დამნაშავის გულწრფელ მონანიებას. მაშინ, როცა ამხანაგურ სასამართლოს შეიძლება გადაეცეს ისეთი პირის საქმე, რომელიც არ ცნობს თავისთავს დამნაშავედ მის მიმართ ინკრიმინებულ მცირეწიშვნელოვან დანაშაულში.

თუ თავდებქვეშ აყვანილი პირი არ ამართლებს კოლექტივის წილობას, მშრომელთა კოლექტივს უფლება აქვს უარი თქვას თავდებობაზე და შეიძლება განახლდეს სისხლის სამართლის საქმე. ანალოგიურ მითითებას კანონი არ შეიცავს ამხანაგურ სასამართლოზე გადაცემული პირის მიმართ.

ამხანაგურ სასამართლოს შეუძლია არ გაიზიაროს გამომძიებლის და პროკურორის მოსაზრებანი დანაშაულის საზოგადოებრივ საშიშროების ზარისხზე და დასვას საკითხი გამომძიების ორგანოს წინაშე დამნაშავის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ.

ასეთ შემთხვევაში უნდა ჩატარდეს საქმის გამოძიება (ე. ი. ჩატარდეს ყველა საგამომძიებლო მოქმედება).

რესპუბლიკის საწარმოებში, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში მოქმედი ამხანაგური სასამართლოები განიხილავენ სახალხო სასამართლოს, საგამომძიებლო და იუსტიციის სხვა ორგანოებისაგან გადაცემულ დამნაშავე პირთა საქმეებს.

ამხანაგურ სასამართლოებზე გადაცემული საქმეების რაოდენობა საკმაოდ დიდია.

ამხანაგური სასამართლოების შესახებ დებულების (1961 წ.) მეხუთე მუხლში გათვალისწინებულია იმ მცირეწიშვნელოვანი დარღვევების, გადაცდომების ფართო წრე, რომლებიც განსახილველად ექვემდებარება ამხანაგურ სასამართლოებს. ესენია: სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების წვრილმანი გატაცება, პირველად ჩადენილი წვრილმანი ხულიგნობა, წვრილმანი სპეკულაცია, აგრეთვე ზოქალაქეთა პირადი საკუთრების მოხმარებისა და საყოფაცხოვრებო დანიშნულების მცირე ღირებულების საგნების პირველად ჩადენილი ქურდობა იმ შემთხვევაში, როცა დამნაშავე და დაზარალებული ერთი კოლექტივის წევრები არიან, შეურაცხყოფა, ცემა, სხეულის მსუბუქი დაზიანება, სამუშაოზე არაფხიზელ მდგომარეობაში გამოცხადება, სპირტიანი სასმელების სმა ქუჩებში, ეზოებსა და სხვა საზოგადოებრივ ადგილებში, საზოგადოებრივ ადგილას მთვრალ, ადამიანის ღირსებისა და საზოგადოებრივი ზნეობის შეურაცხყოფელ მდგომარეობაში ყოფნა, შინ გამონდელი მაგარი სპირტიანი სასმელების შეძენა, უკანონო ექიმობა, სახანძრო უსაფრთხოების წილების დაუცველობა და სხვ...

დასახელებულ საქმეებს ამხანაგურ სასამართლოებში გადაგზავნიან მილიციის, პროკურატურის ორგანოები და სასამართლო, ხოლო სახელმწიფო საზოგადოებრივი ქონების წვრილმანი გატაცების საქმეებში აგრეთვე საწარმოების, დაწესებულებების, ორგანიზაციების ადმინისტრაცია და კოლმეურნეობების გამგეობები, რის შესახებაც ეს უკანასკნელნი ატყობინებენ პროკურორს.

ამხანაგურ სასამართლოს არ ექვემდებარება განსახილველად საქმე იმ პირთა მიმართ, რომლებიც უკვე ერთხელ იყვნენ სასამართლებული ამხანაგური სასამართლოს მიერ წვრილმანი გატაცებისათვის.

უკეთუ დამრღვევის სამუშაოსა და საცხოვრებელ ადგილზე არ მოქმედებს ამხანაგური სასამართლო, აგრეთვე თუ დამრღვევის პიროვნების შესახებ მონაცემები და საქმის გარემოებანი მოწმობენ, რომ ამხანაგურ სასამართლოში მისი განხილვა მიზანშეუწონელია, საქმე უნდა განიხილოს კანონით დადგენილი წესით ჩაიონულმა (საქალაქო) სახალხო სასამართლომ.

როგორც წესი, ამხანაგურმა სასამართლოებმა საქმეები უნდა განიხილონ 15 დღის განმავლობაში კანონით გათვალისწინებულში. გამონაკლისი ამ წესიდან წვრილმანი ხულიგნობისა და წვრილმანი სპეკულაციის საქმეების მიმართ. აღნიშნული კატეგორიის საქმეები, რომლებსაც გადასცემენ გამოძიების, მოკვლევის, პროკურატურისა და სასამართლო ორგანოები, ამხანაგურმა სასამართლოებმა უნდა განიხილონ შვიდი დღის ვადაში მათი შემოსვლის მომენტიდან. ამხანაგური სასამართლოს თავმჯდომარე განსაზღვრავს რა საქმის განხილვის დროსა და ადგილს, ფართოდ აუწყებს მის შესახებ საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის თუ სასწავლებლის თანამშრომლებსა და მუშაკებს. საქმეების განხილვა უნდა წარიმართოს იმ წესების ზუსტი დაცვით (ფაქტების შემოწმება, ამხანაგურ სასამართლოში მიცემულ პირისთვის საქმის გაცნობა, მოწმეების გამოწვევა და სხვ.), რაც გათვალისწინებულია დებულების მეათე, მეთერთმეტე, მეთორმეტე, მეცამეტე მუხლებით.

საქმის განხილვის შემდეგ გამოტანილი გადაწყვეტილება ცხადდება საჯაროდ და ეცნობება მშრომელთა სათანადო კოლექტივს. თვალსაჩინო ადგილებში გამოკვრით და სხვა საშუალებებით (კედლის გაზეთში გამოქვეყნება, ადგილობრივი რადიოკვანძით გადაცემა და სხვ.).

ამხანაგური სასამართლო საქმის განხილვისა და გადაწყვეტილების გამოტანის დროს ხელმძღვანელობს მოქმედი კანონმდებლობით, თავისი საზოგადოებრივი მოვალეობის შეგნებით და შეუფარდებს ამხანაგურ სასამართლოში მიცემულ პირს საზოგადოებრივი ზემოქმე-

დების იმ ზომებს, რომლებიც გათვალისწინებულია დებულების მე-15 მუხლით. ასეთი ზემოქმედების ზომებია: დაავალდებულოს საჯაროდ მოიხადოს ბოდიში, გამოუცხადოს ამხანაგური გაფრთხილება, გამოუცხადოს საზოგადოებრივი გაკიცხვა; გამოუცხადოს საზოგადოებრივი საყვედური პრესაში გამოქვეყნებით ან უიმისოდ, დააჯარიმოს 10 მანეთამდე თანხით, უკეთუ გადაცდომა დაკავშირებული არ არის შრომის დისციპლინის დარღვევასთან, ხოლო სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი ქონების წვრილმანი გატაცების საქმეზე — დააჯარიმოს 30 მანეთამდე. დააყენონ საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ხელმძღვანელის წინაშე საკითხი მოქმედი შრომის კანონმდებლობის შესაბამისად: დამნაშავეს დაბალხელფასიან სამუშაოზე გადაყვანის ან თანამდებობიდან დაქვეითების შესახებ ვადით არა უმეტეს სამი თვისა, იმავე სახის სამუშაოს ფარგლებში, აგრეთვე იმ პირის დათხოვნის შესახებ, რომელიც ასრულებს არასრულწლოვანთა და ახალგაზრდობის აღზრდასთან დაკავშირებულ სამუშაოს ან ისეთ სამუშაოს, რომელიც დაკავშირებულია მატერიალური ფასეულობის გამგებლობასა და შენახვასთან, თუ ამხანაგური სასამართლო ამ პირის მიერ ჩადენილი დანაშაულის ხასიათის გათვალისწინებით შეუძლებლად ჩათვლის შემდგომში ამ სამუშაოს მინდობან მისთვის, დააყენოს საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ხელმძღვანელთა წინაშე საკითხი იმის შესახებ, რომ ის პირები, რომლებმაც ჩადინეს წვრილმანი ხულიგნობა, წვრილმანი სპეკულაცია, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ქონების წვრილმანი დატაცება, პირადი საკუთრების — მოხმარებისა და საყოფაცხოვრებო დანიშნულების მცირე ღირებულების საგნების ქურდობა, რომლებმაც ვინმეს სცემეს, მიაყენეს სხეულის მსუბუქი დაზიანება, გაიგზავნონ იმავე საწარმოში, დაწესებულებაში, ორგანიზაციაში არაკვალიფიციურ ფიზიკურ სამუშაოზე ვადით 15 დღემდე და აუნაზღაურდეთ შესრულებული სამუშაოს ღირებულება.

ზემოაღნიშნული ზემოქმედების ზომების შეფარდებასთან ერთად ამხანაგურ სასამართლოს შეუძლია დამნაშავეს დააკისროს არაკანონზომიერი მოქმედებით მიყენებული ზარალის ანაზღაურება, მაგრამ არა უმეტეს 50 მანეთისა, ხოლო სახელმწიფოს ან საზოგადოებრივი ქონების გატაცების საქმეებზე ამხანაგური სასამართლო ყველა შემთხვევაში ვალდებულია დააკისროს დამნაშავეს მიყენებული მატერიალური ზარალის მთლიანად ანაზღაურება.

წვრილმანი სპეკულაციის საქმეების განხილვისას ამხანაგურ სასამართლოს გამოაქვს გადაწყვეტილება წვრილმანი სპეკულაციის

საგნების სახელმწიფოსთვის გადაცემის შესახებ, დებულების მე-15 მუხლის მე-8 პუნქტის შეასაბამისად.

წერილმანი სპეკულაციის საგნების სახელმწიფო შემოსავალში გადაცემის თაობაზე ამხანაგური სასამართლოს გადაწყვეტილების შესასრულებლად ამხანაგური სასამართლოს თავმჯდომარე საქმეს გადაუგზავნის სახალხო მოსამართლეს, რომელიც წარმოდგენილი მასალებისა და გადაწყვეტილების კანონიერების შემოწმების შემდეგ გასცემს აღმასრულებელ ფურცელს სასამართლოს აღმასრულებლის მეშვეობით შესასრულებლად.

უკეთუ ამხანაგური სასამართლო საქმის განხილვის დროს დარწმუნდება, რომ სამართალდამრღვევი საჭიროა მიეცეს სისხლის სამართლის ან ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობაში, იგი მიიღებს გადაწყვეტილებას სათანადო ორგანოებისათვის მასალის გადაცემის შესახებ.

მოქმედი დებულების¹ შესაბამისად, ამხანაგურ სასამართლოებს ევალებათ აცნობონ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებსა და თანამდებობის პირებს იმ გამოვლინებული მიზეზებისა და პირობების შესახებ, რომლებიც ხელს უწყობდნენ სამართალდარღვევის ან სხვა გადაცდომის ჩადენას.

საზოგადოებრივი ორგანიზაციები და თანამდებობების პირები მოვალენი არიან ამხანაგური სასამართლოების შეტყობინების საფუძველზე მიიღონ საჭირო ღონისძიებანი სამართალდარღვევათა და სხვა გადაცდომათა თავიდან აცრლებისა და აღმოფხვრისათვის.

დებულების მე-20 მუხლით, ამხანაგური სასამართლოს გადაწყვეტილება ამხანაგური გაფრთხილების, საზოგადოებრივი გაკიცხვის ან საზოგადოებრივი საყვედურის გამოცხადების შესახებ მოქმედებს ერთი წლის განმავლობაში. თუ ამ ვადის განმავლობაში პირი, რომლის მიმართ იყო გამოტანილი გადაწყვეტილება, არ ჩაიდენს ახალ სამართალდარღვევას, ზემოქმედების ზომა ჩაითვლება მოხსნილად.

ამხანაგურ სასამართლოს საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, საწარმოს, დაწესებულების ხელმძღვანელის, კოლმეურნეობის გამგეობის შუამდგომლობით ან იმ პირის განცხადებით, რომელიც მიცემული იყო ამხანაგურ სასამართლოში, აგრეთვე საკუთარი ინიციატივით, უფლება აქვს მოუხსნას ზემოაღნიშნული ზემოქმედების ზომები ერთი წლის ვადის გასვლამდე, რის შესახებ მიღებული გადაწყვეტილება ცხადდება საყოველთაო ცნობისათვის. ეს იმ შემთხვევაში ხდება, როდესაც ამხანაგური სასამართლოს მიერ საზოგა-

¹ იხ. დებულება ამხანაგური სასამართლოს შესახებ, 1961, მუხლი მე-16.

დოებრივი ზემოქმედების შეფარდების შემდეგ დამნაშავე პირი გამოსწორდა, გახდა შრომის თუ სწავლის მოწინავე და შრომის დისციპლინის სანიმუშო შემსრულებელი. თუ დამნაშავე გულწრფელად მოინანიებს და საჭაროდ ბოდიშს მოიხდის კოლექტივის ან დაზარალებულის წინაშე, ან ნებაყოფლობით აანაზღაურებს მიყენებულ ზარალს, დებულების მე-16 მუხლით, ამხანაგურ სასამართლოს შეუძლია დაკმაყოფილდეს საქმის საჭარო განხილვით და არ შეუფარდოს მე-15 მუხლით გათვალისწინებული საზოგადოებრივი ზემოქმედების ზომები.

ამხანაგური სასამართლოების მიერ შეფარდებული საზოგადოებრივი ზემოქმედების ზომები დიდ როლს ასრულებენ დამნაშავეთა გამოსწორების საქმეში. არის მრავალი შემთხვევა, როდესაც დამნაშავენი გულწრფელად ინანიებენ ჩადენილ დანაშაულებრივი ხასიათის ქმედობას, საჭაროდ იხდიან ბოდიშს კოლექტივისა და დაზარალებულის წინაშე, ასევე ნებაყოფლობით ანაზღაურებენ მიყენებულ ზარალს.

პარტიის პროგრამა აღიარებს: „ანტისაზოგადოებრივი საქციელის ამხანაგური დაგმობა თანდათანობით გახდება ბურჟუაზიულ შეხედულებათა და ზნეჩვეულებათა გამოვლინების აღმოფხვრის მთავარი საშუალება“¹.

ამხანაგურ სასამართლოში საქმეების ღიად, საჭაროდ განხილვას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მშრომელთა აღზრდის საქმეში. ამხანაგური სასამართლოების სხდომებზე დასწრებით ადამიანები იძენენ ცოდნას იმის შესახებ, თუ როგორ დამოკიდებულებას უნდა იჩენდეს მოქალაქე შრომისადმი, საძსახურებრივი და საზოგადოებრივი მოვალეობისადმი, როგორ უნდა იქცეოდეს იგი საზოგადოებაში, ოჯახში, ამხანაგებთან, როგორი პატივისცემითა და მოყრდენებით უნდა ასრულებდეს მოქმედ საბჭოთა კანონებს, რომელშიც გამოხატულია მთელი ჩვენი მოსახლეობის ნება-სურვილი.

საქმეების განხილვის დროს ამხანაგურ სასამართლოებში დატული უნდა იქნეს ყველა ის წესი, რომელიც დადგენილია დებულებით ამხანაგური სასამართლოების შესახებ.

„ამხანაგური სასამართლოს გარემოვითარებას არ უნდა ახასიათებდეს გადაჭარბებული ოფიციალობა, არამედ შეხამებული უნდა იყოს საზოგადოებრივ სასამართლოში საქმის განხილვის ამხანაგურ ხასიათთან და მით უზრუნველყოფდეს ამხანაგური სასამართლოს მუშაობაში, რაც შეიძლება მეტი რაოდენობით მოქა-

ლაქეების მიზიდვას და განსახილველი დარღვევის თუ გადაცდომის ვანხილვა-განსჯაში მათს აქტიურ მონაწილეობას¹.

ამხანაგური სასამართლოების საქმიანობის მაღალ დონეზე აყვანა მტკიცე პირობებს შექმნის რესპუბლიკაში სამართალდარღვევათა და გადაცდომათა თავიდან აცილებისათვის, ამიტომ დღეს მართებულ ხელმძღვანელობას ამხანაგური სასამართლოების მოღვაწეობის ორგანიზაციისადმი პრინციპული მნიშვნელობა აქვს².

წინასწარი გამოძიების შეწყვეტისა და საქმის ამხანაგურ სასამართლოზე გადაცემის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გარემოება ის არის, რომ კოლექტივმა, რომელაც ასამართლებს თავის წევრს, კარგად იცის მისი დადებითი და უარყოფითი ხასიათი, და ამ კოლექტივს შეუძლია გაითვალისწინოს მართლწესრიგის დამრღვევის მიმართ ხელახლა აღზრდისა და გამოსწორების ინდივიდუალური ზომები³.

დამნაშავისადმი ზემოქმედების ღონისძიების შეფარდების შემდეგ ამხანაგური სასამართლო არ წყვეტს მუშაობას ამ პირთან. აღზრდელით მუშაობას ამხანაგური სასამართლო ახორციელებს მის სრულ გამოსწორებამდე, გიდრე საბჭოთა კანონიერების დამრღვევი არ გახდება დისციპლინირებულ მოქალაქედ და მშრომელად.

სასურველია ამხანაგურმა სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებაში საზოგადოებრივი ზემოქმედების ზომის შეფარდებასთან ერთად მიუთითოს კონკრეტულად იმ (საამქროს, სასწავლებლის და ა. შ.) კომკავშირულ თუ პროფკავშირულ პირველად ორგანიზაციაზე, რომელსაც დაევაღა თვალყურის დევნება და ზედამხედველობა ამხანაგურ სასამართლოს მიერ გადაცემულ პირზე. ჩვენი რესპუბლიკის საწარმოების, დაწესებულებების, ორგანიზაციებისა და სასწავლებლების ამხანაგური სასამართლოების პრაქტიკაში უნდა დაინერგოს ასეთი წესი, როგორც ეფექტური, დამნაშავეთა აღზრდის და გამოსწორების საქმეში.

ამხანაგური სასამართლოების წინაშე მდგომი ამოცანა დამნაშავეთა საქმის საჯაროდ განხილვითა და საზოგადოებრივი ზემოქმედების შეფარდებით არ შეიძლება შემოიფარგლოს.

ამხანაგური სასამართლოები საზოგადოებრივი ზომის შეფარდებული პირის გამოსწორებისა და ქცევის შესახებ ცნობას

¹ ბ. ფურცვანიძე, ამხანაგური სასამართლო, 1961, გვ. 29.

² იხ. Формы участия общественности в борьбе с преступностью, 1963, стр. 127.

³ იხ. И. Ф. Кузнецова, Освобождение от уголовной ответственности с передачей дела в товарищеский суд, М., 1964.

უნდა აწვდიდნენ გამოძიებელს, პროკურორს, ხოლო გამოძიებელი და პროკურორი სისტემატურად ამოწმებდნენ საწარმოში, დაწესებულებაში, სასწავლებელში მისვლით ამხანაგურ სასამართლოზე გადაცემულ პირთა საქმიანობას. ასეთი პრაქტიკის დანერგვა პროკურატურის და საგამომძიებლო ორგანოების და ამხანაგური სასამართლოების საქმიანობაში ნამდვილად შეუწყობს ხელს მცირემნიშვნელოვანი დანაშაულის ჩამდენ პირთა გამოსწორებასა და აღზრდას.

ამხანაგურმა სასამართლოებმა ყოველმხრივ და აქტიურად უნდა შეუწყონ ხელი სკკპ პროგრამით დასახული გრანდიოზული ამოცანების წარმატებით განხორციელებას, კერძოდ, შრომის დისციპლინის განმტკიცებას, შრომის ნაყოფიერების შემდგომ განუხრელ ზრდას, მოქალაქეთა აღზრდას საბჭოთა კანონიერების მტკიცედ დაცვის სულისკვეთებით.

საქართველოს რესპუბლიკის რაიონებისა და ქალაქების საწარმოებსა და დაწესებულებებში მოქმედმა ამხანაგური სასამართლოების უმრავლესობამ სათანადოდ გაშალა მუშაობა, მართებულად გაიგო მის წინაშე მდგომი ამოცანები და წარმატებებსაც აღწევს. სახელდობრ, საგრძნობლად მცირდება სამართალდარღვევათა და გადაცდომათა შემთხვევები, მტკიცდება შრომის დისციპლინა, ინერგება საბჭოთა ადამიანებში კოლექტივიზმისა და ამხანაგური ურთიერთდახმარების გრძნობა, იზრდება მოქალაქეთა ღირსებისადმი პატივისცემა. მაგრამ ამასთან ერთად რესპუბლიკაში არის ამხანაგური სასამართლოები, რომლებიც აბსოლუტურ ინერტულობას იჩენენ მათ წინაშე მდგომი ამოცანების განხორციელებისათვის, არ ავლენენ ინიციატივას მათდამი საქმეების დაქვემდებარებისათვის. და ეს მაშინ, როდესაც საწარმოებსა და დაწესებულებებში, აგრეთვე სასწავლებლებში ადგილი აქვს სამართალდარღვევებსა და გადაცდომებს. ასეთ მოვლენათა რეაგირების გარეშე დატოვება; აშკარა უმსგავსოებისათვის გვერდის ავლა, ხელს უწყობს უდისციპლინობასა და დამნაშაევობის ზრდას. მეტწილად ყოველივე ეს იმ საწარმოებსა, დაწესებულებებსა და სასწავლებლებში ხდება, სადაც პარტიული ორგანიზაციები სათანადოდ არ წარმართავენ ამხანაგური სასამართლოების მუშაობას, სადაც პროფკავშირული ორგანიზაციები სრულ უპასუხისმგებლობას იჩენენ ამხანაგური სასამართლოების ხელმძღვანელობისადმი.

ვ. ი. ლენინი თავის დროზე მოითხოვდა, რომ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს, განსაკუთრებით კი პროფკავშირებს სერიოზული ყურადღება მიექციათ ამხანაგური სასამართლოების საქმიანობისა და მუშაობისათვის. პროფკავშირული ორგანიზაციები სისტემატურ-

რად უნდა ამოწმებდნენ, თუ როდისაა არჩეული ამხანაგური სასამართლოები, რამდენ საქმეს არჩევენ და წყვეტენ თვითურად, როგორია გარჩეულ საქმეთა შედეგები შრომის დისციპლინის ამაღლების საქმეში და ა. შ.¹.

სასამართლო და საგამომძიებლო ორგანოები კანონის მოთხოვნის შესაბამისად უფრო ფართოდ უნდა გადასცემდნენ ამხანაგურ სასამართლოებს მცირემნიშვნელოვანი სისხლის სამართლის საქმეებს განსახილველად, რადგან ასეთი კატეგორიის დანაშაულთა განხილვა ამხანაგური სასამართლოების მიერ უფრო ეფექტურია, ვიდრე წინასწარი გამოძიების ჩატარება და საქმის სასამართლოში წარმართვა, სისხლის სამართლის სასჯელის გამოყენების მიზნით.

¹ ვ. ა. ლენინი, თხზ., ტ. 32, გვ. 500.

შინაარსი

ავტორისაგან	3
I თავი. ვ. ი. ლენინი საზოგადოებრიობის როლზე დამნაშავეობასთან ბრძოლაში და თანამედროვეობა	5
II თავი. საზოგადოებრიობის ჩაბმა დანაშაულის გამომედავნებაში	41
III თავი. საზოგადოებრიობის მონაწილეობა საგამომიებლო მოქ- მედებათა ჩატარების დროს	96
§ 1. საგამომიებლო მოქმედებათა შესრულებაში საზოგადოებრიობის მონაწილეობის ძირითადი მიზანი და ამოცანები	96
§ 2. საზოგადოებრიობის მონაწილეობა ცალკეულ საგამომიებლო მოქმედებათა წარმოებაში	106
§ 3. საზოგადოებრიობის მონაწილეობა აღკვეთის ღონისძიებათა გამო- ყენების დროს	122
IV თავი. სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა წინასწარი გამოძიების ხტადიაზე პირის საზოგადოებრიობისათვის გადაცემის გამო	133
§ 1. სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა დამნაშავეის თავდებქვეშ გადაცემით	133
§ 2. სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა არასრულწლოვანთა საქ- მეების კომისიისათვის გადაცემასთან დაკავშირებით	151
§ 3. სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტა დამნაშავეის ამხანაგურ სასამართლოზე გადაცემასთან დაკავშირებით	170

Давид Евгеньевич Цинцадзе
УЧАСТИЕ ОБЩЕСТВЕННОСТИ В БОРЬБЕ
ПРОТИВ ПРЕСТУПНОСТИ

(На грузинском языке)

Издательство Тбилисского университета
Тбилиси 1975

რედაქტორები: მ. ლეკვეიშვილი
ა. ფალიაშვილი
გამომცემლობის რედაქტორი მ. ინასარიძე
ტექნორედაქტორი ა. ხუციშვილი
კორექტორი ე. კენკიშვილი

გადაეცა წარმოებას 13/III-75 წ.
ხელმოწერილია დასაბეჭდად 24. XII. 75
ქაღალდის ფორმატი 60×90¹/₁₆
ნაბეჭდი თაბახი 11,5
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 10,54
შეკვეთა № 1037 უფ 01716 ტირაჟი 1000
ფასი 82 კაპ.

თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი,
380028, ი. ჭავჭავაძის პროსპექტი, 14.

Издательство Тбилисского университета,
Тбилиси 380028, пр. И. Чавчавадзе, 14.
საქ. კპ ცკ-ის გამომცემლობის სტამბა, თბილისი,
ლენინის ქ. № 14.

Типография издательства ЦК КП Грузии,
Тбилиси, ул. Ленина, 14.